AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

~~Do użytku służbowego~~

Egz. nr .....

ppłk dypl. Grzegorz KOBUSIŃSKI

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE CWICZEŃ W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII

Rozprawa doktorska

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/2759
05-002759-002-0

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr inw. 54859

WARSZAWA 1995

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

~~Do użytku służbowego~~

Egz. nr .....

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 54859
Akademii Obrony Narodowej

ppłk dypl. Grzegorz KOBUSIŃSKI

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE CWICZEŃ W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII

Rozprawa doktorska

Rozprawa opracowana
pod kierunkiem naukowym
płk. dr. hab. Bogdana SZULCA
prof. ndzw. AON

WARSZAWA 1995

SPIS TREŚCI

Strona

WSTĘP 7

Rozdział 1

PODSTAWY METODOLOGICZNE PRACY

1.1. CELE BADAŃ 11
1.2. PROBLEMY BADAWCZE 12
1.3. HIPOTEZA ROBOCZA 13
1.4. METODY, TECHNIKI I NARZĘDZIA BADAWCZE 14
1.5. TEREN BADAŃ 17

ROZDZIAŁ 2

ĆWICZENIA TAKTYCZNE W SYSTEMIE SZKOLENIA DOWÓDZTW, SZTABÓW I WOJSK

2.1. POJĘCIE SYSTEMU SZKOLENIA 21
2.2. MIEJSCE I ROLA ĆWICZEŃ 35
2.3. KLASYFIKACJA I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZEŃ 41
2.4. ZASADY METODYCZNE ĆWICZEŃ 61
2.5. WNIOSKI I UOGÓLNIENIA 68

ROZDZIAŁ 3

OCENA ĆWICZEŃ PROWADZONYCH W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII

3.1. PODSTAWOWE CELE I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SZKOLENIA 71
3.2. PODSTAWOWE PROBLEMY METODYCZNE W BADANYCH ĆWICZENIACH .. 77
3.3. PODSTAWOWE PROBLEMY TAKTYCZNE W BADANYCH ĆWICZENIACH ... 90
3.4. KONTROLA I OCENIANIE ĆWICZEŃ 95
3.5. WNIOSKI I UOGÓLNIENIA 101

ROZDZIAŁ 4

PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH

4.1. ZASADY OGÓLNE.....105
4.2. WYPRACOWANIE KONCEPCJI METODYCZNO TAKTYCZNEJ ĆWICZENIA.110
4.2.1. Analiza tematu ćwiczenia.....112
4.2.2. Analiza celów szkoleniowych ćwiczenia.....119
4.2.3. Analiza rodzaju ćwiczenia.....120
4.2.4. Analiza pozostałych informacji.....122
4.2.5. Sformułowanie koncepcji metodyczno- taktycznej przeprowadzenia ćwiczenia.....124
4.3. OPRACOWANIE DOKUMENTACJI.....126
4.4. ORGANIZOWANIE ĆWICZEŃ.....147
4.4.1. Ogólne zasady organizowania ćwiczeń.....147
4.4.2. Skład i zadania kierownictwa ćwiczenia.....149
4.4.3. Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia.....166
4.4.4. Przygotowanie rejonu ćwiczenia.....171
4.4.5. Przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu.....173

Rozdział 5

PROWADZENIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH ORAZ ICH OCENIANIE

5.1. ZASADY OGÓLNE.....177
5.2. ĆWICZENIA GRUPOWE.....181
5.3. TRENINGI SZTABOWE.....186
5.4. ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWE.....191
5.5. GRY TAKTYCZNE.....195
5.6. ĆWICZENIA SZKIELETOWE.....200
5.7. ĆWICZENIA Z WOJSKAMI.....201
5.8. ĆWICZENIA ZE STRZELANIEM.....205
5.9. OCENA ĆWICZEŃ.....211
5.10. OMÓWIENIE ĆWICZEŃ.....222

ZAKOŃCZENIE.....225

BIBLIOGRAFIA.....227

ZAŁĄCZNIKI:

1. Ankieta 1.....231
2. Ankieta 2.....239
3. Ankieta 3.....243
4. Wykaz badanych ćwiczeń.....251
5. Przewodnik ocenowy dowódcy oddziału w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym..... 265
6. Karta oceny ćwiczenia /treningu kierowania ogniem/.....275
7. Przykładowe zadania szkoleniowe WRiA.....279
8. Znaczenie umiejętności przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych wśród obowiązków służbowych oficerów.284
9. Ocena umiejętności oficerów artylerii w zakresie opracowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń.....285
10. Zródła i zakres z jakich czerpią badani wiedzę i umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.....286
11. Czynniki mające decydujący wpływ na obniżanie wyników szkoleniowych ćwiczeń.....289
12. Stopień zaspokajania potrzeb w zakresie oczekiwanych treści w literaturze dotyczącej przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. 290
13. Zgodność poglądów odnośnie klasyfikacji, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w dostępnej literaturze.....290
14. Stopień odzwierciedlenia charakteru przyszłych działań bojowych poprzez temat , cele szkoleniowe i treść przeprowadzonych ćwiczeń.....291

15. Stopień wpływu przyjętej struktury organizacyjnej, zastosowanych metod pracy kierownictwa i sposobów informowania ćwiczących na prowadzenie ćwiczenia w sposób ciągły.....292
16. Stopień wpływu zastosowanych w ćwiczeniu organizacji i metod pracy grup pozoracji na zbliżanie sytuacji do realiów przyszłego pola walki.....293
17. Czy stworzone sytuacje bojowe w ćwiczeniu wymuszały i wyzwalały u ćwiczących ? 294
18. Wykorzystanie techniki komputerowej w ćwiczeniach artylerii. 295
19. Zakres poznania przez ćwiczących oceny swojej pracy podczas ćwiczenia na podstawie omówienia.....295
20. Czynności dowódcy w procesie przygotowania ćwiczenia.....296
21. Opinie badanych w zakresie autorstwa koncepcji metodyczno- taktycznej ćwiczenia.....297
22. Preferowany model pracy osób funkcyjnych w czasie opracowywania koncepcji metodyczno- taktycznejćwiczenia..298
23. Treść koncepcji metodyczno- taktycznej ćwiczenia.....299
24. Skład zespołu autorskiego ćwiczeń taktycznych artylerii..301
25. Charakter wytycznych udzielanych przez kierownika ćwiczenia autorowi /głównemu autorowi/.....302
26. Opinie badanych oficerów artylerii odnośnie obowiązujących dokumentów ćwiczeń taktycznych.....303
27. Rodzaje dokumentów ćwiczeń taktycznych artylerii.....304
28. Zespoły i osoby funkcyjne, artyleryjskich ćwiczeń taktycznych.....305
29. Formy sprawdzenia gotowości ćwiczących do ćwiczeń taktycznych.....306

WSTĘP

Wyszkolenie wojsk będące jednym z ważniejszych wskaźników gotowości i zdolności bojowej sił zbrojnych, ze względu na powszechną technizację armii i związany z tym ciągły wzrost nakładów materiałowo-finansowych wymaga coraz doskonalszych, bardziej racjonalnych działań. Nabierają one szczególnego znaczenia w warunkach konieczności ciągłego zmniejszania kosztów szkolenia i istotnych ograniczeń budżetowych. W związku z tym codziennym obowiązkiem stało się poszukiwanie takich rozwiązań /niekonwencjonalnych/, które zwiększają skuteczność szkolenia.

Powszechnie przyjmuje się, że najlepszą szkołą taktyki w okresie pokoju, pewnym surogatem wojny są ćwiczenia. Umożliwiają one, podobnie jak konflikty zbrojne, zweryfikowanie hipotez przez ustalenie i wyjaśnienie ich konsekwencji praktycznych. Są głównym sposobem wypróbowania nowych założeń taktycznych i operacyjnych oraz nowego uzbrojenia. Dlatego im dłużej trwa pokój tym większe jest znaczenie prowadzonych ćwiczeń. Problematyka ich skuteczności nie jest nowym zagadnieniem. Pozostaje ona stale w obszarze zainteresowania wielu oficerów zajmujących się szkoleniem wojsk. Skuteczność ćwiczeń nie jest jednak ich gwarantowaną cechą, wynikającą z samej istoty ćwiczeń taktycznych. Przeciwnie, stanowi nie zawsze osiągany, pozytywny wynik żmudnej działalności osób przygotowujących i prowadzących ćwiczenie. Można zatem stwierdzić, że ta najbardziej "realistyczna" forma szkolenia jest jednocześnie formą najtrudniejszą. Praktyka wskazuje, że zbyt często jeszcze zdarzają się przypadki niepełnego osiągania założonych w ćwiczeniu celów.

Przyczyn takiego stanu rzeczy jest niewątpliwie wiele i są zapewne bardzo złożone. Jedną z nich może być to, że w procesie szkolenia bojowego wojsk rakietowych i artylerii mimo ogólnych ustaleń normatywnych brak jest naukowego i użytecznego

opracowania, które odpowiadałoby aktualnie zachodzącym procesom.

Powyższe uwarunkowania, przywiązywanie dużej wagi w WRiA do problematyki ćwiczeń oraz przekonanie autora, iż nie można stać w miejscu, a ciągle poszukiwać nowych, coraz to doskonalszych sposobów przygotowania i prowadzenia ćwiczeń, a także fakt, że problemy te stanowią obiekt zainteresowania autora z racji wykonywanej profesji, stały się podstawą do podjęcia decyzji o wyborze tematu niniejszej dysertacji.

W swojej rozprawie autor dąży do znalezienia takiego modelu przygotowania i prowadzenia ćwiczeń, który zapewni maksymalną skuteczność szkoleniową.

Niniejsza rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz załączników.

Rozdział 1 jest rozdziałem metodologicznym. Przedstawiono w nim podstawy metodologiczne dysertacji, w tym cele badań, problemy badawcze oraz przyjętą hipotezę roboczą. Sprecyzowano tu również zastosowane w procesie badawczym metody, techniki i narzędzia badawcze.

W rozdziale 2 rozważania skupiają się nad pojęciem systemu dydaktyczno-wychowawczego w ujęciu różnych pedagogów, umiejscowieniem ćwiczeń taktycznych w systemie szkolenia dowództw, sztabów i wojsk. Przedstawiono w nim istniejące poglądy odnośnie klasyfikacji ćwiczeń, ich miejsca i roli w systemie. Panujące poglądy skonfrontowano z wynikami badań, skutkiem czego sprecyzowano wnioski i uogólnienia.

Rozdział 3 poświęcono w całości ocenie prowadzonych w związkach taktycznych i oddziałach artylerii ćwiczeń. Wyodrębniono tu i opisano cele i charakterystykę szkolenia artylerii, rozpatrzono podstawowe problemy metodyczne i taktyczne występujące w tych ćwiczeniach. W części finalnej sprecyzowano występujące w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń niedociągnięcia oraz sformułowano wnioski.

Kolejne rozdziały są próbą stworzenia modelu postępowania w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

W rozdziale 4 opisano model przygotowania ćwiczeń taktycznych artylerii. Szczególną uwagę poświęcono sprecyzowaniu obowiązków osób funkcyjnych, a także określeniu rodzajów i treściom niezbędnych dokumentów w poszczególnych ćwiczeniach artylerii.

Rozdział 5 obejmuje problematykę prowadzenia i oceniania ćwiczeń. Przedstawione tu rozważania ukierunkowane są na osiągnięcie praktycznych wniosków, które warunkują wysoką efektywność różnorodnych ćwiczeń.

Prezentowane w niniejszej dysertacji rozważania nie pretendują do ostatecznego rozwiązania poruszanych problemów. Rozpatruje się tutaj bowiem zależność między sposobem zaplanowania, przeprowadzenia i oceny ćwiczeń w WRiA, a ich wynikiem.

Autor rozprawy dostrzega, że przedstawiony sposób rozwiązania problemu jest jednym z wielu możliwych i nie w pełni wyczerpuje całą problematykę przygotowania i prowadzenia ćwiczeń artylerii. Ponadto jest świadom, że niektóre zagadnienia zostały potraktowane marginesowo chociażby ze względu na obszerność omawianej problematyki i w związku z powyższym w poszczególnych rozdziałach mogły się pojawić pewne luki.
Jeżeli jednak praca pobudzi do refleksji, przemyśleń i być może dyskusji spełni, zdaniem autora, swoje zadanie.

ROZDZIAŁ 1

PODSTAWY METODOLOGICZNE PRACY

1.1. CELE BADAŃ

Głównym celem podjętej dysertacji jest : **określenie doskonalszych, spójnych z ogólną teorią ćwiczeń sposobów przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w związkach taktycznych i oddziałach artylerii.**

Z tak określonego celu głównego rozprawy wynikają następujące cele szczegółowe /cząstkowe/ o charakterze poznawczym i twórczym:

a/ ustalenie miejsca i roli ćwiczeń artylerii w systemie szkolenia i określenie tych elementów, które warunkują ich skuteczność;

b/ określenie przyczyn nieskutecznego szkolenia;

c/ określenie stopnia spójności metodyki ćwiczeń artylerii z ogólną teorią ćwiczeń;

d/ ustalenie wpływu poszczególnych elementów metodyki przygotowania i prowadzenia oraz doboru problematyki taktycznej na stopień intensyfikacji procesu szkolenia podczas ćwiczeń;

e/ opracowanie udoskonalonych założeń teoretyczno-modelowych układu czynności przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych;

f/ wypracowanie podstaw teoretycznych do przyjęcia doskonalszych form i układu treści w podstawowych dokumentach opracowywanych do ćwiczeń;

g/ wykonanie projektu modelu czynności wykonywanych przez kierownika i zespół autorski /autora/ ćwiczenia w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

1.2. PROBLEMY BADAWCZE

W aspekcie powyższego główny problem badawczy zawarto w pytaniu:

W jaki sposób doskonalić proces przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych, aby uzyskać ich wyższa skuteczność szkoleniowa ?

Rozwiązanie problemu głównego uwarunkowano rozwiązaniem problemów szczegółowych, które sformułowano w postaci następujących pytań badawczych :

- Jakie jest miejsce i rola ćwiczeń artylerii w systemie szkolenia ?

- Jakie mogą być przyczyny nieskutecznego szkolenia ?

-Jakie rozwiązania stosowane w dotychczasowym procesie szkolenia WRiA w formie ćwiczeń można przyjąć bez zmian, które powinny być doskonalone, a z których należy bezwzględnie zrezygnować ?

-Jakie czynniki wpływają na zmniejszenie efektywności ćwiczeń taktycznych ?

-Jak można wpłynąć na zwiększenie efektywności ćwiczeń ?

- Jaki powinien być model przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych ?

- Jakie dokumenty są niezbędne do prowadzenia poszczególnych rodzajów ćwiczeń i jaka powinna być ich treść ?

- Jaki powinien być funkcjonalny zakres obowiązków osób funkcyjnych w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ?

1.3. HIPOTEZA ROBOCZA

Określenie celów oraz problemów badawczych powiązanych ze sobą i wzajemnie się uzupełniających, a także posiadana wiedza i doświadczenia autora umożliwiły sformułowanie hipotezy roboczej, której treść przedstawia się następująco:

"Aktualny stan wiedzy, różnorodność poglądów na proces przygotowania ćwiczeń, duża dowolność w sposobach ich prowadzenia oraz w formie i treściach opracowywanej do nich dokumentacji, powoduje często obniżenie efektywności szkoleniowej tych ćwiczeń.

Pojawia się więc potrzeba opracowania i wdrożenia do praktyki szkolenia wojsk podstaw metodyki organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych, opracowanie doskonalszych wzorów zasadniczych dokumentów wykorzystywanych w tych ćwiczeniach wraz z ujednoliceniem ich nazewnictwa i formy. Pozwoliłoby to przyszłym kierownikom i autorom ćwiczeń lepiej je opracowywać i przygotowywać, a następnie sprawniej prowadzić. Spowoduje to znaczne zwiększenie efektywności przygotowania bojowego wojsk".

Tak sformułowana hipoteza robocza określała drogę postępowania autora w procesie badawczym. Ulegała ona systematycznym przeobrażeniom, konkretyzacji i uszczegółowieniu w poszczególnych fazach procesu badawczego, co znajduje odzwierciedlenie w poszczególnych rozdziałach dysertacji. Już jednak w tej formie wstępnej pozwoliła na określenie szczegółowej procedury badawczej.

1.4. METODY, TECHNIKI I NARZĘDZIA BADAWCZE

Charakter wyłonionych w formie pytań problemów badawczych, weryfikacja przyjętej hipotezy roboczej, a przede wszystkim specyfika problemów oraz możliwości autora narzuciły kolejność i zakres postępowania badawczego i metody badawcze, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1

ZAKRES POSTĘPOWANIA BADAWCZEGO I ZASTOSOWANE METODY BADAWCZE

Zakres postępowania badawczego	Zastosowane metody badawcze
I PLANOWANIE I PRZYGOTOWANIE BADAŃ	
a/ podjęcie problematyki dysertacji;	
b/ sprecyzowanie celu i tematu pracy;	analiza, synteza;
c/ sformułowanie głównego problemu badawczego;	abstrahowanie,analiza, synteza, uogólnienie;
d/ wysunięcie wstępnej hipotezy roboczej;	
e/ sprecyzowanie szczegółowych problemów badawczych;	analiza, analogia, uogólnienie, synteza;
f/ opracowanie ogólnego modelu badań;	
g/ wybór metod , technik i narzędzi badawczych;	
h/ studiowanie literatury tematycznej;	analiza;
i/ przyjęcie hipotezy roboczej;	uogólnienie, analogia;
j/ opracowanie planu realizacji pracy;	indukcja, synteza;
II BADANIA WŁAŚCIWE	
a/ tworzenie bazy faktów;	obserwacja,badanie opinii, analiza;
b/ przyjęcie hipotetycznych rozwiązań kwestii szczegół.	modelowanie,dedukcja, analogia, synteza;
c/ sprawdzenie szczegółowych hipotez roboczych;	obserwacja, badanie opinii;
d/ wstępne opracowanie wyników badań,weryfikacja hipotez ;	analiza, synteza,indukcja, modelowanie;
e/ prowadzenie badań uzupełniających;	obserwacja, badanie opinii;
III ANALIZA I INTERPRETACJA WYNIKÓW BADAŃ	
a/ opracowanie wyników badań;	metody statystyczne,analiza, synteza, abstrahowanie, porównanie, analogia, dedukcja , indukcja;
b/ interpretacja wyników badań;	
c/ opracowanie teorii metodyki ćwiczeń taktycznych w ZT i oddziałach artylerii;	

Jak widać z powyższego, zasadniczymi metodami, które zastosowano w procesie badań są zarówno metody teoretyczne jak i empiryczne wojskowych badań naukowych.

Wśród metod empirycznych głównie wykorzystano bierną i uczestniczącą obserwację naukową, modelowanie oraz metody zaliczane do metod badania opinii(sądów) w tym wywiad, ankietowanie i ocenę ekspertów.

Obserwacja określonych ćwiczeń o zróżnicowanych cechach miała na celu budowanie bazy faktów, umożliwiała przyjęcie niezbędnych założeń i wysunięcie twierdzeń dotyczących metod działania organizatorów. Badania dokumentacji pozwoliły zgromadzić podstawowy materiał faktograficzny, niezbędny dla dokonania charakterystyki tych ćwiczeń i ujawnienie ich specyficznych cech, a także do dalszych badań nad treścią i formą dokumentów. Badaniami objęto ponad 130 różnego rodzaju ćwiczeń.

Wywiad ustny sprowadzono do rozmowy z wybranymi oficerami na temat potrzeby wprowadzenia zmian w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Wnioski wykorzystano do merytorycznego uzupełnienia rzeczowej zawartości anonimowych ankiet.

W badaniach ankietowych zastosowano 3 kwestionariusze ankiet, które przedstawiono w załącznikach 1-3. Pytania w ankietach mają charakter osądowy, poznawczy jak i motywacyjny.[1/]

W badaniach metodą ocen ekspertów autor dążył do wykorzystania idei "metody delfickiej". Bezpośrednie kolejne

---

1/ "-osądowy /jaki pogląd ma pytany na określone zjawisko, zdarzenie/; - poznawczy /dotyczące faktów, zjawisk, procesów, zdarzeń, wskaźników ilościowych itp./; - motywacyjny /dlaczego pytany zajmuje takie, a nie inne stanowisko i co warunkuje sposób jego postępowania/." T.Bogusz, M.Kucharski, Modelowe ujęcie organizowania i prowadzenia wojskowych badań naukowych podczas ćwiczeń z uwzględnieniem doboru metod badawczych, Warszawa 1990 , s.117.

kontakty z ekspertami: z Szefostw WRiA SG i okręgów; Szefostw artylerii dywizji; oficerami z oddziałów artylerii pozwoliły uzyskać odpowiedzi i ich uzasadnienie na szereg identycznie sformułowanych pytań. Pytania były ściśle związane z hipotezą przyjętą w rozprawie.

Sesja zazwyczaj przebiegała według następującego, ogólnie sformułowanego scenariusza.

1/ Przygotowanie pytań dla ekspertów;

2/ Nawiązanie osobistego lub telefonicznego kontaktu z ekspertami, w warunkach ich względnej izolacji;

3/ Analiza uzyskanych odpowiedzi;

4/ Kolejny kontakt z ekspertami i zbieranie odpowiedzi;

5/ Opracowanie odpowiedzi /wyników/.

Podczas drugiej próby zbierania odpowiedzi od ekspertów pytania nie były już identycznie sformułowane. Wprowadzono czynnik rozbieżny, który miał sprowokować, pobudzić do myślenia i odegrać rolę katalizatora.

Zastosowanie metod teoretycznych, takich jak analiza i synteza, porównanie i uogólnienie, analogia, indukcja i dedukcja stanowić miało dopełnienie metod empirycznych. Ułatwiły one w znaczącym stopniu gromadzenie faktów naukowych.

Istotnym uzupełnieniem badań była też konferencja naukowa zorganizowana w dniu 2.12.1993 przez Katedrę Taktyki oraz Zakład Strzelań i Kierowania Ogniem Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii na temat: "Prowadzenie ćwiczeń taktycznych oraz treningów i strzelań WRiA w świetle współczesnych uwarunkowań", w której poza kadrą szkoły udział wzięli przedstawiciele szefostw artylerii: Sztabu Generalnego, okręgów wojskowych, związków taktycznych oraz dowództw oddziałów i związków taktycznych artylerii.

Analiza wyników badań znalazła swoje odzwierciedlenie w niniejszej rozprawie.

1.5. TEREN BADAŃ

Przedmiotem badań w trakcie pracy nad dysertacją były:

-ogólne metody i sposoby przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ;

-praktyczne metody i sposoby stosowane przez kadrę WRiA w procesach przygotowania i prowadzenia ćwiczeń;

Potrzeba i chęć zebrania jak najpełniejszych danych wpłynęła na konieczność prowadzenia badań na dość rozległym obszarze.[1/]

Przygotowanie badań rozpoczęto od przestudiowania literatury przedmiotu, określeniu problemu badawczego, sprecyzowaniu wstępnej hipotezy roboczej oraz wyboru metod badawczych.

Szczególną uwagę zwrócono na studiowanie i analizowanie dokumentów z przeprowadzonych ćwiczeń w objętych badaniami jednostkach oraz na studiowaniu i analizowaniu materiałów źródłowych dotyczących metodyki organizowania i prowadzenia ćwiczeń.

Przebadano dokumentację 133 ćwiczeń przeprowadzonych w związkach taktycznych i oddziałach artylerii Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Badaniami objęto 35 ćwiczeń grupowych /26,3%/, 27 treningów sztabowych /20.3%/, 7 ćwiczeń dowódczo-sztabowych /5.3%/, 40 różnego szczebla ćwiczeń z wojskami/30.1%/ oraz 24 treningi kierowania ogniem /18.0%/.[2/]

W badaniach metodą badania sądów wzięło udział ogółem 69 oficerów. W wywiadzie i metodach eksperckich uczestniczyło 24 oficerów, a w badaniach ankietowych 52 oficerów.[3/]

1/ Obszar badań stanowiła istniejąca teoria i praktyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w związkach taktycznych i oddziałach artylerii.

2/ Szczegółowy ich wykaz przedstawiono w załączniku 4.

3/ 7 oficerów wzięło udział zarówno w badaniach ankietowych jak i badaniach eksperckich.

Wyboru próby do poszczególnych badań dokonano poprzez selekcję celową.

W skład grupy ekspertów włączono doświadczonych oficerów z szefostw WRiA: Sztabu Generalnego, okręgów wojskowych, związków taktycznych oraz dowództw oddziałów i związku taktycznego artylerii, a także przedstawicieli Wyższej Szkoły Oficerskiej im. gen. J. Bema. Kryterium stanowiła praktyka w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych WRiA, pojmowana jako doświadczenie w wielokrotnym działaniu. Wszyscy eksperci legitymowali się wykształceniem akademickim.

W badaniach ankietowych wzięli udział oficerowie wielokrotni kierownicy, autorzy i uczestnicy ćwiczeń różnych szczebli dowodzenia z Pomorskiego Okręgu Wojskowego 46,1% z nich było absolwentami akademii wojskowych, 48,1% ukończyło Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów, a 5,8% legitymowało się ukończeniem tylko Wyższej Szkoły Oficerskiej.

Szczegółowe dane statystyczne oficerów biorących udział w badaniach metodami badania sądów /opinii/ przedstawiono w tabelach 2,3,4,5.

Tabela 2

WYKSZTAŁCENIE WOJSKOWE BADANYCH

RODZAJ WYKSZTAŁCENIA	LICZBA BADAN.	% W GRUPIE BADANYCH
Akademia wojskowa /ASG,AON,WAA itp./		
- ogółem	41	59.4%
- ekspertów	24	100%
- ankietowanych	24	46.1%
Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów.		
- ogółem	25	36.2%
- ekspertów	-	0%
- ankietowanych	25	48.1%
Wyższa Szkoła Oficerska		
- ogółem	3	4.4%
- ekspertów	-	0%
- ankietowanych	3	5.8%
Razem		
- ogółem	69	100%
- ekspertów	24	100%
- ankietowanych	52	100%

Tabela 3

PRZYNALEŻNOŚĆ DO SZCZEBLI DOWODZENIA.

SZCZEBEL DOWODZENIA	LICZBA BADAN.	% W GRUPIE BADANYCH
Sztab Generalny i WSO		
- ogółem	7	10.2%
- ekspertów	7	29.2%
- ankietowanych	-	0%
Okręg Wojskowy		
- ogółem	11	15.9%
- ekspertów	6	25.0%
- ankietowanych	6	11.5%
Związek Taktyczny		
- ogółem	9	13.0%
- ekspertów	4	16.6%
- ankietowanych	6	11.5%
Oddział		
- ogółem	42	60.9%
- ekspertów	7	29.2%
- ankietowanych	40	77.0%
Razem		
- ogółem	69	100%
- ekspertów	24	100%
- ankietowanych	52	100%

Tabela 4

WIEK BADANYCH.

WIEK BADANYCH	LICZBA BADAN.	% W GRUPIE BADANYCH
Do 40 lat		
- ogółem	19	27.5%
- ekspertów	5	20.8%
- ankietowanych	16	30.8%
41-45 lat		
- ogółem	27	39.1%
- ekspertów	10	41.7%
- ankietowanych	21	40.4%
46- 50 lat		
- ogółem	20	29.0%
- ekspertów	7	29.2%
- ankietowanych	14	26.9%
Powyżej 50lat		
- ogółem	3	4.4%
- ekspertów	2	8.3%
- ankietowanych	1	1.9%
Razem		
- ogółem	69	100%
- ekspertów	24	100%
- ankietowanych	52	100%

Tabela 5

ZAJMOWANE STANOWISKA SŁUŻBOWE

Rodzaj stanowiska	Ilość badanych /% w grupie/	Ilość ekspertów /% w grupie/	Ilość ankietowanych /% w grupie/
Szefowie WRiA okręgów wojskowych i ich zastępcy	2 /2.9%/	2 /8.3%/	-
Szefowie wydziałów starsi oficerowie szefostw WRiA SG, OW,wykładowcy WSO.	16 /23.2%/	11 /45.8%/	6 /11.5%/
Szefowie artylerii DZ, DOW i ich zastępcy	5 /7.3%/	4 /16.7%/	2 /3.9%/
Szefowie artylerii BZ, BPanc, pz i ich zastępcy	6 /8.7%/	-	6 /11.5%/
Dowódcy BA,pa,pam i ich zastępcy	11 /15.9%/	6 /25%/	9 /17.3%/
Dowódcy dywizjonów /da,dappanc,dra/	10 /14.5%/	-	10 /19.2%/
Inni oficerowie /szefowie sztabów da,of.operacyjni, itp./	19 /27.5%/	1 /4.2%/	19 /36.6%/
Razem	69 /100%/	24 /100%/	52 /100%/

ROZDZIAŁ 2

ĆWICZENIA TAKTYCZNE W SYSTEMIE SZKOLENIA DOWÓDZTW, SZTABÓW I WOJSK

2.1. POJĘCIE SYSTEMU SZKOLENIA

Wyszkolenie dowództw, sztabów i wojsk jest bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na przebieg i wyniki walki. Uzbrojenie, wyposażenie i zaopatrzenie wojsk oraz należycie opracowana taktyka walki stwarzają tylko warunki do uzyskania sukcesu w walce. O tym, czy możliwości te zostaną przekształcone w rzeczywistość, zadecyduje w ostatecznym rozrachunku wyszkolenie.

Doskonałe wyszkolenie dowództw, sztabów i wojsk jest koniecznym, lecz niewystarczającym warunkiem powodzenia w walce ale "niewyszkolenie" jest wystarczającym warunkiem niepowodzenia. Na fakt ten zwracał uwagę już Napoleon I pisząc: " Aby wygrać bitwę potrzeba kilku dywizji. Aby zaprzepaścić sukces na froncie wystarczy kilku ludzi." 1/

W rozważaniach rozpatrujących zagadnienia szkolenia dowództw, sztabów i wojsk bardzo często używa się pojęcia **"system szkolenia"** nie wnikając w jego treść. Mówi się więc o usprawnianiu systemu szkolenia, wprowadzaniu systemu szkolenia itp., jednak pojęcie systemu szkolenia nie jest przy tym wyjaśniane i precyzowane.

1/ Cyt. za L. Kuleszyńskim, Dowodzenie wojskami, a cybernetyka, Warszawa 1967, s. 11.

Jak zatem należy rozumieć pojęcie systemu szkolenia ?

Czy mówiąc o systemie szkolenia nie nadużywamy pojęcia systemu ?

"Słownik Wyrazów Obcych" podaje : "System (od późnołacińskiego systema, z gr.systema-zestawienie, całość złożona z części);

1. Porządek uwarunkowany planowym układem części lub członów jakiejś całości.

2. Zbiór jednostek tworzących całość organizacyjną.

3. Forma, sposób urządzenia, zorganizowania czegoś.

4. Określony sposób postępowania lub wykonywania jakiejś czynności.

5. Zbiór zasad stanowiących podstawę jakiejś dyscypliny, kierunku".[2/]

Encyklopedia Powszechna określa system jako: " Wszelki skoordynowany wewnętrznie i wykazujący określoną strukturę układ elementów; zespół sposobów /metod/ działania, wykonywania złożonych czynności; całokształt zasad organizacyjnych, ogół norm i reguł obowiązujących w danej dziedzinie"[3/].

Jan Zieleniewski pisząc o systemie dowodzi iż: "Jeżeli rozpatrując jakiś układ stwierdzamy, że jego elementy są pod jakimś względem uporządkowane, rozpatrujemy go pod tym względem jako system. Ze względu na swoje uporządkowanie system jest czymś więcej niż suma jego elementów" [4/]

2/ Słownik Wyrazów Obcych,PIW, Warszawa 1954.

3/ Encyklopedia Powszechna, PWN, Warszawa 1987, Tom 4.

4/ Cyt. za L. Kuleszyńskim, Dowodzenie wojskami, a cybernetyka, Warszawa 1967, s.138.

Leszek Kuleszyński w książce "Dowodzenie wojskami, a cybernetyka " rozważając pojęcie systemu dochodzi do wniosku, że systemem należy nazywać "znacznie złożoną, uporządkowaną całość, której właściwości i sposób działania określane są przez ilość, rodzaj i właściwości elementów składowych oraz przez ilość, rodzaj i właściwości sprzężeń pomiędzy elementami".[5/]

Jak widać, we wszystkich tych określeniach zgodnie przebija pogląd, że system to złożona, uporządkowana całość, przy czym całość tę tworzą, określony charakter jej nadają i właściwości jej kształtują nie tylko same elementy składowe, części całości, lecz także zależności funkcjonalne pomiędzy elementami, sieć sprzężeń i reżim pracy elementów.

O tym, że dana całość jest właśnie taka, a nie inna, że posiada takie, a nie inne właściwości, że działa właśnie tak, a nie inaczej - decyduje nie tylko ilość i rodzaj elementów tej całości, albowiem z jednakowej ilości jednakowych elementów można przecież tworzyć układy o różnych właściwościach, różnych sposobach działania, drogą różnych sprzężeń tych elementów ze sobą.

Mnogość podejść w rozumieniu systemu stanowi o konieczności przyjęcia określonej koncepcji w dalszych naszych rozważaniach. Dlatego też, w dalszych rozważaniach systemem nazywać będziemy "... obiekt złożony, wyróżniony z badanej rzeczywistości, przedstawiony jako pewna całość, utworzona ze zbioru obiektów elementarnych i powiązań (relacji) między nimi. Powiemy, że

---

5/ L. Kuleszyński, Dowodzenie wojskami, a cybernetyka, Warszawa 1967, s.139.

"coś" jest całością wtedy, gdy stanowi zbiór pełny (zamknięty), jest w określony sposób wyróżnione z otoczenia oraz składa się z "części", które dadzą się oddzielić, a jednocześnie są ze sobą związane w pewien szczególny sposób. "Całość" stanowi zawsze obiekt inny niż jej części, co może polegać na tym, że jest swoistą jakościowo postacią dającą się badać; może cechować ją szczególny sposób działania, odmienny od działania poszczególnych części; nadaje sens istnieniu (funkcjonowaniu) swoich części. Wynika stąd, że system jako całość przeciwstawiony jest analityczno-sumacyjnemu widzeniu rzeczywistości."[6/]

P.Sienkiewicz w konstatacjach końcowych niezwykle ciekawego dzieła: "Podstawy teorii systemów" wyspecyfikował cechy podstawowe /konstytutywne/ pojęcia systemowego tworząc z nich "Dekalog" systemowy. Są to:

1. HOLIZM /badanie zjawisk, obiektów, procesów, zdarzeń jako całości/;
2. KOMPLEKSOWOSC /ujawnianie różnorodności sprzężeń i relacji wewnętrznych zjawisk/;
3. ESENCJALIZM /badanie zjawisk ze względu na istotne wielkości charakterystyczne/;
4. STRUKTURALIZM /określanie własności rozważanego zjawiska na podstawie tej własności jego struktury, którą traktuje się jako integrującą i niezmienniczą/;

6/ P. Sienkiewicz, Podstawy teorii systemów, Warszawa 1993, s. 45.

5. KONTEKSTOWOSC /rozpatrywanie systemów ze względu na ich miejsce w reszcie świata/;
6. TELEOLOGIZM /zjawiska są rozpatrywane pod względem ich celowości/;
7. FUNKCJONALIZM /rozpatrywanie systemów ze względu na charakter spełnianych przez systemy i ich podsystemy funkcji/;
8. EFEKTYWNOSC / rozpatrywanie systemów ze względu na wielkość efektów związanych z realizacją określonych celów i funkcji/;
9. SYNERGIZM /ujawnianie własności wynikających ze współdziałania elementów systemu/;
10. ROZWOJ /rozpatrywanie systemów w dynamice, jako obiektów rozwijających się/.

Rozpatrując według powyższych cech szkolenie wojskowe należy stwierdzić, że spełnia ono w całej rozciągłości warunki " systemu ". Jednocześnie pojęcie P.Sienkiewicza pozwalana na wieloaspektowe ujmowanie "szkolenia" jako systemu.

Celem działania tego systemu jest efektywne szkolenie dowództw, sztabów i wojsk. Rolę tego systemu podkreślono w dokumencie normatywnym pod nazwą " Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej ", gdzie między innymi stwierdzono :

" Zdolność bojową Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej osiąga

się przez wysokie morale, dyscyplinę i wyszkolenie żołnierzy..."[7/]

Powyższe konstatacje dotyczyły ogólnego rozumienia systemu. Jeżeli jednak rozpatrujemy jakikolwiek system o charakterze szkolenia /kształcenia, nauczania, wychowania itp./ konieczne są refleksje o charakterze pedagogicznym lub bardziej uszczegółowiając dydaktycznym. Jak zatem rozumiany jest system w takim kontekście ?

Problemem tym zajmowało się wielu pedagogów. Ciekawą próbę naświetlenia tego zagadnienia można znaleźć w rozprawie B. Szulca, który zauważa: " Pojęcie systemu dydaktyczno-wychowawczego choć powszechnie wydaje się jednoznaczne i zrozumiałe, w rzeczywistości jest różnie rozumiane i interpretowane. Różnie jest również pojmowany zakres systemu dydaktyczno- wychowawczego"[8/]

Według Cz. Kupisiewicza " system dydaktyczny, to całokształt zasad organizacyjnych oraz treści, metody i środki nauczania- uczenia się tworzące spójną wewnętrznie strukturę i podporządkowane realizacji społecznie akceptowanych celów kształcenia"[9/]

7/ Założenia Polskiej Polityki Bezpieczeństwa. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej. "Polska Zbrojna" 1992,nr 223.

8/ B. Szulc, Treści kształcenia jako główny determinant unowocześnienia systemu dydaktyczno - wychowawczego, Warszawa 1989, s.12.

9/ Cz. Kupisiewicz, Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa 1978, s.35.

Szeroko przedstawia system dydaktyczny J. Bogusz. Wychodzi on z założenia, że nowoczesny system dydaktyczny powinien obejmować problemy organizowania i kierowania procesem wszelkiego szkolenia, nauczania i uczenia się oraz studiowania i samokształcenia. Kierując się takimi przesłankami twierdzi on, że system dydaktyczno-wychowawczy to: "...celowo i dynamicznie działający układ ściśle ze sobą powiązanych i wzajemnie na siebie oddziaływujących takich elementów jak: przełożeni i podwładni, społecznie określone cele i treści kształcenia oraz procesy, metody i formy nauczania-uczenia się, infrastrukturę dydaktyczną i środowisko wojskowe".[10/]

Jeszcze inaczej system dydaktyczny ujmuje J. Fleming wskazując, iż jest on "złożoną kompleksową i dynamiczną całością obejmującą w powiązaniu funkcjonalnym, strukturalnym i hierarchicznym: 1/ osoby: nauczycieli, uczniów; 2/ procesy: nauczania i uczenia się; 3/ współczynniki: cele, treści, środki, bazę materialną."[11/]

Podobnie, choć jak można sądzić precyzyjniej, system kształcenia przedstawia W. Okoń. Przyjmując za podstawę powszechnie stosowane określenie, że system jest uporządkowanym zbiorem elementów oraz związków i zależności między nimi, tworząc jakąś całość, które służy założonym celom wskazuje on, że najważniejsze składniki systemu dydaktyczno- wychowawczego to:

"- nauczyciele, ich kompetencje, metody pracy i zaangażowanie;

- uczniowie, ich potrzeby motywacje i metody pracy;

10/ J.Bogusz, Dydaktyka wojskowa, Warszawa 1983, s.

11/ E. Fleming, Unowocześnienie systemu dydaktycznego, Warszawa 1974, s.59.

- treść kształcenia, jej dobór i układ oraz sposoby sprawdzenia osiąganych wyników;
- środowisko kształcenia, a więc środki kształcenia i jego społeczno materialne warunki".[12/]

Wychodząc z takich przesłanek system kształcenia definiowany jest jako "...ukierunkowany przez społecznie wyznaczone cele dynamicznie działający zespół elementów, obejmujący nauczycieli, uczniów, treść kształcenia i społecznie materialne środowisko oraz wzajemne związki zachodzące między tymi elementami"[13/]

W aspekcie powyższego, nie wdając się w szczegółowe rozważania można zauważyć, że w zasadzie we wszystkich ujęciach jako jeden z elementów systemu dydaktyczno wychowawczego wskazywane są treści kształcenia.

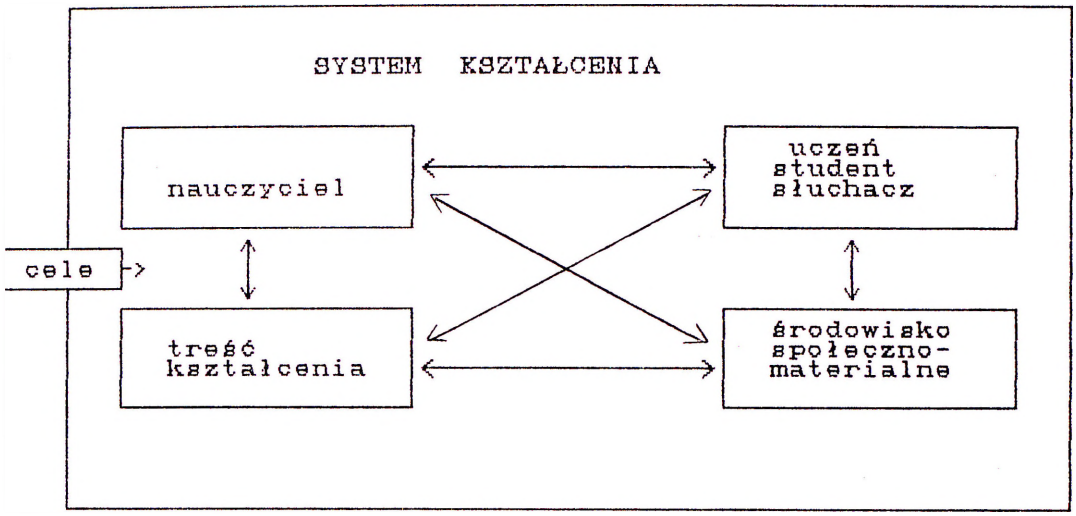
Szczegółowiej rozpatrując ujęcie prezentowane przez W. Okonia zauważamy, że treści kształcenia nie można rozpatrywać w oderwaniu od innych elementów. Stanowią bowiem część systemu, w którym między poszczególnymi elementami zachodzą odpowiednie relacje /związki/ co przedstawiono na rys.1.

Niezwykle istotne, ale i kontrowersyjne w przedstawionym ujęciu wydawać się może usytuowanie celów, którym w gruncie rzeczy system jest podporządkowany. Zabierając głos na ten temat B. Szulc pisze "Polemiczne poglądy mogą wynikać tym bardziej, że wielu autorów /Fleming, Bogusz/ traktuje cele jako spójny nierozłączny element systemu. Gdyby jednak cele rzeczywiście

---

12/ W. Okoń, Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, Warszawa 1987, s.65.

13/ W. Okoń, Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, Warszawa 1987, s.66.

Rys.1 Schemat systemu kształcenia według ujęcia W. Okonia.

włączyć do systemu jako jeden z jego elementów wówczas między nimi, a innymi elementami musiałyby zaistnieć określone związki. Czy jednak treści kształcenia mogą rzutować na cele, wpływać na ich określenie? Wydaje się to raczej nierealne. Stąd też jako w pełni uzasadnioną można przyjąć tezę, iż działanie systemu podporządkowane jest celowi jako świadomie założonemu skutkowi, jakie społeczeństwo pragnie osiągnąć przez funkcjonowanie systemu kształcenia."[14/]

Przekładając to na warunki wojska możemy zatem stwierdzić, że system szkolenia dowództw sztabów i wojsk to uporządkowany zbiór elementów i zależności między nimi służący realizacji

---

14/ B. Szulc, Treści kształcenia jako główny determinant unowocześnienia systemu dydaktyczno-wychowawczego, Warszawa 1989, s.15.

założonych celów dydaktyczno wychowawczych.

Elementami tego systemu są:

- dowództwa, sztaby i wojska, które w zależności od zadań występują jako " szkolący " i "szkoleni " wraz z zakresem działań, metodami i formami pracy oraz potrzebami i motywacjami;

-treści szkolenia wraz ze sposobami ich doboru oraz sprawdzanie osiąganych wyników;

-środowisko szkolenia/ środki, warunki społeczne, warunki materialne/.

Sieć sprzężeń wiążących poszczególne elementy składowe systemu/podsystemów/ stanowi jego strukturę.

W całokształcie systemu szkolenia wojskowego [15/] wyodrębnić można jego " podsystemy" / rodzaje /, są to :

-szkolenie operacyjne;

-szkolenie taktyczne;

-szkolenie bojowe;

-szkolenie techniczne;

-szkolenie specjalistyczne;

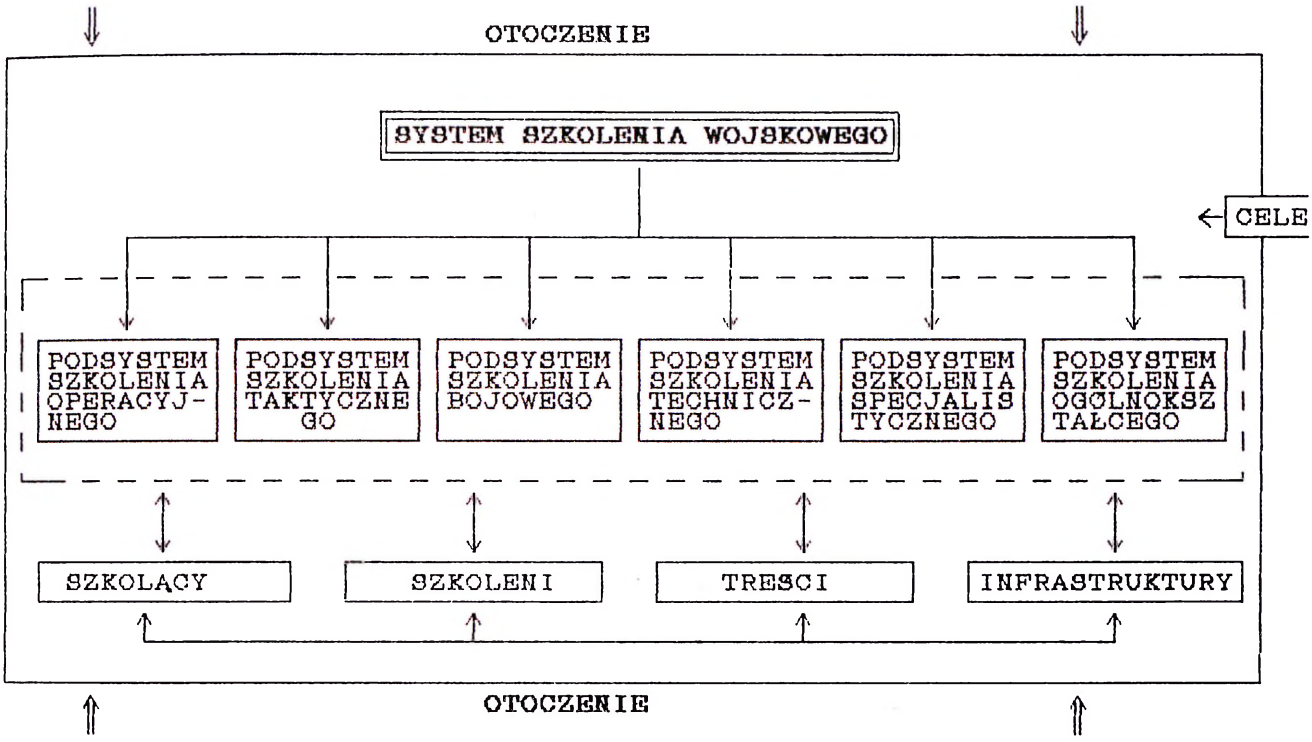
-szkolenie ogólnokształcące.

Pamiętać należy przy tym, że system szkolenia jest układem dynamicznym [16/] działającym w konkretnych uwarunkowaniach i jego

---

15/ Dotyczy to w całej rozciągłości szkolenia WRiA.

16/ "Dynamicznymi nazywamy takie układy, które mogą zmieniać swe stany w czasie, tj. układy zdolne do działania funkcjonowania. Takimi układami są jednostki wojskowe, dowództwa i sztaby". L. Kuleszyński, Dowodzenie wojskami, a cybernetyka, Warszawa 1967, s.86.

Rys.2 Ogólny model systemu szkolenia.

efektywność zależeć będzie od doskonalenia elementów tego układu, jego struktury, ale także od uwzględniania w rozważaniach jego otoczenia /uwarunkowań/.

O uwarunkowaniach tych pisze Jerzy Kunikowski : "Efektywne szkolenie dowództw, sztabów i wojsk związane jest ściśle ze znajomością realiów pola walki oraz czynników obiektywnych i subiektywnych, które warunkują działalność człowieka - żołnierza i jego dowódcy "[17/].

17/ Szkolenie sztabów i wojsk, Część II, Teoretyczne i praktyczne podstawy przygotowania wojsk i kadr dowódczo-sztabowych, Cele, treści, zasady, formy i metody szkolenia, Warszawa 1992, s.18.

Do czynników tych Jerzy Kunikowski zalicza jako uwarunkowania obiektywne :

- charakter wojny i jej cele polityczne;
- obiektywne prawa wojny i walki zbrojnej;
- czynnik ludzki warunkujący zdolność bojową wojsk;
- jakość i ilość uzbrojenia oraz sprzętu technicznego;
- nieprzyjaciela i czynnik zaskoczenia;
- warunki terenowe i klimatyczne.

Do uwarunkowań subiektywnych zalicza :

- dowodzenie jako szczególny rodzaj kierowania ludźmi oraz związane z nim implikacje szkoleniowe;
- wyszkolenie ogólnowojskowe i specjalistyczne;
- problem roli i znaczenia czynnika psychologicznego w okresie pokojowego szkolenia i walce zbrojnej;
- szkolenie pozaoperacyjne;
- szkolenie kadr kierowniczych i ludności.

Problematyce efektywności systemu szkolenia dowództw, sztabów i wojsk poświęcone były między innymi badania przeprowadzone przez naukowców z Akademii Obrony Narodowej na temat "Szkolenie sztabów i wojsk", w których to określono mankamenty w kształceniu kadr dowódczo - sztabowych w WP.[18/]

18/Szkolenie sztabów i wojsk, cz.I, Koncepcja systemu kształcenia kadr dowódczo-sztabowych oraz szkolenia organów dowodzenia i wojsk na okres wojny w systemie obronnym RP, Warszawa 1992, s.7-8.

1. W systemie kształcenia i szkolenia zarówno kadr dowódczo-sztabowych jak i jednostek wojskowych brak ugruntowanej powszechności w stosowaniu symulacji komputerowej, zwłaszcza w procesach decyzyjnych oraz modelowaniu pola walki. 19/

2. Ograniczona liczba ćwiczeń kompleksowych, w których uczestniczyłyby wszystkie rodzaje sił zbrojnych i wojsk.
W prowadzonych zaś ćwiczeniach nie zawsze prowadzi się rzetelne badania teorii sztuki wojennej i nie upowszechnia ich wyników.

3. Brak klarownego systemu upowszechniania /popularyzowania/ w całych siłach zbrojnych, wiedzy operacyjno-taktycznej i strategicznej, w tym wiedzy zdobytej przez oficerów w uczelniach zachodnich.

4. Stosunkowo niski poziom metodyczny i merytoryczny samokształcenia oficerów po ukończeniu uczelni wojskowych.

5. Wciąż utrzymująca się bariera językowa uniemożliwiająca szerokiemu gronu kadr dowódczo sztabowych korzystanie z obcojęzycznej bogatej literatury przedmiotu.

6. Ubogie pod względem technicznym wyposażenie ośrodków szkoleniowych.

7. Brak niezbędnej liczby komputerów w ogóle, w tym najnowszej generacji w szczególności, zwłaszcza pracujących w sieciach.

19/ Potwierdzają to także badania przeprowadzone przez autora. Por. załącznik 18.

W aspekcie powyższego zasadnym wydaje się stwierdzenie, że uwzględnienie powyższych mankamentów i uwarunkowań, wyciągnięcie wniosków i wprowadzenie poprawek do codziennej praktyki szkoleniowej przy uwzględnieniu istniejącego otoczenia, wpłynie niewątpliwie na poprawę efektywności systemu szkolenia.

2.2. MIEJSCE I ROLA CWICZEŃ

Ważne miejsce w dydaktyce wojskowej zajmuje metodyka szkolenia operacyjnego i taktycznego dowództw, sztabów i wojsk. Stanowi ona bowiem stronę metodyczną taktyki ogólnej i sztuki operacyjnej. Odpowiada na pytanie jak uczyć oficerów, sztaby i wojska, aby zgodnie z zasadami sztuki operacyjnej i taktyki prowadzić należycie działanie bojowe na współczesnym i przyszłym polu walki.

"Przedmiotem badań i rozważań metodyki szkolenia taktycznego i operacyjnego są :

- sposoby określania celów przygotowania taktycznego i operacyjnego;

- dobór treści nauczania i uczenia się z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej oraz taktyk rodzajów wojsk i służb z uwzględnieniem poszczególnych struktur wojskowych oraz poziomów kształcenia wojskowego;

- wszelkie korelacje / w układzie poziomym i pionowym/ oraz wzajemne związki między przedmiotami taktycznymi i operacyjnymi;

- formy organizacyjne i metody nauczania i uczenia się indywidualnego i zespołowego;

- organizacja i procesy poszczególnych przedsięwzięć dydaktycznych /szkoleniowych/;

- przygotowanie się dowódców, wykładowców /nauczycieli/, instruktorów oraz żołnierzy i sztabów do realizacji procesu szkolenia;

- środki i materiały dydaktyczne wpływające na skuteczność kształcenia;

- pomiar efektywności szkolenia taktycznego i operacyjnego." 1/

System szkolenia w wojsku ze względu na swoją specyfikę wymaga realizacji specyficznych metod i form nauczania.

Gdzie zatem w tym systemie szkolenia umiejscowić problematykę przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ?

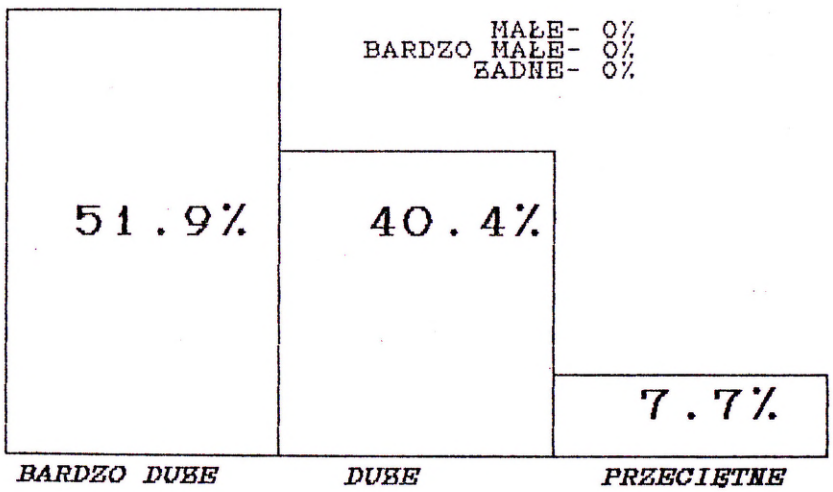
Jaka jest rola ćwiczeń w systemie szkolenia ?

Syntetyczną odpowiedzią na tak postawione pytania może być stwierdzenie B. Szulca " Jedną z najbardziej skutecznych form kształcenia /szkolenia i doskonalenia/ dowództw sztabów i wojsk są ćwiczenia taktyczne, operacyjne i strategiczne. Tezę powyższą potwierdziły już wielokrotnie prowadzone badania oraz praktyka szkoleniowa wojsk i sztabów. Oficerowie jednostek wojskowych, sztabów oraz instytucji centralnych MON, dostrzegając walory dydaktyczne tej formy uznają ją za niezbędną i to zarówno w systemie przygotowania i doskonalenia indywidualnego oficerów, jak również w procesie szkolenia zespołowego."2/

1/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s. 9.

2/ Szkolenie sztabów i wojsk, Część III, System przygotowania kadr dowódczo-sztabowych,Warszawa 1992, s.7.

Także przeprowadzone przez autora badania wśród oficerów artylerii potwierdzają bardzo ważną rolę ćwiczeń w systemie szkolenia[3/]. Olbrzymia większość ankietowanych /ok.92%/ potwierdza, że umiejętność przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ma bardzo duże lub duże znaczenie wśród ich obowiązków służbowych tylko nieco ponad 7% badanych określa ich znaczenie jako przeciętne, a żaden nie określa ich znaczenia jako małe, bardzo małe lub żadne.

Rys. 3 Znaczenie umiejętności przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w opini badanych /źr.bad.własne/.

3/ Wyniki przedstawiono w załączniku 8.

Można zatem stwierdzić, że w wojskach rakietowych i artylerii ćwiczenia[4/] stanowią podstawową formę szkolenia bojowego.

Zapewniają możliwość wszechstronnego przygotowania dowództw wszystkich szczebli do należytego pełnienia funkcji w zakresie organizacji i prowadzenia walki.

4/Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979 określa " ĆWICZENIA, ćwiczenia wojskowe, forma szkolenia sztabów wojsk i słuchaczy szkół wojskowych obejmująca zespół czynności wykonywanych i wielokrotnie powtarzanych przez żołnierzy, pododdziały, oddziały /także obrony cywilnej/ związki oraz sztaby wszystkich szczebli organizacyjnych sił zbrojnych. Ćwiczenia zapewniają praktyczne przygotowanie do prowadzenia działań bojowych i realizacji zadań obrony cywilnej w razie konfliktu zbrojnego. Ćwiczenia stanowią kompleks szkoleniowych przedsięwzięć organizacyjnych w których stosuje się różnorodne metody szkolenia : metodę praktycznego działania, treningu, sytuacyjną, inscenizacyjną, laboratoryjną. Dzięki ćwiczeniom żołnierze nabywają lub doskonalą umiejętności w określonym działaniu, nabywają wprawy w posługiwaniu się bronią, obsłudze sprzętu bojowego i technicznego, w wykonywaniu obowiązków technicznych, zdobywają odporność i wytrzymałość fizyczną, umiejętność rozwiązywania indywidualnych i zespołowych zadań bojowych."

Wg S. Kołcza "Ćwiczenia wojskowe to podstawowa forma praktycznego szkolenia dowództw i wojsk /sił/ stosowana na wszystkich szczeblach organizacyjnych sił zbrojnych. Celem ćwiczeń wojskowych jest praktyczne przygotowanie szkolonych do organizacji i prowadzenia działań bojowych i realizacji zadań obrony cywilnej. " Klasyfikacja i ogólna charakterystyka ćwiczeń "Myśl Wojskowa" 1989, nr 10.

Ćwiczenia spełniają jednocześnie doniosłą rolę w rozwoju teorii taktyki: umożliwiają bowiem sprawdzenie założeń teoretycznych w praktyce ćwiczebno-bojowej, pozwalają na obiektywną ocenę zgodności tych założeń z rzeczywistością oraz umożliwiają wytyczenie kierunków dalszego rozwoju i doskonalenia teorii.

Ćwiczenia weryfikują współdziałanie żołnierzy wszystkich specjalności w ramach jednego zespołu /pododdziału, oddziału, związku taktycznego/, pozwalają na nabranie wprawy oraz doskonalenie umiejętności wykonywania indywidualnych i zespołowych zadań bojowych, uczą właściwego wykorzystania bojowych walorów uzbrojenia.

Od ćwiczeń też oczekuje się,że:

- pozwolą ćwiczącym kształtować odporność psychiczną i wytrzymałość fizyczną ;
- będą sprawdzianem gotowości i zdolności bojowej;
- pozwolą zbadać zakres gotowości mobilizacyjnej i alarmowej;
- określą poziom osiągniętej sprawności eksploatacyjnej sprzętu;
- pozwolą przełożonym i ćwiczącym obiektywnie spojrzeć na istniejący stan rzeczy, podsumują osiągnięcia i niedociągnięcia oraz określą kierunki dalszego szkolenia i działania.

Ponadto oczekuje się od autorów ćwiczeń, że stworzą model "prawdziwej wojny ", a jeżeli jest to niemożliwe, to chociaż w znacznej mierze " model prawdopodobny ".

"Powyższe właściwości wpływają na to, że w wojsku polskim jak również w innych armiach świata właśnie do ćwiczeń taktycznych i operacyjnych przywiązuje się tak wielką wagę. Przygotowuje się je i prowadzi na wszystkich szczeblach dowodzenia (..). Ćwiczenia stanowią również główną formę systemu szkolenia doskonalącego kadry zawodowej w siłach zbrojnych RP."[5/]

5/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s. 11.

2.3. KLASYFIKACJA I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZEŃ

Rozpatrując, klasyfikację i ogólną charakterystykę ćwiczeń na wstępie trzeba zaznaczyć, że obszar badań niniejszej dysertacji został zawężony do problematyki ćwiczeń taktycznych.[1/]

Jak zatem należy rozumieć pojęcie "ćwiczenia taktyczne" ?

Cytowany już S. Kołcz ćwiczenia taktyczne rozumie jako: "rodzaj ćwiczeń stosowany w szkoleniu dowództw i wojsk /sił/ szczebla taktycznego. Ich celem jest doskonalenie dowództw oraz wojsk /sił/ w organizacji i prowadzeniu, a także organizacji współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych."[2/]

Nieco inaczej definicję ćwiczeń taktycznych sformułowali autorzy Leksykonu wiedzy wojskowej pisząc "Ćwiczenia taktyczne - forma praktycznego szkolenia oficerów sztabów i wojsk w terenie lub pomieszczeniach, podczas którego ćwiczący działają zgodnie z zasadami taktyczno operacyjnymi zakładającymi warunki zbliżone do rzeczywistego pola walki.

1/ Ze względu na obszar działań, specyfikę rozpatrywanych problemów ćwiczenia można podzielić na :

- *taktyczne;*
- *operacyjne;*
- *strategiczne.*

2/ Klasyfikacja i ogólna charakterystyka ćwiczeń, " Myśl Wojskowa " 1989, nr10.

W toku ćwiczenia rozwiązują złożone sytuacje taktyczne najczęściej o charakterze problemowym i konfliktowym, dążąc do wykonania określonego w rozkazie bojowym zadania taktycznego."[3/]

Obie te definicje mimo, że zawierają prawdę zdaniem autora nie wyczerpują istoty problemu ze względu na dowolność stosowania pojęć pierwotnych.

Pełną natomiast wydaje się definicja w której przez ćwiczenia taktyczne rozumie się "formę organizacyjną praktycznego szkolenia oficerów, sztabów i wojsk na szczeblach taktycznych, w ramach której ćwiczący działają zgodnie z zasadami taktyczno-operacyjnymi w warunkach zbliżonych do rzeczywistego pola walki." [4/]

Ćwiczenia taktyczne jako jedyna w swoim rodzaju forma praktycznego szkolenia artylerii w warunkach pokojowych, spełniają różnorodne funkcje w zakresie przygotowania do działań bojowych oficerów sztabów i wojsk. W zależności od stopnia trudności, warunków organizacyjnych i stosowanych metod

---

3/ Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s. 80.

4/ Szkolenie sztabów i wojsk, cz. III, System przygotowania kadr dowódczo-sztabowych,Warszawa 1992, s. 7.

Autorzy Metodyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.10, precyzują tę definicję następująco: "Przez ćwiczenia taktyczne i operacyjne rozumiemy taką formę organizacyjną praktycznego szkolenia oficerów, dowództw, sztabów i wojsk, w której ramach ćwiczący, na tle umownej, zbliżonej do rzeczywistych warunków działań, sytuacji taktycznej lub operacyjnej rozwiązują problemy w zakresie organizowania i prowadzenia walki i bitwy."

pozwalają one na realizację szerokiego zakresu celów. Za główne cele ćwiczeń taktycznych najczęściej przyjmuje się :

- doskonalenie umiejętności dowódców i sztabów w organizowaniu walki, zabezpieczeniu działań bojowych oraz utrzymaniu ciągłości dowodzenia i współdziałania ;

- doskonalenie sposobów zdobywania i utrzymania ciągłej inicjatywy taktycznej w zakresie tworzenia zdecydowanej przewagi nad przeciwnikiem w wybranym miejscu i czasie oraz stosowania zaskakujących, nieszablonowych form prowadzenia walki;

- doskonalenie organizacji systemów ognia poszczególnych rodzajów wojsk i kierowania nimi w walce;

-doskonalenie dowódców w umiejętności przyjmowania właściwego ugrupowania oraz maksymalnego wykorzystania taktyczno-technicznych właściwości broni i sprzętu;

- doskonalenie form i metod działalności wychowawczej, przyczyniającej się do wyrabiania odporności psychicznej żołnierzy, wytrzymałości na trudy życia wojskowego oraz pełnego wykorzystania zadań szkoleniowych;

-zgrywanie związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów do prowadzenia zdecydowanych o dużej możliwości manewru, ciągłych, skomplikowanych, dynamicznych działań bojowych;

- sprawdzenie stopnia gotowości sztabów i wojsk do wykonywania zadań we wszystkich rodzajach walki, w różnych warunkach meteorologicznych i terenowych;

- sprawdzenie gotowości i umiejętności mobilizacyjnego rozwinięcia związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów;

- badanie problematyki taktycznej i operacyjnej wojsk oraz wypracowania zasad wykorzystania nowych wzorów uzbrojenia i sprzętu bojowego, a także sprawdzenia projektów i regulaminów, instrukcji i podręczników.

Mimo tak wielkiej roli ćwiczeń, ich potencjalnej skuteczności, ogromu doświadczeń wydaje się, że problematyka ich stosowania, przygotowania i prowadzenia nie jest powszechnie znana.

J. Łazarek powołując się na badania "ABSOLWENT" stwierdza: " 69% respondentów ocenia swoje umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń jako przeciętne"[5/]

Chcąc uzyskać bardziej pełną odpowiedź na temat poziomu umiejętności oficerów artylerii w zakresie metodyki ćwiczeń taktycznych, a także źródeł, z których czerpią swoją wiedzę przeprowadzono badania ankietowe.

W zakresie badania umiejętności zadano badanym dwa pytania. Pierwsze o samoocenę umiejętności, a drugie o ocenę umiejętności podwładnych.

Ocenę przeprowadzono w oparciu o sześciopunktową skalę ocen /6-celująco, 5-bardzo dobrze, 4- dobrze, 3- dostatecznie, 2-miernie, 1- niedostatecznie/. Szczegółowe wyniki badań przedstawiono w tabeli 6 oraz w załączniku 9.

Wyniki te potwierdzają, że poziom umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń nie jest zbyt wysoki /ocena końcowa 3.63/.

5/ J. Łazarek, Przygotowanie metodyczne absolwentów Akademii Obrony Narodowej do wykonywania zadań w jednostkach wojskowych, "Zeszyt Naukowy AON" 1992, nr 1/6.

Co prawda oficerowie dokonując samooceny ocenili swoje umiejętności na 3.86, ale oceniając poziom przygotowania i prowadzenia ćwiczeń przez swoich podwładnych nie byli już takimi optymistami/ średnia 3.40/.

TABELA 6

OCENA UMIEJETNOSCI W ZAKRESIE METODYKI CWICZEN TAKTYCZNYCH

/źr.bad.własne/

UMIEJETNOSC	SKALA OCEN	SAMOOCENA			OCENA PODWŁADNYCH			OCENA KONCOWA
		% OCEN	OCENA ŚR.	OCENA OGÓLN	% OCEN	OCENA ŚR.	OCENA OGÓLN	
W ZAKRESIE OPRACOWANIA ĆWICZEŃ	6-CELUJĄCA	0			0			
	5-BARDZO DOBRA	9.6			3.8			
	4-DOBRA	67.3			38.5			
	3-DOSTATECZNA	17.3	3.81		42.3	3.25		
	2-NIEDOSTATECZ.	5.8			9.6			
	1-NIEDOSTATECZ.	0			5.8			
W ZAKRESIE ORGANIZOWANIA ĆWICZEŃ	6-CELUJĄCA	3.8			0			
	5-BARDZO DOBRA	3.8			3.8			
	4-DOBRA	48.1			34.6			
	3-DOSTATECZNA	40.3	3.63	3.86	46.2	3.21	3.40	3.63
	2-NIEDOSTATECZ.	3.9			9.6			
	1-NIEDOSTATECZ.	0			5.8			
ZAKRESIE PROWADZENIA ĆWICZEŃ	6-CELUJĄCA	5.8			0			
	5-BARDZO DOBRA	15.4			1.9			
	4-DOBRA	67.3			75.0			
	3-DOSTATECZNA	11.5	4.15		17.3	3.73		
	2-NIEDOSTATECZ.	0			5.8			
	1-NIEDOSTATECZ.	0			0			

Zauważyć należy także, że dużo niżej ankietowani oceniają poziom umiejętności w zakresie opracowania i organizowania ćwiczeń niż w zakresie ich prowadzenia.

Ciekawe wyniki przyniosły też badania dotyczące oceny źródeł, z których oficerowie artylerii korzystają dla pozyskania wiedzy i umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.[6/]

Z zajęć programowych ankietowani najwyżej oceniają wiedzę zdobytą w ramach studiów akademickich /88% ocenia zakres zdobytej wiedzy jako duży i bardzo duży/. Nieco gorzej oficerowie oceniają w tym względzie Wyższe Kursy Doskonalenia Oficerów, a zupełnie nie zadowalają Wyższe Szkoły Oficerskie.

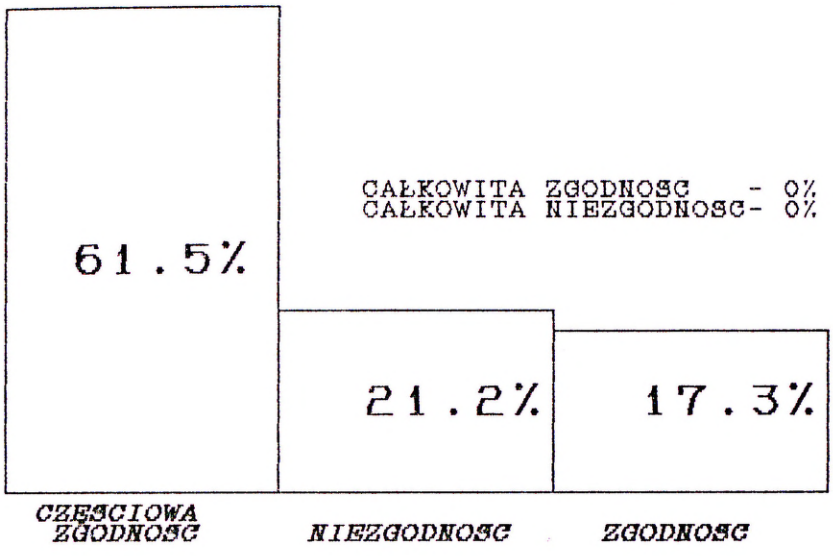
Niebagatelną rolę w zakresie zdobywania umiejętności oficerowie przypisują też doświadczeniom własnym i przełożonych, mniejszą rolę odgrywa w tym względzie korzystanie z doświadczeń innych rodzajów wojsk.

Zróżnicowane są poglądy odnośnie korzystania z periodyków wojskowych. Badania wykazały z jednej strony dużą ich rolę jako źródła aktualnej wiedzy, ale aktualne są też poglądy, że dostępna literatura tylko częściowo zaspokaja potrzeby w oczekiwanym zakresie. Smucić natomiast musi niezadowalające wykorzystywanie literatury obcojęzycznej /znajomość języków obcych ? !/.

Badania potwierdzają także stawianą na podstawie literatury tezę, iż pozostało wiele problemów dotyczących teorii ćwiczeń, które wymagają ostatecznego, pilnego rozwiązania i uporządkowania.

Z badań ankietowych, wywiadów przeprowadzonych wśród oficerów artylerii wynika także, że nie istnieje pełna jasność co do klasyfikacji ćwiczeń, pojęć, definicji i terminów.

6/ Wyniki badań przedstawiono w załączniku 10 i 12.

Rys.4 Ocena zgodności poglądów w kwestii teorii ćwiczeń w opinii badanych oficerów. / źr.bad. własne/

Badani podkreślają i wyrażają swoje zaniepokojenie, że w literaturze przedmiotu istnieje tylko częściowa zgodność poglądów odnośnie klasyfikacji, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.[7/]

Konieczność uporządkowania tych zagadnień wynika nie tylko z różnorodności poglądów, ale przede wszystkim z aktualnych uwarunkowań i potrzeb szkoleniowych. Sprecyzowanie i ścisłe zdefiniowanie pojęć dotyczących ćwiczeń ma więc ogromne znaczenie praktyczne.

Ćwiczenia taktyczne można podzielić na wiele rodzajów stosując szereg różnych kryteriów. "Aktualnie do najczęściej stosowanych kryteriów podziału ćwiczeń zaliczamy:

7/ Por. wyniki przedstawione w załączniku 13.

-sposób organizacji i prowadzenia ćwiczenia;

-uczestników ćwiczenia;

-najwyższy szczebel dowodzenia ćwiczących;

-rozmach ćwiczenia;

-cele szkoleniowe ćwiczenia;

-miejsce prowadzenia ćwiczenia;

-rodzaj wojsk biorących udział w ćwiczeniu;

-zakres tematu ćwiczenia;

-ilość ćwiczących szczebli dowodzenia;

-ilość stron w ćwiczeniu."[8/]

Są to najistotniejsze kryteria powszechnie stosowane. Prócz nich istnieje szereg innych stosowanych do potrzeb rodzajów wojsk czy instytucji.

Biorąc pod uwagę sposób organizacji, stopień złożoności /trudności/, stosowane formy organizacyjne, sposób jego prowadzenia, a przede wszystkim zbliżenie danego ćwiczenia do realizmu pola walki przyjmuje się następujące główne rodzaje ćwiczeń [9/] :

-ćwiczenia grupowe;

-treningi sztabowe;

-ćwiczenia dowódczo-sztabowe ;

8/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.26.

9/ W praktyce szkoleniowej oraz w pracach badawczych często główne rodzaje ćwiczeń określa się jako główne formy ćwiczeń. Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.29.

-ćwiczenia szkieletowe;

-ćwiczenia taktyczne z wojskami;

-ćwiczenia taktyczne z wojskami połączone ze strzelaniem.

Często także w tym podziale wyróżnia się gry wojene.[10/] Istnieje także opcja, która zalicza ćwiczenia szkieletowe i gry wojenne do ćwiczeń dowódczo -sztabowych.[11/]

Przedstawione główne rodzaje ćwiczeń mogą przyjmować różne formy szczegółowe :

a/ według celów szkoleniowych /ze względu na główny cel ćwiczenia/:

- zgrywające;
- sprawdzające;
- doskonalące;
- pokazowe;
- instruktażowo- metodyczne;
- doświadczalne.

b/ według szczebli dowodzenia /ze względu na rozmach oraz szczebel dowodzenia ćwiczących/:

- kompanijne / bateryjne/;
- batalionowe / dywizjonowe/;
- pułkowe / brygadowe /;
- dywizyjne.

10/ Por. Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w SZ RP, Warszawa 1992, s.5.

11/ Por. Szkolenie sztabów i wojsk, Część III, System przygotowania kadr dowódczo-sztabowych, Warszawa 1992, s.9.

c/ według zakresu tematów /ze względu na zakres treści/:

- epizodyczne;
- kompleksowe.

d/ według ilości ćwiczących szczebli:

- jednoszczeblowe;
- wieloszczeblowe.

e/ według ilości stron ćwiczących:

- jednostronne;
- dwustronne.

f/ ze wzlędu na rodzaj wojsk biorących udział w ćwiczeniu:

- ogólnowojskowe;
- specjalistyczne.

Zdaniem autora zaprezentowany powyżej podział ćwiczeń[12/], zgodny z ogólną teorią ćwiczeń pozwala na pełne zrozumienie istoty klasyfikacji ćwiczeń i nie ma potrzeby jego modyfikacji. Wskazanym wydaje się też przypomnienie poglądów na temat klasyfikacji ćwiczeń L. Zapały, który pisał:[13/] " Systematyczny rozwój metod i form organizacyjnych szkolenia może powodować dalszy podział ćwiczeń, ale nowe ich typy będą pochodnymi

---

12/ Inny podział ćwiczeń zaprezentowano w "Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w Siłach Zbrojnych RP" Warszawa 1992, s. 98.
13/ L.Zapała, Jeszcze o klasyfikacji ćwiczeń, "Myśl Wojskowa" 1991, nr 9/10.

dotychczasowych. Wydaje się, że na razie nie ma potrzeby dokonywania zmian w klasyfikacji ćwiczeń."

Bardzo ważnym, zdaniem autora, jest również należyte rozumienie definicji głównych rodzajów ćwiczeń. Wiele uwagi i czasu problematyce podstawowych pojęć i definicji poświęcono podczas Sympozjum, które odbyło się w Katedrze WRiA Akademii Obrony Narodowej w dniu 3.06.1992r. Stwierdzono tam między innymi: "Należy bezwzględnie zgodzić się, że każda specjalistyczna dziedzina działalności człowieka musi posługiwać się uniwersalnym językiem, który z jednej strony jest zrozumiały, a z drugiej na tyle precyzyjny, że pozwala formułować myśli bez ciągłego odwoływania się do pojęć pierwotnych.

Te podstawowe pojęcia tworzące "język", w naszym wypadku wojskowy, tworzone historycznie, przetłumaczalne na inne języki muszą mieć znaczenie uniwersalne, muszą dotyczyć wszystkich dziedzin wojskowości i we wszystkich z nich muszą być jednolicie rozumiane.

Aby spełniły one swoją rolę z jednej strony muszą się rozwijać - "tak samo jak język", ale z drugiej nie mogą ustawicznie się zmieniać wraz z coraz to nowymi **regulaminami**. Podstawowe pojęcia nie mogą się także mnożyć w nieskończoność, poprzez dopisywanie do historycznych pojęć różnych przymiotników i czasowników, a poprzez to tworzenie coraz bardziej rozwlekłych definicji, które z czasem nie są zrozumiałe przez wszystkich.

/..../ Reasumując to zagadnienie chcę powiedzieć, że miejsce na podstawowe pojęcia według mnie jest przede wszystkim w "Leksykonie wiedzy wojskowej", który powinien być stale

unaczęśniany i powinien stanowić wyrocznię co do podstawowych pojęć.

Nie spełnią tego regulaminy, instrukcje, podręczniki, które adresowane są do wąskiego grona odbiorców, poprzez wprowadzanie coraz to nowych pojęć pierwotnych, powodują kolejne niezrozumienie i niepotrzebne dyskusje ".[14/]

Celem uniknięcia nieporozumień w dalszych rozważniach za słuszną przyjmuję następującą charakterystykę głównych rodzajów ćwiczeń:

Ćwiczeniami grupowymi nazywa się ćwiczenia, których charakterystyczną cechą jest to, iż wszyscy szkoleni występują jednocześnie w tej samej roli / dowódcy, szefa, oficera sztabu itp./ i rozwiązują identyczne zadania na tle umownej sytuacji taktycznej. Kierownik ćwiczenia występuje zazwyczaj jako dowódca /szef, oficer sztabu / wyższego szczebla. Ćwiczenia grupowe nie są skomplikowane pod względem organizacyjnym i nie wymagają znacznego zabezpieczenia materiałowego. Najczęściej odbywają się w pomieszczeniach lub w terenie bez środków łączności.

Ćwiczenia te stosuje się w indywidualnym szkoleniu, najczęściej jako doskonalące, metodyczne, pokazowe lub kontrolne.

Podczas prowadzenia ćwiczeń grupowych najbardziej korzystne jest stosowanie sytuacyjnej i problemowej metody szkolenia. Ponadto w zależności od konkretnej sytuacji i potrzeby w określonych fragmentach ćwiczenia mogą być stosowane inne metody np. : opis, dyskusja, pokaz.

14/ Z. Gałązka, Wystąpienie na sympozjum.

Uważa się, że ćwiczenia te " stwarzają najlepsze warunki do nabycia przez ćwiczących praktycznych umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia walki na stanowiskach dowódców, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb ".[15/]

Trening sztabowy to rodzaj ćwiczenia stosowany w szkoleniu wszystkich rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i służb.

Istota tego treningu wyraża się w tym, że ćwiczący praktycznie wykonują wybrany epizod czynności bojowych sztabu, w celu osiągnięcia sprawności w pełnieniu funkcji indywidualnych oraz zespołowych sztabu jako całości. Epizod ten może dotyczyć planowania, organizowania lub kierowania działaniami.

Autorzy sprawozdania z badań na temat "Szkolenie sztabów i wojsk" [16/] zwracają uwagę, iż trening sztabowy dotyczy zawsze problematyki taktycznej /operacyjnej/ wybranej z całego zakresu działania i czynności sztabowych. Nie można go zatem utożsamiać z różnymi treningami specjalistycznymi oraz " trenowaniem " pododdziałów zabezpieczenia sztabu.

Jako cele szczegółowe treningu sztabowego przyjęło się realizować :

15/ J. Łazarek, Opracowanie koncepcji ćwiczenia grupowego, "Myśl Wojskowa" 1987, nr 9.

16/ Szkolenie sztabów i wojsk, cz. III, System przygotowania kadr dowódczo-sztabowych, Warszawa 1992, s.11-13.

- doskonalenie umiejętności indywidualnych oficerów sztabu w zakresie wykonywania obowiązków funkcyjnych na swoich etatowych stanowiskach służbowych w sztabie /rozwiązywanie problemów taktycznych, kalkulacje taktyczne, dokumenty bojowe itp./ ;

- zapoznanie ćwiczących z zasadami rozwiązywania nowych, najczęściej cząstkowych, problemów taktycznych ;

- usprawnienie pracy zespołowej wewnątrz poszczególnych komórek organizacyjnych /pionów funkcjonalnych/ w wybranych epizodach i ich działania ;

- zgrania całego sztabu do wykonywania wybranych, z zasady najtrudniejszych, epizodycznych zadań sztabowych w procesie dowodzenia wojskami;

-sprawdzenie systemu alarmowego i mobilizacyjnego ;

-doskonalenie pracy sztabu w zakresie wykonywania /opracowania/ dokumentów bojowych ;

-doskonalenia rozwijania, przesuwania stanowisk dowodzenia i przekazywania dowodzenia itp.

W treningach sztabowych, podobnie jak w innych formach ćwiczeń stosuje się różne metody szkolenia. Główną jednak jest metoda działania praktycznego oraz ściśle związane z nią metody sytuacyjna i inscenizacji.

W praktyce szkoleniowej dąży się do tego, aby treningi sztabowe prowadzone w ciągu roku szkoleniowego stanowiły blok kolejno po sobie następujących treningów, których tematy tworzą logiczną kolejność sytuacji taktyczno-operacyjnych po sobie następujących. Tematy te wynikają z zadania głównego postawionego na dany rok w rozkazie szkoleniowym bezpośredniego przełożonego. Ich treść powinny stanowić zasadnicze epizody działań bojowych, do wykonania których przewidziany jest dany szczebel dowodzenia w okresie wojny.

Czas trwania treningu sztabowego na szczeblu oddziału i związku taktycznego wynosi z reguły od sześciu godzin do jednej doby, natomiast na szczeblach operacyjnych dłużej /nawet trzy doby/.[17/]

Treningi sztabowe prowadzą dowódcy /szefowie/ ćwiczącego szczebla dowodzenia lub w miarę potrzeb przełożeni wyższego szczebla dowodzenia.

Ćwiczenia dowódczo- sztabowe / a także gry wojenne i ćwiczenia szkieletowe /[18/] są wyższą formą ćwiczeń taktycznych stosowanych w szkoleniu oficerów i sztabów, od szczebla oddziału wzwyż z zasady bez udziału wojsk. Mają one na celu doskonalenie dowódców i oficerów sztabów w zespołowym działaniu i podnoszeniu umiejętności rozwiązywania taktyczno- operacyjnych zadań bojowych.

Istota ćwiczenia dowódczo-sztabowego polega na tym, że szkoleni stanowią strukturalnie jednolity organ dowodzenia, a każdy z ćwiczących pełni inną funkcję, zgodną ze swoim stanowiskiem służbowym /ewentualnie wyższym - w ramach podnoszenia kwalifikacji/.

Ćwiczenie dowódczo-sztabowe z zasady ma charakter kompleksowy, tzn. występować w nim powinny wszystkie podstawowe

---

17/ Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w siłach zbrojnych RP, Warszawa 1992. Określa czas prowadzenia treningów sztabowych na 1-2 doby. pkt. 9, s. 6.

18/ Niekiedy ćwiczenia szkieletowe i gry wojenne uznaje się za osobne główne rodzaje ćwiczeń.
Por: S.Kołcz, Klasyfikacja i ogólna charakterystyka ćwiczeń. "Myśl Wojskowa" 1989, nr 12.

formy działań bojowych oraz wszystkie podstawowe etapy pracy dowództwa i sztabu w toku planowania i prowadzenia działań bojowych. Ponadto, kolejno po sobie następujące sytuacje taktyczne /operacyjne/ powinny stanowić logiczny ciąg rozwoju i przebiegu działań bojowych.

W toku ćwiczenia dowódczo-sztabowego ćwiczący dowódcy i oficerowie sztabu organizują swoją pracę na podstawie założonych sytuacji taktyczno - operacyjnych i otrzymanych zadań bojowych. Podstawą działania szkolonych są decyzje ćwiczących dowódców, dlatego też ingerencja kierownictwa ćwiczenia w rozgrywane sytuacje powinna być możliwie ograniczona. Czas trwania ćwiczenia dowódczo-sztabowego zależy od tematu i zagadnień szkoleniowych. Na poszczególne fragmenty ćwiczenia należy wyznaczyć tyle czasu, ile wymagają warunki bojowe, ażeby maksymalnie zbliżyć się do warunków rzeczywistego pola walki. W ćwiczeniach tych można dokonać tzw. przeskoków operacyjnych pomijając te fragmenty działań bojowych, które nie są treścią zagadnień szkoleniowych. Pozwala to na przerobienie ważnych i organizacyjnie trudnych przedsięwzięć kosztem mniej ważnych i powtarzających się epizodów działań bojowych oraz pracy dowództwa i sztabu.

Czas trwania tych ćwiczeń określa się na 3-6 dób /w tym szczebla taktycznego na 3-4 doby/[19] . W praktyce szkoleniowej można spotkać się też z ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi, które trwają

19/Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w siłach zbrojnych RP, Warszawa 1992,pkt. 9, s. 6.

2-3 dni, ale przerabiane są zagadnienia szkoleniowe dotyczące 3-5 dni prowadzenia działań bojowych.

Ze względu na organizację i przebieg ćwiczeń dowódczo - sztabowych dzielą się one na gry wojenne i ćwiczenia szkieletowe.

Gry wojenne odbywają się najczęściej w pomieszczeniach stałej dyslokacji /bardzo rzadko niektóre epizody w terenie/, a ich celem jest ustalenie sposobów rozwiązywania trudnych i kontrowersyjnych problemów współczesnego pola walki, a przede wszystkim weryfikacja założeń taktyki, sztuki operacyjnej i strategii.

Gry wojenne prowadzi się jako ćwiczenia jednostronne lub dwustronne.

Ćwiczenia szkieletowe prowadzi się wyłącznie w terenie. Istota tych ćwiczeń polega na tym, że ćwiczące dowództwa i sztaby są rozmieszczone w terenie zgodnie z sytuacją taktyczną i wykorzystuje się zazwyczaj środki łączności i transportu.

W ćwiczeniach szkieletowych mogą brać udział wojska, przy czym ich udział może być epizodyczny.

Udział wojsk w ćwiczeniu szkieletowym pozwala na weryfikację realności kalkulacji oraz celowości i poprawności podjętych decyzji.

Treść ćwiczeń szkieletowych stanowią najczęściej problemy związane z dowodzeniem takie jak: organizowanie dowodzenia, organizowanie przemieszczania i rozwijania punktów dowodzenia, sprawdzanie w praktyce systemów dowodzenia.

Głównymi metodami szkolenia podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych są : "metody działania praktycznego, problemowa i sytuacyjna, a w ćwiczeniach szkieletowych z oznaczonymi wojskami dodatkowo metoda inscenizacji".[20/]

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe organizują i prowadzą przełożeni o jeden szczebel wyższy od dowódcy ćwiczącego szczebla.

Ćwiczenia taktyczne z wojskami[21/] stanowią zasadniczą formę szkolenia wojsk w warunkach maksymalnie zbliżonych do warunków współczesnego pola walki. Istota tych ćwiczeń polega na tym, że ćwiczący dowódcy, sztaby i wojska szkolą się na podstawie jednolitego zamiaru operacyjno-taktycznego w zakresie prowadzenia działań bojowych w różnorodnych warunkach terenowych i pogodowych w różnych porach roku.

Celem ćwiczeń jest doskonalenie, rozwijanie i sprawdzanie zdolności bojowej ćwiczących w warunkach jak najbardziej zbliżonych do panujących na rzeczywistym polu walki.

W ćwiczeniach tych istnieją dobre warunki do oceny stanu wyszkolenia wojsk, a także określenia stanu moralno- bojowego.

20/ Szkolenie sztabów i wojsk, Część III, System przygotowania kadr dowódczo-sztabowych, Warszawa 1992, s.17.

21/Rodzaj ćwiczeń stosowany w szkoleniu dowództw oraz pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk lądowych.

Najczęściej stosowanymi metodami szkolenia w tych ćwiczeniach są: - metoda działania praktycznego;

- metoda problemowa;
- metoda sytuacyjna;
- metoda inscenizacyjna.[22/]

W zależności od stosowanych kryteriów ćwiczenia z wojskami mogą przyjąć różne fomy szczegółowe takie jak :

a/ w zależności od celów szkoleniowych:

- zgrywające;
- doskonalące;
- pokazowe;
- kontrolne/ sprawdzające, inspekcyjne/ ;

b/ w zależności od szczebla dowodzenia:

- batalionowe;
- pułkowe;
- dywizyjne;

c/ w zależności od zakresu tematów:

- epizodyczne;
- kompleksowe;

d/ w zależności od stron ćwiczących:

- jednostronne;
- dwustronne;

Natomiast wszystkie ćwiczenia z wojskami są ćwiczeniami wieloszczeblowymi.

22/ Por. H. Ogorzelski, Podstawowe założenia form i metod kształcenia taktycznego, "Zeszyty Naukowe", Toruń 1994, nr 5.

Ćwiczenia takie organizuje i prowadzi przełożony o jeden szczebel wyższy od dowódcy ćwiczącego szczebla.

Kolejnym głównym rodzajem ćwiczeń są **ćwiczenia taktyczne z wojskami ze strzelaniem** amunicją bojową. Są one najwyższą formą praktycznego szkolenia dowództw i wojsk. W ćwiczeniach tych ćwiczący obok wykonywania różnych czynności bojowych wykonują też praktyczne zadania ogniowe.

Omawiając poszczególne rodzaje ćwiczeń, chciałbym zwrócić szczególną uwagę, na to, że nie istnieje wśród ich głównych rodzajów jakaś hierarchia ważności, chociaż niewątpliwie niektóre z nich są bardziej, a inne mniej złożone.

Ich wartość szkoleniowa zależeć będzie zawsze od doboru ich rodzaju, w zależności od potrzeb i możliwości. I dopiero wtedy będzie to działanie skuteczne.

2.4. ZASADY METODYCZNE ĆWICZEŃ

Przygotowując i prowadząc ćwiczenia kierownicy i autorzy ćwiczeń dążą do tego, aby działania ich były skuteczne[1/]. Bowiem tylko skuteczne szkolenie podczas ćwiczeń gwarantuje, że osiągnie się zakładane cele, że nie zmarnuje się wysiłku organizacyjnego i dydaktycznego, że czas, zaangażowane siły i środki nie pójdą na marne.

Jak zatem osiągać wysoką skuteczność w czasie ćwiczeń ?

Jakie są przyczyny nieskutecznego szkolenia ?

Nie istnieją proste odpowiedzi na tak postawione pytania, bowiem potencjalnych przyczyn może być bardzo wiele.

Praktyka ćwiczeń, wieloletnie doświadczenia wskazują jednak, że przyczyną nieskutecznego szkolenia bywa najczęściej "nieznajommość podstawowych zasad dydaktyki i organizacji, znacznie rzadziej pospolite lenistwo i wygodnictwo osób odpowiedzialnych za przygotowanie i prowadzenie zajęć, a jedynie w znikomym stopniu tak zwane obiektywne trudności."[2/]

1/Z prakseologicznego punktu widzenia rozróżnia się działania skuteczne - prowadzące wprost do zamierzonego celu, częściowo skuteczne - przybliżające do niego oraz przeciwskuteczne, oddalające /wbrew woli działającego/ od celu.

Por. T. Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Warszawa 1965, s.113,114 "...Skuteczne jest takie działanie, które prowadzi do skutku zamierzonego jako cel /../.Natomiast nieskuteczny jest wszelki i tylko taki czyn, który nie osiąga celu, ani też jego osiągnięcia nie umożliwia, ani nie ułatwia; innymi słowy do celu nie przybliża."

2/ Cz.Jędrys,Aby szkolenie było skuteczne." Przegląd Wojsk Lądowych" 1985, nr 10.

W zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ukształtowały się pewne reguły i normy postępowania, których przestrzeganie jest warunkiem koniecznym, aczkolwiek niewystarczającym, skutecznego przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

Powszechnie nazywa się je zasadami metodycznymi ćwiczeń. Należą do nich :

- zasada realizmu ćwiczeń taktycznych;
- zasada prowadzenia ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących;
- zasada równości szans ćwiczących stron;
- zasada ciągłości ćwiczenia;
- zasada zachowania w tajemnicy koncepcji ćwiczenia.

Celem ich głębszego poznania zostaną one poniżej omówione.

Zasada realizmu ćwiczeń taktycznych oparta jest na założeniu, że na ćwiczeniach należy uczyć szkolonych przede wszystkim tego, co może być przydatne na przyszłym polu walki oraz uczyć tak, aby u ćwiczących kształtowała się wizja rzeczywistego, przyszłego pola walki.

Cele te w ćwiczeniu można osiągnąć poprzez :

- niedopuszczenie do umowności oraz zwalczanie uproszczeń i ułatwień;
- kształtowanie u ćwiczących poczucia odpowiedzialności oraz twórczej wyobraźni taktyczno- operacyjnej;
- kompleksowe ujmowanie problematyki taktyczno- operacyjnej w powiązaniu z przedsięwzięciami z zakresu gotowości bojowej;
- właściwe sformułowanie celu i określenie zadań szkoleniowych;

- wybór właściwego terenu;
- zbudowanie realistycznego zamiaru;
- zbudowanie realistycznej sytuacji dynamicznej;
- wzbogacanie treści ćwiczeń i nadawanie im kompleksowego charakteru;
- nasycenie ćwiczenia w szczególnie skomplikowane formy i rodzaje działań bojowych;
- realistyczne przedstawianie sił i możliwości potencjalnego przeciwnika oraz podawanie ćwiczącym tylko tych danych i w takiej formie, które mogą mieć miejsce na przyszłym polu walki;
- przyjmowanie realnych czasów na organizowanie działań;
- uwzględnianie czasu w ocenie możliwości wojsk własnych i przeciwnika;
- prowadzenie strzelań oraz praktycznego działania wojsk w dowiązaniu do aktualnej sytuacji taktycznej;
- uwzględnianie możliwych strat ćwiczących w siłach i środkach.

Kolejną zasadą metodyczną jest zasada prowadzenia ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących dowódców.

Ma ona na celu "pobudzenie aktywności i inicjatywy ćwiczących, zachęcenie ich do samodzielnego rozwiązywania problemów taktycznych i operacyjnych oraz wprowadzenia do ćwiczeń czynnika zdrowego współzawodnictwa."[3/]

3/ B.Szulc, Z.Kwiatkowski, Ćwiczenia (w:) Szkolenie sztabów i wojsk, cz. III, System przygotowania kadr dowódczo- sztabowych. Warszawa 1992, s. 21.

Regułę tę jednak bardzo trudno wprowadzać w praktyce ćwiczeń z uwagi na szereg uwarunkowań i ograniczeń /bezpieczeństwo ćwiczących, warunki terenowe, koszty itp./ oraz konieczność realizacji przyjętych w ćwiczeniu celów szkoleniowych. Także pewne rodzaje ćwiczeń ze względu na swoją istotę ograniczają możliwość prowadzenia ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących /np. ćwiczenia taktyczne z wojskami połączone ze strzelaniem, ćwiczenia szkieletowe/.

Pamiętać jednak należy, że tam gdzie tylko można trzeba stosować tę zasadę, bowiem jej stosowanie przynosi wiele pożytku szkoleniowego.

W treści tej zasady należy także rozumieć takie działanie kierownictwa i autorów ćwiczenia /założenia i ograniczenia/, które rozwiązania ćwiczących ukierunkowują na rozwiązania autorskie.

Zasada równości ćwiczących stron to zasada, która szczególnego znaczenia nabiera podczas ćwiczeń dwustronnych. Zakłada ona bowiem, że siły i środki przydzielone poszczególnym stronom powinny umożliwiać im wykonanie przewidzianych dla nich zadań bojowych. Należy zatem dążyć do tego, aby siły obu ćwiczących stron były wyrównane. Większe różnice w siłach i środkach są dopuszczalne tylko wtedy, gdy warunkuje je charakter wykonywanego zadania, np. strona nacierająca powinna mieć większe siły niż strona broniąca. Także w tym wypadku siły muszą być tak skorelowane, aby stwarzały szanse obu ćwiczącym stronom. Pamiętać należy także, że przed rozpoczęciem ćwiczenia należy

określić obowiązujące obie strony warunki i sposoby prowadzenia ćwiczenia oraz ustalenie kryteriów oceny działań walczących stron. Szczególnie skomplikowaną sprawą jest właśnie ustalenie tych kryteriów, a w związku z tym sprawa uznawania stopnia osiągnięcia powodzenia. Zależy to bowiem od wielu czynników, które nie zawsze w praktyce ćwiczeń mogą być obiektywnie ocenione.

Cytowani już autorzy "Szkolenia sztabów i wojsk " 4/ do najczęściej branych pod uwagę kryteriów taktycznych decydujących o przyznaniu powodzenia jednej ze stron zaliczają :

- właściwą ocenę możliwości wojsk własnych i strony przeciwnej;
- szybkość i zdecydowane działanie;
- decyzję dowódcy /poprawność, czas jej podjęcia i realizacji/;
- poprawność kalkulacji uzasadniających decyzję ;
- poprawność użycia i wykorzystania sił i środków w tym rodzajów wojsk;
- dokładność i precyzyjność w zakresie organizacji, współdziałania i zabezpieczenia działań ;
- przestrzeganie zasad prowadzenia działań bojowych, w tym szczególnie manewru wojskami i środkami oraz uzyskiwania zaskoczenia;
- wykorzystanie środków ogniowych w ramach rażenia ogniowego przeciwnika;

4/ B.Szulc, Z.Kwiatkowski, Ćwiczenia (w:) Szkolenie sztabów i wojsk, cz. III, System przygotowania kadr dowódczo- sztabowych. Warszawa 1992, s. 22-23.

Dopiero uwzględnienie wszystkich tych kryteriów i skonfrontowanie przeciwstawnych decyzji ćwiczących sztabów pozwoli na w miarę pełne przestrzeganie zasady równości szans ćwiczących stron.

Zasada ciągłości ćwiczenia ściśle związana z zasadą realizmu ćwiczeń wymaga aby w ćwiczeniach unikać przerw operacyjnych i organizacyjnych. Wszelkiego rodzaju przerwy w ćwiczeniach negatywnie wpływają na realność tych ćwiczeń, zwiększając umowność działań. Wynikają one najczęściej z konieczności zachowania bezpieczeństwa podczas strzelań, konieczności wypracowania przez kierownictwo koncepcji dalszego działania, ale także z przyczyn subiektywnych, których można i należy unikać.

Większą płynność ćwiczeń uzyskuje się poprzez :

- właściwe i realne opracowanie ćwiczenia;
- operatywne działanie kierownictwa ćwiczenia;
- dobre przygotowanie ćwiczących dowództw, sztabów i wojsk;
- usprawnienie obiegu informacji ;
- dobre przygotowanie i umiejętne działanie grup pozorujących i podgrywających ;
- przekazanie rozjemcom / podgrywce / większych uprawnień w zakresie rozgrywania lokalnych sytuacji;
- dużą sprawność organizacyjną.

Zasada zachowania tajemnicy ćwiczenia wymaga, aby ćwiczącym nie ujawniać przebiegu działań bojowych planowanych w ćwiczeniu. Jeżeli nie jest przestrzegana powoduje:

- obniżenie zainteresowania ćwiczeniem;
- niewłaściwe ukierunkowanie ćwiczących;
- zmniejszenie efektywności szkoleniowej;
- asekuracyjne decyzje;
- zanik inicjatywy ćwiczących;

W praktyce szkoleniowej jest to zasada, która łamana jest najczęściej. Wynika to także z tego, że autorzy ćwiczeń występują w ćwiczeniach jako ćwiczący.

2.5. WNIOSKI I UOGÓLNIENIA

1. Rozpatrując szkolenie wojskowe z systemowego punktu widzenia należy stwierdzić, że spełnia ono w całej rozciągłości warunki "systemu".

2. System szkolenia jest układem dynamicznym działającym w konkretnych uwarunkowaniach i jego efektywność zależeć będzie od doskonalenia elementów tego układu, jego struktury, ale także od uwzględniania w rozważaniach jego otoczenia /uwarunkowań/.

3. Ćwiczenia taktyczne są jedyną w swoim rodzaju formą praktycznego szkolenia dowództw, sztabów i wojsk w warunkach pokojowych, spełniają różnorodne funkcje w zakresie przygotowania do działań bojowych oficerów sztabów i wojsk.

4. Z wielu problemów dotyczących teorii ćwiczeń, które wymagają ostatecznego, pilnego rozwiązania i uporządkowania szczególną uwagę należy zwrócić na problematykę klasyfikacji ćwiczeń w zakresie pojęć, definicji i terminów.

5. Podział ćwiczeń, zgodny z ogólną teorią ćwiczeń pozwala na pełne zrozumienie istoty klasyfikacji ćwiczeń i nie ma potrzeby jego modyfikacji.

6. Tylko skuteczne szkolenie podczas ćwiczeń gwarantuje, że osiągnie się zakładane cele ćwiczenia, że nie zmarnuje się wysiłku organizacyjnego i dydaktycznego, że czas, zaangażowane siły i środki nie pójdą na marne.

7. Praktyka ćwiczeń, wieloletnie doświadczenia wskazują, że przyczyną nieskutecznego szkolenia bywa najczęściej nieznajommość podstawowych zasad dydaktyki i organizacji, znacznie rzadziej pospolite lenistwo i wygodnictwo osób odpowiedzialnych za przygotowanie i prowadzenie zajęć, a jedynie w znikomym stopniu tak zwane obiektywne trudności.

8. W zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ukształtowały się pewne reguły i normy postępowania, których przestrzeganie jest warunkiem koniecznym, aczkolwiek niewystarczającym, skutecznego przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Powszechnie nazywa się je zasadami metodycznymi ćwiczeń.

9. Należy rozpowszechnić ogólną teorię ćwiczeń poprzez jednolite nauczanie jej w Wyższych Szkołach Oficerskich, na Wyższych Kursach Doskonalenia Oficerów oraz Akademiach Wojskowych.

ROZDZIAŁ 3

OCENA ĆWICZEŃ PROWADZONYCH W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII

3.1.PODSTAWOWE CELE I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SZKOLENIA

Artyleria jest główną siłą ogniową wsparcia walki wojsk lądowych, wykonuje bowiem zdecydowanie większą część zadań rażenia przeciwnika ogniem.

Jest ona zdolna w krótkim czasie przygotować i wykonać silne i skuteczne uderzenia ogniowe w strefie taktycznych działań bojowych, wykonując manewr sprzętem i ogniem.

Artyleria przeznaczona jest do zwalczania środków napadu jądrowego, elementów systemów broni precyzyjnej przeciwnika, środków obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej, stanowisk dowodzenia, środków wojny elektronicznej, głównych zgrupowań wojsk, a w tym : artylerii, czołgów, bojowych wozów piechoty, środków przeciwpancernych i innych środków ogniowych oraz siły żywej i obiektów tyłowych przeciwnika. Ponadto może niszczyć urządzenia i obiekty fortyfikacyjne przeciwnika, wykonywać minowanie zdalne oraz zadania świetlnego zabezpieczania działań i zadymiania.

Do wykonania powyższych zadań artyleria może stosować pociski artyleryjskie o różnym sposobie działania i przeznaczeniu.

Związki taktyczne /oddziały i pododdziały/ artylerii ze względu na znajdujące się w nich uzbrojenie, rodzaj środków ogniowych można umownie podzielić na:

- artylerię strzelającą ogniem pośrednim;

- artylerię strzelającą ogniem bezpośrednim /do strzelania na wprost/.

Efektywne użycie artylerii w walce osiąga się poprzez umiejętne wykorzystanie właściwości bojowych sprzętu, zgodnie z obowiązującymi zasadami użycia.

Planowane przedsięwzięcia szkoleniowe i organizacyjne na rok szkoleniowy w WRiA wynikają z zasadniczych zadań określonych przez kierownictwo Ministerstwa Obrony Narodowej oraz potrzeb procesu szkolenia i reorganizacji WRiA.

W planowaniu i realizacji procesu szkolenia zakłada się uwzględnianie zadań dotyczących w określonym zakresie WRiA, a w szczególności:

- doskonalenia sposobu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia i wielowariantowego tworzenia ugrupowań do prowadzenia obrony;

- umiejętności wykorzystania ognia i manewru we wszystkich formach walki;

- usprawnienia metodyki podtrzymywania umiejętności i nawyków przez żołnierzy rezerwy, zwłaszcza specjalistów wymagających systematycznych treningów;

- kształtowanie wartości moralno- bojowych zgodnie z konstytucyjnymi funkcjami wojska;

- podwyższanie umiejętności wykorzystania posiadanych systemów informatycznego wspomagania szkolenia i dowodzenia.

Szkolenie operacyjno-taktyczne i bojowe związków taktycznych i oddziałów artylerii, artylerii ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów organizuje się i prowadzi zgodnie z planem szkolenia opracowanym na rok szkolny na podstawie rozkazu Szefa Sztabu Generalnego WP do szkolenia i działalności Sił Zbrojnych RP, rozkazów dowódców związków operacyjnych i taktycznych oraz wytycznych szefów WRiA i szefów artylerii.

Przygotowanie operacyjne szefostw, dowództw i sztabów koncentruje się na doskonaleniu działań bojowych WRiA podczas prowadzenia operacji obronnej z uwzględnieniem specyfiki zadań operacyjnych i taktycznych związków ogólnowojskowych.

Głównym zadaniem szkolenia operacyjnego WRiA jest wdrożenie znowelizowanych sposobów planowania działań bojowych, organizacja efektywnego wsparcia ogniowego walczących wojsk oraz doskonalenie użycia artyleryjskich środków przeciwpancernych w zwalczaniu broni pancernej. W realizacji zadań zakłada się uwzględnianie następujących kierunkowych zagadnień szkoleniowych:

- przechodzenia WRiA ze stanu pokojowego na wojenny i osiąganie gotowości do wykonania zadań bojowych z uwzględnieniem różnych wariantów rozpoczęcia działań wojennych;

- planowanie przegrupowania WRiA na dużą odległość w przewidywaniu wejścia do działań bojowych poza strefą odpowiedzialności swojego ZT i OW;

- doskonalenie planowania użycia WRiA głównie z pomocą informatycznego wsparcia;

- zgrywanie szefostw, dowództw i sztabów WRiA w organizowaniu i wykonywaniu zadań wsparcia ogniowego w obronie i

podczas przechodzenia do działań zaczepnych;

- doskonalenie sprawności dowodzenia i kierowania ogniem;
- wykonywanie zadań ogniowych stosownie do roli i miejsca WRiA w systemie rażenia ogniowego przeciwnika;
- współdziałanie WRiA z innymi środkami rażenia;
- doskonalenie manewru ogniem i pododdziałami dla zachowania ciągłości wsparcia ogniowego i zachowania zdolności bojowej wojsk;
- planowanie i praktyczna realizacja zabezpieczenia działań bojowych.

Szkolenie operacyjno-taktyczne szefostw oraz taktyczne oddziałów WRiA realizuje się zgodnie z kompetencyjnym zakresem odpowiedzialności szkoleniowej, jednak zasadnicze zadania planuje się realizować podczas udziału w przedsięwzięciach szkolenia operacyjno-taktycznego ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych. W czasie treningów sztabowych, ćwiczeń grupowych i treningów kierowania ogniem przygotowuje się szefostwa, dowództwa, sztaby i pododdziały do udziału w ćwiczeniach z wojskami.

Zakres i formy szkolenia bojowego ściśle dostosowuje się do możliwości zabezpieczenia materiałowo-technicznego oraz stopnia rozwinięcia. Ćwiczenia taktyczne planuje się z dywizjonami, bateriami moździerzy i przeciwpancernymi w których stany osobowe są wystarczające. Dąży się przy tym aby zamykały cykl szkolenia poszczególnych wcieleń. W pozostałych jednostkach zakłada się realizowanie tematyki w całości, stosując zamiast ćwiczeń z wojskami, ćwiczenia dowódczo-sztabowe, treningi sztabowe, a także ćwiczenia grupowe.

Niepoślednią rolę w systemie szkolenia bojowego spełniają ćwiczenia. W założeniach ćwiczenia taktyczne prowadzone przez dowódców /szefów/ określonych struktur organizacyjnych powinny w całokształcie szkolenia bojowego spełniać różnorodne funkcje. Do podstawowych zaliczamy funkcję kształcącą, funkcję poznawczą, funkcję kontrolną i funkcję wychowawczą.

Funkcja kształcąca polega na uczeniu, zgrywaniu doskonaleniu dowództw, sztabów i wojsk w praktycznym działaniu oraz wykonywaniu obowiązków określonych osób funkcyjnych. Kadra dowódcza doskonali swe umiejętności w dowodzeniu natomiast sztaby szefostwa zdobywają umiejętności działania zespołowego.

Funkcja poznawcza polega na sprawdzeniu w praktyce korelacji zasad taktyki /sztuki operacyjnej/ z zasadami i sposobami rażenia w różnych warunkach współczesnego pola walki. Poprzez organizowanie ćwiczeń metodycznych i pokazowych uczy się kierowniczą kadrę różnych szczebli dowodzenia WRiA przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w podległych jednostkach organizacyjnych.

Funkcja kontrolna polega na praktycznym sprawdzeniu stopnia osiągniętej przez dowództwa, sztaby i wojska gotowości bojowej, stopnia opanowania praktycznych umiejętności działania w konkretnych warunkach bojowych.

Funkcja wychowawcza ćwiczeń polega na wyrabianiu u kadry i żołnierzy służby zasadniczej odporności fizycznej i psychicznej oraz kształtowanie tych cech, które są niezbędne w działaniu zespołowym podczas wykonywania zadań na współczesnym polu walki.

Zakłada się, że ćwiczenia powinny dać odpowiedź, na ile kadra i żołnierze potrafią wykorzystać swoją wiedzę i

umiejętności do prawidłowego wykonania zadań z jakimi stykać się mogą w czasie działań bojowych.

Spełnienie przez ćwiczenia tej, a także i innych wymienionych już wcześniej funkcji zależy jednak od odpowiedniego ich metodycznego i merytorycznego przygotowania, a później od właściwego ich przeprowadzenia.

Warto zatem, wyspecyfikować czynniki, które mają decydujący wpływ na obniżanie wyników szkoleniowych ćwiczeń. Zdaniem respondentów 1/ zaliczyć do nich m.in. należy:

- przerabianie zbyt wielu zagadnień szkoleniowych w ograniczonym czasie;
- ubogie pod względem technicznym wyposażenie ośrodków szkoleniowych;
- często nieodpowiednia forma i treść podstawowych dokumentów ćwiczeń, która utrudnia sprawne ich przeprowadzenie;
- schematyzm w proponowanych rozwiązaniach;
- mały realizm w przyjmowanej przez autorów ćwiczeń ocenie możliwości wojsk własnych i przeciwnika;
- zbyt częste przerabianie takich zagadnień, które w ciągu roku były wielokrotnie już rozwiązywane;
- pobieżne traktowanie problematyki przygotowania dowództw, sztabów i pododdziałów do wykonywania zadań na ćwiczebnym polu walki;
-nadawanie niektórym problemom zbyt wielkiego znaczenia;
-mała złożoność i dynamiczność tworzonych sytuacji taktycznych.

1/ Por. załącznik 11.

3.2. PODSTAWOWE PROBLEMY METODYCZNE W BADANYCH ĆWICZENIACH

Podstawowe znaczenie w szkoleniu żołnierzy zasadniczej służby wojskowej ma metodyka szkolenia bojowego, która określa cel, treści, formy i metody szkolenia właściwe dla całej grupy przedmiotów szkolenia wojskowego.[1/]

W szkoleniu oficerów sztabów i wojsk główną rolę odgrywa metodyka szkolenia operacyjno- taktycznego i taktyczno-specjalnego. Określa ona treści, formy i metody tego szkolenia wywierające decydujący wpływ na przygotowanie oficerów, a przede wszystkim dowódców /szefów/, sztabów i pododdziałów na polu walki. Ważnym elementem metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno- specjalnego jest metodyka ćwiczeń taktycznych.

Metodyka ta ma charakter dyscypliny stosowanej, koncentrując swoje wysiłki na dość wąskim odcinku praktycznej działalności szkoleniowej. Określa ona treści, formy i metody szkolenia oraz sposoby postępowania przełożonych przyszłych kierowników ćwiczeń i zespołów autorskich w toku ich organizowania i prowadzenia, a których uwzględnienie zapewnia uzyskanie wysokiej skuteczności szkoleniowej tych ćwiczeń.

1/ Leksykon wiedzy wojskowej.MON, Warszawa 1979.Określa ***szkolenie wojskowe*** *jako: "całokształt planowej działalności dydaktyczno- wychowawczej w wojsku, prowadzonej w celu przygotowania kadr specjalistów wojskowych, kształtowania wysokich walorów moralno- politycznych i bojowych żołnierzy, przygotowania ich do działań oraz utrzymania wysokiej gotowości bojowej wojsk i sztabów . /..../ Rozróżnia się między innymi wojskowe : szkolenie taktyczne; szkolenie operacyjne; szkolenie polityczne; szkolenie bojowe, techniczne i specjalistyczne. ..."*

Doświadczenia i przeprowadzone badania wskazują, że prowadzone w WRiA ćwiczenia wzbudzają szereg kontrowersji i delikatnie mówiąc niedomówień.

Ogólnie rzecz ujmując każde ćwiczenie można traktować jako zorganizowany proces w którym należy wyróżnić trzy podstawowe etapy: przygotowania ćwiczenia, realizacji ćwiczenia/ przebiegu/ oraz kontroli.[2/]

Kontrola jako część składowa każdego zorganizowanego procesu w ćwiczeniach przyjmuje dość specyficzną formę i wiąże się nierozerwalnie z ocenianiem.

Wspomniane już kontrowersje występują we wszystkich trzech fazach /etapach / ćwiczeń przy czym najczęściej dotyczą oceniania, a zatem wymienionej jako ostatnia fazy kontroli.

Z badań literatury przedmiotu wynika, że każdy rodzaj ćwiczenia wymaga, aby w określonych jego fazach organizacyjnych, były wykonane pewne podstawowe czynności, które zdaniem autora mają zasadniczy wpływ na jego efekt końcowy. Czynności te zestawiono w tabeli nr 7.

2/ por. J.Zieleniewski, Organizacja zespołów ludzkich. Wstęp do teorii organizacji i zarządzania, Warszawa 1967, s.197. J. Zieleniewski,Organizacja i zarządzanie, s.202-203. Teoria organizacji i zarządzania, pod redakcją J.Kurnala, Warszawa 1979, s.44-45. "Le Chatcher przewiduje pięć etapów 1/ postawienie jasnego i zrozumiałego celu; 2/zbadanie środków i warunków, które trzeba zastosować, aby osiągnąć zamierzony cel; 3/przygotowanie środków i warunków uznanych za niezbędne do zastosowania; 4/urzeczywistnienie czyli wykonanie zamierzonej czynności stosownie do powziętego planu; 5/kontrola otrzymanych wyników i wyciągnięcia z niej wniosków."
"J.Kurnal wyodrębnia 3 fazy: 1/przygotowawczą, 2/realizacyjną, 3/kontroli. Przy czym do fazy przygotowawczej zakwalifikował czynności formułowania celu, planowania realizacji, pozyskiwania zasobów".

Tabela 7

CZYNNOSCI PODSTAWOWE WYKONYWANE W PROCESIE PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA CWICZEN

RODZAJ CZYNNOSCI	TRESC CZYNNOSCI
1/USTALIC	a/temat ćwiczenia; b/cel ćwiczenia; c/rodzaj ćwiczenia; d/miejsce przeprowadzenia ćwiczenia; e/koncepcję met.-takt. i organizacyjną.
2/OPRACOWAC	a/podstawowe dokumenty dla potrzeb kierownictwa i ćwiczących; b/rozkaz/zarządzenie/ w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.
3/PRZYGOTOWAC	a/kierownictwo ćwiczenia pod względem metodycz.-organizacyjnym; b/rejon/miejsce/ ćwiczenia.
4/ZORGANIZOWAC	a/łączność kierownictwa; b/zabezpieczenie/wsparcie/ logistyczne.
5/SPRAWDZIC	stopień przygotowania ćwiczących do udziału w ćwiczeniu.
6/KIEROWAC	przebiegiem ćwiczenia.
7/ PRZEPROWADZIC	omówienie ćwiczenia.

Pierwszą niezwykle ważną czynnością w procesie przygotowania ćwiczeń jest sprecyzowanie ich tematów.

Tematyka ćwiczeń musi wynikać przede wszystkim z głównego celu szkolenia oraz zadań przewidzianych na dany rok szkoleniowy dla danej jednostki /przykładowe zadania zamieszczono załączniku 7 /.

Poza tym przy jej ustalaniu należy uwzględnić tematy i rodzaj ćwiczeń prowadzonych przez przełożonych, ich zalecenia w tym względzie oraz ciąg tematyczny, wynikający między innymi z cykliczności szkolenia. Przy ustalaniu tematyki ćwiczeń powinno się również brać pod uwagę wyniki analizy szkolenia roku minionego.

Z analizy tematów wszystkich badanych ćwiczeń taktycznych w jednostkach artylerii wynika, że główny wysiłek w szkoleniu szefostw artylerii ukierunkowuje się na przygotowanie i doskonalenie do działania w trzech płaszczyznach:

1/ do spełniania funkcji organizujących i przygotowujących /zabezpieczających/ siły i środki do wykonania zadań wsparcia ogniowego wojsk w operacji i walce;

2/ do bezpośredniego dowodzenia i kierowania ogniem podległych oddziałów i pododdziałów;

3/ do właściwego współdziałania z komórkami organizacyjnymi danego stanowiska dowodzenia oraz doskonalenia oprzyrządowania miejsc pracy.

Natomiast oddziały i pododdziały szkolono przede wszystkim w wykonywaniu zadań bojowych w tym ogniowych zgodnie z przeznaczeniem, ich sztaby do dowodzenia i kierowania działaniami i ogniem oraz zabezpieczenia bojowego i wsparcia

logistycznego, a pododdziały ogniowe przygotowuje się do wykonywania typowych zadań taktycznych i ogniowych.

Do pozytywnych stron etapu wyboru tematów zaliczyć należy, że ich tematyka na ogół prawidłowo odzwierciedla specyfikę, przeznaczenie i zadania ćwiczących.

Mankamentami w procesie doboru tematów były:

-schematyczne ich formułowanie, oparte tylko o dokumenty wydane przez wyższych przełożonych, nie adaptując twórczo ich ustaleń do konkretnych potrzeb, warunków i możliwości jednostki;

-duża ogólnikowość i obszerność treści, w wielu wypadkach sformułowanie tematu sprowadza się do wymienienia kolejnych zagadnień,nie zawsze jeszcze odpowiednio usystematyzowanych.

Kolejną ważną czynnością obok ustalenia tematu jest określenie ogólnych celów ćwiczenia.[3/]

Ustalenie ogólnych celów następuje w okresie planowania szkolenia na następny rok szkoleniowy i znajduje odbicie w wytycznych do szkolenia. Bardziej szczegółowo w rocznych planach zamierzeń szkoleniowych dowództw OW, ZT i oddziałów.

Dokładniejszego sprecyzowania celów ćwiczenia dokonuje się jednakże z reguły dopiero po przystąpieniu do jego opracowania.

Określenie celów ma miejsce w początkowej fazie pracy dowódcy /szefa/, przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespołu autorskiego i jest wynikiem ich inwencji i ustaleń.

3/ Zgodnie z teorią organizacji każde działanie powinno rozpoczynać się od wytyczenia celu, bowiem podczas jego opracowania może okazać się, że zamierzone działanie nie posiada celu lub do niego nie prowadzi, a więc jest niecelowe, wobec czego nie ma sensu podejmowania tego działania.

W ćwiczeniach taktycznych w ZT i oddziałach artylerii określane są zazwyczaj cele szkoleniowe[4/], sporadycznie metodyczne.

Cele szkoleniowe przewidują najczęściej :uczenie, doskonalenie, trenowanie, przygotowanie do wykonania określonych zadań, sprawdzenie stopnia przygotowania, wyszkolenie i zgranie dowództw.

Cele metodyczne przewidywane są tylko w ćwiczeniach instruktażowo - metodycznych, gdy chodzi o pozyskanie umiejętności doskonalszych sposobów przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

Praktycznie w badanych ćwiczeniach artylerii nie napotkano na inne rodzaje celów np. doświadczalno- eksperymentalnych, badawczych.

Można zatem wnioskować, że nie dąży się do zbadania teoretycznych założeń różnych wariantów organizacji i prowadzenia działań bojowych,co w konsekwencji może powodować zastój w rozwoju myśli wojskowej na poszczególnych szczeblach dowodzenia.

4/ "Zasady dydaktyki określają cele ogólne kształcenia, etapowe przedmiotowe, a także cele realizacji każdego zajęcia oraz cele nauczania poszczególnych zagadnień szkoleniowych. Bardzo ważne jest trafne określenie tych ostatnich, / zwanych także celami cząstkowymi/, ponieważ determinują one formę organizacyjną zajęć, metody nauczania, dobór kadry instruktorskiej, wybór miejsca zajęć i potrzeb materiałowych oraz czasu przeznaczonego na realizację poszczególnych zagadnień szkoleniowych. /.../ Można rozróżnić następujące rodzaje celów cząstkowych: "zapoznać", "nauczyć", "utrwalić", " doskonalić" ....". Cz. Jędrys, Aby szkolenie było skuteczne, "Przegląd Wojsk Lądowych", nr 10/85, s. 62.

Intuicja autora i przeprowadzone badania wskazują, że w wielu przypadkach sformułowanie takich celów byłoby pożądane i w znacznym stopniu uzasadnione.

Każde ćwiczenie powinno obejmować określony wachlarz zagadnień szkoleniowych w zależności od tematu celu i rozmachu ćwiczenia.

Przy ustalaniu zagadnień szkoleniowych należy za punkt wyjścia brać dotychczasowy stan wyszkolenia ćwiczących oraz cele ćwiczenia, nie zapominając przy tym o specyfice jednostki.

Zawsze należy ustalić taką liczbę zagadnień, aby można je było przerobić w czasie zaplanowanym na ćwiczenie.

W badanych ćwiczeniach dobór zagadnień szkoleniowych pozwalał wdrożyć kadry do procesów sprawnego planowania i organizowania działań bojowych artylerii.

Oprócz niewątpliwych pozytywów, w procesie doboru zagadnień szkoleniowych, występowały również pewne cechy ujemne.Zalicza się do nich :

- zbyt dużą ilość zagadnień w stosunku do czasu w jakim miały być przerabiane;
- rozbieżności pomiędzy rozgrywaną sytuacją taktyczną, a przerabianym zagadnieniem szkoleniowym;
- zbyt częste przerabianie takich zagadnień, które w ciągu roku były wielokrotnie już rozwiązywane, przy jednoczesnym omijaniu w problematyce ćwiczeń innych,ważnych zagadnień.

Określanie struktury ćwiczeń prowadzonych w WRiA zależy przede wszystkim od rozmachu ćwiczenia, liczebności uczestniczących komórek oraz od zadań szkoleniowych i planowanych do osiągnięcia celów w ćwiczeniu.

Struktura organizacyjna w badanych ćwiczeniach przyjmowana była dość dowolnie i nosiła znamię nieplanowej różnorodności. Dotyczy to szczególnie ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

W poszczególnych oddziałach stosuje się w tym względzie pewne wzorce będące wynikiem wieloletnich doświadczeń i rutyny organizatorów ćwiczeń.

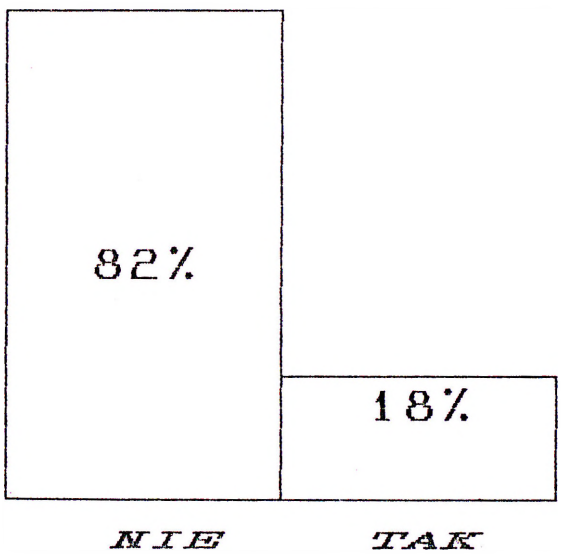
Nie mniej jednak badania wykazały dążność autorów ćwiczeń i dowódców odpowiedzialnych w WRiA za organizowanie ćwiczeń do wprowadzania innowacji i twórczej interpretacji na bazie " Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w siłach zbrojnych RP".

Struktury organizacyjne tworzone w poszczególnych badanych ćwiczeniach mogły zapewnić w wysokim stopniu ich sprawne przeprowadzenie, zrealizowanie planowanych zagadnień i osiągnięcie zamierzonych celów. Warunkiem powodzenia było określenie poszczególnym grupom struktury organizacyjnej, precyzyjnie zakresu zadań i uprawnień, zabezpieczenie niezbędnej i poprawnej metodycznie oraz merytorycznie dokumentacji, wyposażenie w niezbędne do wykonania zadań środki materiałowe i techniczne, przeprowadzenie szkolenia /instruktażu/, a ćwiczącym sprawdzianu przygotowania do udziału w ćwiczeniu.

Warunki te w praktyce ćwiczeń były dość różnie spełniane, co zdaniem autora negatywnie wpływało na końcowy efekt szkoleniowy tych ćwiczeń.

Istotnym elementem przygotowania ćwiczeń taktycznych jest ich opracowanie polegające na stworzeniu koncepcji ćwiczenia.

Powszechnie uważa się, że zespół autorski /autor/ ćwiczenia powinien opracować ćwiczenie według wytycznych dowódcy przyszłego kierownika ćwiczenia. W wytycznych tych kierownik ćwiczenia powinien określić pewną koncepcję ćwiczenia lub też zatwierdzić koncepcję stworzoną przez zespół autorski. Praktyka wskazuje jednak, że nie zawsze takie postępowanie jest stosowane. Wykazały to badania przeprowadzone przez pracowników naukowych Instytutu Dydaktyki Wojskowej [5/], których wyniki przedstawiono na poniższym rysunku.

Rys.5 Czy jako autor /główny autor/ ćwiczenia otrzymywaliście jego koncepcję od przełożonych /wg. J. Falkowskiego, B. Szulca/

5/J. Falkowski, B. Szulc, Szkolenie dowództw i sztabów w różnego rodzaju ćwiczeniach oraz nowe sposoby i kierunki dla poprawy ich przygotowania, Warszawa 1987, s.13.

Potwierdza się to również w wypowiedziach badanych oficerów artylerii, którzy wymieniając najczęściej powstające trudności z jakimi spotykają się autorzy ćwiczeń wskazywali na takie jak:

- częste zmiany zdania przez przełożonych w trakcie opracowania ćwiczenia;

- bardzo częste "wydziwianie" przełożonych, co zmusza do wielokrotnego opracowywania dokumentów;

- narzucanie innych warunków przez zatwierdzających opracowane ćwiczenia.

Często badani stwierdzali, że tworzy się je kilkakrotnie, tak długo aż trafi się w myśl przełożonego.

Z takiego postępowania niektórych przełożonych można wnioskować, że koncepcja ćwiczenia powstaje w ich myśli /kierownika- dowódcy/ dopiero w końcowej fazie pracy zespołu autorskiego.

Ćwiczenia przygotowuje się i prowadzi według określonych dokumentów,[6/] ujmujących wszystkie zagadnienia związane z działalnością zespołu autorskiego, aparatu kontrolnego, ćwiczących, grup pozorujących i kontrolujących zgodnie z przyjętymi warunkami prowadzenia działań bojowych.

6/ W problematyce tej istnieje szereg niedopowiedzeń i niejednoznaczności. Inne dokumenty, ich formę i treść przewiduje "Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w siłach zbrojnych RP", Warszawa 1992, a inne "Program prowadzenia ćwiczeń taktycznych i strzelań".

Badana dokumentacja ćwiczeń wskazuje, że obowiązujące dokumenty nie zawsze przystają do realiów życia, a wiele z nich nieformalnych w treści lub formie często robionych jest "pod" przełożonych.

Rezultatem istniejących uwarunkowań jest to, że dokumenty w ćwiczeniach taktyczych są w różnych oddziałach i związkach taktycznych różne [7/], a wiele z nich okazuje się niepotrzebne w trakcie praktycznego prowadzenia ćwiczenia.

Kolejnym wnioskiem, który nasuwa się autorowi po przebadaniu dokumentacji ćwiczeń jest to, że w wielu przypadkach treningi sztabowe przeradzają się w ćwiczenia dowódczo- sztabowe.

Jeszcze inaczej przedstawia się kwestia ćwiczeń grupowych. Otóż z istoty tych ćwiczeń wynika, że ćwiczący powinni występować w jednej funkcji, przez cały tok trwania ćwiczenia, rozwiązując te same zadania na tle jednolitej dla wszystkich sytuacji taktycznej.

Jest to typowa forma indywidualnego szkolenia oficerów. Zatem naturalnie każdorazowo skład ćwiczących powinien być uzależniony od tematu ćwiczenia, a co się z tym wiąże od założonych celów.

7/ "W czasie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń duży wysiłek wniesiono na rzecz opracowania dokumentów bojowych. Próby ich nowelizacji /grafika, układ, treść/ ocenia się pozytywnie ponieważ merytorycznie jak i graficznie stanowią coraz bardziej użytkowe i komunikatywne zbiory informacji i decyzji służące realizacji zadań bojowych przez WRiA. Znaczną ilość kalkulacji i dokumentów wykonywano przy użyciu mikrokomputerów, co pozwalało na wielowariantowość rozwiązań oraz szybki przepływ informacji." Ocena działalności organizacyjno -szkoleniowej wojsk rakietowych i artylerii w 1993 roku, Warszawa, listopad 1993r, s. 8-9.

Tymczasem nierzadko zdarza się,że ćwiczenia tego typu prowadzi się całym sztabem jednostki tworząc coś w rodzaju treningu sztabowego.

Pewne problemy w WRiA stwarza także dotychczasowy zakres kompetencji w zakresie opracowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych. W zasadzie problem jest rozwiązany tylko w zakresie prowadzenia ćwiczeń z wojskami, gdzie określono, że przygotowuje je i prowadzi dowódca o jeden szczebel wyższy od ćwiczącego.

Kontrowersyjne wydaje się być takie podejście, w którym ćwiczenia dowódczo-sztabowe przygotowuje i prowadzi dowódca i sztab, który jednocześnie jest strukturą kierowniczą ćwiczenia i sztabem ćwiczącym.

W takich przypadkach najczęściej oficerowie, którzy opracowali ćwiczenia są jednocześnie ćwiczącymi lub też stanowią kierownictwo ćwiczenia. Jeśli ćwiczą, wówczas dowódca prowadzi ćwiczenie bez tzw. aparatu kierowniczo- rozjemczego. Jeżeli oficerowie ci stanowią kierownictwo, wówczas komórki sztabu, z których się wywodzą ćwiczą w stanie szczątkowym. Wydaje się, że obydwa wskazane przypadki wypaczają istotę ćwiczeń, są symptomami wskazującymi na zaniżanie poziomu, połowiczne realizowanie celów na zasadzie ćwiczenie przeprowadzone i można przejść nad tym do porządku dziennego.

Niezwykle istotne w całokształcie opracowania ćwiczenia jest zapewnienie zespołowi autorskiemu odpowiednich warunków do pracy. Chodzi o to aby zespołowi wyznaczać odpowiedni czas na opracowanie ćwiczenia oraz w okresie tym nie wyznaczać członków

zespołu do innych czynności. Z wypowiedzi badanych wynika bowiem, że zespół autorski opracowuje ćwiczenie równolegle z wykonywaniem obowiązków służbowych. W takim przypadku trudno mówić o pracy twórczej oficerów, choć proces opracowywania powinien być takim procesem.

Reasumując wyniki przeprowadzonej analizy strony metodycznej w badanych ćwiczeniach można stwierdzić, że metodyka ćwiczeń taktycznych jako element metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego, które określa formy, treści i metody szkolenia oraz sposoby postępowania przełożonych jako kierowników ćwiczeń i zespołów autorskich tych ćwiczeń w procesie ich organizowania i prowadzenia stanowi ważny element, który ma wpływ na końcowe rezultaty /skuteczność/ szkoleniowe ćwiczeń prowadzonych w artylerii związków taktycznych i oddziałów.

Nasuwa się uwaga, że niezależnie od potrzeby indywidualnego traktowania konstrukcji każdego ćwiczenia zespół autorski /autor/ powinien zawsze przestrzegać ogólnie przyjętych zasad jego przygotowania.

Dla ułatwienia początkującym kierownikom i autorom ćwiczeń poprawnego realizowania niezbędnych przedsięwzięć w procesie ich organizowania i prowadzenia, należałoby opracować modelowy zakres czynności kierownika i zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia. Winno się uporządkować nazwy, a przede wszystkim formy i treści podstawowych dokumentów ćwiczeń taktycznych uwzględniające wymogi dokumentów normatywnych i potrzeby szkolenia wojsk.

3.3. PODSTAWOWE PROBLEMY TAKTYCZNE W BADANYCH ĆWICZENIACH

"Podstawową funkcją ćwiczeń taktycznych (...) jest przygotowanie dowództw sztabów i wojsk do praktycznej działalności w walce"[1/].

Powszechnie wiadomo, że na wyniki ćwiczeń w zasadniczy sposób wpływa stopień ich realizmu. To spowodowało, że prowadzone przez autora badania ćwiczeń w zakresie problematyki taktycznej skoncentrowano na ustaleniu czynników mających bezpośredni wpływ na stopień realizmu ćwiczeń, a tym samym ustaleniu ich skuteczności. Wydaje się, że ustalenie tych czynników pozwoli wykryć tkwiące w tej dziedzinie rezerwy i wskazać kierunki doskonalenia ćwiczeń.

Aby ćwiczenia mogły spełniać swoją rolę powinny odbywać się w warunkach jak najbardziej zbliżonych do rzeczywistego pola walki. Problem najlepszego zobrazowania realiów współczesnego i przyszłego pola walki, stworzenia niemal rzeczywistych warunków starcia zbrojnego w szkoleniu wojsk nie jest ani nowy ani nieznany.Próby jego rozwiązania były i są nadal podejmowane, także w WRiA.

Czy zatem obecny stan pozorowania daje rzeczywisty obraz współczesnego pola walki?

Ogólnie rzecz biorąc, żołnierz musi wiedzieć czego należy spodziewać się na ewentualnym współczesnym polu walki. Dotyczy to: wzorowej obserwacji, wykrywania oraz identyfikacji przeciwnika, idealnego maskowania i wykorzystania warunków terenowych- w miejscu i w ruchu; skutecznego, kontrolowanego prowadzenia ognia; eliminowania zbędnej brawury, której skutki mogą być groźne nie tylko dla żołnierza, lecz także dla pododdziału.

1/ *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.10.*

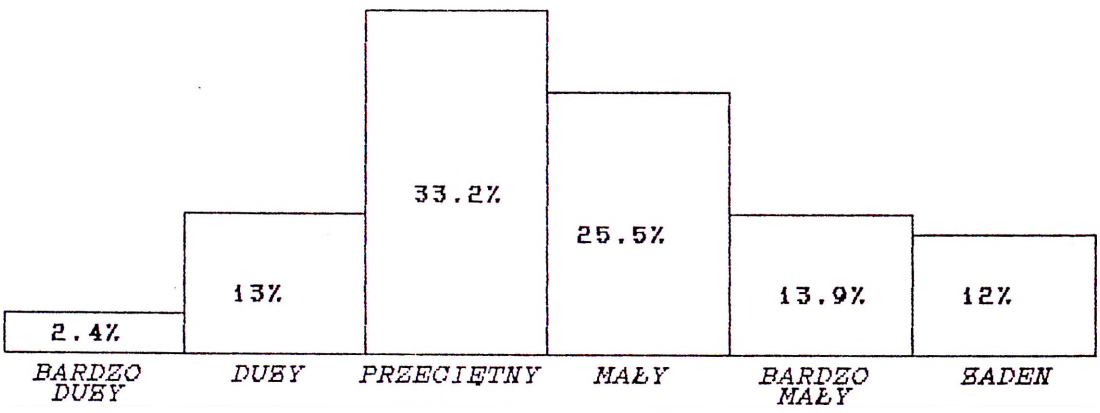
Czy aktualny stan pozorowania zmusza żołnierza w czasie szkolenia do przestrzegania tych zasad?
Praktyka i przeprowadzone badania wskazują na konieczność udzielenia odpowiedzi negatywnej.
Symptomem takiego stanu może być porównanie ostrożnego zachowania się ćwiczących- podczas strzelań amunicją bojową, z często nonszalanckim, wymagającym wielu interwencji dowódców działaniem w czasie posługiwania się amunicją ćwiczebną lub chemicznymi środkami pozorowania. Wskazany w tym przypadku brak wyobraźni szkolonych jest w znacznej części spowodowany ułomnością pozorowania, powodującą niejednokrotnie luki w indywidualnym i zespołowym wyszkoleniu.
Można zatem stwierdzić, że petarda, amunicja ćwiczebna, granat dymny czy figura bojowa nie zastąpią przeciwnika ponieważ nie wywierają odczuwalnego wpływu na szkolonych żołnierzy, mało w nich realizmu.

Od niepamiętnych czasów wiadomo, że: "im więcej potu na ćwiczeniach- tym mniej krwi w boju". Zasadę tę znają wszyscy żołnierze frontowi, którzy wiedzą, że pot w ćwiczeniu musi w dużej części wycisnąć z siebie sam żołnierz pod wpływem oddziaływania: bodźców wizualnych, akustycznych, termicznych, dotykowych i węchowych, pod wpływem żądanego tempa wykonania zadania i jego stopnia trudności. Takim właśnie kompleksowym oddziaływaniem na psychikę i wysiłek fizyczny szkolonych powinien dysponować system odwzorowania zjawisk pola walki.

Poszukiwanie realizmu powinno przejawiać się w całokształcie systemu szkolenia to znaczy w planowaniu, przygotowaniu ćwiczeń, urządzaniu terenu i sposobie przeprowadzania ćwiczeń. Należałoby hołdować zasadzie, że żołnierze w czasie ćwiczeń powinni podlegać wstrząsom psychicznym. Ćwiczenia muszą być organizowane w ten sposób, aby każda sytuacja bojowa na placu ćwiczeń wpływała silnie na ich /żołnierzy/ psychikę. Ważne wskazówki na ten temat można znaleźć w książce R.B.Rigga "Realizm w szkoleniu bojowym pododdziałów

armii amerykańskiej" pisze on : "żołnierz powinien odczuwać w jak największym stopniu trudności, atmosferę i napięcie prawdziwej walki, a to powinno mu dać podstawę do prawidłowego działania w rzeczywistych warunkach bojowych. Nawet przy klasyfikowaniu żołnierzy i całych pododdziałów Amerykanie, oceniają ich odporność na te tak zwane "wstrząsy psychiczne", które mają wpłynąć na wyrabianie u żołnierzy zdecydowania, sprytu, odwagi, męstwa i innych cech niezbędnych w walce.(...) żołnierz który raz popełni błąd i doświadczy na sobie konsekwencji tego tego błędu drugi raz popełniać tego nie będzie" 2/

W badanych ćwiczeniach artylerii zwracano również uwagę na ich realizm. W trakcie badań przeprowadzonych wśród uczestników różnych rodzajów ćwiczeń artylerii badano między innymi: W jakim stopniu temat, cele szkoleniowe treść przeprowadzonego ćwiczenia oraz warunki jego organizacji odzwierciedlały charakter przyszłych działań. Uzyskane wyniki przedstawia poniższy rysunek.3/

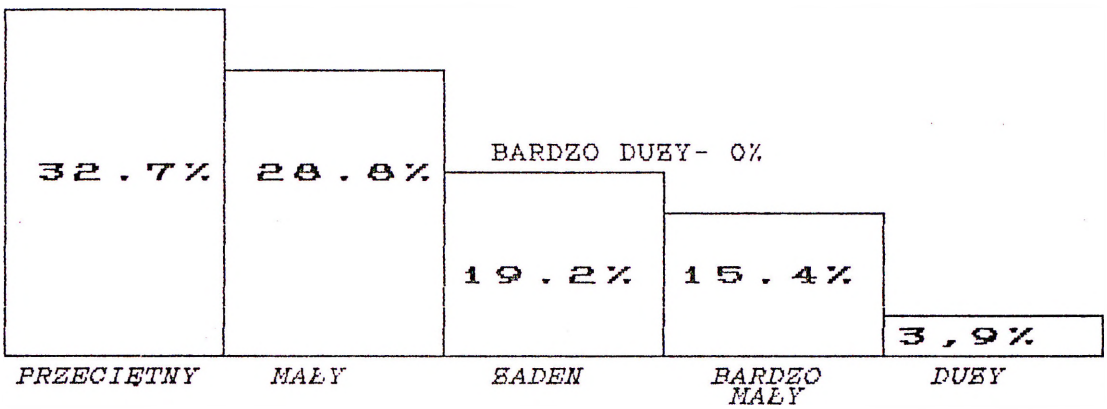

Rys.6 Stopień odzwierciedlenia charakteru przyszłych działań bojowych poprzez temat, cele szkoleniowe i treść przeprowadzonych ćwiczeń. /źr.bad. własne/

2/ tamże, Warszawa 1959, s.11.

3/ Szczegółowe wyniki przedstawia załącznik 14.

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło: wpływu zastosowanych w ćwiczeniu środków pozoracji na upodobnienie charakteru ćwiczenia do przyszłego pola walki.[4/]

Rys.7 Stopień wpływu zastosowanych w ćwiczeniu organizacji i metod pracy grup pozoracji na zbliżanie sytuacji do realiów przyszłego pola walki./źr.bad. własne/

Zobrazowane powyżej wyniki pozwalają sądzić, że ćwiczenia prowadzone w artylerii, w opinii ćwiczących, w przeciętnym stopniu odzwierciedlają charakter przyszłych działań bojowych. Niestety, niezwykle rzadko respondenci uważali, że ćwiczenia w których biorą udział upodobnione są do przyszłych działań bojowych. Przeważa surowa dla autorów i kierowników ćwiczeń opinia, że często tworzy się schematyczne widowiska według utartych szablonów, "szymli". Nie zawsze mają one wiele wspólnego z najważniejszymi problemami, które można było spotkać na przeszłych i teraźniejszych polach walki. Nie spotyka się w naszych warunkach ćwiczeń, w których wiałoby grozą, w których zapach i hałas dokuczał ponad miarę.

Na zadane pytanie "Co należy zrobić, aby ćwiczenia były realne?" badani między innymi odpowiadali :

4/ Por. załącznik 16.

- nie można opierać się na szablonach;
- trzeba oddziaływać na powonienie i inne organy zmysłów;
- zawsze stosować taki moment w ćwiczeniu, aby przypomnieć o broni działającej bezgłośnie;
- ćwiczyć należy sytuacje działań w warunkach odcięcia;
- wytwarzać atmosferę napięcia i niespodziewanych sytuacji;
- trenować łączność w hałasie i zgiełku;
- prowadzić strzelania w nocy, w warunkach ograniczonej widoczności, do celów ruchomych, ogień ciągły dużą ilością amunicji;
- nie może być tak, że ćwiczy się tylko jeden element taktyki, marsz, natarcie albo obronę, a zapomina się o maskowaniu, ubezpieczeniach, rozpoznaniu...;
- działania muszą być ciągłe, a ich kolejność przemyślana;

Zasadę realizmu ćwiczeń omówiono w jednym z poprzednich rozdziałów, w tym miejscu dla uporządkowania opisu celowym wydaje się następujące stwierdzenie "Aby zasada realizmu spełniła swą funkcję niezbędne jest uwzględnienie jej w czterech podstawowych sferach:

- sytuacji taktyczno- operacyjnej;
- działaniu ćwiczących wojsk i sztabów;
- działaniu kierownictwa ćwiczenia i podległych zespołów;
- obiegu informacji taktyczno-operacyjnych."[5/]

5/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.14.

3.4. KONTROLA I OCENIANIE ĆWICZEŃ

Kontrolowanie i ocenianie działalności dowództw, sztabów i wojsk w ćwiczeniach taktycznych stanowi stanowi oddzielny etap tych ćwiczeń. Etapu tego nie można wyodrębniać jako końcowego. "Jest to bowiem jak gdyby oddzielny proces, trwający od momentu rozpoczęcia ćwiczenia do jego zakończenia."[1/] Kontrolowaniem i ocenianiem ćwiczących dowództw, sztabów i wojsk zajmuje się kierownictwo ćwiczenia.

Kontrola i ocena wyników szkolenia w ćwiczeniach taktyczych powinna spełniać typową funkcję dydaktyczną[2/]. Istotą takiej funkcji powinna być dążność do stwierdzenia stopnia przygotowania dowództw, sztabów i wojsk, a także poszczególnych żołnierzy do wykonania zadań w czasie wojny.

Kontrola i ocena spełnia doniosłą rolę jako środek wychowawczy, mobilizujący do świadomego i aktywnego stosunku oficerów i żołnierzy do szkolenia bojowego. Zaspokaja ona głównie jedną z naturalnych potrzeb psychicznych i moralnych człowieka- potrzebę

1/ J. Falkowski, B. Szulc, Szkolenie dowództw i sztabów w różnego rodzaju ćwiczeniach oraz nowe sposoby i kierunki dla poprawy ich przygotowania, Warszawa 1987, s.19.

2/ "Kontrola spełnia ważną rolę dydaktyczną i wychowawczą. Mobilizuje ona do wysiłku pozwala na głębsze przyswojenie wiadomości i umiejętności /../. Dobrze stosowana kontrola gra dużą rolę również w procesie wychowania moralnego, kształtuje bowiem krytyczny stosunek do własnej pracy, świadomą dyscyplinę, siłę woli, pracowitość i dokładność, wiarę we własne siły i poczucie odpowiedzialności za wyniki pracy".
W. Okoń, Proces nauczania, Warszawa 1958, s.232.

poznania własnych wartości, a w przypadku ćwiczeń taktycznych także jego miejsca w działaniu zespołowym. Ma ona również znaczenie profilaktyczne, wskazuje bowiem na jakie niedociągnięcia i braki należy zwrócić szczególną uwagę podczas dalszego szkolenia poszczególnych struktur, jak również powoduje konieczność prowadzenia systematycznego i rzetelnego szkolenia oraz doskonalenie działalności metodyczno- szkoleniowej.
Nie ulega wątpliwości, że wspomniane wyżej wymagania będą realizowane tylko przez rzetelną i wnikliwą kontrolę której efektem będzie sprawiedliwa ocena.

Nie zawsze jednak w odczuciu ćwiczących przedstawiona im ocena ich pracy jest rzetelna, pełna i wnikliwa.
W przeprowadzonych przez autora badaniach na zadane pytanie "Czy z omówienia ćwiczenia poznałeś ocenę swojej pracy i w jakim zakresie?" Badani odpowiedzieli:

- bardzo dużym- 0%;
- dużym - 3,9%;
- przeciętnym - 5,8%;
- małym -17,3%;
- bardzo małym-38,4%;
- żadnym -34,6%.

Bardzo ciekawe były też opinie, które przy tym były wyrażane przez respondentów. Twierdzili oni między innymi:

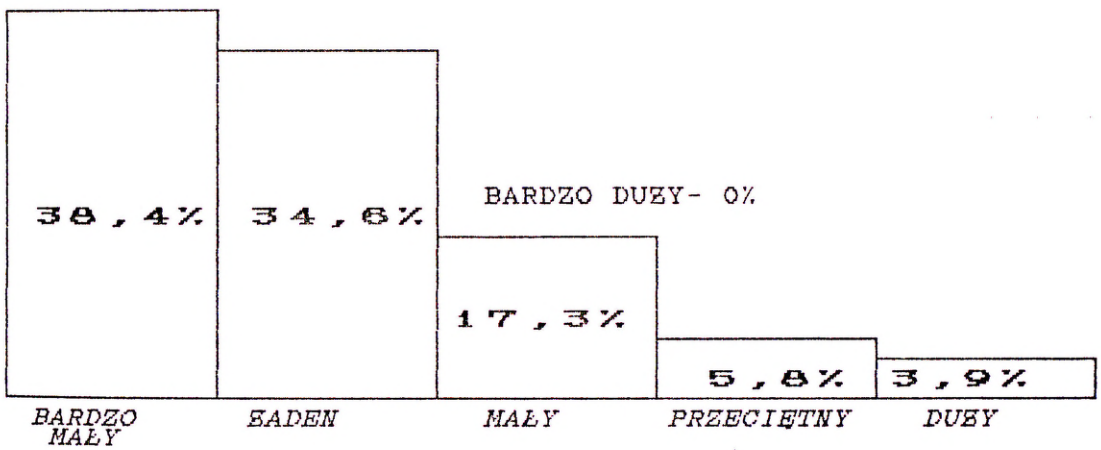
-" właściwie w takiej postaci omówienie nie jest nikomu potrzebne, liczy się tylko uśredniona ocena";

-" omówienie w postaci prezentowanej przez kierowników ćwiczeń to kupa ogólników i polityczna ocena";

-"tylko dowódca może przyjąć ocenę ćwiczenia jako swoją, mnie nikt nie ocenia, nie wiem które elementy mojej pracy były dobre, a które nie";

-" chciałbym aby raz oceniono mnie od A do Z, ale uczciwie i pozwolono wytłumaczyć się z podjętych decyzji";

-"w ocenach przełożonych dominują oceny skrajne albo wszystko jest dobrze albo wszystko bardzo źle, gdzie tu logika?"

Rys.8 Zakres poznania przez ćwiczących oceny swojej pracy podczas ćwiczenia na podstawie omówienia. /źr.bad. własne/

Powinniśmy pamiętać, że "..Oceny tylko wtedy mają wartość pedagogiczną, gdy są słuszne zarówno z punktu widzenia wymagań społecznych, jak ze stanowiska nauczyciela oraz ze stanowiska oceniających"[3/]

3/ W. Okoń, Proces nauczania, Warszawa 1958, s.234.

Wydaje się, że w tym miejscu warto przytoczyć także wyniki innych badań,[4/] które dotyczyły problematyki oceniania w czasie ćwiczeń. W przedstawionej poniżej tabeli 8 wskazano odczucia respondentów odpowiadających na pytanie: Czy ocenianie ćwiczących w poszczególnych ćwiczeniach jest właściwe?

Tabela 8

OCENIANIE ĆWICZĄCYCH W POSZCZEGÓLNYCH RODZAJACH ĆWICZEŃ W OPINII OFICERÓW
/wg. J. Falkowskiego, B.Szulca/

		% wypowiedzi	
		ocenianie właściwe	ocenianie niewłaściwe
grupowe		51,8	48,2
treningi sztabowe		35,1	26,7
dowódczo-sztabowe	gry wojenne	23,4	76,6
	szkieletowe	13,3	86,7
z wojskami		43,4	56,6

Wyniki powyższych badań i praktyka autora wskazuje, że dość precyzyjne są jedynie oceny za ćwiczenia grupowe i za ćwiczenia z wojskami i to w zasadzie tylko w zakresie działań wojsk, a głównie strzelań. Kontrowersje natomiast budzi problematyka oceniania oficerów, dowództw i sztabów, a szczególnie dowództw

---

4/ J. Falkowski, B. Szulc, Szkolenie dowództw i sztabów w różnego rodzaju ćwiczeniach oraz nowe sposoby i kierunki dla poprawy ich przygotowania, Warszawa 1987, s.20.

i sztabów jako wyodrębnionych całości. Dlatego też w tej dziedzinie należałoby podjąć zdecydowane kroki.

Kolejna tabela /9/ przedstawia opinie respondentów dotyczące elementów, które są preferowane przez kierowników ćwiczeń.

Badanym przedstawiono siedem takich elementów, które mieli punktować według ważności i częstotliwości występowania /preferowania przez kontrolujących/.

Tabela 9

WAŻNOŚĆ PREFEROWANYCH ELEMENTÓW OCENIANIA W ĆWICZENIACH TAKTYCZNYCH

/wg. J. Falkowskiego, B.Szulca/

Lp	Nazwa elementu	Suma punktów	Współczynnik ważności
1.	Poprawne meldowanie	328	5,46
2.	Pięknie wykonane mapy	310	5,17
3.	Szczegółowość i perfekcja planów	263	4,38
4.	Schematyzm	235	3,91
5.	Nieustępliwość	221	3,68
6.	Oryginalność decyzji	168	2,80
7.	Samodzielność	155	2,58

Przedstawione powyżej wyniki badań, a także doświadczenia autora w sposób bardzo wyraźny wskazują, że problematyka kontroli i oceniania ćwiczeń budzi szereg kontrowersji i w prezentowanej postaci wydaje się nie do przyjęcia.

Powyższe dane wskazują, że w ocenianiu często preferuje się czynności proste- robione pod przełożonych kosztem tych, które mogą być istotne na polu bitwy.

Respondenci wyrażają żal, że nie docenia się myśli ludzkiej, twórczości i samodzielnego myślenia, nie premiuje się oryginalności postępowań i powziętych decyzji.

Skutki takich działań przełożonych powodują brak samodzielności i odpowiedzialności, a w sytuacjach ekstremalnych nieumiejętne, kunktatorskie działanie.

Autorzy powyższych badań zwracają uwagę "na brak jednoznacznych, znanym ćwiczącym i kierownictwu /oceniającym/ kryteriów ocen przez co niektórzy oficerowie, mimo wielu braków, uzyskują wysokie oceny starając się dogodzić przełożonym /kierownictwu ćwiczenia /" 5/

Reasumując można stwierdzić, że w dziedzinie oceniania ćwiczących pozostało jeszcze wiele do rozwiązania. Konieczne jest nowe podejście dowódców poszczególnych szczebli, wypracować należy szczegółowe metodologie oceniania w poszczególnych rodzajach ćwiczeń.

5/J. Falkowski, B. Szulc, Szkolenie dowództw i sztabów w różnego rodzaju ćwiczeniach oraz nowe sposoby i kierunki dla poprawy ich przygotowania, Warszawa 1987, s.22.

3.5. WNIOSKI I UOGÓLNIENIA

W procesie doskonalenia wyszkolenia dowództw, sztabów i wojsk wojsk rakietowych i artylerii wielkie znaczenie nadaje się dobrze przygotowanym i na wysokim poziomie metodycznym i merytorycznym prowadzonym ćwiczeniom taktycznym. Problemowi temu w wojskach rakietowych i artylerii zawsze poświęcano i poświęca się nadal wiele uwagi.

Obecnie jednak mimo, że kierownictwa ćwiczeń oraz zespoły autorskie / autorzy / tych ćwiczeń poświęcają wiele wysiłku, aby ćwiczenia te dobrze przygotować i prowadzić na wysokim poziomie metodycznym i merytorycznym to z różnych względów, jak wykazano w poprzedniej części pracy, w ćwiczeniach tych występują nierzadko jeszcze takie niedociągnięcia jak:

-schematyczne formułowanie tematów ćwiczeń, które oparte są tylko o dokumenty wydane przez wyższych przełożonych, nie adaptując twórczo ich ustaleń do konkretnych potrzeb, warunków i możliwości jednostki;

-duża ogólnikowość i obszerność treści tematu, w wielu wypadkach sformułowanie go sprowadza się do wymienienia kolejnych zagadnień, nie zawsze jeszcze odpowiednio usystematyzowanych;

-w ćwiczeniach artylerii kierownicy ćwiczeń niezwykle rzadko stawiają przed sobą osiągnięcie celów doświadczalno-eksperymentalnych, badawczych;

- przerabianie zbyt wielu zagadnień w ograniczonym czasie;

- rozbieżności pomiędzy rozgrywaną sytuacją taktyczną, a przerabianym zagadnieniem szkoleniowym;

- zbyt częste przerabianie takich zagadnień, które w ciągu roku były wielokrotnie już rozwiązywane, przy jednoczesnym omijaniu w problematyce ćwiczeń innych, ważnych zagadnień ;

- bardzo pobieżne traktowanie problematyki przygotowania dowództw, sztabów i wojsk do wykonywania zadań na ćwiczebnym polu walki;

- ilość forma i treść podstawowych dokumentów nie odpowiada zbyt często potrzebom sprawnego ich przeprowadzenia;

- niesatysfakcjonujący realizm: przyjmowanej sytuacji taktyczno-operacyjnej, działania ćwiczących wojsk i sztabów, działania kierownictwa ćwiczenia i podległych zespołów; a także obiegu informacji taktyczno- operacyjnych;

- schematyzm w proponowanych rozwiązaniach;

- zbyt częste stosowanie w czasie omówienia ćwiczeń sformułowań ogólnikowych, dotyczących oceny pracy ćwiczących.

W celu uniknięcia tych i innych widocznych w badaniach niedociągnięć występujących w procesach przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych wojsk rakietowych i artylerii należałoby:

1. Tematy i treści planowanych do przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych WRiA formułować tak aby ich objętość była adekwatna do czasu przeznaczonego na ich realizowanie i uwzględniany był poziom wyszkolenia ćwiczących w tym temacie.

2. Niezależnie od potrzeb indywidualnego traktowania konstrukcji każdego ćwiczenia, zespół autorski ćwiczenia powinien zawsze kierować się ogólnie przyjętymi zasadami przy jego przygotowaniu i prowadzeniu.

3. W treściach opracowanych do ćwiczeń taktycznych podstawowych dokumentów bezwzględnie uwypuklać specyfikę wykonywanych przez artylerię zadań.

4. W związku z powtarzającymi się usterkami merytorycznymi w treściach planów przeprowadzenia ćwiczeń- zwiększyć poczucie odpowiedzialności przełożonych jako przyszłych ćwiczeń za opracowanie wstępnego projektu metodyczno-taktycznego ćwiczenia poprzez pełniejsze pokazanie i określenie ich roli szczególnie w początkowej fazie opracowania i przygotowania ćwiczenia.

5. Ze względu na to, że istniejące wydawnictwa nie zapewniają pełnego i adekwatnego do istniejących potrzeb WRiA zabezpieczenia pod względem metodycznym procesów przygotowania i prowadzenia tych ćwiczeń opracować modelowy zakres czynności kierownictwa i zespołu autorskiego w procesie jego przygotowania i prowadzenia.

6. W celu podnoszenia jakościowych walorów ćwiczeń, tworzyć twórcze i aktywne instancje premiujące za nowatorskie i wszechstronnie uzasadnione decyzje rozwiązania oraz karzące ćwiczących za popełnianie określonych błędów.

7. Zwiększyć stopień realizmu ćwiczeń WRiA poprzez podniesienie roli grup podgrywających i pozorujących, a je same wyposażyć w dobrze przygotowaną dokumentację.

8. Pragnąc osiągnąć założone cele w poszczególnych ćwiczeniach trzeba do ich treści operacyjno - taktycznych wprowadzać większą dynamikę działań poprzez częstsze imitowanie zróżnicowanych sytuacji bojowych.

9. W każdym ćwiczeniu taktycznym uwzględniać elementy "zagrożenia", a od ćwiczących egzekwować odpowiednie reakcje i

wszechstronnie uzasadnione rozwiązania.

10. Należy wypracować metodykę oceniania w poszczególnych rodzajach ćwiczeń, tak aby premiowana była pewność i racjonalność działania.

ROZDZIAŁ 4

PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH

4.1. ZASADY OGÓLNE

Każde ćwiczenie taktyczne stanowi złożone przedsięwzięcie dydaktyczne. Wydaje się zatem oczywiste, że efektywne prowadzenie ćwiczenia możliwe jest jedynie po uprzednim przygotowaniu tego działania.

Jaki zatem, przyjąć model przygotowania ćwiczeń ?

Jakie czynności powinno objąć to przedsięwzięcie ?

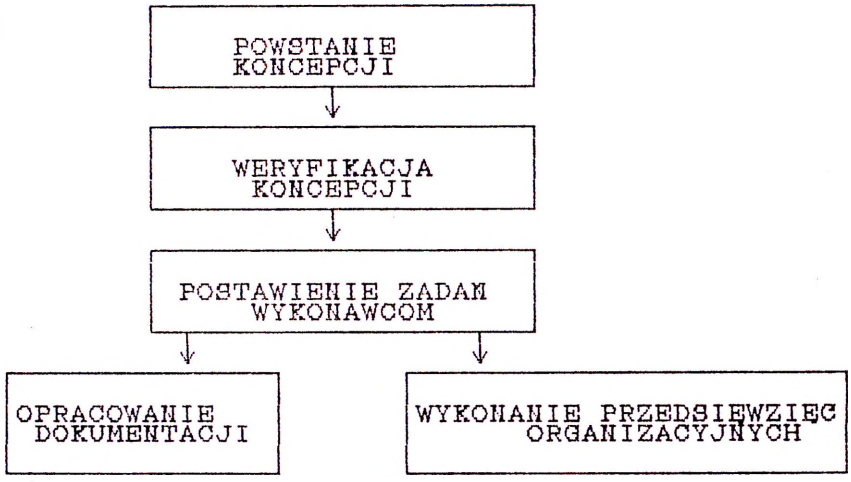
Jak optymalnie podzielić obowiązki między osoby funkcyjne, aby osiągnąć najwyższą skuteczność ?

Odpowiedzi na tak postawione pytania szukał autor w procesie badawczym.

Najogólniej można przyjąć, że "przygotowanie ćwiczeń obejmuje wypracowanie koncepcji metodycznej i taktycznej przeprowadzenia ćwiczenia, opracowanie dokumentacji, postawienie zadań wykonawcom, przygotowanie rejonu ćwiczenia oraz kierownictwa i ćwiczących do ćwiczenia."[1/]

1/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.26. Por. także :W. Łukowski, Nowe aspekty przygotowania, prowadzenia i oceny ćwiczeń taktycznych,"Zeszyty Naukowe",Toruń 1994, nr5. "Przygotowanie ćwiczeń to zespół czynności mających na celu zapewnienie sprawnego, nieprzerwanego i terminowego ich przebiegu obejmujący: określenie celu, planowanie, podział zadań, ustalenie przebiegu działania, określenie liczby i kwalifikacji wykonawców oraz ich przygotowanie, określenie stopnia ukompletowania biorących w nich i środków, zaprojektowanie racjonalnych metod i norm działania".

Można zatem stwierdzić, że w trakcie przygotowania ćwiczenia realizowane są czynności związane z jego opracowaniem i zorganizowaniem. Zakres prac w tym względzie może być różny w zależności od przyjętego modelu pracy, rodzaju ćwiczenia oraz jego rozmachu. Ważne jest jednak przestrzeganie kolejności prac, bo to zapewnia terminowe rozpoczęcie i efektywne prowadzenie ćwiczenia.

Rys.9 Ogólny przebieg postępowania przygotowawczego ćwiczenia taktycznego /wg. B. Szulca /

W tym miejsu warto uświadomić sobie, że ćwiczenie nie jest niespodzianką dla dowódcy. Podejmując bowiem decyzję szkoleniową, zdeterminowaną otrzymanym zadaniem szkoleniowym, dowódca rozważa ile i jakich ćwiczeń należy przeprowadzić w ciągu roku, aby przygotować dowództwa, sztaby i wojska do działań bojowych. Każde ćwiczenie ma z góry określony cel, temat i rodzaj. Tak jest zaprogramowane, by kolejno częściami realizować główne zadania szkoleniowe.

Informacje zawarte w planie szkolenia stanowią dla dowódcy podstawę do przygotowania ćwiczenia i dotyczą :

- tematu, celu, rodzaju ćwiczenia;
- ogólnego składu uczestników ćwiczenia;
- terminu i rejonu ćwiczenia;
- prowadzącego ćwiczenie /kierownika ćwiczenia/;
- zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia.

Obok wyżej wymienionych informacji, na proces przygotowanie ćwiczenia wpływają :

-ustalenia normatywne wyższych przełożonych /wytyczne, rozkazy i zarządzenia Sztabu Generalnego WP/;

- regulaminy walki i instrukcje działań bojowych;
- instrukcje o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń i programy strzelań.

Uwzględniać należałoby także:

- wnioski ze szkolenia w poprzednim okresie;
- aktualnie obowiązujące /lub przewidywane/ sposoby prowadzenia działań bojowych wojsk własnych i potencjalnego przeciwnika;
- warunki terenowe /urządzenia poligonowe/ pora roku itp.

Analiza literatury,praktyka szkoleniowa, a przede wszystkim opinie ekspertów pozwalają w sposób wysoce prawdopodobny określić podstawowe czynności, które musi wykonać dowódca [2/] w procesie przygotowania ćwiczenia.

Zdaniem ekspertów będą to:

- czynności wstępne i analiza zadania /w tym wstępny projekt umownej sytuacji taktycznej/ ;
- wypracowanie koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczenia;
- wyznaczenie zespołu autorskiego;

2/ Por. załącznik 20.

- udzielenie wytycznych do opracowania i zorganizowania ćwiczenia;

-określenie struktury organizacyjnej ćwiczenia i wyznaczenie osób sprawujących kierownicze funkcje w kierownictwie ćwiczenia;

- ustalenie wysokość zużycia limitów eksploatacyjno - materiałowych i środków pozoracji pola walki;

- określenie sposobów zajmowania przez ćwiczących rejonów wyjściowych do ćwiczenia i powrotu do miejsca stałej dyslokacji;

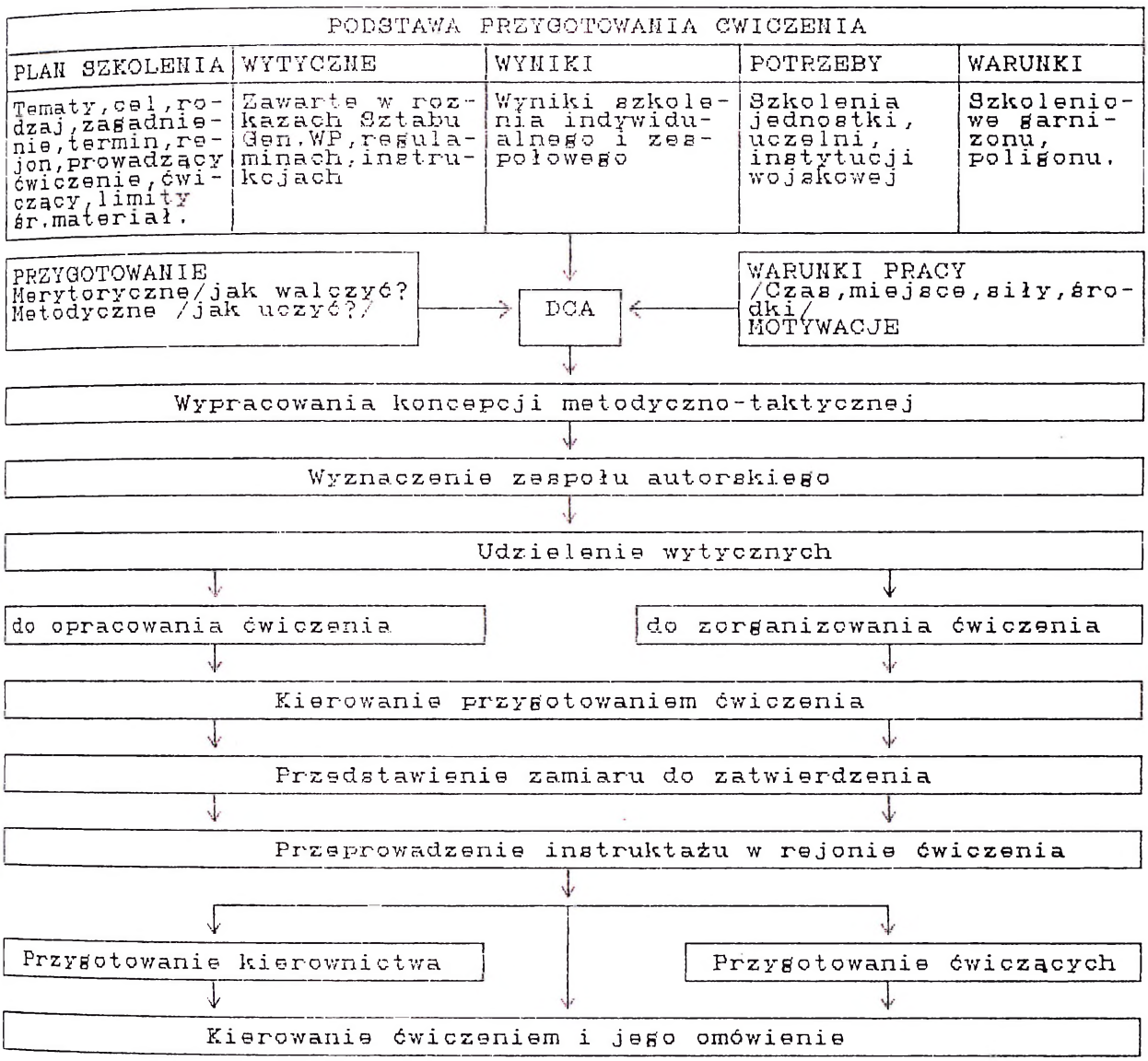
- kierowanie przygotowaniem ćwiczenia;

- przedstawienie swojemu przełożonemu podstawowych dokumentów ćwiczenia do zatwierdzenia;

-przygotowanie kierownictwa do ćwiczenia i określenie sposobów przygotowania się ćwiczących do ćwiczenia.

Nadmienić należy, że wymienione powyżej czynności nie zawsze będą wykonywane w takiej właśnie kolejności.Zależeć to bowiem będzie od wielu czynników, z których najważniejszym jest przyjęty model pracy kierownika ćwiczenia.

Czynności dowódcy w zakresie przygotowania ćwiczenia przedstawia rys.10

Rys.10 Czynności dowódcy w zakresie przygotowania ćwiczenia.

/wg. B. Szulca/

4.2. WYPRACOWANIE KONCEPCJI METODYCZNO-TAKTYCZNEJ ĆWICZENIA

Wypracowanie koncepcji metodycznej i taktycznej przeprowadzenia ćwiczenia, jak poprzednio stwierdzono, stanowi kluczowy moment procesu przygotowania ćwiczenia.

"Dowódca po zapoznaniu się z informacjami stanowiącymi podstawę do przygotowania ćwiczenia, a zwłaszcza po zrozumieniu celu szkoleniowego ćwiczenia i jego miejsca oraz roli w realizacji głównego zadania szkoleniowego, dokonuje osobiście ich szczegółowej analizy dla sformułowania koncepcji metodyczno-taktycznej czyli projektu przeprowadzenia ćwiczenia."[1/]

O ile powyższe stwierdzenie nie budzi najmniejszych wątpliwości, to na sam proces powstawania koncepcji metodyczno-taktycznej, jej treść, zakres kompetencji osób funkcyjnych w tym procesie, istnieje kilka różnorakich poglądów.

Sposób pracy dowódcy przy wypracowaniu koncepcji metodyczno-taktycznej może być różny:

-dowódca może sam wypracować koncepcję ;

- może zlecić wyznaczonemu autorowi jej opracowanie i przedstawienie do akceptacji;

- może wypracować koncepcję wspólnie z autorem ćwiczenia.

Który z tych sposobów pracy jest najefektywniejszy, a przy tym najbardziej realny ?

Zapytani o to eksperci w większości preferują wypracowywanie koncepcji przez kierownika wraz z autorem [2/]. Uzasadniają to istniejącymi uwarunkowaniami. Uważają, że do kierownika należy problematyka organizacyjna oraz jedynie określenie podstawowych elementów części taktycznej i metodycznej tego projektu.

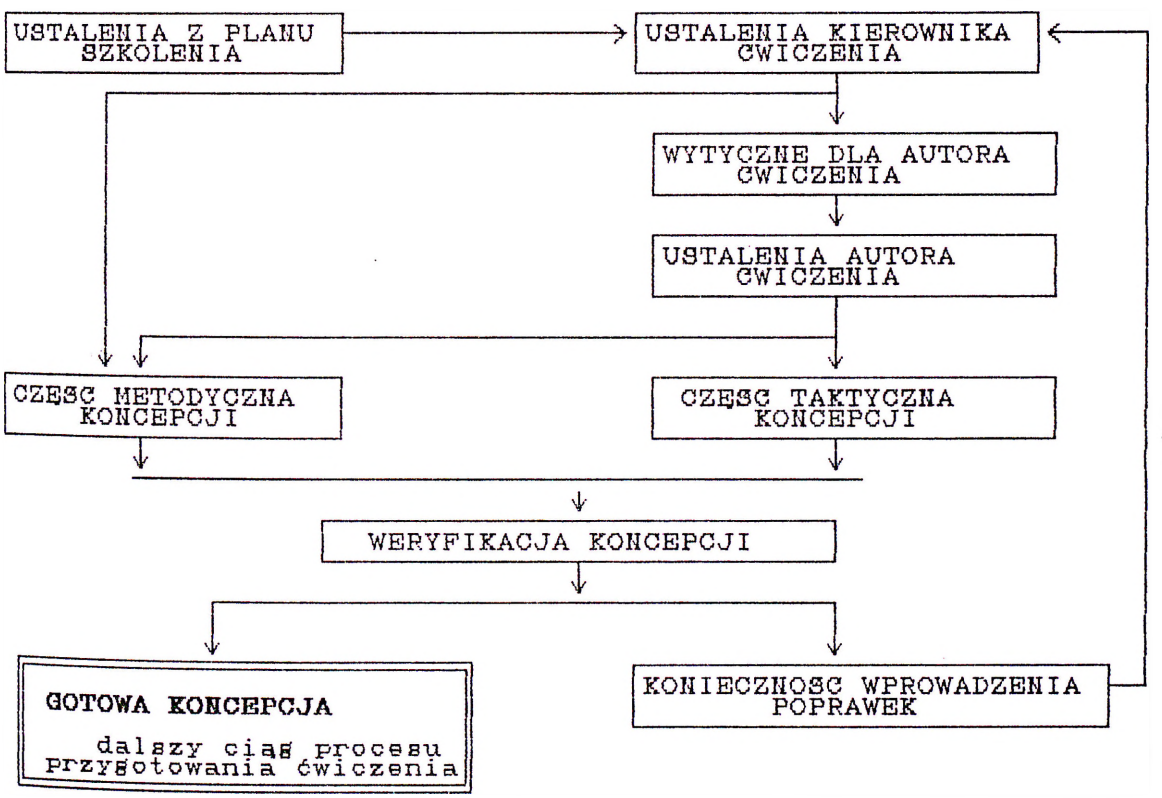
Celowym jest, aby wiele z ustaleń szczegółowych podejmował autor /główny autor ćwiczenia/.

1/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.67.

2/ Wyniki badań przedstawia załącznik 21.

Część ekspertów uważa, że najlepiej jest, gdy dowódca osobiście w sposób kompleksowy wypracowuje koncepcję ćwiczenia. Dzięki temu ma wyrobiony gruntownie pogląd na opracowanie, zorganizowanie, prowadzenie i omówienie ćwiczenia, a jego wytyczne dla autora są konkretne i użyteczne. Jednocześnie ci sami eksperci za naganny przyjmują taki styl pracy, w którym koncepcję zleca się do wykonania autorowi ćwiczenia, po czym zatwierdza ją przełożony. Taki sposób pracy zdaniem ekspertów prowadzi do szeregu nieporozumień i nie rokuje wysoce efektywnego ćwiczenia. Ze stanowiskiem tym utożsamia się też autor.

Na podstawie opinii ekspertów można zbudować ogólny schemat powstawania koncepcji. Przedstawia to rys. 11

Rys. 11 Ogólny schemat powstawania koncepcji

/wg. B. Szulca/

Kolejnym problemem badawczym na tym etapie było stworzenie modelu pracy w czasie analizy informacji stanowiących podstawę przygotowania ćwiczenia. W czasie badań wyodrębniono dwa modele. Pierwszy model "pracy równoległej", w którym to analizuje się wszystkie dane łącznie, to znaczy temat rozpatruje się razem z rejonem, składem ćwiczących, terminem, itd. Sposób ten jednak, zdaniem ekspertów, może być stosowany tylko przez doświadczonych kierowników ćwiczeń, ale nawet wtedy nie ma gwarancji najwyższej efektywności tej pracy.

Eksperci uznali za bardziej reprezentatywny drugi model, który w uproszczeniu można nazwać modelem "pracy kolejnej" 3/. Tu dowódca osobiście / lub wespół z autorem / kolejno od tematu począwszy, analizuje informacje wstępne dochodząc do sformułowania koncepcji metodyczno- taktycznej ćwiczenia. Ich zdaniem taki model pracy, chociaż mniej "modny", jest bardziej czytelny i jasny dla wszyskich.

W obu modelach praca sprowadza się do analizy:

- tematu ćwiczenia;
- celów ćwiczenia;
- rodzaju ćwiczenia;
- składu ćwiczących;
- terminu i rejonu przeprowadzenia ćwiczenia;
- zabezpieczenia logistycznego.

Omówmy zatem ten proces.

4.2.1. Analiza tematu ćwiczenia

W praktyce szkoleniowej WRiA spotykamy różnorodne tematy ćwiczeń taktycznych. Niektóre tematy są jednorodne, krótkie i bardzo ogólnie sformułowane np:

3/ Wyniki badań w załączniku 22.

- Planowanie przemieszczenia artylerii na dużą odległość.

- Planowanie działań bojowych dywizjonu.

Jednak częściej spotyka się tematy wieloczłonowe, osadzone na tle sytuacji ogólnowojskowej, a nawet ujmujące w sobie konkretne zagadnienia szkoleniowe np:

- "Planowanie działań bojowych dywizjonu jako OPpanc DZ we współdziałaniu z OZap podczas przygotowania obrony dywizji w strefie przygranicznej".

- "Osiąganie WSGB. Działanie artylerii dywizji podczas wsparcia działań bojowych oddziałów/ pododdziałów/ ogólnowojskowych w działaniach obronnych dywizji na kierunku nadmorskim".

- "Osiąganie WSGB. Planowanie i organizacja przegrupowania na dużą odległość do rejonu rozmieszczenia, planowanie zadań ogólnego i bezpośredniego wsparcia ogniowego DZ podczas prowadzenia obrony oraz udział w wykonaniu przeciwuderzenia".

Powyższe przykłady dowodzą, że temat wyraża sobą główną myśl ćwiczenia, wokół której będzie się toczyło działanie ćwiczących. Jednocześnie widać w temacie stale występujące elementy składowe:

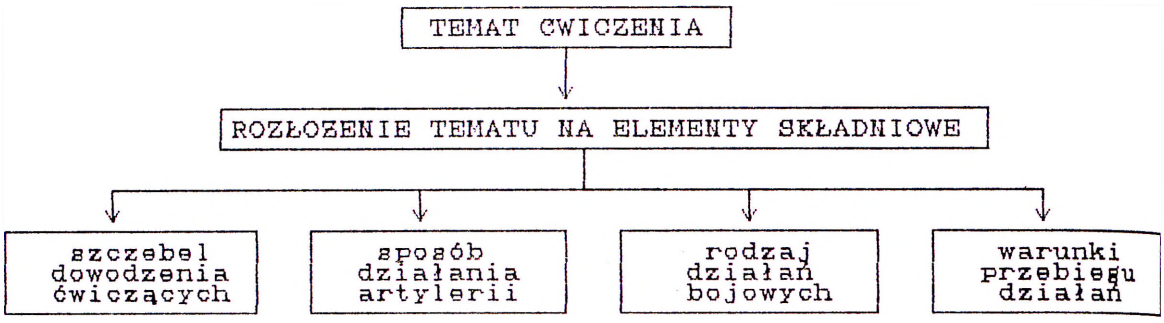
- sposób działania artylerii: osiąganie WSGB, przemieszczanie, wsparcie ogólne, wsparcie bezpośrednie;

- rodzaj działań bojowych : natarcie, obrona, przeciwuderzenie;

- szczebel dowodzenia ćwiczących : dywizjon, pułk, brygada, dywizja;

- warunki przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu : obrona szerokiej przeszkody wodnej, działanie w strefie przygranicznej, działanie na kierunku nadmorskim.

Można zatem stwierdzić, że analiza tematu ćwiczenia polega na rozłożeniu tematu na elementy składniowe, zbadanie pod kątem przyjęcia umownej sytuacji bojowej, która będzie podstawą do praktycznego działania ćwiczących zgodnie z zasadami dowodzenia w warunkach zbliżonych do rzeczywistego pola walki.Schemat takiej analizy przedstawiono na rys. 12.

Rys.12 Ogólny schemat analizy tematu ćwiczenia /wg. B.Szulca /

Należy przypomnieć, że dowodzenie w trakcie ćwiczenia tak jak w działaniach bojowych odbywa się z reguły w istniejących strukturach organizacyjnych /umownych lub taktycznych/ pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych. Dla przykładu brygada artylerii wspierająca dywizję prowadzi działania w na obszarze dywizji i wykonuje postawione przez jej dowódcę zadania, musi jednocześnie współdziałać z innymi oddziałami artylerii /sąsiadami/. Są także podwładni, czyli dywizjony, baterie. Między nimi istnieje zorganizowany obieg informacji decyzyjno-wykonawczej itd. wynikający z dowodzenia w walce. Podobnie jest w ćwiczeniach, które są "umowną" walką. Czyli analizując szczeble dowodzenia ćwiczących należy rozważyć i określić miejsce ćwiczącego szczebla dowodzenia w ugrupowaniu przełożonego, ustalić szczebel dowodzenia sąsiadów i podwładnych. Przemyśleć należy także, jakie przyjąć w ćwiczeniu szczeble dowodzenia przeciwnika, stosownie do szczebli dowodzenia wojsk własnych. Potrzeba ta wynika z tego, że walka jest starciem zbrojnym przeciwstawnych stron. Czyli w ćwiczeniu pułku, należy przewidzieć przeciwnika w stosunku do szczebli dowodzenia przełożonego /dywizji/, sąsiadów /pułków/ i podwładnych /dywizjonów, baterii/.

Dowódca po analizie szczebla dowodzenia ćwiczących wyciąga wnioski dotyczące :

- miejsca ćwiczącego szczebla dowodzenia w strukturze organizacji przełożonego;

- potrzebnych dla ćwiczącego szczebla dowodzenia - szczebli dowodzenia sąsiadów i podwładnych;

- struktury dowodzenia przeciwnika dla - potrzeb przełożonego, ćwiczącego szczebla dowodzenia, jego sąsiadów i podwładnych.

Wnioski powyższe determinują rozważania w toku analizy sposobu działań bojowych artylerii i rodzaju działań bojowych w ćwiczeniu.

Przystępując do analizy rodzaju działań bojowych, wiadomo już kto prowadzi natarcie, a kto się broni. Dlatego w dalszej kolejności należy rozważyć moment wyjściowy w ćwiczeniu, gdy wojska własne i przeciwnika stają naprzeciw siebie. Jakie realizują w tym momencie zadania bojowe i jaki jest stopień realizacji tych zadań ? Następnie należałoby zastanowić się jakie nowe zadania będą realizowały się w ćwiczeniu i w jaki sposób. Czyli określić zamiar działania, w którym logiczne będą ukazane zadania dla ćwiczących i sąsiadów itd.

Sposób postępowania dowódcy w czasie analizy rodzaju działań bojowych jest różny. Jedni uważają, że w pierwszej kolejności należy rozważyć zadania bojowe, np. ćwiczącego pułku, po czym zastanowić się nad działaniem sąsiadów, podwładnych, przełożonego, a na końcu "ustawić" przeciwnika. Ta droga prowadzi, co potwierdza praktyka opracowania ćwiczeń, do zbudowania sztucznych zamiarów stron, nielogicznych zadań bojowych i udziwnionego działania przeciwnika. Dlatego lepiej jest rozpocząć analizę od tej strony, która zmusza nasze wojska do działania czyli od przeciwnika[4/]. Dotyczy to zarówno naszej obrony jak i natarcia. Wygodniej jest także, w pierwszej

---

4/ Potwierdzają to badania eksperckie i literatura przedmiotu.

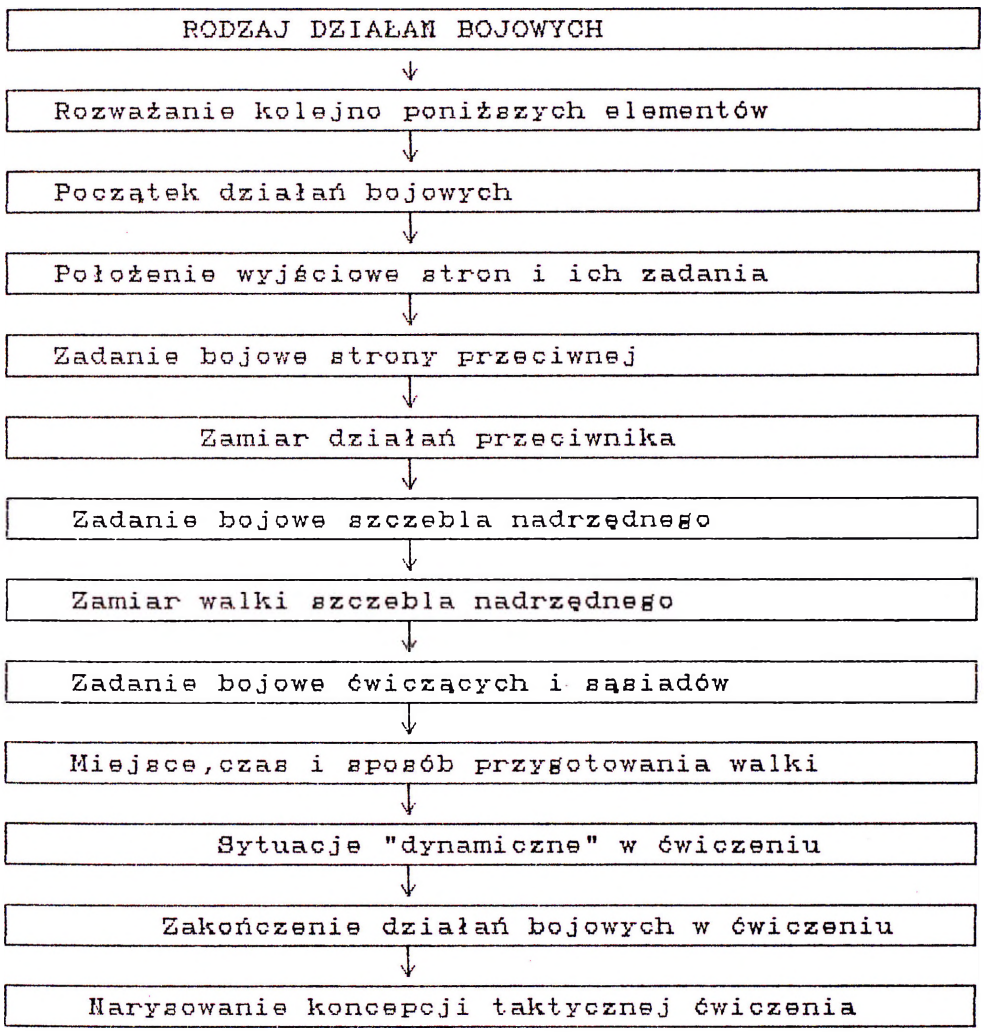
kolejności, przemyśleć zamiar walki /operacji/ przełożonego, w którym logicznie, zgodnie z celem i tematem ćwiczenia szczebel ćwiczący będzie realizował zadania bojowe. Można także prowadzić rozważania kompleksowo, czyli łącznie działanie przeciwnika i naszych wojsk, stosownie do szczebla dowodzenia. Ale ten sposób wymaga ogromnej wprawy i wyobraźni taktycznej /operacyjnej/[5/].

W pierwszej kolejności należy zastanowić się w jakim okresie umiejscowimy sytuację bojową ćwiczenia ? Czy będzie to początek okresu wojny, czy w trakcie jej trwania, czy jeszcze przed wybuchem wojny ?

Po wybraniu jednego z wariantów należy rozważyć, gdzie znajdują się nasze wojska w stosunku do przeciwnika, co aktualnie wykonują, po czym określić jakie działanie przeciwnika wpłynie na działanie naszych wojsk, wymuszające naszą obronę bądź natarcie /walka o czas/. Stosownie do tego działania przeciwnika ustawić wojska szczebla przełożonego. Czy są w styczności w przeciwnikiem /częścią czy całością sił/, prowadzą natarcie, czy się bronią, bądź wycofują lub są jeszcze w rejonach ześrodkowania albo marszu. Określić trzeba co w tej sytuacji zamierza przełożony i jakie z tego zamiaru wynikają zadania dla ćwiczących i jego sąsiadów. Nie wolno przy tej okazji zaniedbać rozstrzygnięcia, w którym momencie działań bojowych /i gdzie/ ćwiczący otrzyma zadanie bojowe do realizacji, co będzie rozwiązywał w czasie przygotowania obrony lub natarcia oraz w trakcie kierowania walką. W zakończeniu, trzeba określić w jakim momencie walki chcemy zakończyć ćwiczenie: czy po wyjściu na określoną rubież, czy po złożeniu meldunku bojowego o wykonaniu zadania?

5/ Dla ułatwienia pracy myślowej dowódca powinien postawić sobie szereg pytań i rysując na kartce papieru lub kalce położonej na mapie dokonać próby wybrania odpowiedzi.

Autorzy cytowanej już wielokrotnie metodyki[6/] uważają, że "efektem końcowym analizy rodzaju działań bojowych wynikającym z tematu ćwiczenia, powinien być rysunek idei działań bojowych w ćwiczeniu. Czyli mówiąc językiem taktyki, będzie to projekt decyzji do obrony /lub natarcia/ dowódcy szczebla nadrzędnego w stosunku do ćwiczących, poszerzony o zarys sytuacji "dynamicznych" do rozegrania w ćwiczeniu." Elementy analizy przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu przedstawia rys.13.

Rys.13 Elementy analizy przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu /wg. B.Szulca/

6/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993, s.73.

Analizując warunki przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu należy w pierwszej kolejności odpowiedzieć sobie na pytanie o wymagania wynikające z tematu ćwiczenia i na tym tle rozpatrzyć sposób działania artylerii.

Jednakże analiza nakazanych w temacie warunków przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu, nie wyczerpuje potrzeb wynikających z realizmu pola walki. Dlatego też, dowódca powinien szukać odpowiedzi na takie pytania jak:

- Czy działania bojowe będą prowadzone z użyciem broni jądrowej czy konwencjonalnej?

- Czy warunki atmosferyczne przyjąć takie jak w dniu przeprowadzenia ćwiczenia, czy założyć umowne np. :temperatura, kierunek wiatru itp.?

- Jaką przyjąć strukturę organizacyjną przeciwnika i własnych wojsk, ćwiczebną czy rzeczywistą?

- W jakim terenie /rejonie kraju/ powinno przebiegać ćwiczenie?

- Jakie przyjąć sposoby przechodzenia wojsk do obrony /natarcia/?

- Jakie inne warunki należy uwzględnić?

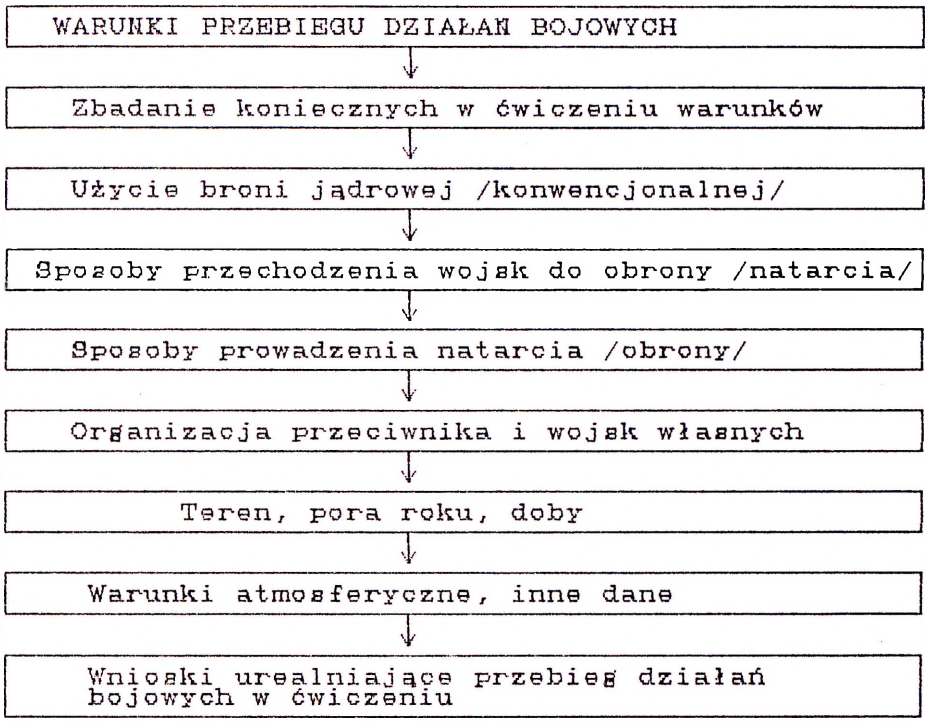
Kolejność analizy warunków przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu przedstawia rys. 14.

Dowódca po analizie tematu ćwiczenia ma w miarę pełny obraz przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu, zwłaszcza co do :

- miejsca i roli ćwiczącego szczebla dowodzenia w strukturze organizacyjnej przełożonego z określeniem niezbędnych szczebli dowodzenia sąsiadów, podwładnych w stosunku do struktury organizacyjnej przeciwnika;

- umownej walki /bitwy/ od momentu jej rozpoczęcia w ćwiczeniu do jej zakończenia, będącej odbiciem tematu ćwiczenia;

- przyjęcia w ćwiczeniu warunków maksymalnie zbliżających działania bojowe ćwiczących do wymagań /realizmu/ pola walki.

Rys. 14. Kolejność analizy warunków przebiegu działań bojowych w ćwiczeniu /wg. B. Szulca/

Uzyskane wnioski z analizy tematu ćwiczenia zapisane w notatniku i wyrażone graficznie /kartka, kalka położona na mapie/ ukierunkowują dowódcę do analizy pozostałych informacji stanowiących podstawę do wypracowania metodycznej.

4.2.2. Analiza celów szkoleniowych ćwiczenia

Niezwykle ważną czynnością, która sprawia często wiele kłopotów, jest analiza celów szkoleniowych ćwiczenia.

Dowódca przystępując do analizy tych celów powinien rozważyć w pierwszej kolejności główny cel ćwiczenia. Czyli co w efekcie ćwiczenia ćwiczący mają osiągnąć w zakresie nowych umiejętności w dowodzeniu na polu walki. Dla przykładu w

ćwiczeniach grupowych celem głównym często jest nauczenie ćwiczących indywidualnych czynności w roli np. dowódcy w procesie podejmowania decyzji, stawiania zadań bojowych, organizacji współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych, kierowania wsparciem ogniowym itp.. Interesuje nas tylko to czy ćwiczący po ćwiczeniu grupowym będzie umiał jako dowódca zastosować regulaminowe zasady i reguły przygotowania i prowadzenia walki by rozwiązać problemy wynikające z otrzymanego zadania bojowego.

Natomiast w pozostałych ćwiczeniach przyjmuje się, że dowódca, oficerowie sztabu, dowódcy pododdziałów i inni funkcyjni już opanowali indywidualne czynności dowodzenia w trakcie ćwiczeń grupowych i dlatego uczy się ich zespołowego działania formułowanego niekiedy jako cel "zgrać ćwiczących" w składzie stanowiska dowodzenia /trening sztabowy/ oraz w pełnej strukturze organizacyjnej oddziału lub związku taktycznego /ćwiczenia z wojskami i ze strzelaniem amunicją bojową/.

W praktyce szkoleniowej przyjęło się formułować cele ćwiczeń według poniższego układu :

- uczyć /tego co nowe/;
- doskonalić /to co już znane/;
- sprawdzić /to co niezbędne do prowadzenia ćwiczenia lub gotowość bojową/;
- zbadać /to co może poprawić działanie wojskami/;

Po analizie celu głównego określa się analogicznie pozostałe cele szkoleniowe.

4.2.3. Analiza rodzaju ćwiczenia

Dowódca po uświadomieniu sobie istoty rodzaju ćwiczenia, powinien rozpatrzeć szczegółowe jego kryteria, według celu, zakresu tematu, ilości szczebli i stron ćwiczących oraz miejsca jego prowadzenia.

W pierwszej kolejności należy ponownie uświadomić sobie do jakiej kategorii zaliczyć ćwiczenie. Czy jest to ćwiczenie uczące /zgrywające/ merytoryczne, czy metodyczne, pokazowe, doświadczalne, czy też kontrolne /sprawdzające, egzaminacyjne lub inspekcyjne/.

Następnie konieczne jest zastanowienie się nad zakresem tematu. Chodzi o to, czy ćwiczenie będzie obejmowało epizod w dowodzeniu na polu walki, czy też będzie to ćwiczenie kompleksowe, obejmujące całość lub większość problematyki z zakresu przygotowania i prowadzenia walki.

Dowódca musi pamiętać o tym, że żadne ćwiczenie nie może obejmować wszystkich zagadnień szkoleniowych wynikających z konkretnego tematu ćwiczenia. Dlatego też, należy najpierw ustalić jakie zagadnienia były już przerabiane w poprzednich ćwiczeniach, w jakim stopniu udało się je zrealizować, po czym skonkretyzować dopiero zagadnienia, które mają występować w danym ćwiczeniu. Przy tym należy dążyć do tego, aby zagadnienia w ćwiczeniu stanowiły ze sobą pewien logiczny ciąg w procesie przygotowania i prowadzenia walki.

Następnie trzeba określić : ile szczebli dowodzenia weźmie udział w ćwiczeniu, kto będzie "faktycznie" ,a kto "umownie" sąsiadem, podwładnym, a kto przełożonym ćwiczących. Na tej podstawie należy przemyśleć jaki będzie w ćwiczeniu obieg informacji decyzyjno-wykonawczej, zapewniający nie tylko kierowanie ćwiczeniem, ale również dowodzenie przez ćwiczące szczeble. Dzięki temu dowódca ustala potrzebę opracowania założeń taktycznych, zorganizowanie "podgrywki" pozoracji pola walki i działań przeciwnika, określa wzajemne relacje między nimi oraz zadania w toku ćwiczenia.

Podobnie należy zastanowić się nad ilością stron w ćwiczeniu. Czy będzie to ćwiczenie jedno, czy dwustronne.Przy ćwiczeniach jednostronnych konieczne jest ustalenie skąd ćwiczący będą czerpali dane o przeciwniku. Na tej podstawie

określa się jakie informacje przedstawiać w założeniach, jakie dane można i trzeba przekazać poprzez "podgrywkę" i pozoracje.

Po zakończeniu analizy ćwiczenia, dowódca rozważa gdzie ćwiczenie będzie prowadzone. Czy w pomieszczeniach jednostki, czy w terenie. Czy będzie potrzeba by ćwiczenie odbywało się zarówno w pomieszczeniach jak i w terenie. Dzięki temu określa się czynności związane z organizowaniem miejsc do pracy, wyżywienia, odpoczynku, transportu, bezpieczeństwa ćwiczących i innych osób.

Na podstawie analizy rodzaju ćwiczenia dowódca określa wstępnie wymagania co do :

- ilości zagadnień szkoleniowych;
- składu kierownictwa ćwiczenia;
- składu zespołu autorskiego;
- sposobu zajęcia przez ćwiczących rejonów wyjściowych i powrotu do miejsc stałej dyslokacji;
- obiegu informacji decyzyjno-wykonawczej w relacji kierownictwo-ćwiczący z uwzględnieniem ilości i formy założeń taktycznych "podgrywki" i pozoracji pola walki oraz działań bojowych przeciwnika.

4.2.4. Analiza pozostałych informacji

Po analizie tematu i rodzaju ćwiczenia oraz po sformułowaniu szczegółowych celów szkoleniowych dowódcy powinni zanalizować kolejno: skład ćwiczących, termin i rejon przeprowadzenia ćwiczenia, a następnie zabezpieczenie logistyczne, techniczne i medyczne ćwiczenia.

Analiza składu ćwiczących prowadzona jest pod kątem określenia poziomu wiadomości i umiejętności - indywidualnych i zespołowych - przed planowanym ćwiczeniem w zakresie przygotowania i prowadzenia walki przez ćwiczących oficerów, sztaby i wojska. Dzięki temu staje się jasne co chcemy osiągnąć u ćwiczących poprzez ćwiczenie. To znaczy jakie nowe

umiejętności mają nabyć, a które doskonalić. Pozwala to sprecyzować ostatecznie główne zagadnienia szkoleniowe do przerobienia w ćwiczeniu.

Analiza terminu przeprowadzenia ćwiczenia pozwala dowódcy na rozstrzygnięcie takich momentów w harmonogramie przygotowania ćwiczenia jak wyznaczenie zespołu autorskiego i udzielenie głównemu autorowi wytycznych, wydanie rozkazu w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia, terminy opracowania zamiaru ćwiczenia i kiedy należy go zatwierdzić u przełożonego do kiedy należy opracować całą dokumentację ćwiczenia, terminy rekonesansu rejonu ćwiczenia, utworzenia i przeszkolenia kierownictwa ćwiczenia.

W analizie rejonu ćwiczenia dowódca powinien przewidzieć w zależności od potrzeb wynikających z rodzaju ćwiczenia dwa aspekty.

Pierwszy dotyczy faktycznego terenu gdzie dowódca, sztab i wojska będą praktycznie "ćwiczyły" działania bojowe. Determinuje to szczegółowe rozważanie możliwości obiektów poligonowych, które pozwolą lub nie, na realne działania pododdziałów artylerii. Równocześnie istnieje potrzeba wyznaczenia w terenie miejsca dla rozmieszczenia stanowisk dowodzenia, a także punktów pracy do prowadzenia rekonesansu oraz kierowania walką grupy operacyjnej ćwiczących.

Drugi aspekt zmusza do przewidzenia rejonu ćwiczenia pod względem taktycznym /operacyjnym/, a szczególnie rubieży styczności wojsk i położenia wyjściowego elementów ugrupowania bojowego wojsk własnych i strony przeciwnej, rejonów wyjściowych do ćwiczenia itp.

Synteza wniosków z analizy rejonu faktycznego i taktycznego /operacyjnego/pozwala dowódcy umieścić w rejonie /np. poligonu/ koncepcję taktyczną, która została sformułowana po analizie ćwiczenia.

Analiza zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia ma dać odpowiedź dowódcy na pytanie: czy planowane na ćwiczenie limity kilometrów dla dział, wozów bojowych, środków transportu, łączności itp. są aktualne, czy uległy zmianie. W przypadku ich zmiany należy skorygować działania wojsk do koniecznego minimum, jednakże bez uszczerbku dla głównego zespołu biorącego udział w ćwiczeniu.

Na koniec dowódca musi rozważyć jakie zalecenia wynikające z rozkazów i wytycznych przełożonych zastosować w ćwiczeniu, w którym etapie i zagadnieniu je przerobić.

4.2.5. Sformułowanie koncepcji metodyczno- taktycznej przeprowadzenia ćwiczenia.

Dowódca po rozpatrzeniu wszystkich informacji dokonuje syntezy wszystkich wniosków /potwierdza lub wyklucza/ wynikających z analizy informacji stanowiących podstawę do przygotowania ćwiczenia i formułuje koncepcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia, czyli "projekt" jego przeprowadzenia.

Jaka powinna być ta modelowa treść koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczenia?
Aby odpowiedzieć na to pytanie sięgnięto po opinie oficerów artylerii 7/.

Na podstawie ich opinii można określić, że ten nieformalny dokument, ułatwiający pracę dowódcy, w części metodycznej powinien zawierać :

- temat, rodzaj ćwiczenia oraz szczegółowe cele szkoleniowe i badawcze;

- główne zagadnienie szkoleniowe;

7/ Wyniki badań przedstawiono w załączniku 23.

- wstępny podział ćwiczenia na etapy oraz czas realizacji głównych zagadnień szkoleniowych;

- skład ćwiczących;

- ogólną strukturę organizacyjną ćwiczenia i kierownicta ćwiczenia;

- sposób rozpoczęcia i zakończenia ćwiczenia;

- sposób podgrywania sytuacji bojowych;

- sposób omówienia ćwiczenia.

Ponadto w ćwiczeniach z wojskami należy sprecyzować:

- rejon ćwiczenia i sposób jego przygotowania;

- sposób rozegrania zasadniczych epizodów walki na poligonie;

- sposób pozorowania pola walki i strony przeciwnej.

Natomiast w koncepcji taktycznej powinny znaleźć się :

- dotychczasowy charakter działań bojowych stron ćwiczących;

-przebieg umownej granicy /według potrzeb/;

- ogólny skład bojowy stron ćwiczących;

- zarys położenia wyjściowego stron;

- ogólne zamiary /decyzje/ stron ćwiczących /szczeble nadrzędne w stosunku do ćwiczących/;

- ogólne zadanie bojowe ćwiczących i sąsiadów;

- zarys położeń dynamicznych.

Eksperci dopuszczają jednak, aby w uzasadnionych przypadkach treść tego dokumentu odbiegała od wzorca.

4.3. OPRACOWANIE DOKUMENTACJI

Po sformułowaniu koncepcji metodyczno-taktycznej dowódca wyznacza do opracowania ćwiczenia zespół autorski, w skład którego wchodzą osoby funkcyjne kierownictwa ćwiczenia.

Należy zaznaczyć, że wyznaczenie zespołu autorskiego jest dla dowódcy niezmiernie ważnym przedsięwzięciem. Chodzi bowiem o to, by sformułowana koncepcja metodyczno- taktyczna zmaterializowała się w postaci niezbędnych dokumentów, zapewniających bazę informacji dla ćwiczących.

Nasuwają się zatem pytania :

- które z ćwiczeń artylerii powinien opracowywać jeden autor, a które zespół autorski;
- ilu oficerów należy powoływać do zespołu autorskiego;
- jakie dokumenty trzeba opracować, aby przeprowadzić ćwiczenie artylerii ;
- jaki powinien być model opracowania ćwiczenia i treść niezbędnych dokumentów ?

Aby odnaleźć odpowiedzi na te pytania autor po przestudiowaniu literatury odwołał się do opinii ekspertów.

Przeprowadzone badania wykazały, że istnieje duże zróżnicowanie poglądów odnośnie kwestii, które ćwiczenia powinien opracowywać jeden autor, a które zespół autorski[1/]. Większość badanych uważa, że w tym zakresie nie może być uniwersalizmu. Zatem skład zespołu autorskiego każdorazowo musi ustalić kierownik ćwiczenia w zależności od istniejących uwarunkowań.

Kolejną czynnością dowódcy po wyznaczeniu zespołu autorskiego może być udzielenie wytycznych do przygotowania ćwiczenia dla swoich zastępców i głównego autora.

1/ Wyniki badań ankietowych w załączniku 24.

Eksperci uważają, ze wytyczne te powinny być ogólnikowe i nie mogą ograniczać inwencji autora, ich treść zależeć będzie od stylu pracy określonego kierownika i od poziomu przygotowania autora[2/].

Zazwyczaj w wytycznych dowódca powinien podać:

- koncepcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia;
- rodzaj i termin przedstawienia dokumentów do akceptacji;
- sposób, rejony i terminy osiągania przez kierownictwo oraz ćwiczących gotowości do ćwiczenia;
- sposób powrotu do miejsc stałej dyslokacji /lub rejonów czasowego pobytu/;
- ogólne limity środków materiałowych do wykorzystania w ćwiczeniu;
- sposób prowadzenia rekonesansu rejonu ćwiczenia;
- inne wymagania i zalecenia.

Dowódca po udzieleniu wytycznych sprawdza zrozumienie przez głównego autora swoich sugestii i wskazówek. Po czym osobiście i poprzez swojego zastępcę kontroluje opracowanie dokumentacji ćwiczenia oraz zachowanie w tajemnicy koncepcji i jego przebiegu.

Dokumentację ćwiczenia stanowi zbiór dokumentów opracowanych w formie opisowej i graficznej, określających merytoryczną i metodyczną stronę ćwiczenia.

Oczywistym wydaje się, że liczba, układ i treść poszczególnych dokumentów zależy od rodzaju i szczebla planowanego ćwiczenia. Powszechnie wiadomo też, że dokumentacja ćwiczenia powinna cechować się realnością sytuacji taktycznej, stwarzać możliwości szkoleniowe dla wszystkich uczestników, być przydatna w kierowaniu jego przebiegiem oraz nie dopuszczać do powtórzeń i sprzeczności w treści poszczególnych dokumentów.

2/ Por. wyniki załącznik 25.

W świetle opinii badanych, "że dotychczas obowiązujące dokumenty ćwiczeń taktycznych WRiA tylko w części odpowiadają potrzebom, [3/] niezwykle ważną sprawą było ustalenie :jakie formalne dokumenty trzeba opracować, aby przeprowadzić ćwiczenie. W procesie badawczym, stwierdzono, iż eksperci w tym temacie są dość niekonsekwentni. Z jednej strony werbalnie głoszą, że dokumentów tych musi być jak najmniej, aby wytwarzać jak najmniej "kwitów". Z drugiej widzą jednak realną potrzebę tworzenia różnorodnych dokumentów.

Najogólniej można przyjąć, że opracowywane do ćwiczeń dokumenty można podzielić na:

-dokumenty organizacyjne;

-dokumenty dla kierownictwa;

-dokumenty dla ćwiczących.

Szczegółowe wyniki badań przedstawiono w załączniku 27. Na tej podstawie określono niezbędne dokumenty opracowywane do ćwiczeń artylerii i przedstawiono je w tabeli 10.

Kolejną badaną kwestią było określenie / sprecyzowanie/ treści poszczególnych dokumentów. Było to szczególnie skomplikowane zadanie. Część ekspertów reprezentowało poglądy względem siebie absolutnie skrajne /nawet wykluczające się wzajemnie/. Jednak po uogólnieniach proces badawczy pozwolił na określenie modelowej treści poszczególnych dokumentów. Treść ich przedstawiono poniżej.[4/]

3/ Por. wyniki ankiety załącznik 26.

4/ Treści dokumentów ustalono na podstawie badania opinii ekspertów podczas ćwiczeń oraz badania dokumentacji.

Tabela 10

WYKAZ

DOKUMENTÓW OPRACOWYWANYCH DO ĆWICZEŃ ARTYLERII

Rodzaje dokumentów	Nazwa dokumentów	Z dowództwem sztabem /oficerami/		Z wojskami		
		grupowe	treningi sztab, d-dcro-sztab, gry taktyczne	z kompanią wsparcia	dywizjonami	pułkowe brygadowe
1	2	3	4	5	6	7
Organizacyjne	Plan przygotowania ćwiczenia	-	R	R	+	+
	Plan rekonesansu	-	-	-	+	+
	Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia	-	+	-	+	+
	Plan instruktażu	-	-	-	+	+
	Rozkaz w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia	-	+	/ R	+	+
Dla kierownictwa ćwiczenia	Zamiar ćwiczenia	-	+	+/2	+	+
	Plan przeprowadzenia ćwiczenia	+	+	+	+	+
	Plan łączności kierownictwa ćwiczenia	-	/1 -	/3 +	+	+
	Plan pracy osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia	-	+	/3 +	+	+
	Plan strzelań	-	-	+/3	+	+
	Plan pozorowania pola walki i działania przeciwnika	-	-	-	+	+
	Wykaz strat	-	+	-	+	+
	Karta oceny ćwiczenia	-	+	+	+	+
Dla ćwiczących	Założenia taktyczne	+	+	/3 +	+	+
	Rozkazy /zarządzenia/	+	+	+/3	+	+

UWAGI:

R/ - podaje się w rozkazie dziennym oddziału;

1/ - dotyczy również pododdziałów szczebla baterii nie wchodzących we skład dywizjonu;

2/ - zamiar ćwiczenia ujmuje się w planie przygotowania ćwiczenia;

3/ - dokumenty są załącznikami do planu przeprowadzenia ćwiczenia.

4.3.1. Opracowanie dokumentów organizacyjnych ćwiczenia

Grupę dokumentów organizacyjnych ćwiczenia stanowią[5/]:

- "Plan przygotowania ćwiczenia";
- "Rozkaz w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia ";
- "Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia i podległych mu zespołów";

a do ćwiczeń prowadzonych w terenie także:

- "Plan instruktażu" i "Plan rekonesansu".

"Plan przygotowania ćwiczenia" jest dokumentem, w którym przedstawia się koncepcję organizacyjną opracowania dokumentów i zorganizowania ćwiczenia. Określa się w nim przedsięwzięcia, głównych wykonawców i współwykonawców, a także terminy ich realizacji.

W planie według terminów wykonawców należy ująć następujące przedsięwzięcia:

- opracowanie zasadniczych dokumentów ćwiczenia;
- wręczenie ćwiczącym rozkazu /zarządzenia/ lub wyciągu z nich w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- prowadzenie rekonesansu autorskiego /do ćwiczeń prowadzonych w terenie/;
- przygotowanie miejsc pracy i socjalno -bytowego zabezpieczenia ćwiczenia;
- przygotowanie rejonu ćwiczenia;
- zabezpieczenie logistyczne ćwiczących /w ćwiczeniach z udziałem wojsk;
- organizację systemu łączności kierownictwa ćwiczenia;

5/ Do dokumentów tych niektórzy autorzy ćwiczeń zaliczają też "Plan pracy zespołu autorskiego". Plan ten jest wewnętrznym dokumentem pomocniczym zespołu i może być opracowany w notatniku autora ćwiczenia.

- wręczenie ćwiczącym założenia taktycznego;

przygotowanie się uczestników ćwiczenia do udziału w ćwiczeniu;

- prowadzenie szkolenia kierownictwa ćwiczenia;

- prowadzenie ewentualnej kontroli stanu przygotowania się ćwiczących do ćwiczenia;

- osiągnięcie gotowości do ćwiczenia przez kierownictwo i ćwiczących;

- inne przedsięwzięcia wynikające ze specyfiki ćwiczenia i jego przygotowania. Z planem przygotowania ćwiczenia zapoznaje się wszystkie wymienione osoby funkcyjne.

"Rozkaz w sprawie przygotowania i prowadzenia ćwiczenia". Jest podstawowym dokumentem warunkującym działalność w tym zakresie. Składa się z części informacyjnej i rozkazującej.

W części informacyjnej celowym jest podać:

- podstawę prowadzenia ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia;
- termin przeprowadzenia ćwiczenia;
- rejon /miejsce / przeprowadzenia ćwiczenia;
- stanowisko służbowe kierownika ćwiczenia.

W części rozkazującej należy podać:

- stanowiska, stopnie, nazwiska i imiona osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia, skład zespołów /grup/, pododdziałów pozoracji;
- sposób oznakowania kierownictwa ćwiczenia, grup, zespołów wchodzących w skład kierownictwa ćwiczenia;
- skład ćwiczących;

przedsięwzięcia zapewniające utrzymanie gotowości bojowej w czasie ćwiczenia;

- zakres i sposób przygotowania dowództw i wojsk do udziału w ćwiczeniu;
- organizację łączności, automatyzacji dowodzenia i ochrony tajemnicy;

- limity zużycia kilometrów, motogodzin, materiałów pędnych i smarów, amunicji oraz środków pozoracji pola walki;

- przedsięwzięcia zabezpieczenia logistycznego;

- sposoby zapobiegania stratom i szkodom oraz skład komisji do ich likwidacji;

- warunki bezpieczeństwa nie określone w regulaminach /instrukcjach/;

- termin i miejsce przeprowadzenia szkolenia kierownictwa ćwiczenia;

- termin wręczania ćwiczącym założenia taktycznego;

- termin gotowości do ćwiczenia kierownictwa ćwiczenia, ćwiczących dowództw i wojsk oraz systemów łączności;

- ubiór i wyposażenie indywidualne kierownictwa ćwiczenia oraz ćwiczących;

- termin i miejsce omówienia ćwiczenia.

Na szczeblu oddziału /równorzędnym/ rozkaz w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia opracowuje się w książce rozkazów dziennych jednostki.

W wypadku adresowania przez dowódcę /kierownika ćwiczenia / zadań do określonych osób funkcyjnych może wydać on stosowne zarządzenia /wytyczne/ konkretyzujące zadania wynikające z rozkazu w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.

"Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia". Opracowuje się w celu ujęcia w ramy organizacyjne i zapewnienia uzyskania wysokich efektów praktycznego przygotowania oficerów kierownictwa ćwiczenia / zespołów, grup/ do wykonania obowiązków w czasie ćwiczenia.

Należy ująć w nim następujące problemy:

- wydanie wytycznych dotyczących pracy oficerów kierownictwa ćwiczenia /starszych oficerów, grup/;

- praktyczne przygotowanie się oficerów do wykonywania obowiązków w czasie ćwiczenia;

- omówienie spraw organizacyjnych;

- inne zagadnienia wynikające ze specyfiki ćwiczenia i warunków jego organizacji.

Do planu szkolenia kierownictwa ćwiczenia załącza się wykaz uczestników szkolenia oraz wykaz miejsc przygotowania się do ćwiczenia poszczególnych zespołów /grup/.

"Plan rekonesansu" opracowuje się w celu uściślenia w terenie określonych elementów koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia. Z zasady opracowuje się go do ćwiczenia z udziałem wojsk.

W planie rekonesansu należy ująć :

- cel rekonesansu;
- termin jego przeprowadzenia;
- skład grupy rekonesansowej;
- punkty pracy, czas pracy i rozpatrywane na nich zagadnienia;
- środki transportowe wydzielone do zabezpieczenia pracy grupy rekonesansowej;
- miejsce zbiórki i czas wyjazdu;
- drogi dojazdu na poszczególne punkty wraz z kalkulacjami czasowymi;
- sposób utrzymania łączności z garnizonem;
- inne zagadnienia wynikające ze specyfiki ćwiczenia;

Ponadto do ćwiczeń z udziałem wojsk należy opracować "Plan instruktażu".

W planie tym należy ująć:

-cel instruktażu;
-czas i miejsce prowadzenia;
-zabezpieczenie materiałowe i w środki transportowe;
-wskazówki organizacyjno - metodyczne;
-punkty pracy i zagadnienia w nich rozpatrywane;
-inne zagadnienia wynikające ze specyfiki ćwiczenia i warunków jego prowadzenia.

4.3.2 Opracowanie dokumentów dla kierownictwa ćwiczenia.

Grupę dokumentów dla kierownictwa ćwiczenia stanowią:

- "Zamiar ćwiczenia";
- "Plan przeprowadzenia ćwiczenia";
- "Plan łączności kierownictwa ćwiczenia";
- "Plany pracy osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia";
- "Plan strzelań";
- "Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika";
- "Wykaz strat";
- "Karta oceny ćwiczenia".

Omówmy zatem poszczególne dokumenty.

Powszechnie uważa się, że przy opracowywaniu dokumentów do ćwiczenia taktycznego najważniejszą i podstawową czynnością autora jest opracowanie **"Zamiaru ćwiczenia"**. Jest to dokument który wyraża koncepcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia i służy za podstawę do stwarzania skomplikowanych i pouczających sytuacji taktycznych umożliwiających właściwe rozegranie /przerobienie/ w czasie ćwiczenia wszystkich ustalonych przedtem zagadnień szkoleniowych. Określa on też stronę organizacyjną przebiegu ćwiczenia np. : terminy i sposoby zajęcia rejonów wyjściowych do ćwiczenia, przesunięcie wojsk i sztabów /punktów dowodzenia/ na poligonach i poza nimi, zakres kierowania ćwiczeniem z uwzględnieniem łączności "podgrywki", pozoracji pola walki i działań bojowych przeciwnika itp.

Na zamiarze ćwiczenia opiera się ponadto opracowanie wszystkich dokumentów niezbędnych do zorganizowania, prowadzenia i omówienia ćwiczenia. Zatwierdzić go powinien przełożony dowódcy jednostki przygotowującej ćwiczenie.

Zamiar ćwiczenia, opracowuje się w formie graficznej na mapie, w skali zależnej od szczebla dowodzenia przełożonego, nadrzędnego, w stosunku do ćwiczących. Niekiedy można uzupełnić

go legendą.

Na mapę należy nanieść:

-tytuł, rodzaj ćwiczenia, nazwę najwyższego ćwiczącego szczebla dowodzenia, temat ćwiczenia,termin prowadzenia, umowną granicę między stronami /jeżeli wynika to z potrzeb ćwiczenia/;

-położenie wyjściowe i założony zamiar działania przeciwnika;

-położenie wyjściowe wojsk własnych;

-elementy decyzji dowódcy ogólnowojskowego;

-zadania bojowe ćwiczącego szczebla dowodzenia, w tym zadania ogniowe;

-podział ćwiczenia na etapy /temat, czas etapu, zagadnienia szkoleniowe/;

-rejony stanowisk dowodzenia kierownictwa ćwiczenia.

W ćwiczeniach z udziałem wojsk:

- rejony wyjściowe ćwiczących wojsk /jeżeli nie pokrywają się z położeniem wyjściowym stron/ i terminy ich zajęcia;
- rejony rozgrywania praktycznych działań wojsk;
- rubieże stanowiące podstawę do rozegrania ważniejszych praktycznych epizodów walki;
- rejony strzelań;
- rejony ugrupowań bojowych artylerii;
- rejony ześrodkowania wojsk po zakończeniu ćwiczenia.

W legendzie do zamiaru ćwiczeń prowadzonych w terenie w zależności od ich rodzaju dodatkowo należy określić :

- limit kilometrów i motogodzin;
- limit środków bojowych i środków pozoracji pola walki
- organizację pola walki i działań przeciwnika
- zasady bezpieczeństwa
- sposób zajęcia rejonów wyjściowych do ćwiczenia i powrotu ćwiczących dowództw i wojsk do garnizonów.

Położenie wyjściowe stron obrazuje sytuację taktyczną /operacyjną/ w momencie rozpoczęcia ćwiczenia. Wyrażone jest ugrupowaniem bojowym /operacyjnym/ przeciwnika i wojsk własnych zarówno na rubieży styczności jak i w głębi, drugie rzuty, odwody itd., zwykle o jeden dwa szczeble w dół w stosunku do ćwiczącego szczebla dowodzenia. Elementy ugrupowania przedstawia się linią ciągłą w sposób rozszyfrowany z uwzględnieniem stopnia realizacji dotychczasowych zadań bojowych.

Położenie wyjściowe powinno stanowić podstawę do opracowania założenia taktycznego oraz szkicu położenia wojsk własnych i wiadomości o nieprzyjacielu na kalce w sposób zaszyfrowany jako załącznik do tego założenia.

Zamiar działania strony przeciwnej i zamiar dowódcy szczebla nadrzędnego wyraża sobą zamiar walki /bitwy/ według przyjętych ogólnie zasad taktyki i sztuki operacyjnej. Zamiar powinien przedstawiać, stosownie do idei działania przeciwnika, sposób wykorzystania sił i środków szczebla dowodzenia nadrzędnego w stosunku do ćwiczących w rejonie głównego wysiłku obrony /na kierunku głównego uderzenia/ z określeniem zadań bojowych, realizowanych przez szczebel ćwiczący i sąsiadów.

Rubieże zarysu dynamiki walki wyrażają koncepcję rozegrania ćwiczenia w toku kierowania walką /bitwą/ i przedstawiają rozwój działań bojowych /operacji/ wojsk własnych i przeciwnika. Zazwyczaj opracowuje się je w ten sposób, że na zamiar stron wrysowuje się zarys położenia wojsk /rubież styczności bojowej/ na początku każdego etapu ćwiczenia, a które umożliwia rozegranie przez ćwiczących zagadnień szkoleniowych wynikających z prowadzenia walki /bitwy/.

Przypomnieć należy, iż podstawą do opracowania zamiaru ćwiczenia jest koncepcja metodyczno-taktyczna oraz wnioski z rekonesansu rejonu ćwiczenia.

Po szczegółowej ocenie taktyczno-topograficznej rejonu

ćwiczenia na mapie /lub kalce położonej na mapie/ autor wrysowuje kolejno położenie wyjściowe, zadanie przełożonego itd., uwzględniając aktualnie obowiązujące normy taktyczne /operacyjne/ i sposoby działań wojsk własnych oraz potencjalnego przeciwnika.

Przyjmowany w zamiarze ćwiczeń skład bojowy stron jest uzależniony od ich rodzaju i założonych celów szkoleniowych. W ćwiczeniach jednostronnych przyjmuje się wojenną strukturę organizacyjną wojsk własnych i przeciwnika /faktyczną lub ćwiczebną/. W ćwiczeniach dwustronnych z wojskami ćwiczące strony działają w strukturach organizacyjnych wojsk własnych.

Niekiedy mogą być przyjęte przyszłościowe struktury organizacyjne oraz perspektywiczne środki walki wojsk własnych i armii obcych. Przyjętym w składzie bojowym stronom nadaje się umowne nazwy, np. "POŁNOCNI" i "POŁUDNIOWI" lub "POMARAŃCZOWI" i "NIEBIESCY" itp., a wchodzącym w ich skład związkom operacyjnym, taktycznym i oddziałom - umowną numerację. W składzie bojowym wojsk własnych obok wojsk operacyjnych uwzględnia się wojska obrony regionalnej siły pozamilitarne i formacje obrony cywilnej znajdujące się w rejonie ćwiczenia.

Zamiary ćwiczeń zatwierdza przełożony dowódców przygotowujących ćwiczenie z odpowiednim wyprzedzeniem umożliwiającym dokonanie korekt w treści dokumentów oraz harmonogramie przygotowania ćwiczenia. Z praktyki przygotowania ćwiczeń wynika, że zamiary ćwiczeń zatwierdzane są w następujących terminach :

- ćwiczeń dywizyjnych na miesiąc;
- brygadowych i pułkowych - na dwa tygodnie;
- dywizjonowych na tydzień przed terminem rozpoczęcia ćwiczenia.

Do kierowania przebiegiem wszystkich rodzajów ćwiczeń opracowuje się "Plany przeprowadzenia ćwiczeń".

W planach tych z zasady celowym jest podać:[6/]

I- temat ćwiczenia;
II- cele szkoleniowe ćwiczenia;
III- główne zagadnienia szkoleniowe;
IV- czas trwania ćwiczenia;
V- skład kierownictwa i uczestników ćwiczenia;
VI- skład bojowy stron;
VII- dotychczasowe działanie, położenie wyjściowe stron i ogólny zamiar stron;
VIII- rozmach ćwiczenia;

6/ Do ćwiczeń prowadzonych w terenie w zależności od ich rodzaju dodatkowo ujmuje się : limity kilometrów i motogodzin; limitów środków bojowych i środków pozoracji pola walki; organizację pozorowania pola walki i działań przeciwnika; zasady bezpieczeństwa; sposób zajęcia rejonów wyjściowych do ćwiczenia i powrotu ćwiczących dowództw i wojsk do garnizonów.

W planie przeprowadzenia ćwiczenia grupowego od pkt.IX ujmuje się:

IX- strukturę zajęć / w formie tabeli podając kolejno: temat zajęcia; zagadnienia szkoleniowe; liczbę godzin; miejsce prowadzenia; termin przeprowadzenia/;

X- załączniki /założenia taktyczne, zarządzenia/ w miarę potrzeb;

XI- opracowanie metodyczne zajęcia / zajęć/, a w nim: temat zajęcia, cele szkoleniowe zajęcia, czas trwania, zagadnienia szkoleniowe i podział czasu, wskazówki organizacyjno-metodyczne, przebieg zajęcia.

W opisie przebiegu zajęcia podaje się zagadnienia i opisuje czynności prowadzącego ćwiczenie oraz czynności szkolonych. Umieszcza się w nim niezbędne dla prowadzącego wskazówki metodyczne, np. zestaw pytań kontrolnych wraz z odpowiedziami, przykłady rozkazów bojowych, meldunków wytycznych itp. Opis powinien zawierać również problematykę przewidywanego podsumowania każdego zagadnienia szkoleniowego i całych zajęć. Sposób opisu kolejnych zajęć może być identyczny.

IX - organizację łączności;

X- termin, miejsce i sposób omówienia ćwiczenia;

XI- dane dotyczące poszczególnych etapów ćwiczenia: temat etapu, zagadnienia szkoleniowe, czas trwania etapu /astronomiczny i operacyjny/. W tabeli dotyczącej ich przebiegu kolejno ujmuje się: czas, czynności kierownika ćwiczenia, czynności ćwiczących, działanie zespołów /grup/,pododdziałów pozorowania, grupy kontroli dokładności.

"**Plany pracy zastępców kierownika ćwiczenia i osób funkcyjnych sztabu kierownictwa ćwiczenia /grup/**" opracowuje się w formie opisowej i tabelarycznej na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia i wytycznych przełożonych.

Na szczeblach taktycznych od oddziału wzwyż sporządza się **"Plan łączności kierownictwa ćwiczenia"** zgodnie z obowiązującymi wzorami dokumentów łączności.

Plan łączności opracowuje się na mapie i w formie oddzielnych schematów. Ilustruje on sposób organizacji łączności kierownictwa ćwiczenia z wyszczególnieniem rodzajów łączności i ilości kanałów.

W planie tym przedstawia się :

- organizację łączności radiowej, radioliniowej i przewodowej;
- organizację wojskowej poczty polowej;
- zabezpieczenie informatyczne;
- zestawienie sił i środków łączności i informatyki.

Plan łączności stanowi podstawę do opracowania zarządzenia /wytycznych/ do organizacji łączności kierownictwa ćwiczenia.

Do zarządzenia / wytycznych/ łączności załącza się następujące dokumenty eksploatacyjne:

- wytyczne do eksploatacji łączności kodowej oraz bezpieczeństwa łączności;

- wytyczne do organizacji zabezpieczenia informatycznego;

- tabele danych radiowych/ radiotelefonicznych/ i radioliniowych;

- tabele kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności oraz sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych;

- spis abonentów centrali telefonicznych /wg. potrzeb/.

Do przeprowadzenia ćwiczenia z dywizjonem nie trzeba opracowywać planu łączności, a organizację łączności kierownictwa przedstawia się na planie przeprowadzenia ćwiczenia.

Plan strzelań opracowuje się do każdego ćwiczenia prowadzonego ze strzelaniem. Sporządza się go na mapie o dużej skali na podstawie zamiaru ćwiczenia oraz wyników rekonesansu rejonu na poligonie,w porozumieniu z komendą odpowiedniego ośrodka szkolenia. Na plan nanosi się:

- temat / zadanie taktyczne, strzelań/;

- ugrupowanie przeciwnika w rejonach wykonania zadań ogniowych, położenie oznaczonych i pozorowanych celów, ich numery i współrzędne;

- położenie wojsk własnych na przednim skraju;

- skład zgrupowania artylerii do stanowiska ogniowego /rubieży ogniowej/ baterii /artylerii wykonującej realnie strzelania amunicją bojową i szkolno - bojową/;

- wykonywane zadania i kolejność strzelań przez poszczególne pododdziały w ustalonym czasie zgodnie z etapami /zadaniami/ walki;

- zużycie amunicji do każdego celu i ogólne;

- granice bezpieczeństwa /bliższą i dalszą, prawą i lewą / dla każdego ugrupowania i strzelającej baterii /a w przypadku strzelań z ugrupowania, w którym rozmieszczone są inne pododdziały, także granice bezpieczeństwa od wybuchów strzelającej artylerii/;

- punkty obserwacyjne /dowódczo- obserwacyjne / oraz stanowiska środków rozpoznania artyleryjskiego;

- punkty kierowania ćwiczeniem;

- rozmieszczenie posterunków ubezpieczających poligon i sposób utrzymania łączności z nimi;

-rejony rozmieszczenia grup ratunkowo- ewakuacyjnych, straży pożarnej i służby medycznej kierownictwa ćwiczenia;

- sygnały dowodzenia i kierowania strzelaniem.

Plan strzelań stanowi podstawę do przeprowadzenia instruktażu z grupą kontroli dokładności, grupą pozoracji pola walki i działań przeciwnika oraz z rozjemcami ogniowymi.

W celu stworzenia w czasie ćwiczeń sytuacji typowych dla rzeczywistego pola walki opracowuje się dokumenty stanowiące podstawę do rozegrania działań bojowych.

"Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika" opracowuje się na mapie o dużej skali z legendą. Na mapę wrysowuje się:

-tytuł dokumentu;

-odcinki zapór inżynieryjnych /pól minowych,grup min, fugasów, zapór drutowych, skarp, przeciwskarp, barykad itp./;

- rejony /odcinki, strefy/ pozorowania skażeń promieniotwórczych i chemicznych, pożarów zniszczeń;

-rejon wyjściowy pododdziałów /grup/ pozorowania pola walki i działań przeciwnika oraz ześrodkowania po zakończeniu pozorowania;

-przewidywane rubieże położenia pododdziałów /grup/ pozorowania działań przeciwnika w rozgrywanych sytuacjach;

-położenie oznaczonych i pozorowanych celów /makiet, urządzeń MIS/ pozorujących siły i środki przeciwnika /ich numery i współrzędne/;

- punkty kierowania ćwiczeniem i pozorowaniem;

- ogólne zestawienie sił i środków wydzielonych do pozorowania pola walki i działań przeciwnika.

Na podstawie planu pozorowania pola walki i działań przeciwnika sporządza się zapotrzebowanie na pozorowanie i ustawienie pola tarczowego, które przedstawia się komendzie ośrodka szkolenia poligonowego /schemat sytuacji tarczowej/. Pole tarczowe ustawia komenda ośrodka szkolenia poligonowego z udziałem grupy pozorowania pola walki i działań przeciwnika.

"Wykaz strat" sporządza się w tabeli na każdą dobę walki. Podziału strat na poszczególne sytuacje dokonuje się podczas konkretyzacji podawania wiadomości. Podstawę opracowania stanowi rozwijająca się sytuacja taktyczna.

Ponieważ podczas przygotowania i prowadzenia ćwiczeń z kompanią wsparcia występują pewne różnice, istnieje konieczność oddzielnego omówienia tego procesu.

"Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego z kompanią wsparcia" /z baterią nie wchodzącą w skład dywizjonu/ powinien zawierać część opisową oraz część graficzną. Należy wykonać je na mapie o dużej skali oraz załączniki.

Celowym jest, by część opisowa "Planu przeprowadzenia ćwiczenia" zawierała :

- temat ćwiczenia;
- cele szkoleniowe;
- czas trwania ćwiczenia;
- miejsce /rejon/ przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład ćwiczących;
- wskazówki organizacyjno- metodyczne;
- elementy pozorowania pola walki i działań przeciwnika;
- zamiar taktyczny stron;
- etap ćwiczenia /czas trwania, zagadnienia szkoleniowe, zasadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownika ćwiczenia i ćwiczących/.

Część graficzna natomiast, powinna zawierać:

- położenie wyjściowe stron;
- zamiar taktyczny stron;

- elementy decyzji dowódcy ogólnowojskowego;

- rubieże dynamiki walki, ugrupowanie bojowe artylerii; zadania ogniowe;

- rozmieszczenie i oś przesunięcia stanowiska dowodzenia kierownika ćwiczenia.

Załączniki do "Planu przeprowadzenia ćwiczenia" spełnią swoją rolę jeżeli będą zawierać:

-plan strzelań /w formie tabelarycznej/ ujmujący czas i miejsce wykonania strzelań, numer /rodzaj/ zadania, strzelający pododdział /działo/, zużycie amunicji, inne niezbędne dane;

-plan łączności kierownictwa ćwiczenia;

-założenie taktyczne.

W wypadku prowadzenia zajęcia grupowego należy przygotować także opracowanie metodyczne zajęcia.

Karta oceny ćwiczenia [7/] jest kolejnym dokumentem dla kierownictwa ćwiczenia jednak ze względów kontrowersji z nim związanych omówimy go szerzej w rozdziale 5.

4.3.3. Opracowanie dokumentów dla ćwiczących

Dokumentem wyjściowym dla ćwiczących z zasady jest **"Założenie taktyczne".** Ma ono na celu dostarczenie ćwiczącym niezbędnych danych o położeniu wojsk własnych i przeciwnika w momencie rozpoczęcia ćwiczenia /etapu ćwiczenia/. Treść założenia powinna uzmysłowić ćwiczącym warunki bojowe w jakich znalazły się przeciwstawne strony; i w których po otrzymaniu zadania bojowego /zarządzenia/ będą przygotowywać i prowadzić działania bojowe. W założeniach nie ujmuje się zadań bojowych.

Naturalną podstawę do jego opracowania stanowią zamiar ćwiczenia i położenie stron.

7/ Wzór karty przedstawiono w załączniku 6.

Wskazane jest by założenie składało się z części graficznej i opisowej. Część graficzna należy wykonać na mapie /oleacie/ w skali odpowiadającej ćwiczącemu szczeblowi dowodzenia i zatytułować ją "Położenie wojsk własnych i wiadomości o przeciwniku o ..../godz, data/".

Celowym jest, aby część opisowa założenia składała się z następujących rozdziałów:

- "Sytuacja ogólna",
- "Sytuacja szczegółowa",
- "Dane dodatkowe",
- "Praca do wykonania"

oraz niezbędnych załączników.

W "Sytuacji ogólnej" przedstawia się charakter dotychczasowych działań stron i ogólne położenie ich wojsk z zasady o jeden szczebel wyżej od ćwiczącego szczebla dowodzenia. Stanowi ona tło,na którym umiejscawia się ćwiczące dowództwa i wojska tak, aby rozumieli miejsce i role swojego szczebla dowodzenia w "umownej wojnie".

W "Sytuacji szczegółowej" podaje się dane o przeciwniku oraz położenie, dotychczasowe zadania bojowe ćwiczącego szczebla dowodzenia /komórki organizacyjnej/ z dokładnością o jeden, dwa szczeble w dół. Wiadomości o przeciwniku powinny zawierać niektóre tylko dane o jego ugrupowaniu, a nawet dane sprzeczne. Sposób przedstawiania informacji powinien zmuszać ćwiczących do ich zdobywania /potwierdzania/ ze źródeł realnie występujących na polu walki /ćwiczących/ oraz do samodzielnej oceny jego składu, ugrupowania i prawdopodobnego charakteru działań. Ze wzrostem przedstawionej głębokości ugrupowania przeciwnika ilość i dokładność informacji powinna maleć.

W "Danych dodatkowych" podaje się przyjętą w ćwiczeniu strukturę organizacyjną i numerację stron; termin i sposób

otrzymania zadania; terminy i sposób uczestniczenia w przedsięwzięciach przełożonego /kierownictwa ćwiczenia/; dane meteorologiczne; dane napromieniowania; rejony i rodzaj zdobycznego sprzętu itp. Ze względu na konieczność zachowania zasad realizmu informacje powyższe powinny odpowiadać faktycznym warunkom, zwłaszcza czasowo - przestrzennym.

W "Pracy do wykonania" podaje się czynności jakie powinni wykonać ćwiczący do czasu otrzymania zadania bojowego.

Jezeli istnieje potrzeba założenie należy wzbogacić o niezbędne załączniki.Mogą one zawierać:

- szczegółowy skład bojowy wojsk własnych /opisowo lub na magnetycznych nośnikach informacji/;
- ukompletowanie stanu osobowego i sprzętu wojskowego /uzbrojenia/;
- sytuacje rodzajów wojsk i służb z określeniem danych o przeciwniku, który ma wpływna ich działanie i nie jest opisany w innym załączniku, położenie i działanie sił i środków przełożonego, szczebla ćwiczącego i podwładnych, ukompletowanie i stan techniczny sprzętu wojskowego, stan zapasów środków bojowych i materiałowych;
- inne niezbędne dane / np. dane o sytuacji w działaniach pozamilitarnych na obszarze działań bojowych, identyfikator składu bojowego przeciwnika/.

Na mapie /oleacie/ "Położenie wojsk własnych i wiadomości o przeciwniku o określonej godzinie" po stronie wojsk własnych wrysowuje się wszystkie informacje, których ćwiczący nie byliby w stanie uzyskać własnymi siłami i środkami, a które powinni otrzymać od nadrzędnego szczebla dowodzenia. Natomiast po stronie przeciwnej wrysowuje się tylko te wiadomości, które ćwiczący nie są w stanie pozyskać własnymi siłami i środkami, a są niezbędne do dokonania przez nich oceny dalszego działania przeciwnika.

Informacje zawarte w jednym rozdziale /załączniku/ założenia taktycznego nie powinny być powtarzane w innym. Założenie taktyczne podpisuje kierownik ćwiczenia.

Do rozgrywania sytuacji dynamicznych założenie może być wykonywane w formie opisowej lub graficznej na mapie /oleacie/ z legendą i zawierać dodatkowe niezbędne dla ćwiczących informacje.

Rozkazy bojowe /zarządzenia/ należy sporządzać zgodnie z wymogami odpowiednich instrukcji /regulaminów /, w oparciu o decyzję dowódcy nadrzędnego szczebla dowodzenia przedstawioną w zamiarze ćwiczenia. Rozkazów i zarządzeń wręczanych w czasie ćwiczeń nie podpisuje się. Po wyszczególnieniu stanowisk osób funkcyjnych zgodnie z wymogami instrukcji /regulaminów/ umieszcza się napis "Kierownictwo ćwiczenia".

4.4. ORGANIZOWANIE ĆWICZEŃ

4.4.1 Ogólne zasady organizowania ćwiczeń

Organizowanie ćwiczenia jest kolejnym etapem przygotowania ćwiczenia. "Obejmuje ono zrealizowanie /wykonanie/ ogółu niezmiernie złożonych przedsięwzięć umożliwiających właściwe rozpoczęcie i prowadzenie ćwiczenia. Poszczególne przedsięwzięcia organizacyjne realizuje z zasady dowództwo i sztab odpowiedzialny za przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia."[1/] Na ich bazie powołuje się kierownictwo ćwiczenia.

Zakres prac związanych ze zorganizowaniem ćwiczenia zależy od jego rodzaju, szczebla, rozmachu, możliwości materiałowo-technicznego zabezpieczenia i wielu innych czynników.
Organizowanie ćwiczenia powinno się odbywać pod kątem zapewnienia pełnego zrealizowania zagadnień szkoleniowych i osiągnięcia celów ćwiczenia w warunkach możliwie maksymalnie zbliżonych do warunków prowadzenia współczesnych działań bojowych.

Do zasadniczych przedsięwzięć związanych z organizowaniem wszystkich ćwiczeń a zwłaszcza ćwiczeń w terenie zalicza się :

- powołanie kierownictwa ćwiczenia i opracowanie rozkazu /zarządzenia/ w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- przygotowanie i urządzenie rejonu ćwiczenia;
- zorganizowanie zabezpieczenia logistycznego;
- przygotowanie kierownictwa ćwiczenia i pododdziałów pozoracji pola walki i działań przeciwnika;
- przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu;

Kolejność prac związanych ze zorganizowaniem ćwiczenia zależy od konkretnych warunków, w których przygotowane jest

---

1/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych ,Warszawa 1993, s.101.

ćwiczenie, a także od rodzaju ćwiczenia i szczebla ćwiczącego.

Im wyższy szczebel ćwiczący, a w ślad za tym i większy rozmach ćwiczenia, tym więcej, i w szerszym zakresie występują przedsięwzięcia oraz prace składające się na zorganizowanie ćwiczenia.

Należy podkreślić, że w toku organizowania ćwiczenia szereg przedsięwzięć wykonywanych jest równolegle przez poszczególne osoby funkcyjne dowództwa i sztabu organizującego ćwiczenie. Do niektórych prac niezbędne jest wykorzystanie pododdziałów specjalistycznych.

W celu zapewnienia zorganizowanej i ukierunkowanej pracy kierownictwa ćwiczenia nad zorganizowaniem ćwiczenia opracowuje się szereg dokumentów do których należą :

- plan przygotowania ćwiczenia;
- plan rekonesansu rejonu ćwiczenia;
- plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia;
- plan instruktażu;
- rozkaz /zarządzenie/ w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.[2/]

2/ Dokumenty te omówiono w poprzednim podrozdziale.

4.4.2. Skład i zadania kierownictwa ćwiczenia

Powszechnie wiadomo, że efektywność ćwiczeń zależy w dużym stopniu od sprawności działania osób funkcyjnych i zespołów powołanych do kierowania przebiegiem tych ćwiczeń, a także od sprawności działania zespołów zabezpieczających właściwy przebieg ćwiczeń. Dlatego też zanim przedstawione zostaną przedsięwzięcia przygotowujące kierownictwo ćwiczenia niezbędne staje się uświadomienie sobie składu i zadań tegoż kierownictwa.

W literaturze przedmiotu, zespoły oficerów powoływane do kierowania ćwiczeniem są różnie nazywane i przypisuje się im różne zadania do wykonania w toku ćwiczenia. Najczęściej zespoły te określa się mianem aparatu kierowniczo-rozjemczego lub krócej kierownictwem ćwiczenia.

"Kierownictwo ćwiczenia to zespół oficerów o określonej strukturze organizacyjnej z nadanymi im uprawnieniami i nałożonymi obowiązkami, powołany do przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia, a głównie do kierowania jego przebiegiem, wyposażony w niezbędne narzędzia pracy, środki transportu i łączności, powiązany wzajemnie zależnościami funkcjonalnymi, służbowymi i dydaktycznymi ze strukturą ćwiczących dowództw i sztabów"[3/].

Pierwszą grupą zależności pomiędzy kierownictwem ćwiczenia i ćwiczącymi są zależności funkcjonalne i służbowe. Wymagane są one w toku kierowania każdą twórczą /celową/ zespołową działalnością ludzką. Zależność służbowa jest podstawą i uzależnia podwładnego od przełożonego. Natomiast zależność funkcjonalna jest pomocniczą i polega na powiązaniu między osobami lub wyspecjalizowanymi organami funkcjonującymi w

---

3/ Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych ,Warszawa 1993, s.105.

określonej dziedzinie. Obydwie te zależności występują również w toku pracy dowódczej i sztabowej, a także w toku działalności dydaktycznej podczas ćwiczeń.

Ćwiczący jako określone dowództwo i sztab są elementem większego systemu dowodzenia, a wyrabianie u ćwiczących umiejętności i nawyków wynikających z zależności służbowych i funkcjonalnych obok innych celów stanowi ważny cel każdego ćwiczenia. Dlatego też biorąc pod uwagę zasadę realizmu ćwiczeń należy dążyć do tego, aby w ćwiczeniu w miarę realnie tworzyć zależności służbowe i funkcjonalne. Chodzi tutaj głównie o zależności służbowe i funkcjonalne typu operacyjnego, a więc te, które wynikają z określonej sytuacji taktyczno-operacyjnej w ćwiczeniu.

W tym miejscu dysertacji nasuwa się więc pytanie " Jakie osoby funkcyjne i komórki organizacyjne powinny być powoływane do kierownictwa ćwiczeń w artylerii".

Do sprecyzowania odpowiedzi na to pytanie zaangażowano ekspertów.[4/]

Na podstawie ich opinii, a także literatury przedmiotu określono strukturę organizacyjną kierownictwa ćwiczeń w artylerii oraz występujące w niej zależności. Przedstawiono to na schemacie 1. Osobami funkcyjnymi są zatem:

-kierownik ćwiczenia,

-zastępca kierownika ćwiczenia ze sztabem kierownictwa ćwiczenia,

- zastępca kierownika ćwiczenia d/s działań taktycznych i ogniowych z zespołem zabezpieczenia działań taktycznych i ogniowych,

- zastępca kierownika ćwiczenia d/s logistycznych z grupą zabezpieczenia logistycznego.

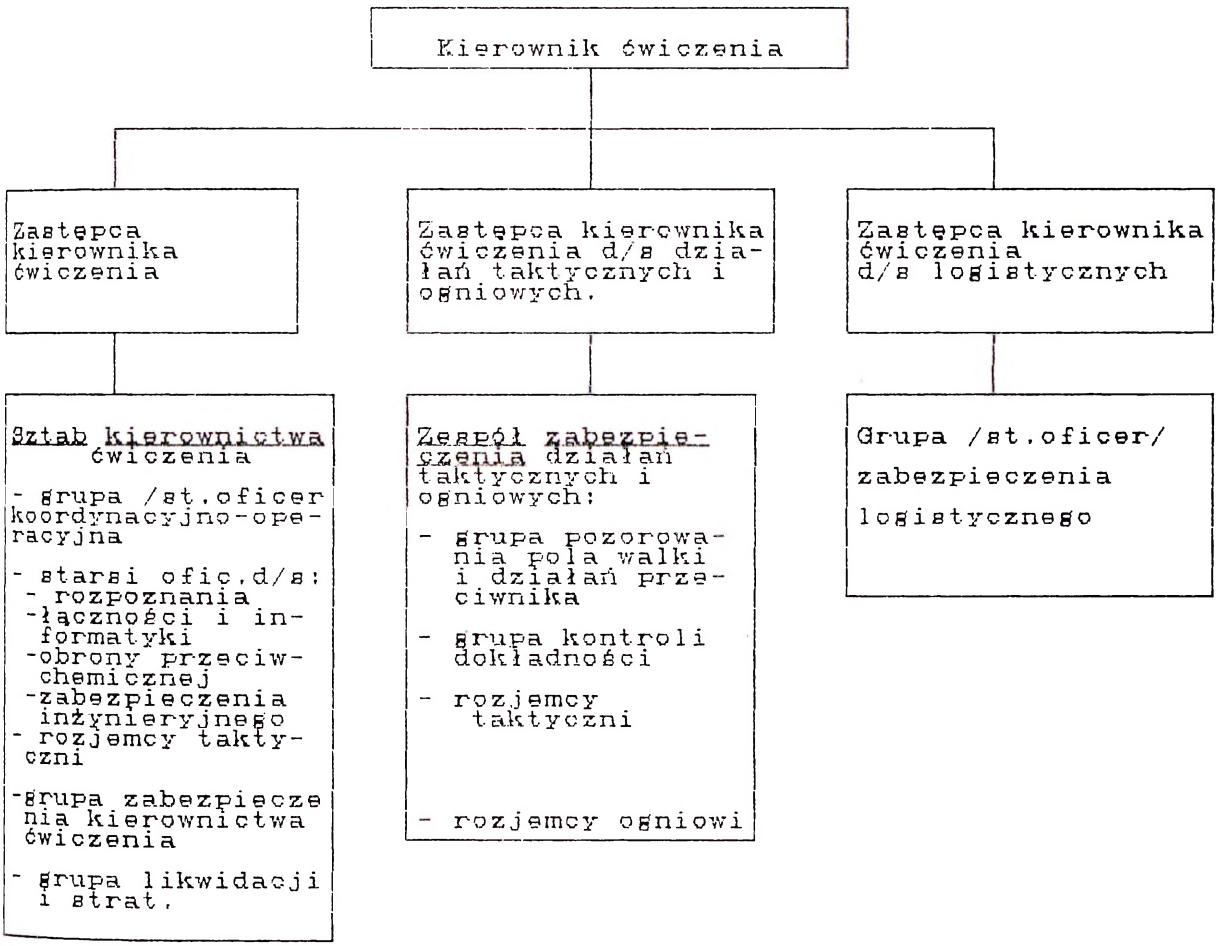
4/ Wyniki badań w załączniku 28.

Schemat 1

S C H E M A T

STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ KIEROWNICTWA ĆWICZENIA

/TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM, STRZELANIA/

Osoby funkcyjne kierownictwa ćwiczenia należy wyznaczać z dowództwa, którego dowódca /szef/ kieruje ćwiczeniem. Natomiast rozjemców z oddziałów, pododdziałów nie biorących udziału w ćwiczeniu. W przypadku udziału artylerii w ćwiczeniu ogólnowojskowym wyznaczyć należy starszego oficera do spraw artylerii.

Zawsze też należy pamiętać o tym, że skład kierownictwa /komórek organizacyjnych/ powinien być ograniczony do niezbędnej liczby osób funkcyjnych zdolnych do zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia na wysokim poziomie organizacyjnym i metodycznym.

Zastępcy kierownika ćwiczenia oraz osoby funkcyjne kierownictwa ćwiczenia /dowódcy grup, starsi oficerowie / stanowią zespół autorski.

Celowym wydaje się także, aby w miarę możliwości w ćwiczeniach wprowadzać przedsięwzięcia zabezpieczenia informatycznego. Mogą być zatem stosowane elementy gry komputerowej, symulacja pola walki itp. W celu ich przygotowania i rozegrania w skład zespołu autorskiego i sztabu kierownictwa ćwiczenia można i należy powoływać specjalistów z zakresu informatyki.

Kolejnym ważnym, zdaniem autora, problemem jest sprecyzowanie szczegółowych obowiązków osób funkcyjnych w ćwiczeniach z artylerią. I tu bardzo ważna okazała się pomoc ekspertów-praktyków. Ich opinie pozwalają przyporządkować funkcje i obowiązki, które prezentowane są poniżej.

Kierownik ćwiczenia powinien być odpowiedzialny za przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia. Jest on przełożonym wszystkich uczestników wchodzących w skład poszczególnych elementów struktury organizacyjnej całego ćwiczenia, kieruje ich działaniami i dąży do zrealizowania zaplanowanych zadań oraz osiągnięcia założonych celów szkoleniowych.

Do jego obowiązków należą:

- wypracowanie metodycznej i taktycznej koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia;
- określenie struktury organizacyjnej i wyznaczenie osób sprawujących funkcje w kierownictwie ćwiczenia;
- ustalenie limitów eksploatacyjno- materiałowych i środków pozoracji pola walki;

- określenie sposobów zajmowania przez ćwiczących rejonów wyjściowych do ćwiczenia i powrotu do miejsc stałej dyslokacji;

- wyznaczenie zespołu autorskiego /autora/ oraz wydania wytycznych do opracowania ćwiczenia;

- kierowanie oraz nadzór nad opracowaniem podstawowych dokumentów ćwiczenia i przedstawienie przełożonemu "Zamiaru ćwiczenia" i "Planu przeprowadzenia ćwiczenia" do zatwierdzenia;

- przygotowanie kierownictwa ćwiczenia;

- przeprowadzenie instruktażu w rejonie ćwiczenia i określenie koncepcji przebiegu zasadniczych etapów/ epizodów/ ćwiczenia;

- określenie sposobów przygotowania się dowództw i wojsk do udziału w ćwiczeniu;

- zapewnienie sprawnego kierowania przebiegiem ćwiczenia oraz przeprowadzenie go na wysokim poziomie merytorycznym i metodycznym;

- przeprowadzenie i zatwierdzenie ogólnej oceny ćwiczenia;

W ćwiczeniach w ramach, których prowadzone będzie strzelanie do jego obowiązków należy także:

- ustalenie liczby pododdziałów biorących udział w strzelaniu;

- określenie etapów /epizodów/ ćwiczenia, w których należy zaplanować odbycie strzelań;

- określenie liczby zadań ogniowych i warunków ich wykonania.

Zastępca kierownika ćwiczenia uprawniony jest do wydawania w imieniu kierownika ćwiczenia rozkazów, zarządzeń i wytycznych wszystkim uczestnikom ćwiczenia.

Podlega mu sztab kierownictwa ćwiczenia, w skład którego mogą wchodzić:

- rozjemcy taktyczni;

- grupa/ starszy oficer/ koordynująco operacyjna;

- starsi oficerowie d/s;
  - rozpoznania;
  - łączności i informatyki;
  - obrony przeciwchemicznej;
  - zabezpieczenia inżynieryjnego;
- grupa zabezpieczenia kierownictwa;
- grupa likwidacji strat i szkód.

Do obowiązków zastępcy kierownika ćwiczenia zazwyczaj należy:

- koordynowanie prac kierownictwa ćwiczenia /zespołu autorskiego/ w okresie przygotowania ćwiczenia;
- ukierunkowanie oraz koordynowanie prac starszych oficerów w sprawach dotyczących przygotowania ćwiczenia;
- przygotowanie kierownikowi ćwiczenia określonych dokumentów do akceptacji / podpisu, zatwierdzenia/;
- wysłuchiwanie i akceptowanie propozycji starszych oficerów odnośnie organizacji łączności, wykorzystania sił i środków automatyzacji dowodzenia i innych;
- organizacja i przygotowanie szkolenia osób funkcyjnych wchodzących w skład kierownictwa ćwiczenia;
- opracowanie karty oceny ćwiczenia;
- organizacja i kontrolowanie wykonania zadań dotyczących przygotowania ćwiczenia;
- sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przez ćwiczących zasad bezpieczeństwa;
- przedstawienie przełożonemu propozycji dotyczących wniesienia ewentualnych zmian do przebiegu ćwiczenia wynikających z działań ćwiczących dowództw i wojsk;
- ocena pracy ćwiczących /wypełnienie karty oceny ćwiczenia/ i przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.

Starszego oficera do spraw artylerii wyznacza się w ćwiczeniach ogólnowojskowych z udziałem artylerii.

Do jego obowiązków należy:

- zameldowanie kierownikowi ćwiczenia propozycji w zakresie przebiegu działań oddziałów /pododdziałów/ artylerii ;

- zameldowanie propozycji w zakresie pozorowania pola waki i działań przeciwnika dla pododdziałów rozpoznania artyleryjskiego;

- uzgodnienie z zainteresowanymi osobami funkcyjnymi kierownictwa ćwiczenia problemów dotyczących działania biorących udział w ćwiczeniu oddziałów /pododdziałów/ artylerii;

- sprawowanie nadzoru nad opracowaniem dokumentacji ćwiczenia w odniesieniu do artylerii;

- przedstawienie kierownikowi ćwiczenia do zatwierdzenia planu działania artylerii w ćwiczeniu.

Ponadto powinien on być w gotowości do przedstawienia propozycji:

- składu uczestniczących oddziałów /pododdziałów/ biorących udział w ćwiczeniu;

- składu rozjemców, grupy kontroli dokładności, limitów amunicji, kilometrów, paliwa i środków pozoracji;

- zadań artylerii biorącej udział w ćwiczeniu i sposobu ich wykonania;

- możliwych rejonów stanowisk ogniowych /rubieży ogniowych/;

- rejonów strzelań artyleryjskich i możliwości wynikających z warunków terenowych / poligonu/;

- sytuacji wyjściowej oddziałów /pododdziałów/ artylerii oraz rejonów ześrodkowania po zakończeniu ćwiczenia;

- oczekiwanego działania ćwiczących dowódców i wojsk w czasie realizacji poszczególnych etapów /zagadnień/ ćwiczenia;

- działania grupy pozorowania pola walki i działań przeciwnika dla potrzeb artylerii;

- sposobu organizacji łączności z dowódcami i rozjemcami;

- zakresu współdziałania artylerii z innymi siłami i środkami biorącymi udział w ćwiczeniu.

Sztab kierownictwa ćwiczenia jest głównym organem kierownika ćwiczenia, przygotowującym, zabezpieczającym i prowadzącym ćwiczenie. Całokształtem jego pracy i działalności kieruje zastępca kierownika ćwiczenia. W skład sztabu wchodzą: grupy, osoby funkcyjne, starsi oficerowie / z rodzajów / służb oraz rozjemcy taktyczni.

Grupa /starszy oficer/ koordynująco- operacyjna podlega zastępcy kierownika ćwiczenia. Do jej obowiązków należy:

- stała znajomość położenia ćwiczących wojsk;
- sprawowanie nadzoru nad terminowym przekazywaniem ćwiczącym określonych dokumentów;
- przekazywanie ćwiczącym danych o położeniu i zadaniach wojsk nadrzędnego szczebla dowodzenia i sąsiadów;
- informowanie ćwiczących o korektach dokonywanych w planie przeprowadzenia ćwiczenia;
- przyjmowanie meldunków o położeniu od ćwiczących;
- koordynacja pracy pomocników zastępcy kierownika ćwiczenia;
- kierowanie grupą zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia;
- przygotowanie i składanie meldunków zastępcy kierownika ćwiczenia o przebiegu działań i podjętych decyzjach przez ćwiczących;
- wykonywanie innych zadań wynikających ze specyfiki ćwiczenia i określonych przez przełożonych.

Na starszych oficerów /rodzajów wojsk i służb/ ćwiczenia wyznacza się etatowych szefów rodzajów wojsk i służb /lub oficerów przez nich wyznaczonych/.

Do ich obowiązków należy:

- uczestniczenie w opracowaniu dokumentacji do ćwiczenia;

- wydanie niezbędnych zarządzeń dla ćwiczących;

- orientowanie się w sytuacji operacyjno taktycznej i położeniu ćwiczących wojsk;

- uczestniczenie w rozgrywaniu zasadniczych etapów podczas ćwiczenia i zapewnienie przerobienia zagadnień specjalistycznych;

- dokonywanie oceny ćwiczących zgodnie z reprezentowaną specjalnością;

- wykonywanie innych zadań wynikających ze specyfiki ćwiczenia.

Starszy oficer do spraw łączności i informatyki. Do jego obowiązków należy:

- ustalenie z zainteresowanymi osobami funkcyjnymi kierownictwa ćwiczenia wymagań do organizacji łączności i zabezpieczenia informatycznego dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia;

- opracowanie planu łączności i informatyki na potrzeby kierownictwa ćwiczenia;

- sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem wydzielonych do ćwiczenia sił i środków łączności i informatyki;

- zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu łączności i zabezpieczenia informatycznego, działającego na potrzeby kierownictwa ćwiczenia, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania zasad bezpieczeństwa łączności;

- składanie meldunków o stanie łączności i informatyki, przedstawienie propozycji wprowadzenia niezbędnych zmian zgodnie z potrzebami ćwiczenia;

- ocena działalności funkcyjnych łączności i informatyki, rozliczenie z zadań wykonywanych w trakcie ćwiczenia.

Rozjemców taktycznych [5] powołuje się w ćwiczeniach od szczebla dywizjonu w ćwiczeniach prowadzonych w terenie, z wojskami i ze strzelaniem. W ćwiczeniach grupowych, treningach sztabowych, i ćwiczeniach dowódczo-sztabowych, a także w ćwiczeniach na szczeblu dywizjonu /z wyjątkiem ćwiczeń ze strzelaniem/ funkcję rozjemcy spełnia kierownik ćwiczenia / oficerowie kierownictwa ćwiczenia/. W zależności od rodzaju ćwiczenia wyznacza się rozjemców taktycznych przy dowództwach /pododdziałach/ oraz rozjemców ogniowych.

Do ich obowiązków należy:

1/Rozjemcy taktyczni przy dowództwach

- ocena działalności taktycznej dowództwa, sztabu według przedmiotów /zagadnień/ ujętych w karcie oceny ćwiczenia;
- utrzymywanie ścisłego kontaktu za pomocą technicznych środków łączności ze sztabem kierownictwa ćwiczenia;
- prowadzenie ewidencji terminów otrzymywania przez ćwiczące dowództwa rozkazów, zarządzeń, wytycznych i sygnałów od przełożonych;

4/ *Z etymologicznego punktu widzenia pojęcie rozjemcy zarówno w języku cywilnym jak i wojskowym związane było dawniej z rozstrzyganiem spraw spornych. Wraz z doskonaleniem ćwiczeń zmieniło się pojęcie i zadania rozjemców.*

Współcześnie uważa się, że rozjemca to oficer spełniający w czasie ćwiczenia rolę przedstawiciela kierownictwa ćwiczenia występujący jako osoba neutralna przy dowódcy, sztabie lub jednostce wojskowej. Należy podkreślić, że rozjemca powinien także w stosunku do ćwiczących realizować swoją kierowniczą funkcję związaną z procesem szkolenia w toku ćwiczenia. Będąc "przedłużeniem" kierownika ćwiczenia i pełniąc stały nadzór nad działaniem ćwiczących, rozjemca powinien dyskretnie realizować proces szkolenia w stosunku do ćwiczących.

- określanie strat w stanie osobowym i sprzęcie wojskowym, poniesionych przez ćwiczące dowództwo oraz jego pododdziały zabezpieczenia i wsparcia- tylko z udziałem wojsk.

2/Rozjemców taktycznych przy pododdziałach powołuje się w ćwiczeniu z udziałem wojsk, zwykle po jednym na dywizjon. Podlegają oni starszemu rozjemcy przy dowództwie oddziału. Do ich obowiązków należy:

- utrzymywanie ścisłego kontaktu ze starszym rozjemcą przy dowództwie oddziału oraz uzgodnienie przebiegu działań ćwiczących pododdziałów;

- określanie strat w stanie osobowym i sprzęcie wojskowym, /liczba i ich rodzaj/ poniesionych przez dowództwo pododdziału oraz pododdziały;

- sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem zasad bezpieczeństwa oraz ocena dyscypliny i bojowego zachowania się ćwiczących;

Ponadto do obowiązków rozjemców przy dowództwach i pododdziałach należy:

- stała znajomość sytuacji / położenia wojsk/, powziętych decyzji i postawionych zadań bojowych;

- dokonanie wnikliwej, rzetelnej i obiektywnej oceny praktycznego działania wojsk / według przedmiotów i zagadnień karty oceny ćwiczenia/;

- opracowanie materiałów wniosków do omówienia ćwiczenia;

- wykonywanie innych obowiązków dodatkowo określonych przez przełożonych.

<u>Grupę zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia</u> tworzy się na bazie pododdziałów zabezpieczenia /łączności i logistyki/. Odpowiada ona za rozwijanie, przemieszczanie i ochronę stanowisk pracy kierownictwa ćwiczenia, zapewnienie miejsc pracy i odpoczynku, regulację ruchu w rejonie i na drogach, przegrupowania kierownictwa ćwiczenia.

Grupę likwidacji strat i szkód powinno powoływać się we wszystkich ćwiczeniach prowadzonych w terenie. Jej skład i zadania powinien każdorazowo określać kierownik ćwiczenia.

Zastępca kierownika ćwiczenia do spraw działań taktycznych i ogniowych jest przełożonym zespołu działań taktycznych i ogniowych, w skład którego wchodzą: grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika, grupa kontroli dokładności i rozjemcy ogniowi.

Do jego obowiązków zazwyczaj należy:

- sprawowanie nadzoru nad opracowaniem /opracowanie/ planu pozoracji pola walki i działań przeciwnika oraz planu strzelań;
- organizacja i prowadzenie nadzoru nad przygotowaniem wyznaczonych pododdziałów /grup/ do pozorowania pola walki i działań przeciwnika oraz kontroli dokładności;
- kierowanie działaniem grupy pozorowania pola walki i działań przeciwnika, grupy kontroli dokładności i rozjemców ogniowych w czasie ćwiczenia zgodnie z planami i wytycznymi kierownika ćwiczenia;
- zorganizowanie wspólnie z komendą ośrodka szkolenia poligonowego rozbudowy pól tarczowych i ustawienie celów do odbycia strzelań;
- określenie: rejonów stanowisk ogniowych i celów; rubieży punktów obserwacyjnych /dowódczo- obserwacyjnych/; rubieży /stanowisk/ rozwinięcia pododdziałów rozpoznania artyleryjskiego; rejonów do których będzie prowadzone strzelanie amunicją bojową; sygnałów kierowania podczas prowadzenia ognia;
- określenie granic bezpieczeństwa strzelania dla wszystkich ugrupowań i strzelających pododdziałów;
- sprawowanie nadzoru nad porównaniem przyrządów /stolików, środków automatyzacji/ grupy kontroli dokładności z ćwiczącymi;
- ewidencjowanie i dokonanie oceny strzelań;

- sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem zasad bezpieczeństwa podczas pozorowania pola walki i działań przeciwnika oraz strzelania, a w razie stwierdzenia ich naruszania przerwanie strzelania i zameldowanie o powyższym kierownikowi ćwiczenia;

- organizacja uporządkowania rejonu działań wojsk oraz wspólnie z komendą ośrodka szkolenia poligonowego oczyszczenie terenu z niewybuchów, a także zebranie /zniszczenie, unieszkodliwienie/ i rozliczenie się z niewykorzystanych środków pozoracji;

-przedstawienie kierownikowi ćwiczenia uwag i wniosków wynikających z obserwacji działań ćwiczących oraz wyników strzelań /opracowanie karty oceny wykonywanych zadań ogniowych/;

-wykonywanie innych obowiązków wynikających ze specyfiki ćwiczenia i dodatkowo określonych przez kierownika ćwiczenia.

Grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika. Do obowiązków dowódcy grupy należy:

- opracowanie planu pozorowania pola walki i działań przeciwnika;

- przygotowanie pola tarczowego zgodnie z sytuacją taktyczną oraz przy pomocy urządzeń do pozoracji;

- przygotowanie rejonów /odcinków/ pożarów i zniszczeń;

- przygotowanie i oznakowanie rejonów skażeń;

- przygotowanie i kierowanie wyznaczonymi siłami do pozorowania pola walki i działań przeciwnika;

- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas pozorowania pola walki i działań przeciwnika;

- organizacja i kierowanie działaniem służby ratunkowo-ewakuacyjnej i przeciwpożarowej kierownictwa ćwiczenia;

- uporządkowanie rejonów pozorowania pola walki i działań przeciwnika, zebranie niewykorzystanych środków imitacji ognia artylerii, złożenie meldunku przełożonemu;

- przygotowanie i przekazanie uwag i wniosków wynikających z obserwacji działań ćwiczących wojsk;

- wykonywanie innych zadań wynikających ze specyfiki ćwiczenia i dodatkowo określonych przez zastępcę kierownika ćwiczenia d/s taktycznych i ogniowych.

Grupa kontroli dokładności w składzie: drużyna rozpoznawcza, 1-2 rachmistrzy, grupa topogeodezyjna, posterunek meteorologiczny i niezbędne środki łączności.

Do obowiązków dowódcy grupy należy:

- ocena dokładności i poprawności wyznaczania współrzędnych prostokątnych płaskich miejsca dział kierunkowych na stanowiskach ogniowych, punktów obserwacyjnych, miejsca ustawienia sprzętu rozpoznawczego oraz azymutów topograficznych kierunków orientacyjnych;

- ocena przygotowania meteorologicznego, balistycznego i technicznego strzelań;

-ocena dokładności i poprawności wyznaczania współrzędnych prostokątnych płaskich celów i nastaw do strzelania;

-określanie uchyleń wybuchów pocisków od celów /wyników strzelań na wprost/ i położenia punktów upadku niewybuchów pocisków;

-zbieranie w oznaczonym czasie danych o warunkach strzelania;

-opracowanie wyników dokładności strzelań oraz przygotowanie materiałów /wniosków / do omówienia ćwiczenia i przekazanie ich zastępcy kierownika ćwiczenia;

-wykonywanie innych zadań wynikających ze specyfiki ćwiczenia i dodatkowo określonych przez przełożonych.

Rozjemców ogniowych wyznacza się do każdego punktu kierowania ogniem dywizjonu i do każdej strzelającej baterii. Rozjemcy ogniowi podlegają pomocnikowi kierownika ćwiczenia do

spraw działań taktycznych i ogniowych, a bezpośrednio współpracują z rozjemcami taktycznymi.

Do ich obowiązków należy:

- znajomość w niezbędnym zakresie planu strzelań i planu przeprowadzenia ćwiczenia;
- znajomość postanowień regulaminu działań taktycznych pododdziałów artylerii, instrukcji strzelania, instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy, instrukcji użytkowania ośrodka szkolenia poligonowego;
- znajomość granic bezpieczeństwa strzelań, ustalonych sygnałów, liczby amunicji wydanej pododdziałom oraz sprawdzenie prawidłowości jej podziału;
- sprawdzenie dokumentacji stanu technicznego uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz stanu ograniczników;
- sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przez ćwiczących ustaleń regulaminów i instrukcji;
- czuwanie nad przestrzeganiem zasad bezpieczeństwa w czasie dynamiki walki i podczas strzelania oraz zasad bezpieczeństwa przeciwpożarowego;
- sprawdzenie wykonania przedsięwzięć przygotowania balistycznego, technicznego i meteorologicznego;
- kontrolowanie nastaw do strzelania i wycelowanie dział oraz niedopuszczenie do prowadzenia ognia do celów położonych poza granicami bezpieczeństwa;
- przerywanie ognia w wypadku nieprzestrzegania zasad bezpieczeństwa i warunków strzelań oraz natychmiastowe meldowanie o stwierdzonych naruszeniach przełożonym;
- kontrolowanie sposobu prowadzenia dokumentacji przez oficera ogniowego, dowódców dział/ wyrzutni/ oraz prawdziwości składanych meldunków;
- sprawdzenie po zakończeniu strzelań liczby nie zużytej amunicji i sprawowanie nadzoru nad jej zdaniem;

- kontrolowanie postępowania z woreczkami prochu /ładunkami/ podczas strzelania i po strzelaniu;

- ocena praktycznego działania wojsk w/g wytycznych pomocnika kierownika ćwiczenia;

-opracowanie i przedstawienie pomocnikowi kierownika ćwiczenia do spraw działań taktycznych i ogniowych do zatwierdzenia osobistego planu pracy w ćwiczeniu;

-złożenie meldunku o działaniu punktów kierowania strzelaniem i strzelających pododdziałów, naruszeniach przepisów regulaminów i instrukcji oraz liczbie nie wystrzelonej amunicji.

Zastępca kierownika ćwiczenia do spraw logistycznych. Do jego obowiązków należy:

- zameldowanie kierownikowi ćwiczenia propozycji szkolenia i udziału w ćwiczeniu pododdziałów logistycznych;

- uzgodnienie z zainteresowanymi osobami funkcyjnymi kierownictwa ćwiczenia sposobu działania pododdziałów logistycznych;

- sprawowanie nadzoru nad opracowaniem /opracowanie/ dokumentacji ujmującej problemy szkolenia w zakresie zabezpieczenia logistycznego wojsk;

- sprawowanie nadzoru nad działalnością podsystemów logistycznych oraz ich współdziałaniem z innymi rodzajami wojsk i służb;

- stała znajomość położenia i działania pododdziałów logistycznych oraz powziętych decyzji i postawionych zadań;

- sprawowanie nadzoru nad rozgrywaniem problematyki zabezpieczenia logistycznego;

- informowanie kierownika ćwiczenia o stanie sprzętu oraz środków bojowych i materiałowych ćwiczących wojsk;

- kontrolowanie wykonania przez ćwiczących przedsięwzięć zabezpieczenia logistycznego, w tym głównie zaopatrzenia wojsk w środki bojowe i materiałowe;

- sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przez ćwiczących zasad bezpieczeństwa;

- przedstawienie przełożonym propozycji dotyczących wniesienia ewentualnych zmian do planu przeprowadzenia ćwiczenia wynikających z działania ćwiczących;

- dokonanie oceny pracy /działania/ ćwiczących i przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.

Grupa /starszy oficer/ zabezpieczenia logistycznego podlega zastępcy kierownika ćwiczenia do spraw logistycznych.Do jego obowiązków należy:

- opracowanie dokumentacji ćwiczenia obejmującej problematykę zabezpieczenia logistycznego zgodnie z wytycznymi zastępcy kierownika ćwiczenia do spraw logistycznych;

- udział w kontroli przygotowania sił i środków zabezpieczenia logistycznego do ćwiczenia oraz przestrzeganie zasad bezpieczeństwa;

- kierowanie działaniem sił i środków zabezpieczenia logistycznego zgodnie z planem i wytycznymi zastępcy kierownika ćwiczenia do spraw logistycznych;

- przekazywanie ćwiczącym danych o położeniu wojsk własnych i przeciwniku;

- ocena realizacji zabezpieczenia logistycznego podczas ćwiczenia;

- opracowanie materiałów do omówienia ćwiczenia;

- wykonywanie innych zadań dodatkowo określonych przez zastępcę kierownika ćwiczenia do spraw logistycznych.

4.4.3. Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia

Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia polega na wykonaniu szeregu przedsięwzięć o charakterze szkoleniowym i samokształceniowym. Mają one na celu:

- zapoznanie osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia z zamiarem i planowanym przebiegiem ćwiczenia;

- uświadomienie osobom funkcyjnym kierownictwa ćwiczenia ich obowiązków szczegółowych i zadań do wykonania przed i w czasie ćwiczenia;

- indywidualne przygotowanie się osób funkcyjnych do udziału w ćwiczeniu poprzez opracowanie niezbędnych dokumentów roboczych wypisów z dokumentów ćwiczenia itp.;

- zgranie poszczególnych osób funkcyjnych i komórek organizacyjnych kierownictwa ćwiczenia do skutecznego kierowanie przebiegiem ćwiczenia.

Wszystkie przygotowania kierownictwa ćwiczenia należy poprzedzić :

- szczegółowym określeniem obowiązków prac i sposobów pracy wszystkich osób funkcyjnych i komórek organizacyjnych kierownictwa ćwiczenia;

- określeniem kryteriów przyznawania powodzenia ćwiczącym;

- określeniem, sposobów "zadania strat" w stanie osobowym i sprzęcie bojowym;

- określeniem zasad współpracy i współdziałania między osobami funkcyjnymi i komórkami organizacyjnymi kierownictwa ćwiczenia.

Przebieg procesu przygotowanie kierownictwa ćwiczenia według ekspertów, zależy od rodzaju ćwiczenia.

Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia do ćwiczenia bez udziału wojsk, w/g nich, powinno odbywać się w ramach 1-2 dniowego szkolenia w garnizonie. Składać się na to powinno szkolenie zbiorowe osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia i

grupowe w poszczególnych komórkach organizacyjnych oraz indywidualne, osobiste przygotowanie się osób funkcyjnych i oficerów wchodzących w skład komórek organizacyjnych.

W czasie szkolenia zbiorczego uczestników zapoznaje się z :

- tematem, celami i zagadnieniami szkoleniowymi;
- zamiarem i ogólnym przebiegiem ćwiczenia;
- organizacją kierownictwa ćwiczenia;
- składem uczestników ćwiczenia i strukturą organizacyjną stron;
- organizacją łączności automatyzacji dowodzenia;

Uczestnicy szkolenia zbiorczego powinni mieć możliwość zapoznania się z podstawowymi dokumentami ćwiczenia w ramach samokształcenia jeszcze przed szkoleniem.

W końcowej części szkolenia zbiorczego jego uczestnicy powinni otrzymać wytyczne do dalszego przygotowania się komórek organizacyjnych kierownictwa ćwiczenia i do indywidualnego przygotowania się do udziału w ćwiczeniu. W wytycznych tych zwykle należy podać :

- właściwości ćwiczenia;
- rolę kierownictwa ćwiczenia;
- problemy wymagające skupienia głównej uwagi w czasie całego ćwiczenia i w poszczególnych etapach;
- zadania dla komórek organizacyjnych kierownictwa ćwiczenia;
- zasady opracowania i terminy przedstawienia materiałów do omówienia ćwiczenia;
- zasady ochrony tajemnicy zasad bezpieczeństwa i inne.

W drugiej części przygotowanie kierownictwa ćwiczenia odbywa się szkolenia w poszczególnych jego komórkach organizacyjnych. Oficerowie dokładnie zapoznają się z treścią otrzymanych dokumentów, a następnie pod kierunkiem osób funkcyjnych poszczególnych komórek organizacyjnych /kierowników grup, starszych rozjemców, a w razie potrzeby zastępców i pomocników kierownika ćwiczenia/ opracowują niezbędne materiały,

robocze plany, szczegółowe schematy i czynią niezbędne notatki i wypisy z dokumentacji ćwiczenia.

W ramach ostatniej części przygotowanie kierownictwa ćwiczenia, poprzez samokształcenie, oficerowie kierownictwa ćwiczenia indywidualnie przygotowują się do wykonywania obowiązków funkcyjnych w czasie ćwiczenia.

Dużo szerszy jest zakres przygotowania kierownictwa ćwiczenia w udziałem wojsk. Do takiego ćwiczenia oprócz szkolenia zbiorczego, dodatkowo przeprowadza się instruktaż lub grę decyzyjną. Obydwa te przedsięwzięcia przeprowadza się bezwzględnie w terenie.

Celem instruktażu jest dokładne zapoznanie osób funkcyjnych z rejonem ćwiczenia oraz koncepcją rozegrania poszczególnych epizodów ćwiczenia. Obejmuje on pracę na poszczególnych punktach instruktażu w terenie. Na każdym z takich punktów pracy w terenie dokonuje się :

- orientowania topograficznego i taktycznego;
- omówienia ogólnego przebiegu działań wojsk;
- rozpatrzenia możliwych wariantów decyzji ćwiczących dowódców i przewidywanego przebiegu działań bojowych w wyniku ich realizacji;
- określenia rejonów /rubieży/ i sposobów pozorowania pola walki i działań przeciwnika;
- ustalenia sposobu określenia strat w stanie osobowym i sprzęcie bojowym ćwiczących stron;
- omówienia zasad bezpieczeństwa;
- zapoznania z punktami kierowania przebiegiem ćwiczenia oraz zasadami dowodzenia /kierowania/ siłami i środkami działającymi w rejonie ćwiczenia;
- określenia miejsca roli i sposobów działania zespołów/ grup oficerów/ w rejonie rozgrywania działań wojsk;

Pamiętać należy o tym, aby kierownik ćwiczenia prowadząc instruktaż wydzielił na każdym punkcie pracy niezbędną ilość czasu do dyspozycji kierowników poszczególnych komórek organizacyjnych kierownictwa ćwiczenia. Jest to potrzebne do poczynienia koniecznych ustaleń odnośnie działania grupy bezpośrednio w terenie.

Bardzo efektywna, w procesie przygotowania kierownictwa ćwiczenia z udziałem wojsk jest, gra decyzyjna. Najlepiej gdy polega ona na rozgrywaniu poszczególnych epizodów całego ćwiczenia przez wszystkie osoby funkcyjne i oficerów komórek organizacyjnych kierownictwa ćwiczenia. Wszyscy oni występują w roli ćwiczących. Z ich składu tworzy się mini zespoły sztabowe lub też pracują oni indywidualnie. Grą decyzyjną kieruje kierownik ćwiczenia z nieliczną grupą operacyjną.

Na poszczególnych punktach pracy, na podstawie dokumentacji ćwiczenia, kierownik podaje uczestnikom gry decyzyjnej kolejne zaplanowane sytuacje, nakazuje podjąć decyzje i postawić zadania bojowe. Następnie omawia się te decyzje i ustala tok postępowania kierownictwa w rozpatrywanym etapie/epizodzie/ ćwiczenia. Metody pracy uczestników gry decyzyjnej mogą być bardzo różne. W każdym jednak przypadku chodzi o pełne zrozumienia przez wszystkich oficerów kierownictwa :

- treści ćwiczenia,
- mechanizmów jego przebiegu,
- intencji dowódcy /kierownika ćwiczenia/ w zakresie pełnego osiągnięcia celów szkoleniowych.

Nietrudno zauważyć, że grę decyzyjną można stosować wówczas jeśli na przygotowanie kierownictwa ćwiczenia dysponuje się odpowiednio dużą ilością czasu.

Korzystne jest także podczas szkolenia kierownictwa ćwiczenia przeprowadzenie w terenie treningu dla obsług pól tarczowych, pododdziałów /grup, podgrup/ pozoracji i imitacji.

W celu zapewnienia uzyskania wysokich efektów w przygotowaniu kierownictwa ćwiczenia opracowuje się :

- plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia;

- plan instruktażu.

W planie szkolenie kierownictwa ćwiczenia ujmować należy :

- wydanie wytycznych dotyczących pracy oficerów sztabu kierownictwa ćwiczenia, rozjemców i grup podgrywających;

- praktyczne przygotowanie się zespołów /grup, oficerów/ do wykonania obowiązków w czasie ćwiczenia.

- omówienia spraw organizacyjnych;

- inne zadania wynikające ze specyfiki ćwiczenia.

Do planu szkolenia kierownictwa ćwiczenia załącza się wykaz uczestników szkolenia oraz wykaz miejsc przygotowania się do ćwiczeń poszczególnych zespołów /grup/.

Plan instruktażu opracowuje się do ćwiczeń z udziałem wojsk. W planie tym celowo jest ująć :

- cele instruktażu;

- czas i miejsce prowadzenia;

- zabezpieczenie materiałowe;

- wskazówki organizacyjno-metodyczne;

- punkty pracy;

- zagadnienia rozpatrywane na poszczególnych punktach pracy;

- inne zagadnienia wynikające ze specyfiki ćwiczenia i warunków jego prowadzenia.

4.4.4. Przygotowanie rejonu ćwiczenia

Do ćwiczeń z wojskami i ze strzelaniem przygotowuje się rejon ćwiczenia. Polega ono na realizowaniu szeregu przedsięwzięć i wykonywaniu wielu prac w celu stworzenia warunków, które umożliwiają rozegranie zaplanowanych sytuacji taktycznych. Pozwala to zrealizować zaplanowane zagadnienia szkoleniowe, m.in. strzelanie w warunkach maksymalnie zbliżonych do warunków rzeczywistego pola walki oraz zapewnia kierownictwu ćwiczenia warunki do skutecznego i efektywnego kierowania przebiegiem ćwiczenia.

Przygotowanie rejonu ćwiczenia obejmuje z zasady trzy grupy przedsięwzięć:

1/ Przedsięwzięcia i prace związane ze stworzeniem warunków do pracy kierownictwa ćwiczenia w tym:

- rozpoznanie i ewentualna naprawa dróg dojazdowych dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia;
- rozpoznanie i niezbędna rozbudowa inżynieryjna rejonów stanowisk dowodzenia kierownictwa ćwiczenia;
- wyznaczenie i przygotowanie punktów organizacyjnych dla kierownictwa na okres ważnych etapów prowadzenia walki przez pododdziały.

2/ Przedsięwzięcia i prace związane ze stworzeniem warunkow zbliżonych do rzeczywistego pola walki w tym:

- przygotowanie rejonów /odcinków/ pożarów, zniszczeń i skażeń;
- zorganizowanie pozoracji działań przeciwnika /ustawienie makiet i imitatorów pozorujących środki ogniowe przeciwnika/;

3/ Przedsięwzięcia i prace związane z przygotowaniem pola tarczowego i celów do strzelań, które mają na celu odzwierciedlić charakter działań bojowych przeciwnika i umożliwiać ćwiczącym naukę praktycznej organizacji i prowadzenie rozpoznania, kierowania etatowymi, przydzielonymi i wspierającymi siłami i środkami oraz pomóc w umiejętnym

wiązaniu ognia i manewru.

Liczbę i rodzaj celów, które podczas ćwiczenia należy zapozorować i oznakować powinien ustalić kierownik ćwiczenia. Jednak ogólna liczba pozorowanych i oznakowanych celów nie powinna być mniejsza niż:

-20 podczas ćwiczenia brygady, pułku artylerii;

-14 podczas ćwiczenia dywizjonu /10 kompanii wsparcia/.

W czasie ćwiczenia celowym jest pozorować nie mniej niż połowę ogólnej liczby celów /w tym część w nocy/, pozostałe natomiast oznakowuje się makietami.

Najlepiej gdy za przygotowanie rejonu ćwiczenia odpowiedzialny jest zastępca kierownika ćwiczenia do spraw działań taktycznych i ogniowych.

W ramach prac i przedsięwzięć przygotowania rejonu ćwiczenia należy przeprowadzić szkolenie /instruktaż/ dla wszystkich dowódców pododdziałów / grup, podgrup/ pozoracji i imitacji. Celem takiego instruktażu jest zapoznanie z konkretnymi warunkami terenowymi w miejscach urządzania pól ogniowych imitujących ogień artylerii i lotnictwa /własnych i przeciwnika/ oraz ustalenie szczegółów dotyczących pozorowania na poszczególnych rubieżach, w punktach oporu i w określonych sytuacjach taktycznych. Uwzględnić przy tym należy proponowany czas, sygnały,środki bezpieczeństwa, system łączności, sposoby opuszczania rejonów zajmowanych przez obsługi i pododdziały pozoracji, miejsc zbiórek itp.

Instruktaż ten staje się uprawomocnieniem wszelkich ustaleń poczynionych w trakcie przygotowania rejonu ćwiczenia.
Wszelkie działania oraz szkolenie pododdziałów i obsług /grup/ powinno zostać zakończone do czasu rozpoczęcia szkolenia / instruktażu/ dla kierownictwa ćwiczenia. W ramach szkolenia kierownictwa ćwiczenia można też przeprowadzić trening dla obsług i pododdziałów pozoracji i imitacji traktując go jako element pokazu dla osób funkcyjnych kierownictwa.

4.4.5. Przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu

Warunkiem uzyskania w toku ćwiczeń wysokich efektów szkoleniowych jest właściwe przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniach.

Za przygotowanie ćwiczących do ćwiczenia odpowiada dowódca najwyższego szczebla ćwiczącego.

Przygotowanie to obejmuje :

- przygotowanie dowództw i sztabów;
- przygotowanie pododdziałów;
- przygotowanie uzbrojenia sprzętu bojowego środków łączności i transportu oraz innego wyposażenia ćwiczących.

Rozpatrując problematykę przygotowania do ćwiczeń skorzystano z opinii ekspertów w tym względzie.[5/] Wyniki badań pozwalają na sprecyzowanie następujących wniosków.

Przygotowanie dowództw /sztabów/ i pododdziałów realizowane powinno być w ramach programowego szkolenia pododdziałów, w ramach szkolenia doskonalącego kadry oraz poprzez samokształcenie.

W szkoleniu programowym pododdziałów powinno się główną uwagę zwracać na te treści szkolenia, których opanowanie jest niezbędne do wykonania zadań zaplanowanych w ćwiczeniu. Pamiętać należy jednak przy tym, że przygotowanie do ćwiczenia nie może zakłócać toku planowanego /bieżącego/ szkolenia.

Przygotowując pododdziały /oddziały ZT/ do ćwiczenia dowódca powinien zorganizować także sprawdzenie stanu technicznego uzbrojenia i sprzętu bojowego, środków łączności oraz innego wyposażenia przyszłych uczestników ćwiczenia. Do czasu rozpoczęcia ćwiczenia stwierdzone usterki powinny być

5/ Por. wyniki przedstawione w załączniku 29.

usunięte. Ponadto w zależności od potrzeb, bezpośrednio przed ćwiczeniem z udziałem wojsk prowadzić można też przegląd musztry ze sprzętem.

Kadra oficerska natomiast, przygotowuje się do ćwiczenia taktycznego /lub z wojskami/ na szkoleniu zbiorowym, ćwiczeniach grupowych, treningach sztabowych, ćwiczeniach dowódczo-sztabowych, a także w trakcie planowych zajęć z pododdziałami oraz poprzez samokształcenie. W czasie bezpośredniego przygotowania się do ćwiczenia oficerowie zobowiązani są do przestudiowania odpowiednich punktów regulaminów walki, organizacji, uzbrojenia i zasad działania taktycznego wojsk przeciwnika oraz warunków bezpieczeństwa.
Ponadto przygotowują się do prac w warunkach bojowych uzupełniają wzory dokumentów bojowych itp. wyposażenie.

W zależności od potrzeb dowódca przygotowujący swój sztab i pododdziały do udziału w ćwiczeniu może zorganizować trening na środkach łączności. W ramach treningu oprócz pracy na środkach łączności dokonuje się sprawdzenia sprawności technicznej środków łączności.

Koniecznym jest, aby przygotowując pododdziały do ćwiczeń ze strzelaniem szczegółowo zapoznać cały stan osobowy z zasadami bezpieczeństwa oraz sprawdzić sprawność sprzętu i uzbrojenia.
Z dowódcami pododdziałów i oddziałów wyznaczonych do strzelania przeprowadza się zajęcia kontrolne z zakresu kierowania ogniem w dzień i w nocy.

Przyjęło się, że o dopuszczeniu do ćwiczeniu decyduje przełożony /kierownik ćwiczenia/ na podstawie wyników dotychczasowego szkolenia przeglądów kontroli itp. prowadzonych przez szczebel nadrzędny w okresie do dwóch miesięcy przed rozpoczęciem ćwiczenia. Kierownik ćwiczenia może nakazać przeprowadzenie kontroli wyników szkolenia doskonalącego kadry i programowego pododdziałów oraz przygotowanie ćwiczących dowództw do pracy w warunkach polowych a także stanu zespołu środków bojowych i materiałowych wydzielonych na ćwiczenie.

W ćwiczeniach z udziałem wojsk sprawdza się także znajomość zasad i warunków bezpieczeństwa. W tym celu powołuje się komisję, którą tworzy się doraźnie ze sztabu kierownictwa ćwiczenia.

Po zakończeniu przygotowań do ćwiczenia dowódca najwyższego ćwiczącego szczebla powinien złożyć meldunek kierownikowi ćwiczenia o gotowości ćwiczących do udziału w ćwiczeniu.

ROZDZIAŁ 5

PROWADZENIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH ORAZ ICH OCENIANIE.

5.1. ZASADY OGÓLNE

Rozpatrując problematykę ćwiczeń taktycznych większość autorów opracowań, a także ich uczestnicy stwierdzają, że choćby najdoskonalsze przygotowanie ćwiczeń taktycznych nie przesądza jeszcze o ich wysokiej efektywności. Dopiero bowiem ich zrealizowanie na wysokim poziomie zdecyduje w ostatecznej mierze o sukcesie w procesie szkolenia.

"Prowadzenie ćwiczeń polega na realizowaniu, kontynuowaniu, sprawowaniu nadzoru i wprowadzaniu w życie tego co zostało przygotowane"[1/].

Pojęcie "prowadzenie ćwiczeń" wiąże się ściśle z przedsięwzięciami wchodzącymi w skład przygotowania ćwiczeń. Ich realizowanie, jak poprzednio stwierdzono, warunkuje sprawny ich przebieg. Oczywistym jest, że charakter i zakres tych przedsięwzięć jest uzależniony od rodzaju ćwiczeń.

Dla usystematyzowania rozważań, celowym jest zauważyć, że w procesie prowadzenia każdych ćwiczeń możliwe jest wyodrębnienie kilku podstawowych okresów /etapów/ dotyczących zarówno działania kierownictwa ćwiczenia jak i ćwiczących. Okresami tymi są:

- -rozpoczęcie ćwiczenia;
- -przygotowanie /planowanie/ działań;
- -prowadzenie działań taktycznych /dynamika walki/;
- -zakończenie ćwiczenia;

Nasze dalsze rozważania rozpoczniemy od scharakteryzowania tych umownych okresów.

1/ W. Łukowski, Nowe aspekty przygotowania prowadzenia i oceny ćwiczeń taktycznych, "Zeszyty Naukowe", Toruń 1994, nr 5.

Okres rozpoczęcia ćwiczenia[2/] obejmuje z zasady czynności, które pozwalają ćwiczącym oraz osobom funkcyjnym na osiągnięcie gotowości do ćwiczeń. Są to zazwyczaj czynności polegające na zajęciu określonych miejsc / rejonów/ pracy oraz osiągnięciu określonego stopnia przygotowania do ćwiczenia. W okresie tym najczęściej wręcza się ćwiczącym założenie taktyczne lub rozkaz /zarządzenie bojowe/. Kierownictwo dokonuje sprawdzenia zajęcia określonych miejsc /rejonów/ oraz stopnia przygotowania do ćwiczenia;

Okres przygotowania /planowania działań/ obejmuje zazwyczaj przedsięwzięcia dotyczące merytorycznej działalności osób funkcyjnych ćwiczącego dowództwa, polegające na zapoznaniu się z określoną sytuacją taktyczną, przygotowaniu danych do podjęcia przez ćwiczącego dowódcę decyzji, zatwierdzeniu decyzji przez przełożonego i postawieniu zadań podwładnym. Ćwiczące wojska w tym okresie realizują przedsięwzięcia obejmujące przygotowanie stanów osobowych, sprzętu bojowego do działań taktycznych oraz przedsięwzięcia z zakresu przygotowania do kierowania ogniem /przygotowanie meteorologiczne, balistyczne i techniczne/, a także inne wynikające z otrzymanego zadania i zabezpieczenia bojowego;

Okres prowadzenia /dynamiki/ działań taktycznych- zazwyczaj jest kluczowym etapem ćwiczeń. Dotyczy on przedsięwzięć kierowania działaniami w czasie, którego realizuje się założone cele i zagadnienia szkoleniowe ujęte w planie przeprowadzenia ćwiczenia. Polega to na reakcji na zaistniałe nieprawidłowości w działaniu ćwiczących, korygowaniu zadań, zatwierdzaniu decyzji do działań w tym działalności ogniowej oraz ocenie wykonania postawionych zadań.

2/ Sposób rozpoczęcia ćwiczenia zależy przede wszystkim od jego rodzaju, szczebla prowadzenia oraz założonej sytuacji taktycznej /operacyjnej/.

W dynamice walki główny wysiłek kierownika ćwiczenia oraz grup podgrywającej i pozorowania powinien koncentrować się na zapewnieniu terminowego rozwijania sytuacji, kontroli i obiegu informacji o sytuacji i reagowaniu ćwiczących na zachodzące w niej zmiany. W "dynamice walki" wszystkie wiadomości o sytuacji oraz zadania należy przekazywać ćwiczącym w takiej formie i takimi kanałami łączności jakimi poszczególne dowództwa otrzymywałyby je w warunkach bojowych 3/, a także przez pozorowanie działań przeciwnika /naziemnego i powietrznego/. Nie wolno natomiast podawać ćwiczącym danych o sytuacji uczestniczących w ćwiczeniu dowództw, w tym współdziałających oraz sąsiadów. Informacje o sąsiadach występujących aplikacyjnie można podawać na żądanie ćwiczących. Przy podawaniu wiadomości o przeciwniku kierownictwo ćwiczenia /grupy podgrywającej/ powinno brać pod uwagę postawione zadania rozpoznania przeciwnika, zapotrzebowanie na wiadomości rozpoznawcze, a także możliwości środków rozpoznania ćwiczącego szczebla. Podczas przekazywania informacji przez nieutajnione środki łączności ćwiczący powinni korzystać z tabel rozmówniczych /kodowych/. Ponadto powinni wykorzystywać różne dokumenty jak m.in. fotomapy, fotoplany, zdobyte dokumenty na jeńcach zabitych oraz zeznania i notatki z przesłuchań jeńców. W ćwiczeniach dwustronnych z udziałem wojsk podstawowym źródłem informacji kierownictwa o sytuacji jest bezpośrednia obserwacja działania wojsk własnych i przeciwnika.

Podsumowując można stwierdzić, że w czasie prowadzenia działań bojowych kierownictwo ćwiczenia powinno stwarzać warunki do ciągłego podejmowania decyzji oraz dowodzenia wojskami.

Okres zakończenie ćwiczenia- dotyczy czynności kończących ćwiczenie i przygotowanie stanów osobowych oraz sprzętu do

---

3/ *W formie rozkazów, zarządzeń, informacji z nadrzędnego dowództwa, meldunków podwładnych.*

przejścia w miejsce czasowego pobytu lub przemieszczenie się do miejsca stałej dyslokacji oraz przeprowadzenie omówienia.

Ćwiczenie kończy się po zrealizowaniu tematu ćwiczenia, przerobieniu wszystkich zagadnień szkoleniowych, w miejscu zakończenia lub innym wyznaczonym przez kierownika ćwiczenia.

W rejonie tym w pododdziałach jeżeli zachodzi potrzeba zbiera się amunicję, materiały wybuchowe i środki pozoracji pola walki, unieszkodliwia niewybuchy i niewypały amunicji i innych środków bojowych oraz sprawdza stan żołnierzy i sprzętu wojskowego. O wynikach tego przedsięwzięcia dowódcy ćwiczących pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych powinni złożyć meldunki przełożonym. Niezwykle ważnym jest by po zakończeniu ćwiczeń z wojskami naprawić uszkodzone drogi, zasypać transzeje i okopy oraz usunąć zapory inżynieryjne itp. Teren skażony środkami imitującymi skażenie chemiczne należy odkazić lub ochraniać do czasu uzyskania stanu całkowitego bezpieczeństwa.

Przyjęło sie, że ćwiczenia uważa się za zakończone w pełni po powrocie wojsk na miejsce stałej dyslokacji /wyznaczonych rejonów, obozowisk itp./, wykonaniu obsługi technicznej sprzętu wojskowego wyprowadzonego na ćwiczenie oraz złożenia meldunków przez ćwiczących dowódców o przejściu w stan stałej gotowości bojowej. Powrót wojsk organizują dowódcy ćwiczących jednostek na podstawie wytycznych kierownika ćwiczenia.

W następnych podrozdziałach zostaną omówione sposoby prowadzenia różnych rodzajów ćwiczeń, których przestrzeganie, zdaniem autora, może przyczynić się do zwiększania ich efektywności. Przedstawione poniżej rozważania są wynikiem badań przeprowadzonych nad ćwiczeniami, które przedstawiono w załączniku 4.

5.2. ĆWICZENIA GRUPOWE

Omówienie poszczególnych rodzajów ćwiczeń rozpoczniemy od ćwiczeń grupowych. W jednym z poprzednich rozdziałów przytoczono ich definicję, teraz przyszła pora na sprecyzowanie ich toku w ćwiczeniach artylerii.

Eksperci proponują, aby ćwiczenia te prowadzić wyłącznie w jednorodnej grupie szkoleniowej. Szczególnie korzystnie jest gdy prowadzone one są na szczeblu brygady /pułku/ z dowódcami dywizjonów i oficerami sztabu dywizjonów oraz na szczeblu dywizjonu z dowódcami baterii i plutonów. Mogą być prowadzone także na innych szczeblach dowodzenia z osobami o identycznych lub zbliżonych stanowiskach służbowych.

Ich celem zazwyczaj powinno być nauczenie /wyposażenie/, uczestników ćwiczenia indywidualnych, praktycznych umiejętności oraz nawyków manualnych i umysłowych z zakresu :

- metodyki pracy na określonym stanowisku służbowym;
- wypracowanie koncepcji użycia pododdziałów;
- dokonywania kalkulacji czasowo-przestrzennych;
- opracowywania zadań dla podwładnych i niezbędnych dokumentów bojowych.

Praktyka szkoleniowa wskazuje, że najlepiej gdy ćwiczenie grupowe składa się z jednego lub wielu 2- 6 godzinnych zajęć.

Ćwiczenia grupowe mogą być prowadzone w terenie /na garnizonowych placach ćwiczeń lub w ośrodkach szkolenia poligonowego/ w salach wykładowych /gabinetach taktycznych, strzelania i kierowania ogniem/ oraz w sposób mieszany.

Rozpoczęcie ćwiczenia grupowego powinno być poprzedzone instruktażem, w czasie którego określone zostaną ćwiczącym: temat, cele szkoleniowe, podstawowe zagadnienia, podaje się także funkcje w jakich mają wystąpić szkoleni. Po tym należy określić również ogólny przebieg ćwiczenia. Jeżeli istnieje potrzeba ćwiczącym można wręczyć założenie taktyczne lub wprowadzić ich w sytuację bojową.

Ćwiczenie należy rozpocząć od podania tematu i sprawdzeniu przez kierownika stanu ćwiczących i przygotowania ich do uczestnictwa w ćwiczeniu. Kierownik ćwiczenia /prowadzący zajęcie/ powinien skontrolować sposób i jakość wykonania nakazanych prac; /np. stopień opanowania zadanej do przestudiowania literatury, wrysowanie położenia wyjściowego na mapy, wyposażenie indywidualne szkolonych itp./, stopień orientacji w sytuacji taktycznej.

Wymierne korzyści zdaniem ekspertów przynosi również sprawdzenie szkolonych z zakresu teoretycznych wiadomości na temat obowiązków osób funkcyjnych w określonych sytuacjach bojowych. Wydaje się, że sprawdzenie teoretycznych wiadomości na początku zajęć jak również później przed realizacją kolejnych zagadnień, sprzyja pełniejszemu osiąganiu celów szkoleniowych.

Jeżeli ćwiczenie /zajęcie/ grupowe rozpoczyna sie w terenie to sprawdzenie przygotowania szkolonych należy dokonywać w terenie w miejscu ich rozpoczęcia. Praktyka szkoleniowa wskazuje, że najlepiej jest gdy sprawdzenie przygotowania szkolonych /rozpoczęcie zajęć/ nie trwa dłużej niż 10-15 minut.

Po sprawdzeniu przygotowania szkolonych kierownik ćwiczenia /prowadzący ćwiczenie-zajęcie/ przystępuje do realizacji zagadnień szkoleniowych. Rozpoczęcie zagadnienia powinno następować po podaniu tematu zagadnienia /zajęć/, celu oraz ustaleniu czasu operacyjnego i określeniu roli /funkcji/ w jakiej występują szkoleni. Następnie kierownik ćwiczenia podaje /lub dyktuje w formie dyktanda taktycznego/ sytuację taktyczną i określa w niej miejsce dowódcy /oficera dowództwa/, a także czynności, które w tej sytuacji szkoleni /występując właśnie w roli ww. osób funkcyjnych/ powinni wykonać.

Rozpoczęcie realizacji zagadnienia prowadzonego w terenie należy zacząć podobnie jak w czasie zajęć w pomieszczeniach z tym, że w terenie na każdym punkcie pracy należy najpierw

dokonać orientowania topograficznego i taktycznego. Kierownik ćwiczenia powinien czynność tę zlecić szkolonym.
Orientowanie topograficzne powinno przebiegać w wyznaczonym czasie i dotyczyć tylko określonego miejsca pobytu lub wybranych /koniecznych z punktu widzenia taktycznego/ kierunków.
Ważne jest, aby orientowanie topograficzne było również prowadzone w czasie przejazdu szkolonych na miejsca realizacji kolejnych zagadnień.

Orientowanie taktyczne powinno być dokładne /przedstawiona sytuacja taktyczna na mapie, szkicu powinna być dokładnie przywiązana do terenu/ i zawierać pewne elementy oceny możliwości działania przeciwnika.

Odpowiedzi merytoryczne dotyczące zagadnień teoretycznych jak i praktyczne orientowania topograficzne i taktyczne prezentowane przez szkolonych powinny być zawsze ocenione na równi z wystąpieniami w toku ćwiczenia /zajęć/.

W ćwiczeniu grupowym przerabianie zagadnień szkoleniowych, w zależności od tematu ćwiczenia, może się rozpocząć od analizy zadania, oceny położenia, zameldowania decyzji i jej uzasadnienia, postawienia zadań, a także od podania przez prowadzącego zajęcie nowych danych o sytuacji. Jeżeli podejmowanie i formułowanie decyzji poprzedza analiza zadania i ocena położenia, to wówczas zajęcie rozpoczyna się od meldowania wniosków z danej analizy i oceny, które szkoleni wypracowali, w trakcie przygotowania się do ćwiczenia.

Podczas rozpatrywania kolejnej, nowej sytuacji lub jej fragmentu można wysłuchiwać propozycji dwóch - trzech szkolonych. Po wysłuchaniu kilku wypowiedzi kierownik ćwiczenia powinien krótko je podsumować, wskazując na ich dodatnie i ujemne strony, tak aby kolejni meldujący nie popełnili tych samych błędów. W tych warunkach celowym jest by kierownik częściej niż zwykle stosował metodę pokazu polegającą na osobistym wystąpieniu w roli ćwiczącego dowódcy.

W czasie ćwiczenia grupowego z wykorzystaniem środków łączności kierownik ćwiczenia powinien żądać od szkolonych by przekazywali treści stawianych zadań za pośrednictwem tych środków. Czas wystąpień szkolonych nie powinien odbiegać od czasu jakim będzie dysponował dowódca, oficer dowództwa w realnej sytuacji na polu walki.

W toku ćwiczenia grupowego kierownik ćwiczenia nie powinien narzucać szkolonym rozwiązań autorskich. Jeżeli decyzje szkolonych nie są w całości do przyjęcia, ponieważ nie uwzględniają w pełni zaistniałej sytuacji lub są sprzeczne z zasadami taktyki, a ponadto nie zapewniają realizacji celów szkoleniowych ćwiczenia, to kierownik /prowadzący/ ćwiczenia powinien je umiejętnie i taktownie korygować. W takich przypadkach może zażądać od szkolonego uzasadnienia decyzji, a następnie przez zadawanie dodatkowych pytań lub podawanie nowych wiadomości o sytuacji doprowadzić szkolonych do powzięcia nowej właściwej decyzji[1/].

Jeżeli podczas ćwiczeń grupowych dotyczących pracy dowódcy /oficerów dowództwa/, przerabiane są takie zagadnienia jak : prowadzenie rekonesansu, stawianie zadań bojowych, organizacja przygotowania do kierowania ogniem, czy też współdziałanie i zabezpieczenie bojowe itp. to należy prowadzić w terenie. W zajęciach takich, kierownik ćwiczenia powinien szczególną uwagę zwracać na treść i metody pracy szkolonych. Uczyć ich właściwego uwzględniania czynników wpływających na treść i kolejność prac, oceniania możliwości bojowych wojsk własnych, tak, aby szkoleni wczuwali się w rzeczywiste warunki pola walki,

---

1/ Niektórzy eksperci mówią tu o metodzie "kolejnych przybliżeń". Szkolonym można pomóc także poprzez stosowanie technicznych środków dydaktycznych, np. poprzez wyświetlenie odpowiednich materiałów przy pomocy rzutnika, monitora mikrokomputera.

a także w wyniku wszechstronnej jego oceny, uwzględniali jego wpływ na treść decyzji dowódcy, zadania wojsk oraz sposoby wykorzystania artylerii w walce.

Kierownik /prowadzący/ ćwiczenia powinien być zawsze gotowy do wystąpienia w roli ćwiczącego dowódcy lub innej osoby funkcyjnej i wzorcowego zademonstrowania danej czynności lub działania.

Okres dotyczący dynamiki działań w ćwiczeniach grupowych rozpoczyna się od podania przez kierownika ćwiczenia nowej sytuacji bojowej. Wcześniej kierownik ćwiczenia określa czas operacyjny i weryfikuje role w jakich mają występować szkoleni. Następnie wspólnie z nimi ustala miejsce pobytu dowódcy /oficera sztabu/ oraz określa czynności, które w tej sytuacji powinien dowódca /oficer sztabu/ wykonywać. Następnie kierownik ćwiczenia zazwyczaj określa czas na dokonanie oceny sytuacji, przedstawienie zamiaru /decyzji/, może również zażądać postawienia zadań bojowych, komend itp.

Dążąc do uzyskania w ćwiczeniach efektów "realizmu pola walki", kierownik ćwiczenia może wprowadzić do poszczególnych etapów ćwiczenia grupowego elementy ćwiczenia dowódczo-sztabowego. Wtedy w zajęciach taktycznych kierownik ćwiczenia wyznacza szkolonym rolę nie tylko dowódcy, ale także innych oficerów dowództwa, którzy w realnej sytuacji znajdowaliby się przy dowódcy.

Po wyczerpaniu tematu, przerobieniu zaplanowanych zagadnień szkoleniowych kierownik ćwiczenia /zajęcia/ zwykle w rejonie ćwiczenia dokonuje jego podsumowania i ocenia pracę szkolonych.

5.3. TRENINGI SZTABOWE

Kolejnymi ćwiczeniami, które omówimy są treningi sztabowe. Są one pierwszą formą zespołowego szkolenia etatowych dowództw, sztabów, szefostw /lub ich komórek organizacyjnych/. Wydaje się, że najbardziej celowo w artylerii prowadzić je od szczebla oddziału.

Celem tych treningów jest zwykle praktyczne zgranie indywidualnych umiejętności i nawyków oficerów dowództwa, sztabów i szefostw na rzecz racjonalnego wykonania zespołowych zadań sztabowych w jednej /określonej/ sytuacji taktycznej z zakresu przygotowania lub prowadzenia walki w określonym rodzaju działań bojowych.[1/]

W treningu sztabowym wszyscy ćwiczący występują na swoich etatowych stanowiskach. Ćwiczące dowództwo przed treningiem otrzymuje zbiór informacji o sytuacji taktycznej, a w toku treningu wykonuje wszystkie lub tylko nakazane /przez kierownika/ zadania wynikające z tejże sytuacji, postępując przy tym zgodnie z teorią działań taktycznych i dowodzenia. Trening sztabowy z reguły prowadzony jest w pomieszczeniach stałych, ale może być prowadzony również w terenie /np.: prowadzenie rekonesansu, organizacja współdziałania itp./, z praktycznym rozwinięciem niektórych punktów dowodzenia, ze środkami łączności lub bez nich. Prowadzi się je z zasady jako jednoszczeblowe i jednostronne. Najlepiej gdy organizatorami i prowadzącymi treningi sztabowe w oddziałach artylerii są dowódcy szczebla ćwiczącego. Czas trwania treningu powinien zamykać się w przedziale od 6 godzin do 2 dni.

Trening sztabowy może rozpoczynać się w różny sposób, w zależności od tematu, przyjętych celów szkoleniowych oraz wydzielonego czasu na jego przeprowadzenie.

1/ Z dydaktycznego punktu widzenia, trening sztabowy można porównać do jednego etapu ćwiczenia dowódczo- sztabowego.

Treningi sztabowe mogą się rozpoczynać od sprawdzenia:

- rozmieszczenia i urządzenia stanowiska dowodzenia /miejsca pracy w ośrodku dowodzenia lub w terenie/;
- znajomości sytuacji i otrzymanego zadania, wzorów dokumentów bojowych oraz innych zagadnień teoretycznych.

W terenie kierownik osobiście sprawdza czas, sposób zajęcia, rozmieszczenie i urządzenie stanowisk dowodzenia /PDO/ oraz omawia negatywy, wskazując sposób ich usunięcia. Podobnie przebiega rozpoczęcie treningu w miejscu stałej dyslokacji, kierownik treningu sprawdza wyposażenie kadry oraz urządzenie pomieszczeń pracy.

Rozpoczęcie treningu sztabowego mające na celu sprawdzenie znajomości sytuacji taktycznej oraz zadań postawionych do realizacji odbywa się podobnie jak w poprzednim przypadku z tym, że na początku kierownik kontroluje przygotowanie ćwiczących do treningu, sprawdzając znajomość teorii z zakresu planowanych do przerobienia zagadnień oraz znajomość sytuacji taktycznej i otrzymanego zadania.

Ocena prac dowództwa /poszczególnych osób funkcyjnych ćwiczącego szczebla dowodzenia/ uzyskana za czynności /przedsięwzięcia/ składające się na rozpoczęcie /rozruch/ treningu decydują dopiero o przystąpieniu do tzw. taktycznego rozpoczęcia treningu.

Trening sztabowy w okresie dotyczącym przygotowania działań bojowych będzie miał różny przebieg. Jest on jednak zawsze zależny od tematu i celów szkoleniowych.

Pierwszą czynnością jest zwykle przekazanie zadania bojowego /Zarządzenia szefa artylerii wyższego szczebla/. Równocześnie szefom służb wręcza się niezbędne zarządzenia /wytyczne/ szefów służb wyższego szczebla. Następnie kierownik ćwiczenia - treningu wyznacza czas na pracę ćwiczącemu dowództwu oraz

określa kolejność meldowania propozycji, wniosków i wszystkich danych niezbędnych do podjęcia decyzji.

W niektórych wypadkach okres przygotowania działań bojowych w treningu sztabowym może się rozpocząć nie od postawienia zadania lecz od przekazania szkolonym sytuacji taktycznej zmienionej w stosunku do sytuacji w chwili rozpoczęcia treningu. Owa zmiana sytuacji winna być wykorzystana przez kierownika ćwiczenia do zgrywania szkolonego dowództwa w szybki i sprawnym przygotowaniu danych do decyzji. Taki sposób rozpoczynania treningu sprzyja doskonaleniu szkolonych w przejmowaniu inicjatywy i samodzielności myślenia. W wyznaczonym czasie i kolejności przedstawiają oni dowódcy /kierownikowi ćwiczenia/ opracowane przez siebie dane.

Trening sztabowy w okresie przygotowania działań bojowych może się rozpocząć także od składania przez szkolonych meldunków i referowania danych niezbędnych do podjęcia przez dowódcę decyzji. Wtedy szkoleni wykonują jeszcze przed rozpoczęciem treningu, na podstawie otrzymanego zadania bojowego, określone prace przygotowawcze. Od momentu rozpoczęcia treningu sztabowego kierownik ćwiczenia zwraca szczególną uwagę na to, aby praca szkolonego dowództwa oraz poszczególnych osób funkcyjnych nad przygotowaniem danych do decyzji dowódcy, odbywała się w warunkach maksymalnie zbliżonych do warunków rzeczywistego pola walki. W tym celu kierownik ćwiczenia, w roli przełożonego, doskonali osoby funkcyjne dowództwa /szefów służb/ w zwięzłym meldowaniu danych dotyczących interesującego go zagadnienia.

W okresie przygotowania działań bojowych kierownik zgrywa i doskonali szkolonych w zakresie organizacji i planowania działań, zwracając uwagę na jakość i terminowość obiegu informacji między komórkami dowództwa w opracowaniu potrzebnych dokumentów.

W treningu sztabowym mogą być również rozgrywane sytuacje dynamiczne. W zależności od celu treningu sztabowego, dane o

sytuacji bojowej mogą następować stopniowo lub skokowo tj. w pewnych odstępach czasu. Na przykład kierownik treningu sztabowego chcąc doskonalić szkolonych w zbieraniu, analizowaniu i ocenianiu danych podaje je stopniowo, tak aby faktycznie sytuacja narastała /dynamizowała się/. Czas operacyjny jest wówczas równy czasowi astronomicznemu. Jeżeli natomiast sytuację taktyczną podaje się w związku z przerabianym zagadnieniem, które mogą być luźno ze sobą związane /nie występują po sobie/ należy stosować dłuższy czas na rozwiązanie określonych problemów taktycznych. Niezależnie od tego w jaki sposób przekazywane są dane o sytuacji, należy dążyć do tego aby szkoleni otrzymywali je różnymi drogami. Dane te muszą także docierać do różnych osób funkcyjnych, a przede wszystkim do tych osób, które uzyskiwałyby je w pierwszej kolejności również w rzeczywistej sytuacji bojowej. Dzięki temu kierownik ćwiczenia stwarza szkolonym bardziej realne warunki, koordynując w ten sposób pracę wszystkich ogniw dowodzenia.

Sytuację dynamizuje się za pomocą przekazywania danych /informacji/ w formie ustnych meldunków, notatek, zdjęć lotniczych, fonogramów i innymi sposobami.

W okresie dynamiki walki kierownik treningu sztabowego powinien umiejętnie łączyć funkcję kierownika ćwiczenia i dowódcy /przełożonego/. Jako dowódca powinien dokładnie określać charakter pracy oficerów dowództwa. Jako kierownik ćwiczenia, aby kształcić samodzielność i inicjatywę szkolonych oficerów ich umiejętności organizatorskie i nawyki praktyczne, powinien powstrzymywać się od udzielania szczegółowych wskazówek dotyczących istoty tego czy innego rodzaju prac, ograniczając się do zatwierdzania przedstawionych mu wniosków i propozycji.

Eksperci zwracają uwagę na to, że chociaż z reguły trening sztabowy przeprowadza się zgodnie z wcześniej opracowanym planem przeprowadzenia treningu sztabowego, to w niektórych wypadkach szkoleni mogą przedstawiać inne również całkowicie słuszne

decyzje umożliwiające przerobienie planowanych zagadnień szkoleniowych. Z punktu widzenia szkoleniowego takie decyzje trzeba wykorzystać[2/] wnosząc poprawki do planu podczas przerabiania sytuacji dynamicznych.

W treningu sztabowym kierownik, kierując pracą szkolonych, ustala również stopień teoretycznego wyszkolenia, zdolności organizatorskie, zgranie sztabowe i gotowość do zapewnienia zdecydowanego i ciągłego dowodzenia wojskami. Po przedłożeniu wniosków i propozycji szkoleni opracowują powziętą przez dowódcę decyzję.

2/ Zasada prowadzenia ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących dowództw.

5.4. ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWE

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe w wojskach rakietowych i artylerii są formą szkolenia dowództw pułków /brygad i wyżej/. Dopuszcza się włączanie do ćwiczeń dowództwa dywizjonów i samodzielnych pododdziałów.

Celem tych ćwiczeń jest zazwyczaj praktyczne zgranie indywidualnych umiejętności, nawyków oficerów, działania wszystkich osób funkcyjnych oraz komórek organizacyjnych dowództwa na rzecz racjonalnego wykonywania zadań dowódczych i sztabowych, w kilku kolejno po sobie następujących sytuacjach taktycznych z zakresu przygotowania i prowadzenia działań bojowych.

W ćwiczeniach dowódczo- sztabowych, wszyscy uczestnicy powinni występować na swoich etatowych stanowiskach służbowych. Ćwiczenie z zasady dzieli się na kilka etapów. Przed każdym etapem zespół ćwiczący otrzymuje zbiór informacji o sytuacji i zadanie bojowe lub tylko zbiór informacji o sytuacji, a zadanie wynika z sytuacji i ćwiczący określają je samodzielnie. W toku etapu ćwiczący wykonują wszystkie lub tylko nakazane przez kierownika ćwiczenia zadania wynikające z sytuacji i zadania bojowego postępując przy tym zgodnie z teorią taktyki i dowodzenia. Wyniki pracy ćwiczących omawia się po każdym etapie lub po zakończeniu ćwiczenia. W etapie ćwiczenia obowiązuje stały /zatrzymany/ czas operacyjny, a sytuacja taktyczna nie ulega zmianie. Po każdym etapie zazwyczaj następuje przeskok operacyjny do kolejnej sytuacji taktycznej. Ćwiczenie prowadzi się z zasady w miejscu pracy, bez organizowania systemu łączności, bez podgrywki.Ćwiczenie przeważnie organizuje się jako jednoszczeblowe.W toku jego prowadzenia dopuszcza się przerwy zarówno z powodów operacyjnych jak i metodycznych, a w uzasadnionych przypadkach w ćwiczeniach tych dopuszcza się możliwość wprowadzania elementów ćwiczenia grupowego. Ćwiczenie

może zorganizować dowódca /szef/ szczebla ćwiczącego. Czas trwania nie powinien przekraczać 2 dni.

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe powinny rozpoczynać się od chwili postawienia zadania bojowego /zarządzenia/. Wręczenia założenia taktycznego powinien kierownik /kierownictwo/ ćwiczenia dokonać z takim wyliczeniem, aby ćwiczący mogli zapoznać się z sytuacją /położeniem wojsk własnych i przeciwnika/ oraz przygotować do ćwiczenia. W wyjątkowych wypadkach założenie może tyć wręczone ćwiczącym z chwilą rozpoczęcia ćwiczenia lub po zajęciu miejsca ćwiczenia /miejsca pracy/.

Po zajęciu miejsca ćwiczenia, kierownictwo dokonuje kontroli tegoż miejsca. Kierownictwo i sztab ćwiczenia zajmują miejsce w pobliżu rozmieszczenia ćwiczącego dowództwa, umożliwiającym ciągłe i dogodne kierowanie ćwiczeniem poprzez osobisty kontakt z ćwiczącym dowódcą i oficerami komórek organizacyjnych dowództwa. Przedstawiciele kierownictwa i sztabu kierownictwa ćwiczenia mogą przybyć do ćwiczącego dowództwa bezpośrednio przed lub po zajęciu przez te dowództwa miejsc ćwiczeń /miejsc pracy/. Następnie dokonuje się kontroli urządzenia i wyposażenia miejsc /stanowisk/ pracy, sprawdzenia znajomości przez ćwiczących aktualnej sytuacji taktycznej, wykonywania zadań określonych w założeniu taktycznym, przygotowania wzorów dokumentów bojowych itp.

W ćwiczeniach dowódczo-sztabowych ćwiczący dowódcy i sztaby organizują swoją pracę na podstawie założenia taktycznego i otrzymanych zadań, wykonując obowiązki wynikające z pełnionych funkcji. Ćwiczącym dowództwom zadanie /zadania/ wręcza się w formie rozkazu bojowego /zarządzenia/, który odpowiada sytuacji taktycznej. Sytuacje taktyczne powinny być dynamiczne i trudne do rozwiązania lecz zarazem pouczające tak, aby zmuszały ćwiczących do dużego wysiłku umysłowego. Nieodzowne jest maksymalne ich upodobnienie do realiów pola walki.

W ćwiczeniach tych kierownik wraz z zastępcami i wyznaczonymi oficerami sztabu kierownictwa powinien nadzorować realizowanie głównych przedsięwzięć. Powinien on w trakcie obserwacji ustalić jakie jest wyszkolenie oficerów, zwłaszcza w zakresie zespołowego działania oraz zorientować się /poprzez zadawanie pytań/ w możliwościach pełnienia przez nich swoich obowiązków i wykonania otrzymanych zadań. Może zdarzyć się taka sytuacja, w której ćwiczący dowódca będzie podejmował decyzje, które mogą utrudnić przerobienia istotnych zagadnień szkoleniowych, wówczas kierownik ćwiczenia powinien wprowadzać do tych decyzji pewne poprawki. Można to uczynić różnymi sposobami. Najczęściej kierownik będzie podawać szkolonym dodatkowe dane o sytuacji i działaniach sąsiadów oraz o wykorzystaniu sił i środków wyższego szczebla, pomagając im tym samym we wnikliwej analizie przesłanek mających wpływ na podejmowanie decyzji. Może również w roli przełożonego postawić szkolonym dodatkowe zadania lub przy zatwierdzaniu decyzji ćwiczącego dowódcy wnieść do niej niezbędne poprawki.

Należy pamiętać, że w ćwiczeniach dowódczo - sztabowych w odróżnieniu od grupowych, a nawet treningów sztabowych ingerencja kierownictwa ćwiczenia w rozgrywane sytuacje taktyczne powinna być ograniczona. Kolejność i treść poszczególnych sytuacji dynamiki walki kierownik ćwiczenia powinien określać poprzez wręczenie kolejnych założeń taktycznych i zadań bojowych /zarządzeń/. Natomiast wiadomości uzupełniające należy podawać w zasadzie wyłącznie na żądanie ćwiczących i tylko w razie konieczności.

Podczas przekazania danych o sytuacji oficerowie kierownictwa występują w roli określonych osób /przełożonego oficera sztabu szczebla nadrzędnego, dowódcy ogólnowojskowego itp./.

Przy dokonywaniu oceny działania stron konieczne jest sprawdzenie czy przekazywane wykonawcom przez oficerów dowództwa zadania są zgodne z decyzją dowódcy oraz czy zadania te

uwzględniają rezultaty działań jakie następują w wyniku realizacji decyzji. Należy również preferować inicjatywę, odwagę oraz "skuteczność obrony" sposobów wykonania zadania, metod realizacji przedsięwzięć z zakresu przygotowania do strzelania i dowodzenia oraz zabezpieczenia działań. Wszechstronna analiza i obiektywna ocena wszystkich warunków działania charakterystycznych dla współczesnego pola walki pozwala na właściwe określenie przebiegu działań i ich wyników.

W ćwiczeniach dowódczo-sztabowych rezultaty pracy dowódców i oficerów dowództwa ocenia się głównie na podstawie ich umiejętności w zakresie wypracowania danych do decyzji dowódcy, decyzji i zadań bojowych oraz opracowania dokumentów bojowych. W wypadku gdy kierownik ćwiczenia ujawnia braki natury dyscyplinarnej, organizacyjnej lub istnieją kłopoty w opanowaniu przez ćwiczących ważnych zagadnień szkoleniowych może on zarządzić przerwę w ćwiczeniu. Realizuje się wówczas z ćwiczącymi zagadnienia słabo opanowane, a po usunięciu niedociągnięć kontynuuje ćwiczenie.

Kierownik ćwiczenia osobiście oraz przez oficerów sztabu powinien w toku ćwiczenia ustalić - poziom wyszkolenia ćwiczących i zgrania dowództwa w zakresie dowodzenia wojskami. Starsi oficerowie do spraw rodzajów służb ustalają umiejętności ćwiczących w zakresie aplikacyjnego wykorzystania odpowiednich służb oraz kierowania ich działaniami. Sztab kierownictwa ćwiczenia zbiera, uogólnia i melduje kierownikowi ćwiczenia dane o decyzji i działaniach ćwiczących. Ponadto sztab studiuje i ocenia dokumenty bojowe wykonane przez szkolonych, wystawia oceny w karcie oceny ćwiczenia i przygotowuje dane do omówienia ćwiczenia.

5.5. GRY TAKTYCZNE

Najmniej rozpowszechnionymi ćwiczeniami w wojskach rakietowych i artylerii są gry taktyczne.

Są one formą jednoczesnego szkolenia etatowych dowództw jednego, dwóch lub wielu szczebli dowodzenia. Celem tych ćwiczeń jest wyrobienie u ćwiczących umiejętności i nawyków działania zespołowego, które składają się na działanie /współpracę, współdziałanie/ dowództw różnych szczebli na rzecz racjonalnego dowodzenia podległymi elementami ugrupowania bojowego i wykorzystania możliwości taktyczno-ogniowych artylerii, w ciągle zmieniającej się sytuacji taktycznej, zgodnie z realnym czasem operacyjnym.

W grze taktycznej wszyscy ćwiczący występują na zajmowanych etatowo stanowiskach służbowych. Przed ćwiczeniem powinni uzyskać zbiór informacji o sytuacji taktycznej. Ćwiczącym należy wydzielić również odpowiednią ilość czasu, aby mogli się z tą sytuacją zapoznać, po czym uruchamia się czas operacyjny, który powinien pokrywać się z czasem astronomicznym. Z chwilą uruchomienia czasu operacyjnego wszystkie realnie ćwiczące i podgrywane źródła informacji powinny rozpocząć swoje działanie na rzecz ćwiczących. Takie działanie zapewnia ciągły i realny napływ informacji do każdej osoby funkcyjnej, komórki organizacyjnej ćwiczącego dowództwa, a przez to do dowództwa jako całości.

W jego toku ćwiczący wykonują praktycznie, w realnym czasie, wszystkie zadania wynikające ze zmieniającej się sytuacji taktycznej i otrzymywanych zadań przy tym postępując zgodnie z teorią taktyki i dowodzenia.

Grę taktyczną dzieli się na etapy, przy czym przejście do kolejnego etapu ćwiczenia powinno następować płynnie w wyniku pernamentnego napływu informacji do ćwiczących /od przełożonego, sąsiadów i podwładnych, którzy ćwiczą realnie lub ich działanie jest podgrywane/.

Ćwiczenia prowadzi się w pomieszczeniach, ośrodkach dowodzenia lub na placach ćwiczeń. System łączności organizuje się wg potrzeb z wykorzystaniem stacjonarnych środków łączności oraz zainstalowanych w ośrodku dowodzenia lub innym. W ćwiczeniach tych, w miarę możliwości należy stosować elementy komputerowej symulacji pola walki.

Ćwiczenia te jak wskazują doświadczenia powinny trwać 2- 3 dni.

Rozpoczęcie właściwego ćwiczenia liczy się od chwili postawienia zadania bojowego. Założenie taktyczne kierownik /kierownictwo/ ćwiczenia powinien przekazać ćwiczącym z takim wyliczeniem, aby mogli zapoznać się z sytuacją /położeniem wojsk własnych i przeciwnika/ oraz przygotować się do ćwiczenia, najlepiej 2 - 4 dni przed jego rozpoczęciem.

Kierownictwo i sztab ćwiczenia zajmuje takie miejsce w pobliżu miejsca rozmieszczenia ćwiczącego dowództwa, które umożliwia ciągłe i dogodne kierowanie ćwiczeniem, a nawet osobisty kontakt z ćwiczącymi dowództwami.

Kierownictwo ćwiczenia i zespoły /grupy/ kierownictwa ćwiczenia mogą przybyć do ćwiczącego dowództwa jednocześnie z ćwiczącymi dowództwami. Kierownik ćwiczenia dokonuje kontroli urządzenia i wyposażenia miejsc /stanowisk/ pracy, a w szczególności sprawdza łączność wewnętrzną między komórkami ćwiczącego dowództwa i z kierownictwem /sztabem kierownictwa/.

Następnie sprawdzeniu podlega znajomość przez ćwiczących aktualnej sytuacji taktycznej. Ćwiczącym dowództwom zadanie /zadania/ wręcza się najczęściej w formie rozkazu bojowego /zarządzenia/. Oprócz rozkazu bojowego /zarządzenia/ ćwiczące dowództwa powinny otrzymać zarządzenia bojowe rodzajów wojsk i służb. Zadanie bojowe może również być postawione szkolonym ustnie przez kierownika ćwiczenia występującego w roli przełożonego /dowódcy wyższego szczebla, dowódcy oddziału ogólnowojskowego/ bądź też upoważnionego przez niego oficera.

Ćwiczące dowództwa organizują pracę na podstawie założonych sytuacji taktycznych i otrzymanych zadań oraz napływających informacji i wykonują czynności - obowiązki wynikające z pełnionych funkcji. Sytuacje te powinny być złożone, dynamiczne nawet trudne do rozwiązania, lecz zarazem pouczające. Od początku ćwiczenia pożądane jest częste wprowadzanie zmian do sytuacji, aby zmusić ćwiczących do ustawicznej aktywności i pracy związanej z podejmowaniem stosownych decyzji, korygowaniem systemu dowodzenia i organizowaniem działalności ogniowej.

Dowództwo nadrzędne /grupa operacyjna nadrzędnego szczebla dowodzenia/ kieruje w sposób ciągły pracą ćwiczącego dowództwa. W czasie rzeczywistym w sposób ciągły napływają informacje od podległych elementów ugrupowania bojowego /ćwiczących i podgrywających lub komputerowej symulacji pola walki/. Kierownictwo ćwiczenia skupia swą uwagę na rzetelności obiegu informacji.

W wypadku gdy ćwiczący dowódca podejmuje decyzję, która nie zapewnia przerobienia istotnych zagadnień szkoleniowych, kierownik ćwiczenia wnosi do tej decyzji poprawki poprzez podawanie ćwiczącym dodatkowych danych o sytuacji.

Ocena pracy ćwiczącego dowódcy /dowództwa/ szefów służb jest ustalana po przerobieniu wszystkich zagadnień szkoleniowych. Ocenę tą dokumentuje się w trakcie oceny ćwiczenia.

W odróżnieniu od ćwiczeń grupowych, treningów sztabowych oraz ćwiczeń dowódczo-sztabowych ingerencja kierownictwa ćwiczenia w rozgrywane sytuacje /w "dynamice walki"/ powinna być ciągła i realizowana w takiej formie i takimi kanałami jak w warunkach bojowych. Kolejność i treść poszczególnych sytuacji dynamiki walki kierownik ćwiczenia powinien określić w toku działań. Czynić to należy z pewnym wyprzedzeniem tak, aby przed przystąpieniem do realizacji każdej nowej sytuacji cały skład kierownictwa zapoznał się z kolejnością narastania

poszczególnych sytuacji i treścią danych o niej. System taki ogranicza do minimum przerwy w ćwiczeniu, powodowane często ustaleniem nowych sytuacji bojowych. Ważne znaczenie dla terminowego ustalenia poszczególnych sytuacji ma napływ do kierownictwa decyzji, rozkazów i zarządzeń wydawanych przez ćwiczących, szefów służb, a także uzyskanie danych charakterystycznych i istotnych dla powstałych w wyniku ich postępowania sytuacji taktycznych. Osiąga się to najlepiej wówczas, gdy kierownik ćwiczenia i towarzyszące mu osoby wysłuchują osobiście decyzji i zadań, które stawiają dowódcy. Równocześnie celowe jest zorganizowanie nasłuchu łączności wykorzystywanej przez ćwiczących.

Podczas dokonywania oceny działania konieczne jest sprawdzenie czy przekazane wykonawcom zadania są zgodne z decyzją dowódcy oraz czy zadania te uwzględniają rezultaty działań jakie następują w wyniku realizacji decyzji. Powinno się również preferować inicjatywę, odwagę oraz skuteczność sposobów wykonania zadania, efektywność przedsięwzięć z zakresu dowodzenia, przygotowania do kierowania ogniemi zabezpieczenia działań. Wszechstronna analiza i obiektywna ocena wszystkich warunków działania charakterystycznych dla współczesnego pola walki pozwala na właściwe określenie przebiegu działań i ich wyników. Podczas przekazywania danych o sytuacji oficerowie kierownictwa występują w rolach przełożonych lub oficerów dowództwa szczebla nadrzędnego, sąsiada itp.. Aby stworzyć warunki zbliżone do sytuacji bojowej, informacje te /wiadomości o przeciwniku/ podaje się dowódcom szefom sztabów czy innym ćwiczącym oficerom z różnym czasie i w różny sposób na przykład w formie komunikatów nadawanych przez radio danych z rozpoznania lotniczego /z map lotniczych/ informacji od jeńców itp.

Duże znaczenie dla przebiegu ww. ćwiczeń ma ciągłe przekazywanie danych z rozpoznania dotyczących przeciwnika.

Treść ich określa zwykle sztab kierownictwa ćwiczenia. Dane te są wynikiem analizy charakteru umownych działań bojowych wojsk obu stron oraz rezultatów planowanego i prowadzonego przez nich umownie rozpoznania.

Wiadomości o przeciwniku powinny narastać stopniowo w czasie i przestrzeni. W grach taktycznych rezultaty prac dowódców /dowództwa/ ocenia się głównie na podstawie ich umiejętności w zakresie dowodzenia.

Kierownik ćwiczenia osobiście oraz przez sztab kierownictwa ćwiczenia powinien w toku ćwiczenia ustalić poziom wyszkolenia ćwiczących w zakresie planowania działań i dowodzenia wojskami. Starsi oficerowie ustalają umiejętności ćwiczących w zakresie wykorzystania odpowiednich służb oraz kierowania ich działaniami, sprawdzają pracę szkolonych szefów służb nad zrealizowaniem decyzji dowódców.

Oficerowie sztabu i kierownictwa ćwiczenia uogólniają i meldują kierownikowi ćwiczenia dane o decyzjach i działaniach ćwiczących oraz przedstawiają propozycje dotyczące kolejnych sytuacji taktycznych. Ponadto studiują i oceniają dokumenty bojowe wykonane przez szkolonych; przygotowują kartę oceny ćwiczenia i omówienie ćwiczenia.

5.6. ĆWICZENIA SZKIELETOWE

Ćwiczenia szkieletowe to ćwiczenia, w których biorą udział dowództwa w etatowym składzie wraz z pododdziałami dowodzenia /łączności, ochrony i regulacji ruchu itp./ stanowiące niejako "szkielet" systemu kierowania wojskami. Prowadzić je należy jako dwu i wieloszczeblowe z wykorzystaniem grup podgrywających i pozoracji /pozorują one działanie grup specjalnych i rozpoznawczych przeciwnika, działanie jego lotnictwa, zakłócenia łączności itp./ co w znacznym stopniu przybliża realizm warunków pracy ćwiczących do warunków polowych walki.

Ćwiczące dowództwa rozmieszcza się w terenie zgodnie z sytuacją taktyczną i w czasie ćwiczenia wykonują one zadania w czasie operacyjnym zgodnym z czasem astronomicznym. Ćwiczący oprócz dowodzenia podległymi elementami ugrupowania bojowego przygotowują i praktycznie dokonują przesunięć stanowisk dowodzenia stosownie do sytuacji taktycznej, w warunkach oddziaływania czynników pola walki /warunki te mogą być podgrywane/. Czas ćwiczenia do 3- 4 dni.

Ponieważ wyniki badań wskazują, że dowódcy oddziałów artylerii z zasady nie organizują i nie prowadzą ćwiczeń szkieletowych, natomiast mogą brać w nich udział, jeżeli organizują je dowódcy związków taktycznych /lub ich przełożeni/, nie będziemy omawiać ich szczegółowego przebiegu.

5.7. ĆWICZENIA Z WOJSKAMI

Ćwiczenia z wojskami są to ćwiczenia, w których oprócz ćwiczących dowództw biorą również udział wyznaczone pododdziały w etatowym lub zmniejszonym składzie. Pododdziały artylerii mogą brać udział w ćwiczeniach wspólnie z pododdziałami innych rodzajów wojsk lub samodzielnie. Pododdziały te mogą brać udział w całości ćwiczenia lub też w jego części[1/]. Są to ćwiczenia o tematyce kompleksowej, obejmujące szereg problemów związanych z organizowaniem i prowadzeniem różnych rodzajów działań bojowych.

Ze względu jednak na wysoki koszt oraz ograniczone pojemności poligonów, z zasady organizowane są one na taktycznych szczeblach dowodzenia. O wyborze tego rodzaju ćwiczenia decyduje organizator w wyniku analizy takich obiektywnych czynników jak: możliwości finansowe i materiałowe; pojemność poligonu i możliwości efektywnego szkolenia ćwiczących wojsk, możliwości efektywnego szkolenia rezerw osobowych jednostek mobilizowanych przy zachowaniu ograniczeń czasu "P", zachowanie zasady personalizacji ćwiczeń itp.

Celem ćwiczeń z wojskami jest zgrywanie działania w ramach pododdziału i oddziału w warunkach najbardziej zbliżonych do rzeczywistej walki oraz właściwych umiejętności i nawyków, odporności fizycznej i psychicznej, a także kształtowanie cech umysłu i charakteru, które są niezbędne w walce.

Ćwiczenie z wojskami polega na tym, że ćwiczące dowództwa i wojska szkolą się w wykonywaniu łącznie wszystkich przewidywanych dla nich zadań, wynikających z przygotowania i prowadzenia walki, w trudnych warunkach terenowych, w różnych porach roku i doby oraz w warunkach atmosferycznych, a także warunkach maksymalnie zbliżonych do realnego pola walki.

1/ *W celu odbycia jednego lub kilku etapów ćwiczenia albo przećwiczenia określonych zagadnień szkoleniowych.*

Ćwiczenie z wojskami jako jedyna w swoim rodzaju, w warunkach pokojowych, forma praktycznego działania, może być wykorzystywana do zweryfikowania poprawności i przydatności obowiązujących założeń taktycznych, sprawdzenia przyjętej struktury organizacyjnej oraz stopnia uzyskanej efektywności funkcjonowania systemów: dowodzenia, rażenia ogniowego oraz zabezpieczenia bojowego i logistycznego działań.
Czas trwania ćwiczenia do 4-6 dni. W ramach tych ćwiczeń mogą być prowadzone strzelania.[2/]

Ćwiczenia z wojskami rozpoczynają się z zasady od sprawdzenia wyższych stanów gotowości bojowej. Osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej wiąże się najczęściej z przegrupowaniem ćwiczących dowództw i wojsk do rejonów alarmowych lub innych wyznaczonych przez kierownictwo ćwiczenia.

Kierownictwo ćwiczenia przybywa do ćwiczących bezpośrednio przed ogłoszeniem alarmu lub po zajęciu przez nich położenia wyjściowego /rejonu wyjściowego/ zgodnie z otrzymanym zawczasu założeniem bojowym, zarządzeniem wstępnym[3/].

W razie ogłoszenia alarmu kierownictwo kontroluje jego przebieg, sposób dowodzenia w czasie przegrupowania się stanowisk dowodzenia i wojsk do rejonu alarmowego lub rejonu wyjściowego do ćwiczeń, zgodność działania dowództw i wojsk z sytuacją taktyczną, obowiązującymi normami oraz decyzjami ćwiczących dowództw. Stworzona sytuacja taktyczna, w której dowództwo i wojska opuszczają miejsca stałej dyslokacji /czasowego pobytu/ musi być odbiciem rzeczywistych warunków i zgodna z ustaleniami zawartymi w założeniu.

2/Problematyka ta zostanie omówiona w następnym podrozdziale.

3/ Może również przybyć do rejonu alarmowego /zapasowego rejonu alarmowego/ ale wówczas jeżeli założenia /zadanie, zarządzenie bojowe/ będą wręczane ćwiczącym po osiągnięciu tych rejonów.

W ćwiczeniach z wojskami, w których planuje się przedsięwzięcia mobilizacyjnego rozwinięcia elementów bazy mobilizacyjnej i uzupełnienia stanów osobowych i sprzętu, zwraca się również uwagę na równoczesne kierowanie mobilizacją i dowodzenie wojskami oraz na stan wyszkolenia, przygotowania sprzętu bojowego do działań oraz na organizację działań. Czas postawienia zadań bojowych dowódcom ćwiczących wojsk może być różny. Najczęściej dokonuje się tego dopiero po zajęciu przez ćwiczące dowództwa i wojska nakazanych rejonów ześrodkowania /rejonów wyjściowych do ćwiczeń/ lub alarmowych. Zadania mogą być również postawiona po osiągnięciu przez ćwiczące wojska położenia wyjściowego zgodnie z wydanymi im uprzednio założeniami.

Niezależnie od zadań mogą być ćwiczącym podawane wiadomości uzupełniające oraz wręczane dodatkowo inne dokumenty w szczególności dotyczące działania rodzajów wojsk i służb. W postawionych zadaniach podaje się, tak jak i w innych rodzajach ćwiczeń, czas meldowania propozycji oraz ważniejsze przedsięwzięcia kierownictwa ćwiczenia realizowane z udziałem ćwiczących.

W dynamice walki główny wysiłek kierownictwa ćwiczenia powinien się koncentrować na zapewnieniu terminowego rozwoju sytuacji taktycznej i tworzeniu warunków do działalności ogniowej. Wszystkie wiadomości o sytuacji oraz zadania /w tym ogniowe/ przekazuje się w takiej formie i takimi kanałami jakimi poszczególne dowództwa otrzymywałyby je w warunkach bojowych. Przy podawaniu wiadomości o przeciwniku należy brać pod uwagę: postawione zadania rozpoznania, zapotrzebowanie na wiadomości oraz możliwości rozpoznania ćwiczącego szczebla dowodzenia. Kierownictwo ćwiczenia powinno stworzyć warunki zmuszające ćwiczących do równoczesnego wypracowania decyzji /opracowania trybu działalności ogniowej zgodnie z otrzymanym zadaniem/ na równi ze sprawowaniem dowodzenia wojskami, kierowaniem działalnością ogniową.

Aby ćwiczący nie lekceważyli pozoracji działań przeciwnika w ćwiczeniach z wojskami należy tworzyć grupy pozorowania działań dywersyjnych. Stwarza to elementy rzeczywistego zagrożenia ćwiczących, które zmusza ich do pełnego realizowania zasad zachowania w tajemnicy swoich przedsięwzięć.

W działaniu pozoracji główny wysiłek należy położyć na pozorowanie środków przeciwnika, gdyż z tego wynikają konkretne zadania ogniowe dla pododdziałów. Dlatego też, pozoracja celów powinna być zorganizowana zgodnie z zasadami działań taktycznych przeciwnika. W żadnym wypadku nie należy pozorować pola walki tylko w celu uzyskania efektów czysto wizualnych lub dźwiękowych.

Podczas działań w nocy i w warunkach ograniczonej widoczności szczególną uwagę powinno się zwrócić na orientację dowódców w terenie oraz zapewnienie przygotowania wojsk do strzelań w nocy, właściwego zastosowania środków oświetleniowych bez obniżenia sprawności wykonania zadań ogniowych.

W czasie ćwiczeń taktycznych z wojskami niezbędne jest też przerobienie zagadnień z zakresu zaopatrywania i ewakuacji.

5.8. ĆWICZENIA ZE STRZELANIEM

W ćwiczeniach z wojskami w ramach których prowadzone są strzelania, pododdziały wyznaczone do ich odbycia muszą stanowić organizacyjną całość /np. dywizjon, bateria/. W toku ich przygotowania i prowadzenia obowiązują te same zasady co w ćwiczeniach z wojskami[1/], a ponadto celem ich jest doskonalenie dowódców /oficerów dowództwa/ w organizowaniu systemu ognia i kierowania nim w walce oraz zgrywania ognia pododdziału, oddziału.

Ćwiczenia te wymagają przygotowania dla strzelających pododdziałów odpowiedniego pola tarczowego oraz zorganizowania aparatu rozjemców taktycznych i ogniowych.

Ponadto kierownictwo ćwiczenia powinno czuwać nad tym, aby przesadne przestrzeganie warunków bezpieczeństwa nie spowodowało znacznego obniżenia realizmu w działaniach ćwiczących i odejścia od zasad taktyki. Nie powinno ono także dopuścić do tego, aby ćwiczący dowódcy zaangażowani w kierowanie ogniem zaniechali dowodzenia pozostałymi elementami ugrupowania bojowego.

Pamiętać należy, że zależnie od treści ćwiczenia strzelanie może być realizowane w różnych jego etapach /częściach/, obejmujących jeden z rodzajów działań bojowych /w dzień jak i w nocy/. Musi ono wynikać z sytuacji taktycznej przy zachowaniu określonych warunków bezpieczeństwa. Może beż być realizowane w początkowej części ćwiczenia.

Zadania ogniowe stawiane ćwiczącym w toku ćwiczenia ze strzelaniem muszą być podporządkowane działaniom taktycznym, a ich realizacja nie może naruszać podstawowych zasad i norm taktycznych wojsk własnych i przeciwnika.

1/ Omówiono je w poprzednim podrozdziale, obecnie autor koncentruje się na omówieniu specyfiki strzelań.

Kierownik ćwiczenia zezwala na rozpoczęcie strzelania dopiero po otrzymaniu meldunków o gotowości do strzelania: wojsk, kierunków i rejonów strzelań, sytuacji tarczowej, punktów dowodzenia i kierownia strzelaniem oraz wydzielonych sił i środków zapewniających bezpieczne ich przeprowadzenie.

Kierownik ćwiczenia oraz zastępca kierownika ćwiczenia do spraw taktycznych i organizacyjnych z podległym zespołem /w tym z rozjemcami ogniowymi/ przed rozpoczęciem strzelań powinni dokonać sprawdzenia gotowości pododdziałów do strzelania, tzn.: sprawdzić przygotowanie uzbrojenia, amunicji, znajomość zasad i warunków strzelania, znajomość granic bezpieczeństwa/.
Oprócz pododdziałów kierownik ćwiczenia i zastępca do spraw taktycznych i ogniowych powinni dokonać sprawdzenia pola ognia, a w nim ustawionej sytuacji tarczowej /celów/.

W czasie takiego ćwiczenia oddziały i pododdziały artylerii powinni wykonać marsz, rozwinąć się w ugrupowanie bojowe, wykonać przedsięwzięcia przygotowawcze do strzelania, kilkakrotnie zmieniać ugrupowanie bojowe i wykonać strzelanie amunicją bojową. Oddziały /pododdziały/ artylerii przeciwpancernej wykonują zadania dotyczące odparcia ataków /kontrataków/ czołgów i niszczenia środkow ogniowych przeciwnika ogniem na wprost.

Długość drogi marszu i odległości przesunięcia ustala kierownik ćwiczenia. W czasie marszu i podczas przesunięcia zależnie od tematu ćwiczenia celowym jest przeprowadzać epizody związane z odparciem uderzeń lotnictwa, pokonywaniem odcinków skażonych, zapór, przeszkód, ognisk pożarów, odpieraniem niespodziewanego ataku czołgów i piechoty przeciwnika.

Badania wskazują[2/], że oddziały pododdziały artylerii powinny wykonać podczas samodzielnych ćwiczeń co najmiej 6 zadań

2/ Na podstawie badań przeprowadzonych przez zespół pod kierunkiem ppłk. W. Łukowskiego

ogniowych[3/], natomiast uczestnicząc w ćwiczeniach ogólnowojskowch co najmniej 2 zadania ogniowe. Liczbę i warunki wykonywanych zadań ogniowych określa kierownik ćwiczenia. Przy czym jedna trzecia zadań ogniowych powinna być wykonywanych w nocy.

Podczas ćwiczeń zadania ogniowe powinni wykonać ćwiczący /etatowi/ dowódcy oddziałów, pododdziałów środków ogniowych. Podczas strzelania z zakrytych stanowisk ogniowych co najmniej 60% zadań ogniowych powinno być wykonywanych całością ćwiczących oddziałów /pododdziałów/ artylerii, pozostałe - pododdziałami niższymi o jeden - dwa szczeble dowodzenia.

Pododdziały /pojedyńcze środki ogniowe/ artylerii strzelające z zakrytych stanowisk ogniowych mogą wykonać jedno - dwa zadania ogniowe ogniem na wprost /ogniem półpośrednim/.

Oddziały, pododdziały artylerii przeciwpancernej wykonują zadania ogniowe z przygotowanych i nie przygotowanych rubieży ogniowych, polegające na niszczeniu ruchomych, nieruchomych środkow pancernych /ogniowych/. Na każdej rubieży ogniowej należy rozwinąć co najmniej jedną trzecią sił ćwiczącego oddziału /pododdziału/ i wykonać zadania środkami ogniowymi wyznaczonymi /wcześniej/ przez kierownika ćwiczenia. Rodzaj zadania ogniowego /celu/ należy wyznaczyć w zależności od możliwości ogniowych strzelających środków.

3/ Zadanie ogniowe artylerii polega na obezwładnieniu /zniszczeniu, zburzeniu/ jednego lub kilku celów z zastosowaniem jednego z rodzajów ognia. Podczas ćwiczeń powinny być wykonywane różnorodne zadania ogniowe: planowane, nieplanowane, z podziałem odcinków /celów/ między pododdziały, bez wstrzeliwania, ze wstrzeliwaniem, podczas rozwinięcia z marszu w rejonie nie przygotowanym w czasie przesunięcia /po przesunięciu/ elementów ugrupowania bojowego w nocy w środkach ochrony przed skażeniami i w skomplikowanej sytuacji taktycznej.

Pododdziały uzbrojone w 85 mm armaty mogą wykonać jedno - dwa zadania ogniowe z zakrytych stanowisk ogniowych przy czym współrzędne celów /celu/ otrzymują w komendzie od przełożonego.

Dywizjony artylerii wyznaczone do wsparcia ogólnego powinny wykonywać co najmien 60% zadań ogniowych do celów wykrytych przez pododdziały rozpoznania dźwiękowego, stacje radiolokacyjne, śmigłowce, grupy specjalne itp. natomiast dywizjony /baterie, kompanie wsparcia/ wykonujące wsparcie bezpośrednie do celów wykrytych przez grupy rozpoznania /zwiadowców/. Kompania wsparcia /bateria moździerzy/ powinna wykonać co najmniej 60% zadań ogniem pośrednim, a pozostałe ogniem półpośrednim /plutonami, pojedynczymi moździerzami/ nie uwzględniając zadań ogniowych wykonywanych przez pluton artylerii przeciwpancernej.

Dywizjony rozpoznania artyleryjskiego, dowodzenia uczestniczą zwykle w ćwiczeniach oddziałow artylerii. W czasie ćwiczenia wykonują one zadania z rozpoznania przeciwnika, dowiązania elementów ugrupowania bojowego, zadania polegające na kompleksowym sondowaniu atmosfery, zestawianiu i przekazywaniu komunikatów meteorologicznych.

Pododdziały rozpoznania i topograficzne wykonują zadania na co najmiej trzech rubieżach. Pododdziały meteorologiczne powinny wykonać co najmniej trzy kompleksowe sondowania w różnych warunkach.

Wszystkie osoby funkcyjne kierownictwa ćwiczenia na okres trwania ćwiczenia muszą być odpowiednio oznakowane. W tym celu powinny one mieć na lewym rękawie białą opaskę o wymiarach 20 x 10 cm z odpowiednim oznakowaniem literowym:

- kierownictwo ćwiczenia - "K"
- rozjemcy ogniowi - "O"

Miejsce rozmieszczenia stanowiska dowodzenia kierownika ćwiczenia oznacza się białą chorągwią o wymiarach 100 x 50 cm z literą "K", a w nocy - dodatkowo białą latarnią.

Kierownik może przerwać ćwiczenia w następujących wypadkach :

- gdy ćwiczący utracili zdolnośc dowodzenia, oddziały /pododdziały/ utraciły orientację w terenie;
- w razie poważnego naruszenia przepisow bezpieczeństwa;
- w razie zaistnienia /groźby/ nieszczęśliwego wypadku;
- w wypadku otrzymania sygnału "PRZERWIJ OGIEŃ" ustalonego ze względu na bezpieczeństwo;
- na żądanie oficera kierunkowego lub komendanta ośrodka szkolenia poligonowego /do czasu wyjaśnienia przyczyn żądania/;
- w wypadku stwierdzenia niedostatecznego wyszkolenia strzelających i groźby spowodowania przez nich nieszczęśliwego wypadku.;
- w razie możliwości powstania nieszczęśliwego wypadku z innych przyczyn i groźby poniesienia strat w majątku społecznym i prywatnym.

W wypadku konieczności przerwania ćwiczenia kierownik ćwiczenia wydaje niezbędne wytyczne dowódcy ćwiczącego oddziału /pododdziału/ oraz zastępcom kierownika ćwiczenia /starszym oficerom/ dotyczące :

- natychmiastowego przerwania ognia /pozoracji pola waki i działań przeciwnika;
- zatrzymania ruchu wojsk;
- ustalenia przyczyn zaistnienia zdarzenia;
- zabezpieczenia śladów zdarzenia w wypadku powstania nieszczęśliwego wypadku;
- innych danych wynikających z sytuacji.

Niezwłocznie po podaniu sygnału nakazującego przerwanie ćwiczenia oddziały i pododdziały przerywają działanie i zatrzymują się na zajętych pozycjach.

Bezwzględnie w toku ćwiczenia należy przestrzegać warunków bezpieczeństwa ustalonych w aktualnych instrukcjach bezpieczeństwa.

Przed powrotem ćwiczących do miejsc stałej dyslokacji kierownik ćwiczenia nakazuje zebrać nie wykorzystaną amunicję, środki pozoracji, doprowadzić rejon ćwiczenia do pierwotnego położenia oraz określa termin i sposób przeprowadzenia omówienia.

5.9. OCENA ĆWICZEŃ

Kolejnym problemem pracy jest ocena ćwiczeń. Problem ten, w świetle opinii uczestników i kierowników ćwiczeń przedstawionych w podrozdziale 3.4. wydaje się szczególnie ważnym, a w świetle opinii ekspertów zdeterminowany jest następującymi warunkami:

- ocena za wykonanie zadań bojowych w ćwiczeniu na wyższym szczeblu powinna składać się z ocen modułów taktyczno-ogniowych, oceny sprawności dowodzenia /w tym kierowania ogniem/ oraz sprawności w realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia działań;

-ocena ćwiczenia powinna uwzględniać selekcję priorytetów i dać propozycję jak postąpić, by głównym miernikiem było wyszkolenie bojowe /zdolność do wykonania zadań zgodnie z wojennym przeznaczeniem/.

Najogólniej można zatem stwierdzić, że przy ocenie wartości bojowej wojsk "należy ocenić całokształt wskaźników jakościowych i ilościowych wchodzących w skład możliwości taktycznych i bojowych są to:

- stan moralno bojowy i dyscyplina;
- psychologiczne i fizyczne przygotowanie wojsk;
- poziom wyszkolenia wojsk;
- stan gotowości bojowej sztabów i wojsk oraz aktualność planów mobilizacyjnego rozwinięcia;
- doświadczenie i wykształcenie dowódców oraz oficerów sztabów i rodzajów wojsk /służb/;
- zachowanie ciągłości w dowodzeniu;
- dokumenty bojowe i ich przydatność do dowodzenia;
- ciągłość bojowego i logistycznego zabezpieczenia działań;
- umiejętność stosowania zasad sztuki wojennej;

- umiejętność wykorzystania środowiska, w którym przygotowuje się i prowadzi działania bojowe;

- struktura organizacyjna, wyposażenie oraz sprawność techniczna i bojowa sprzętu;

- działalność ogniowa;

- przemieszczanie i manewrowość wojsk."[1/]

W "Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w SZ RP" ww. wskaźniki zgrupowano w dwóch działach:

- działalność taktyczna dowództw i sztabów;

- praktyczne działanie wojsk, a w nim działalność taktyczna wojsk i strzelanie.

Ocena ogólna ćwiczenia jest średnią arytmetyczną ocen za wymienione działy.

Proponuje się by analogiczną "filozofię oceny " przyjąć w czasie ćwiczeń prowadzonych z pododdziałami, oddziałami i związkami taktycznymi WRiA. Takie jednolite zasady oceny pozwalają dowódcom różnych szczebli na porównanie zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów i ZT różnych rodzajów wojsk.

Zatem, ocena ćwiczenia oddziału, pododdziału artylerii będzie średnią arytmetyczną ocen obliczoną z dokładnością do jednej setnej obejmujących poddziały:

- działalność taktyczna dowództwa, sztabu, szefostwa /dowódcy/;

- działalność taktyczna wojsk;

- wykonanie zadań ogniowych /praca bojowa - w pododdziałach rozpoznawczych, topogeodezyjnych i meteorologicznych/.

Ocena za ćwiczenie z wojskami nie może być jednak pozytywna jeżeli jeden z poddziałów oceniony został na "niedostatecznie" /poniżej 2.51/.

1/ W. Łukowski, Nowe aspekty przygotowania, prowadzenia i oceny ćwiczeń taktycznych, "Zeszyty Naukowe", Toruń 1994, nr 5.

Proponuje się, by ćwiczenie z wojskami oceniać według zagadnień przedmiotów, poddziałów zawartych w "Karcie oceny ćwiczenia ", której wzór przedstawiono w załączniku 6.

Podczas innych ćwiczeń /trening sztabowy, ćwiczenie dowódczo-sztabowe, gra taktyczna/ należy oceniać wymienione zagadnienia i przedmioty w karcie oceny ćwiczenia poddziału "działalność taktyczna dowództwa, sztaby szefostwa /dowódcy/".[2/]

Kierownik ćwiczenia w miarę potrzeb szkoleniowych ma prawo w karcie oceny ćwiczenia dodatkowo ustalać zagadnienia /lub rezygnować z wymienionych/, wynikające z celów i zadań realizowanych w toku ćwiczenia, a także z treści rozkazów, zarządzeń i wytycznych przełożonych.

W ćwiczeniach grupowych dokonuje się indywidualnej oceny ćwiczących, przy wystawianiu ocen bierze się pod uwagę prezentowane wiadomości i umiejętności ćwiczących, jak również ich aktywność, samodzielność, pewność oraz sprawność i logiczność myślenia.

Oceny wystawiane są w "karcie oceny ćwiczenia" przez zastępców kierownika ćwiczenia, starszych oficerów i rozjemców taktycznych, a następnie obliczona ocena ćwiczenia podlega zatwierdzeniu przez kierownika. Oceny wystawia się, kierując się postanowieniami "Regulaminu działań taktycznych pododdziałów artylerii", aktualnym "Programem prowadzenia ćwiczeń..." oraz innych dokumentów obowiązujących w WRiA.

Ocenę kontrolowanego zagadnienia /przedmiotu/ ustalać należy na podstawie stwierdzonego stanu faktycznego. Jeżeli do oceny zagadnienia /przedmiotu/ nie określono jednoznacznych kryteriów, wystawiający oceny powinien kierować się następującymi zasadami:

a/ ocenę "bardzo dobrą" /5/ wystawia się wtedy, gdy działanie /bądź odpowiedź/ kontrolowanych jest wyczerpująca i

---

2/Inny, alternatywny sposób oceny ćwiczeń dowódczo- sztabowych przedstawiono w załączniku 5.

zgodna z obowiązującymi w tym zakresie ustaleniami normatywnymi;

b/ ocenę "dobrze" /4/ wystawia się, gdy nie stwierdzono nieprawidłowości merytorycznych, a występujące sporadyczne niedociągnięcia nie mają zasadniczego wpływu na wynik wykonywanych zadań;

c/ ocenę "dostateczną" /3/ wystawia się, gdy stwierdzono przypadki nieprawidłowości merytorycznych i niedociągnięcia powodują utrudnienie wykonywania zadań, ale zadanie zostało wykonane. Ogólna ilość niedociągnięć nie może być wyższa niż 30% ocenionych problemów w rozpatrywanym zagadnieniu /przedmiocie/;

d/ ocenę "niedostateczną" /2/ wystawia się wtedy, gdy stwierdzone nieprawidłowości merytoryczne mają charakter powszechny lub sprzeczny z dokumentami normatywnymi obowiązującymi w tym zakresie i nie zapewniają wykonania zadania.

Ustalono, że za zagadnienia w poddziale 1-szym wystawia się ocenę wyrażoną liczbą całkowitą, a w drugim i trzecim można wystawiać ocenę z dokładnością do jednej setnej.

Na podstawie ocen za zagadnienia oblicza się średnie arytmetyczne oceny za przedmioty, a następnie za poddziały. W wyniku średniej arytmetycznej do 2,50, za przedmiot poddział wystawia się ocenę "niedostateczną"/2,00/. W przypadku braku zagadnień w ocenianym przedmiocie wystawia się ocenę z dokładnością do jednej setnej kierując się zasadą :

"bardzo dobrze" - od 4,51 do 5,00 ;

"dobrze" - od 3,51 do 4,50 ;

"dostatecznie" - od 2,51 do 3,50 ;

"niedostatecznie" - od 2,51 do 3,50 .

Kartę oceny ćwiczenia sporządza się w wypadku ćwiczeń samodzielnych oddziałów, pododdziałów artylerii, dowództw, sztabów, szefostw oraz ćwiczeń wspólnych ze związkami taktycznymi, oddzialami i pododdziałami ogólnowojskowymi w

wypadku gdy oddział, pododdział artylerii jest do nich przydzielony.

Podczas ćwiczeń artylerii w składzie organicznych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych ogólnowojskowych, karty oceny ćwiczenia nie sporządza się, ale ocenę działania artylerii uwzględnia się w ocenie danego ogólnowojskowego pododdziału, oddziału, związku taktycznego.

Natomiast podczas ćwiczeń z wojskami ze strzelaniem amunicją bojową, w każdym wypadku, sporządza się kartę oceny wykonywanych zadań ogniowych /pkt.II karty oceny ćwiczenia/.

W ćwiczeniu prowadzonym w ramach nadzoru służbowego przez nadrzędne szczeble dowodzenia ocenia się także stan przygotowania i organizacji przez kierownictwo. Oceny tej nie uwzględnia się jednak w ocenie ćwiczących dowództw, sztabow, szefostw i wojsk.

Ocena oddziału pododdziału artylerii za "manewr pododdziałami /elementami/ ugrupowania bojowego..." jest średnią arytmetyczną z ocen za marsz /marsze/, rozwinięcie pododdziałów w ugrupowanie bojowe, każde przesunięcie w toku ćwiczenia oraz rozwinięcie i zajęcie stanowisk ogniowych /rubieży ogniowych/ z marszu. Uwzględnia się oceny ćwiczącego oddziału /pododdziału/, a także oceny pododdziału o jeden szczebel niższy.

Przyjęto, że marsz ocenia się następująco:

"bardzo dobrze" /5.00/ - jeżeli ocena za średnią prędkość marszu jest bardzo dobra i 90 % pojazdów /wozów bojowych/ w wyznaczonym czasie przybyło do nakazanego rejonu;

"dobrze" /4.00/ - jeżeli ocena za średnią prędkość marszu jest co najmniej dobra, a do nakazanego rejonu przybyło nie mniej niż 80% pojazdów /wozów bojowych/;

"dostatecznie" /3.00/ - jeżeli ocena za średnią prędkość marszu jest co najmniej dostateczna, a do nakazanego rejonu przybyło nie mniej niż 70 % pojazdów /wozów bojowych/.

Średnią prędkość określa się na podstawie przebytej drogi i ogólnego czasu marszu. Długość drogi marszu liczy się od punktu wyjściowego do miejsca położonego od 150 - 200 m od rejonu stanowisk ogniowych /rubieży ogniowej, rejonu ześrodkowania/ lub do wyznaczonego punktu końcowego na drodze marszu. Długość odcinka drogi obejścia przeszkód terenowych, której nie można usunąć lub przekroczyć dolicza się do długości ogólnej /nakazanej/ drogi marszu.

Nie uwzględnia się w ocenie marszu wydłużenia przez ćwiczących drogi marszu w stosunku do nakazanej, jeżeli wydłużenie nie było uzasadnione np. wynikało z przeciwdziałania przeciwnika zapozorowanego.

Czas marszu liczy się od momentu przekroczenia czołem kolumny punktu wyjściowego do momentu osiągnięcia czołem kolumny punktu docelowego /jak w drodze marszu/. Czasu zużytego na usuwanie przeszkód terenowych na drodze marszu, odpieranie ataku grup przeciwnika /itp./ nie wlicza się do czasu marszu.

"Rozwinięcie" pododdziału w ugrupowanie bojowe ocenia się na podstawie czasu rozwinięcia, który liczy się od momentu podejścia czoła kolumny pododdziału do granicy wyznaczonego rejonu /150 - 200 m od rejonu stanowisk ogniowych, rubieży ogniowej, stanowiska rozwinięcia pododdziału/ do meldunku o gotowości do otwarcia ognia /pracy bojowej/ przez cały pododdział.

"Przesunięcia" w toku ćwiczenia ocenia się na podstawie sumarycznego czasu: opuszczenia stanowiska ogniowego, rubieży ogniowej itp., przesunięcia do nowego rejonu i rozwinięcia pododdziału w nowym rejonie. Liczy się od momentu otrzymania komendy /sygnału/ do przesunięcia do meldunku o gotowości ogniowej /do pracy bojowej/ w nowym rejonie.

Podczas jednoczesnego przesunięcia całego pododdziału czas potrzebny na przesunięcie do nowego rejonu oblicza się na podstawie czasu przesunięcia tego pododdziału, który musi wykonać najdłuższe przesunięcie.

Podczas oceny "przedmiotu przygotowania pododdziałów do prowadzenia działań taktycznych oraz realizacji zamierzeń związanych z przygotowaniem do strzelania i kierowania ogniem" uwzględnia się : przygotowanie dowódców, osób funkcyjnych pododdziału do wypełnienia obowiązków na etatowych stanowiskach; zajęcie rejonów rozmieszczenia przez pododdziały; wybór i przygotowanie rejonów ogniowych /stanowisk ogniowych/, rubieży ogniowych punktów obserwacyjnych; znajomość zadań przez ćwiczących; przygotowanie oprzyrządowania /dokumentacji/ do realizacji zabezpieczenia bojowego; znajomość zasad przygotowania do strzelania i kierowania ogniem.

"Organizację rozpoznania, wyznaczania współrzędnych celów oraz prowadzenie rozpoznania /pozyskanie danych o przeciwniku na rzecz ognia/" ocenia się pozytywnie /2,51 i więcej/ jeżeli wykryto pewnie[3/] co najmniej 50 % oznaczonych i pozorowanych celów przez ćwiczący oddział /pododdział/. Ocenę "dobrą" /3,51 - 4,50/ można wystawić w wypadku wykrycia co najmniej 60%, a bardzo dobrą /4,51 - 5.00/ - co najmniej 70 %.
Wyniki rozpoznania w postaci szkicu celów i wykazu współrzędnych powinny być przedstawione sztabowi kierownictwa /kierownikowi/ ćwiczenia w nakazanym czasie.

Przy określaniu oceny "Organizacji rozpoznania ..." uwzględnić należy ponadto:

- sposób organizacji rozpoznania;
- kierowania działaniem sił i środków rozpoznania i ich wykorzystanie w toku działań bojowych;

3/ Za pewnie wykryty cel uważa się taki, którego współrzędne różnią się w stosunku do kontrolnych :

- nie więcej niż 80 m dla środków rozpoznannia optycznego i radiolokacyjnego;

- nie więcej niż 3 % odległości wcięcia dla środków rozpoznania dźwiękowego.

- sposób zbierania opracowania danych o wynikach rozpoznania i przekazywania na rzecz ognia;

- współdziałanie organicznych z przydzielonymi siłami i środkami rozpoznania oraz wykorzystanie danych z rozpoznania od przełożonego, dowódców /szefów/ ogólnowojskowych;

- wykonanie dokumentacji z rozpoznania.

Ocenę za przedmiot "realizację zabezpieczenia bojowego" wystawia się na podstawie ocen za zagadnienia "przygotowanie geodezyjne, meteorologiczne, balistyczne" oraz "wykonanie przedsięwzięć pozostałych elementów zabezpieczenia bojowego".

Przygotowanie geodezyjne ocenia się pozytywnie, jeśli współrzędne prostokątne płaskie i azymuty elementów ugrupowania bojowego wyznaczone przez ćwiczących i dane grupy kontroli dokładności dowiązania kontrolnych stanowisk ogniowych placówek, punktów obserwacyjnych itp. nie różnią się więcej niż 80 m - we współrzędnych oraz 0-07 w kierunku azymutów. W wypadku nie spełnienia tych warunków za przygotowanie geodezyjne wystawia się ocenę niedostateczną.

Przy określeniu oceny przygotowania geodezyjnego bierze się pod uwagę : dostarczenie pododdziałom wyjściowych danych geodezyjnych, wykonanie przedsięwzięć zapewniających terminowe i jakościowe wykonanie prac geodezyjnych, jakość postawionych zadań dotyczących wyznaczenia współrzędnych i azymutów, zorganizowanie wyznaczania poprawek przyrządów optyczno-mierniczych, kontrolę wyznaczania współrzędnych i azymutów, wykonanie dokumentacji dowiązania.

Ocenę "bardzo dobrą" /4,51 - 5.00/ wystawia się wówczas, gdy podczas organizacji prac geodezyjnych wykonano w/w przedsięwzięcia i popełniono nie więcej niż 3 błędy techniczne; "dobrą" /3,51 - 4,50/ popełniono nie więcej niż 5 błędów technicznych ; "dostateczną" /2,51 - 3.50/ - popełniono nie więcej niż 7 błędów technicznych.

Za błędy techniczne uważa się odstępstwa od wymagań określonych w "Instrukcji topogeodezyjnej WRiA" oraz "Instrukcji użytkowania i eksploatacji sprzętu pomiarowego".

Zagadnienie "Przygotowanie meteorologiczne" ocenia się za wykonanie przedsięwzięć służących określeniu warunków meteorologicznych i ich uwzględnieniu w toku strzelań. Do oceny uwzględnia się : organizację przyjmowania komunikatów "meteośredni", przekazywanie ich pododdziałom, wykorzystanie komunikatów "meteośredni", organizację prac posterunku meteorologicznego /zestawianie komunikatów przybliżonych/ i wykorzystanie komunikatów przybliżonych. W pododdziałach artylerii rakietowej do oceny uwzględnia się ponadto organizację określenia wielkości wiatru balistycznego na aktywnym odcinku toru pocisku i ich wykorzystanie.

W oddziałach /pododdziałach/ przeciwpancernych przygotowanie geodezyjne i meteorologiczne ocenia się jedynie wtedy, gdy wykonywane są zadania ogniowe z zakrytych stanowisk ogniowych.

Zagadnienie "przygotowanie balistyczne" ocenia się za wykonanie przedsięwzięć służących określeniu warunków balistycznych i ich uwzględnieniu w toku strzelań. Przy ocenie uwzględnia się: wykonanie przedsięwzięć zapewniających terminowość i dokładność określania odchyłek /dobór dział do baterii dywizjonu; wyznaczanie dział kierunkowych i kontrolnych, określanie różnic odchyłek prędkości początkowej pocisków dział baterii dział kierunkowych, kontrolnych/; kompletowanie ruchomego zapasu amunicji według partii ładunków; określanie odchyłek rzeczywistych balistycznych warunków strzelania od tabelarycznych, /określanie sumarycznej odchyłki prędkości początkowej pocisków działa kontrolnego i dział kierunkowych, odchyłki temperatury ładunków, odchyłek balistycznych właściwości pocisków/; segregację i podział amunicji.

Zagadnienia "pozostałe elementy zabezpieczenia bojowego": ubezpieczenia, maskowanie, powszechną ochronę przeciwlotniczą, zabezpieczenie inżynieryjne, obronę przeciwchemiczną ocenia się na podstawie realizacji przedsięwzięć ustalonych w "Regulaminie działań taktycznych pododdziałów artylerii".

Zagadnienie "przygotowanie techniczne dział wozów dowodzenia, przyrządów i amunicji" ocenia się za wykonanie przedsięwzięć służących dokładnemu i niezawodnemu ich działaniu /przygotowaniu/ podczas prowadzenia ognia. Podczas oceny uwzględnia się posiadanie aktualnej dokumentacji technicznej dział i przyrządów określonych poprawek indywidualnych dział /na różnicę kątów podniesienia i odchyłek linii celowania/, aktualnych poprawek przyrządów optyczno-mierniczych, dokonywanie okresowych przeglądów ogólnych dział, przyrządów celowniczych, wozów dowodzenia, stacji balistycznych, stacji posterunków meteorologicznych, środków łączności i automatyzacji, przygotowania amunicji do strzelania.

Ocenę za poddział "wykonanie zadań ogniowych" wystawia się w postaci średniej arytmetycznej z dokładnością do jednej setnej obliczonej z ocen za wykonanie pojedyńczych zadań ogniowych. Ocena może być pozytywna, jeżeli wykonano nie mniej niż 50% zadań ogniowych na oceny co najmniej "dostatecznie".

Podczas ćwiczenia pododdziałów artyleryjskiego rozpoznania, meteorologicznych, topograficznych nie ocenie się ich za "przygotowanie geodezyjne, meteorologiczne i balistyczne", natomiast w poddziale "wykonywanie zadań ogniowych" ocenia się ich pracę bojową.

Ocenę za pracę bojową baterii meteorologicznych i plutonów topograficznych wystawia się na podstawie ocen za wykonanie pojedynczych zadań określonych w "zbiorze norm szkolenia bojowego WRiA cześć II" obliczając średnią arytmetyczną z tych ocen.

Ocenę ogólna za pracę bojową dywizjonu rozpoznania artyleryjskiego dowodzenia wystawia się na podstawie średniej arytmetycznej obliczonej za pracę bojową poszczególnych pododdziałów /baterii, plutonów/ wykonujących zadania w czasie ćwiczenia.

5.10. OMÓWIENIE ĆWICZEŃ

Omówienie jest istotną częścią ćwiczenia, zawiera ono ocenę aktualnego stanu wyszkolenia dowództw i wojsk oraz pozwala na określenie kierunków dalszego ich doskonalenia.

Przeprowadzone badania wykazały, że "teoretycznie" problematyka omówienia jest znana i dość dokładnie opisana w literaturze, jednak w praktyce nie zawsze doceniana.

Sposób omówienia ćwiczeń WRiA w zasadzie nie odbiega od ogólnie stosowanych zasad. Omówmy zatem tylko niektóre wybrane zagadnienia.

W WRiA przyjęto, że w zależności od rodzaju ćwiczenia dokonuje się omówienia ogólnego, a następnie omówień szczegółowych.

Prowadzi się je w rejonie zakończenia ćwiczeń /rozmieszczenia kierownictwa ćwiczenia/ lub po powrocie ćwiczących dowództw i wojsk do garnizonu. Omówienie ćwiczeń prowadzonych z pododdziałami zwykle odbywa się w rejonie ich prowadzenia.

Omówienie ogólne przeprowadza kierownik ćwiczenia. Uczestniczą w nim oficerowie pełniący kierownicze funkcje w kierownictwie ćwiczenia oraz kierownicza kadra bezpośrednio podległych, ćwiczących dowództw.[1/]

Podstawą omówienia są wnioski /uwagi/ kierownika ćwiczenia, zastępców kierownika ćwiczenia oraz materiały otrzymane od dowódców grup kierownictwa ćwiczenia i rozjemców.

Składa się ono zwykle z trzech części. W pierwszej podaje się temat, cele szkoleniowe, skład stron, położenie wyjściowe stron i zamiary /decyzje/ stron.

W drugiej przedstawia się ogólny przebieg ćwiczenia /etapów

1/ W niektórych uzasadnionych wypadkach w omówieniu ćwiczenia mogą brać udział dowódcy /szefowie/ nie uczestniczących w ćwiczeniu dowództw, oddziałów /pododdziałów/.

ćwiczenia/ i na jego tle ocenę decyzji podejmowanych przez ćwiczących oraz oceny zadań ogniowych.
Ponadto w miarę potrzeb mogą być wyjaśnione aspekty teoretyczne niektórych realizowanych zagadnień szkoleniowych, zwłaszcza nowych lub niewłaściwe rozwiązywanych problemów taktycznych i organizacyjnych. W części trzeciej dokonuje się wnikliwej i wszechstronnej oceny prac ćwiczących dowództw i wojsk.

W końcowej fazie omówienia kierownik ćwiczenia powinien przedstawić uogólnione wnioski, w których wskazuje na stopień osiągnięcia celów ćwiczenia oraz przygotowanie dowództw i wojsk do wykonania właściwych dla nich zadań bojowych.
Następnie stawia zadania dotyczące wykorzystania pozytywnych doświadczeń ćwiczenia oraz określa sposoby i terminy usunięcia stwierdzonych niedociągnięć.

W omówieniu ćwiczenia ze strzelaniem kierownik ćwiczenia dodatkowo ocenia umiejętności dowództw /dowódców/ w zakresie kierowania pododdziałami podczas prowadzenia ognia oraz stopień wyszkolenia ogniowego wojsk.

Szczegółowe omówienie przeprowadzają wyznaczeni zastępcy kierownika ćwiczenia oraz ćwiczący dowódcy, w oparciu o własne spostrzeżenia poczynione w czasie ćwiczenia. Dokonują w nich oceny pracy podwładnych oficerów oraz wskazują niedociągnięcia i sposoby ich usunięcia.
W omówieniach tych powinna brać udział kadra komórek organizacyjnych dowództw, służb, ćwiczących oddziałów /pododdziałów/.

Pewna specyfika występuje podczas omówienia ćwiczeń dywizjonowych oraz kompanii wsparcia. Wskazane jest, aby kierownik ćwiczenia omawiał je z całym stanem osobowym. Uwzględniając potrzebę zachowania autorytetu służbowego, należy prowadzić je "kaskadowo". Omawianie działania rozpoczyna się od najniższego szczebla dowodzenia. Po wyczerpaniu problemów

dotyczących tego szczebla, kończy się jego udział w omówieniu. Podobnie można prowadzić omówienie według hierarchi stanowisk służbowych ćwiczących oficerów.

Pamiętać warto, że każde omówienie powinna cechować konkretność i obiektywność oceny oraz bezkompromisowość w ujawnianiu braków i niedociągnięć. Zarówno w wypadku osiągnięć jak i niedociągnięć należy wymieniać konkretne dowództwa, komórki organizacyjne, szefów, oficerów, a w ćwiczeniach z wojskami pododdziały i żołnierzy. Podczas omawiania niedociągnięć, braków i niewłaściwego działania ćwiczących warto podać ich przyczyny oraz sposób i termin ich usunięcia.

ZAKOŃCZENIE

Kończąc rozważania na temat roli i znaczenia ćwiczeń w przygotowaniu artylerii do osiągania zdolności bojowej, należy zastanowić się przez chwilę nad tym, jakie zmiany może wnieść do tej problematyki przyszłość.

Z pewnością rola ćwiczeń w okresie pokoju nie będzie maleć, a wręcz przeciwnie od nich zależeć będzie zdolność bojowa artylerii. Ogromną rolę na pewno odgrywał będzie postęp w dziedzinie techniki.

Jesteśmy świadkami burzliwych przemian w sztuce wojennej. Powstają nowe rodzaje wojsk, postępuje specjalizacja w obrębie już istniejących. Na przyszłym polu walki nie będzie miejsca dla żołnierza słabo wyszkolonego, lecz dla żołnierza- specjalisty wysoko wykwalifikowanego. Wzrośnie też rola dowódców różnych szczebli, od których wymagać się będzie profesjonalizmu, odpowiedzialności i umiejętności przewidywania.

W przyszłości, podobnie jak dziś decydujące rozstrzygnięcie dla wyniku walki mieć będą szybkość działania, precyzja, siła ognia oraz szeroko rozumiana odporność wojsk na oddziaływanie przeciwnika.

Nie sposób posiąść tych umiejętności bez ćwiczeń, dlatego tak duże znaczenie przywiązuje się do ich właściwego planowania, realizowania i podsumowania.

Wydaje się, że użyte w badaniach metody, techniki i narzędzia badawcze umożliwły uzyskanie wiarygodnego materiału badawczego, który zdaniem autora potwierdził w całej rozciągłości słuszność założeń sformułowanych w hipotezie oraz to, że istnieją realne możliwości zwiększenia efektywności szkoleniowej ćwiczeń w WRiA.

Stać się to może dzięki wykorzystaniu rezerw tkwiących w metodach stosowanych, sprawdzonych już oraz permanentne ulepszanie, unowocześnianie i zbliżanie ćwiczeń do realnych warunków przewidywanego pola walki.

Dydaktyka wojskowa jest przecież nauką rozwijającą się i ciągle podsuwa nowe, naukowo uzasadnione sposoby rozwiązywania problemów. Tylko pełne wykorzystanie doświadczeń, zdobyczy technicznych oraz uzasadnień naukowych może zagwarantować wysoki stopień efektywności ćwiczeń taktycznych.

BIBLIOGRAFIA.

Analiza szkolenia taktyczno- operacyjnego połączonych sił zbrojnych NATO za rok 1989, Warszawa 1990.

Barański Cz., Uwarunkowania działalności innowacyjnej nauczycieli, Warszawa 1986.

Blablock H. M., Statystyka dla socjologów, Warszawa 1975.

Bogusz J., Karwat T., Poradnik dydaktyczny oficera, Warszawa 1973.

Bogusz J., Dydaktyka wojskowa, Warszawa 1983.

Bogusz T., Kucharski M., Modelowe ujęcie organizowania i prowadzenia wojskowych badań naukowych podczas ćwiczeń z uwzględnieniem doboru metod badawczych, Warszawa 1990.

Bogusz T., Kucharski M., Instrukcja o prowadzeniu badań naukowych podczas ćwiczeń, Warszawa 1991.

Bończorowski M., Trening specjalistyczny, "Przegląd Wojsk Lądowych" 1985, nr 10.

Brand D., Zmiana koncepcji prowadzenia ćwiczeń w Bundeswehrze, "Wojskowy Przegląd zagraniczny " 1990, nr 1.

Brzostek W., Informatyka w ćwiczeniach dowódczo- sztabowych, "Zeszyty Naukowe AON " 1993, nr 1/10.

Dęga Cz., Metodologia pomiaru skuteczności przedsięwzięć szkoleniowych szczebla operacyjnego i taktycznego, Warszawa 1980.

Doskonalenie metodyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w AON /Ćwiczenia cz.I/, Warszawa 1990.

Doskonalenie metodyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w AON /Ćwiczenia cz.II/, Warszawa 1992.

Encyklopedia Powszechna, PWN, Warszawa 1987.

Falkowski J., Szulc B., Szkolenie dowództw i sztabów w różnego rodzaju ćwiczeniach oraz nowe sposoby i kierunki dla poprawy ich przygotowania, Warszawa 1987.

Fleming E., Unowocześnienie systemu dydaktycznego, Warszawa 1974.

Geler R.P., Szkolenie specjalistów operacyjnych dla celów wojny, "Przegląd Informacyjno- Dokumentalny", CONIW 1992.

Guz Z., Metodyka ćwiczeń taktycznych wojsk obrony przeciwchemicznej, Warszawa 1993.

"Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w Siłach Zbrojnych RP", Warszawa 1992.

Jędrys Cz., Aby szkolenie było skuteczne, "Przegląd Wojsk Lądowych" 1985, nr 10.

Kołcz S., Doświadczenia i wnioski z ćwiczeń dowódczo-sztabowych, "Myśl Wojskowa" 1989, nr 12.

Kołcz S., Klasyfikacja i ogólna charakterystyka ćwiczeń, "Myśl Wojskowa" 1989, nr 12.

Kołcz S., O klasyfikacji ćwiczeń ciąg dalszy, "Myśl Wojskowa" 1991, nr 3.

Kotarbiński T., Sprawność i błąd, Warszawa 1970.

Kucharski M., Analiza możliwości prowadzenia badań w ćwiczeniach taktyczno- operacyjnych, "Zeszyty Naukowe AON " 1992, nr 4/9.

Kulczyński S., Pozorowanie w ćwiczeniach taktycznych, "Myśl Wojskowa" 1991, nr 5.

Kuleszyński L., Dowodzenie wojskami, a cybernetyka, Warszawa 1967.

Kunikowski J., Człowiek na współczesnym polu walki, Warszawa 1982.

Kupisiewicz Cz., Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa 1978.

Kurnal J., Teoria organizacji i zarządzania, Warszawa 1979.

Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979.

Łazarek J., Doskonalenie metodyki prowadzenia ćwiczeń grupowych z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP, Warszawa 1985.

Łazarek J., Analiza tematu ćwiczenia taktycznego, Warszawa 1988.

Łazarek J., Przygotowanie metodyczne absolwentów Akademii Obrony Narodowej do wykonywania zadań w jednostkach wojskowych, "Zeszyty Naukowe AON" 1992, nr 1/6.

Łukowski W., Nowe aspekty przygotowania, prowadzenia i oceny ćwiczeń taktycznych, "Zeszyty Naukowe", Toruń 1994, nr 5.

Łysiak I., Właściwości opracowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych ze strzelaniem, Warszawa 1987.

Łysiak I., Właściwości, opracowanie i prowadzenie treningów sztabowych, Warszawa 1988.

Łysiak I., Cele i zagadnienia szkoleniowe, a rodzaj ćwiczenia taktycznego, "Zeszyty Naukowe AON" 1992, nr 1/6.

Mazurek Z., Ćwiczenia taktyczno- operacyjne w przygotowaniu studentów Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 1994.

Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych, Warszawa 1993.

Michalak J., Metodyka organizacji i prowadzenia ćwiczeń operacyjno- taktycznych w wojskach obrony powietrznej kraju, Warszawa 1984.

Michniak J., Doskonalenie organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno- specjalnych w wojskach łączności, Warszawa 1990.

Mikusek H., Kierowanie ćwiczeniem taktycznym jako proces informacyjny, "Myśl Wojskowa" 1982, nr 7.

Mulkowski M., Szkolenie dowódców i sztabów. Część I i II, "Myśl Wojskowa" 1992, nr 5,6.

Muth A., System kształcenia taktycznego oficerów oddziałów i związków taktycznych, Warszawa 1993.

Ogorzelski H., Podstawowe założenia form i metod kształcenia taktycznego, "Zeszyty Naukowe", Toruń 1994, nr 5.

Okoń W., Proces nauczania, Warszawa 1958.

Okoń W., Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, Warszawa 1987.

Organizacja badań ankietowych w wojsku, Poradnik praktyczny, Warszawa 1983.

Rigg R.B., Realizm w szkoleniu bojowym pododdziałów armii amerykańskiej, Warszawa 1959.

Rejkowski W., Teoria motywacji, a zarządzanie, Warszawa 1975.

Słownik Wyrazów Obcych, Warszawa 1954.

Sienkiewicz P., Inżynieria systemów, Warszawa 1983.

Sienkiewicz P., Podstawy teorii systemów, Warszawa 1993.

Suchodolski B.(red.), Pedagogika, Warszawa 1985.

Szkolenie sztabów i wojsk, Część II, Teoretyczne i praktyczne podstawy przygotowania wojsk i kadr dowódczo-sztabowych, Cele treści, zasady, formy i metody szkolenia,Warszawa 1992.

Szkolenie sztabów i wojsk, Część III, System przygotowania kadr dowódczo-sztabowych,Warszawa 1992.

Szulc B., Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń taktycznych w oddziałach i związkach taktycznych, Warszawa 1984.

Szulc B., Treści kształcenia jako główny determinant unowocześnienia systemu dydaktyczno - wychowawczego, Warszawa 1989.

Szulc B.(red.), Koncepcja kształcenia oficerów w SZ RP, Warszawa 1990.

Sztanc J., Kierunki doskonalenia organizacji kształcenia oficerów WP, Warszawa 1992.

Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych, Część I, Warszawa 1988.

Zakrzewski J., System przygotowania nowoczesnych kadr dowódczo-sztabowych, Warszawa 1975.

Założenia Polskiej Polityki Bezpieczeństwa, Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Polska Zbrojna nr 223/1992.

Zapała L., Rozwój ćwiczeń taktyczno- operacyjnych, Warszawa 1987.

Zapała L., Jeszcze o klasyfikacji ćwiczeń, "Myśl Wojskowa" 1991, nr 9/10.

Zieleniewski J., Organizacja zespołów ludzkich. Wstęp do teorii organizacji i zarządzania, Warszawa 1967.

Zieleniewski J.,Organizacja i zarządzanie, Warszawa 1967.

Zegnałek K., Aktywizujące metody szkolenia, Warszawa 1983.

Zegnałek K., Przygotowanie absolwentów ASG WP do pracy w jednostkach wojskowych, "Myśl Wojskowa " 1990, nr 3.

ZAŁĄCZNIK 1

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

ANKIETA nr 1.

/ PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZEŃ W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII /

W związku z badaniami prowadzonymi nad problematyką prowadzenia ćwiczeń chcemy skorzystać z Pana pomocy.
Zależy nam bardzo aby wypowiedzi Pana były dokładne, obiektywne i prawdziwe. Za ich udzielenie z góry dziękujemy.

Jednocześnie zapewniamy, że uzyskane informacje będą wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.
Ankieta jest anonimowa i dlatego nie jest konieczne jej podpisywanie.

mjr dypl. Grzegorz KOBUSIŃSKI

WARSZAWA 1993

1. Jakie znaczenie wśród Pana obowiązków służbowych ma umiejętność przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych ? /Odpowiednie określenie zaznacz znakiem "X". Krótko uzasadnij odpowiedź./

bardzo duże	
duże	
przeciętne	
małe	
bardzo małe	
żadne	

Uwagi:.....
.....
.....
.....

2. O jakości wykonywania zadań szkoleniowych jednostek wojskowych decydują ćwiczenia taktyczne. /Proszę ocenić własne umiejętności w zakresie metodyki ćwiczeń taktycznych w skali 1-6./

a/ w zakresie opracowania ćwiczeń

oceny / metodyka opracowania ćwiczeń	6	5	4	3	2	1
analiza tematu						
analiza rodzaju ćwiczenia						
sformułowanie koncepcji ćwiczenia						
opracowanie dokumentacji ćwiczenia						

Uwagi:.....

.....

.....

.....

.....

b/ w zakresie organizowania ćwiczeń

oceny metodyka organizowan. ćwiczeń	6	5	4	3	2	1
organizowanie ćwiczeń						
organizowanie pracy zespołu autorskiego						
opracowanie rozkazu w sprawie ćwiczeń						
rekonesans rejonu ćwiczeń						

Uwagi:.....

.....

.....

.....

c/w zakresie prowadzenia ćwiczeń

oceny prowadzenie ćwiczeń	6	5	4	3	2	1
w roli kierownika ćwiczeń						
w składzie kierownictwa ćwiczenia						

Uwagi:.....

.....

.....

3. Jak ocenia Pan przygotowanie swoich podwładnych w skali 1-6.

a/ w zakresie opracowania ćwiczeń

oceny metodyka opracowania ćwiczeń	6	5	4	3	2	1
analiza tematu						
analiza rodzaju ćwiczenia						
sformułowanie koncepcji ćwiczenia						
opracowanie dokumentacji ćwiczenia						

Uwagi:.....

.....

.....

.....

.....

b/ w zakresie organizowania ćwiczeń

oceny metodyka organizowan. ćwiczeń	6	5	4	3	2	1
organizowanie ćwiczeń						
organizowanie pracy zespołu autorskiego						
opracowanie rozkazu w sprawie ćwiczeń						
rekonesans rejonu ćwiczeń ćwiczenia						

Uwagi:.....

.....

.....

.....

c/w zakresie prowadzenia ćwiczeń

oceny prowadzenie ćwiczeń	6	5	4	3	2	1
w roli kierownika ćwiczeń						
w składzie kierownictwa ćwiczenia						

Uwagi:.....

.....

.....

.....

4.Z jakich źródeł i w jakim zakresie czerpie Pan swoją wiedzę i umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ?
/Postaw znak "X" w odpowiednich rubrykach/

a/wiedzy zdobytej w czasie zajęć programowych

w zakresie źródło	bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym
w Szkole Oficerskiej						
w ramach Wyższych Kursów Doskonalenia Oficerów						
w ramach studiów akademickich / ASG, AON itp./						

Uwagi:.....

.....

.....

b/wiedzy zdobytej samodzielnie na podstawie literatury przedmiotu

w zakresie / źródło	bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym
Myśl Wojskowa						
Przegląd Wojsk Lądowych						
Instrukcje, poradniki itp.						
Literatura obcojęzyczna						
Inne /wpisać jakie						

Uwagi:.....

.....

.....

c/wiedzy zdobytej podczas pracy w jednostce wojskowej

w zakresie / źródło	bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym
Własne doświadczenia						
Doświadczenia i wytyczne przełożonych						
Inne /wpisać jakie						

Uwagi:.....

.....

.....

5.Które z poniższych czynników mają decydujący wpływ na obniżanie wyników szkoleniowych ćwiczeń ?

/Spośród wymienionych i dopisanych ewentualnie przez Pana czynników należy wybrać pięć najważniejszych i uszeregować je poprzez wpisanie w drugiej kolumnie liczb od 1(najważniejszy czynnik) do 5./

Przerabianie zbyt wielu zagadnień szkoleniowych w ograniczonym czasie.	
Zbyt częste przerabianie takich zagadnień które w ciągu roku były wielokrotnie już rozwiązywane.	
Bardzo pobieżne traktowanie problematyki przygotowania dowództw sztabów i pododdziałów do wykonywania zadań na ćwiczebnym polu walki.	
Forma i treść podstawowych dokumentów ćwiczeń nie odpowiada zbyt często potrzebom sprawnego ich przeprowadzenia.	
Mały realizm w przyjmowanej przez autorów ćwiczeń ocenie możliwości wojsk własnych i przeciwnika.	
Schematyzm w proponowanych rozwiązaniach.	
Mała złożoność i dynamiczność tworzonych sytuacji taktycznych.	
Ubogie pod względem technicznym wyposażenie ośrodków szkoleniowych.	

6. Czy w dostępnej Panu literaturze dotyczącej przygotowania i prowadzenia ćwiczeń znajduje Pan oczekiwane treści, w jakim stopniu zaspokajają one Pańskie potrzeby w tym zakresie ?

bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym

Czego w tej literaturze brakuje ?.....

.....

.....

7. Czy zdaniem Pana w dostępnej literaturze /instrukcjach, podręcznikach, periodykach / istnieje zgodność poglądów odnośnie klasyfikacji, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń ?

Całkowita zgodność	
Zgodność	
Częściowa zgodność	
Niezgodność	
Całkowita niezgodność	

Uwagi:.....

.....

.....

.....

8. METRYCZKA

Ostatnio zajmowane stanowisko	dowódcze	
	sztabowe	
Wykształcenie /proszę wpisać rok ukończenia	Akademia Wojskowa	
	Wyższy Kurs Doskonalenia	
	Szkoła Oficerska	

Dziękuję za udzielone odpowiedzi.

mjr dypl. Grzegorz KOBUSIŃSKI

ZAŁĄCZNIK 2

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

ANKIETA nr 2.

/ PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZEŃ W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII /

W związku z badaniami prowadzonymi nad problematyką prowadzenia ćwiczeń chcemy skorzystać z Pana pomocy.
Zależy nam bardzo aby wypowiedzi Pana były dokładne, obiektywne i prawdziwe. Za ich udzielenie z góry dziękujemy.

Jednocześnie zapewniamy, że uzyskane informacje będą wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.
Ankieta jest anonimowa i dlatego nie jest konieczne jej podpisywanie.

mjr dypl. Grzegorz KOBUSIŃSKI

WARSZAWA 1993

1.W jakim stopniu temat,cele szkoleniowe, treść przeprowadzonego ćwiczenia oraz warunki jego organizacji odzwierciedlały charakter przyszłych działań bojowych ?
/Postaw znak "X" w odpowiednich rubrykach/

w stopniu	bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym
Temat						
Cele szkoleniowe						
Treść ćwiczenia						
Warunki						

2.W jakim stopniu przyjęta struktura organizacyjna w prowadzonym ćwiczeniu, zastosowane metody pracy kierownictwa i sposoby informowania ćwiczących wpływały na prowadzenie ćwiczenia w sposób ciągły ?

w stopniu	bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym
struktura organizacyjna						
metody pracy kierownictwa						
sposoby informowania ćwiczących						

3.W jakim stopniu zastosowane środki pozoracji pola walki, organizacja i metody pracy grup pozoracji w ćwiczeniu zbliżały sytuację do realiów przyszłego pola walki?

bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym

4.Czy stworzone sytuacje bojowe wymuszały i wyzwalały u ćwiczących:

	tak	nie	nie mam zdania
a/inicjatywę i aktywność			
b/stanowczość i pryncypialność			
c/podejmowanie nieszablonowych decyzji			
d/ skracanie czasu obiegu informacji			
e/dokładność i szybkość opracowania dokumentów			

5.Które z zagadnień szkoleniowych przerabianych w ćwiczeniu przerabiane było już w tym roku ?

Odp.
.....
.....
.....

6.Czy w ćwiczeniu na twoim szczeblu wykorzystywana była technika komputerowa ?

tak	nie

Jeżeli tak,to w jakim zakresie ?.....
.....
.....
.....

7.Czy z omówienia ćwiczenia poznałeś ocenę swojej pracy i w jakim zakresie?

bardzo dużym	dużym	przeciętnym	małym	bardzo małym	żadnym

8. METRYCZKA

Ostatnio zajmowane stanowisko	dowódcze	
	sztabowe	
Wykształcenie /proszę wpisać rok ukończenia	Akademia Wojskowa	
	Wyższy Kurs Doskonalenia	
	Szkoła Oficerska	

Dziękuję za udzielone odpowiedzi.

mjr dypl.Grzegorz KOBUSINSKI

ZAŁĄCZNIK 3

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

ANKIETA nr 3.

/ PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZEŃ W ZWIĄZKACH TAKTYCZNYCH I ODDZIAŁACH ARTYLERII /

W związku z badaniami prowadzonymi nad problematyką prowadzenia ćwiczeń chcemy skorzystać z Pana pomocy.
Zależy nam bardzo aby wypowiedzi Pana były dokładne, obiektywne i prawdziwe. Za ich udzielenie z góry dziękujemy.

Jednocześnie zapewniamy, że uzyskane informacje będą wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.
Ankieta jest anonimowa i dlatego nie jest konieczne jej podpisywanie.

ppłk. dypl. Grzegorz KOBUSIŃSKI

WARSZAWA 1994

1.Spośród wymienionych niżej czynności proszę zaznaczyć te, które powinien wykonać dowódca w procesie przygotowania ćwiczenia. W razie potrzeby, proszę uzupełnić wykaz o konieczne czynności.

Czynności	"x"
1.wypracowanie koncepcji metodyczno-taktycznej	
2.wyznaczenie zespołu autorskiego	
3.udzielenie wytycznych do opracowania i zorganizowania ćwiczenia.	
4.określenie struktury organizacyjnej ćwiczenia	
5.wyznaczenie kierownictwa ćwiczenia	
6.ustalenie wysokości zużycia limitów eksploatacyjno materiałowych i środków pozoracji pola walki	
7.określenie sposobów zajmowania rejonów wyjściowych do ćwiczenia	
8.określenie sposobów powrotu do miejsca stałej dyslokacji	
9.kierowanie przygotowaniem ćwiczenia	
10. przedstawianie dokumentów do zatwierdzenia	
11. przygotowanie kierownictwa do ćwiczenia	
12. określenie sposobów przygotowania ćwiczących do ćwiczenia	
13.	
14.	

2. Kto zdaniem Pana powinien opracować koncepcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia. Proszę zaznaczyć wybraną odpowiedź.

kierownik ćwiczenia	
autor ćwiczenia	
kierownik ćwiczenia przy udziale autora	
inne osoby funkcyjne	

Uzasadnij wybraną odpowiedź.....
.....
.....
.....

3. Jaki powinien być wg. Pana model pracy osób funkcyjnych w czasie opracowywania koncepcji metodyczno- taktycznej. Zaznacz i krótko uzasadnij wybraną odpowiedź.

model pracy równoległej
model pracy kolejnej
mieszany model pracy

.....
.....
.....

4. W procesie przygotowania określonego ćwiczenia taktycznego najpierw powstaje koncepcja tego ćwiczenia, stanowiąca wstępny projekt treści taktycznej oraz przewidywanych rozwiązań metodycznych i organizacyjnych.
Jakie elementy spośród niżej wymienionych powinna taka koncepcja zawierać. Proszę zaznaczyć znakiem "X" ich określenie i dopisać inne elementy, Jakie Pana zdaniem powinny wchodzić w skład koncepcji.

Określenie	"X"
1.temat ćwiczenia	
2.rodzaj ćwiczenia	
3.szczegółowe cele szkoleniowe ćwiczenia	
4.ogólne cele szkoleniowe ćwiczenia	
5.główne zagadnienia szkoleniowe	
6.wszystkie zagadnienia szkoleniowe	
7.wstępny podział ćwiczenia na etapy	
8.przyporządkowanie wszystkich zagadnień szkoleniowych do etapów	
9.czas realizacji głównych zagadnień szkoleniowych	
10. czas realizacji zagadnień szkoleniowych	
11. skład ćwiczących	
12. ogólną strukturę organizacyjną ćwiczenia	
13. szczegółową strukturę organizacyjną ćwiczenia	
14. ogólną strukturę kierownictwa ćwiczenia	
15. szczegółową strukturę kierownictwa ćwiczenia	
16. sposób rozpoczęcia i zakończenia ćwiczenia	
17. sposób podgrywania sytuacji bojowych	
18. sposób omówienia ćwiczenia	
19. rejon ćwiczenia i sposób jego przygotowania	
20. sposób rozegrania zasadniczych epizodów walki	

Określenie	"X"
21. ogólny sposób pozorowania pola walki i strony przeciwnej	
22. szczegółowy sposób pozorowania pola walki	
23. dotychczasowy charakter działań bojowych wojsk własnych i strony przeciwnej	
24. przebieg umownej granicy	
25. ogólny skład bojowy stron ćwiczących	
26. szczegółowy skład bojowy stron ćwiczących	
27. zarys położenia wyjściowego stron	
28. ogólne zamiary stron ćwiczących	
29. ogólne zadania bojowe ćwiczących i sąsiadów	
30. szczegółowe zadania bojowe ćwiczących i ogólne sąsiadów	
31. zarys położeń dynamicznych	
32. szczegółowe położenie w sytuacjach dynamicznych	

5.Jakie ćwiczenia taktyczne powinien Pana zdaniem opracowywać zespół autorski, a jakie może /powinien/ opracowywać tylko jeden autor. Proszę uzasadnić odpowiedź.

Rodzaj ćwiczeń	zespół autorski	jeden autor
Grupowe		
Treningi sztabowe		
Dowódczo- sztabowe		
Gry taktyczne		
Z wojskami:		
- z kompanią wsparcia;		
- z dywizjonem;		
- z pułkiem /brygadą/.		

.....
.....
.....

6.Czy wytyczne udzielone przez kierownika ćwiczenia autorowi /głównemu/ autorowi/ powinny mieć charakter ramowych, czy szczegółowych ustaleń. Proszę zaznaczyć szczegółową odpowiedź.

1.wytyczne powinny być ogólnikowe nie ograniczające inwencji autora ćwiczenia.	
2.zależy to od stylu pracy określonego kierownika i od poziomu przygotowania autora.	
3.wytyczne powinny być szczegółowe, powinny narzucać autorowi określone ustalenia kierownika.	

Jakie zdaniem Pana wiadomości powinny znaleźć się w wytycznych
.....
.....

7.Czy dotychczas obowiązujące dokumenty ćwiczeń taktycznych w pełni odpowiadają potrzebom.

tak	
nie	
częściowo	

8. Jakie dokumenty Pana zdaniem powinny być opracowywane do poszczególnych ćwiczeń taktycznych. Proszę zaznaczyć znakiem "X" w określonych rubrykach tabeli.

	Z oficerami/ dcy, sztaby/			Z wojskami	
	grupowe	treningi sztabowe	dowódcz sztab. gry takt.	z dywizjon.	z pułkami brygadami
Plan przygotowania ćwiczenia					
Plan rekonesansu					
Plan szkolenia kierownictwa ćw.					
Plan instruktażu					
Rozkaz w sprawie przeprowadzenia i przygotowania ćwiczeń					
Zamiar ćwiczenia					
Plan przeprowadzenia ćwiczeń					
Plan łączności kierownictwa ćwiczeń					
Plan pracy osób funkcyjnych kier. ćwiczeń					
Plan strzelań					
Plan pozorowania pola walki i działania przeciwnika					
Wykaz strat					
Karta oceny ćwiczenia					
Założenia taktyczne					
Rozkazy /zarządzenia					

9. Poniżej zamieszczono wykaz nazw zespołów i osób funkcyjnych, które mogą występować w procesie procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych. Proszę zaznaczyć nazwy, które wg. Pana można zaakceptować w ćwiczeniach artylerii. Jeżeli potrzeba proszę poprawić i dopisać inne.

Nazwa zespołu /osoby funkcyjnej/	"X"
Kierownik ćwiczenia	
Zastępca kierownika ćwiczenia	
Zastępca kierownika ćwiczenia ds.	
działań taktycznych	
ogniowych	
logistycznych	
Pomocnik kierownika ćwiczenia ds.....	
Sztab kierownictwa ćwiczenia	
Grupa koordynacyjno- operacyjna	
Grupa zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia	
Grupa likwidacji strat	
Zespół zabezpieczenia działań taktycznych i ogniowych	
Grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika	
Grupa kontroli dokładności	
-ognia	
-dowiązania	
.....	
Rozjemcy taktyczni	
Rozjemcy ogniowi	
Grupa zabezpieczenia logistycznego	
Grupa omówienia ćwiczenia	

10. Jakie zdaniem Pana powinno się stosować formy sprawdzenia gotowości ćwiczących do ćwiczeń taktycznych.
Proszę zaznaczyć określenia przedsięwzięć, które mogą stanowić składowe takiego sprawdzianu.

Określenie przedsięwzięć	"X"
ćwiczenia grupowe dla kadry	
egzamin teoretyczny kadry	
egzamin praktyczny kadry	
gra decyzyjna dowódców	
seminarium kadry	
sprawdzian znajomości warunków bezpieczeństwa	
sprawdzian wyszkolenia specjalistycznego ćwiczących wg. norm szkoleniowych	
przegląd musztry ze sprzętem	
kontrola stanu technicznego uzbrojenia i sprzętu technicznego	
kontrola stanu zapasów wydzielonych do ćwiczenia	

11. Jakie ćwiczenia taktyczne Pan dotychczas przygotowywał lub prowadził/ uczestniczył w prowadzeniu. Proszę zaznaczyć to znakiem "X" w określonych rubrykach tabeli.

Rodzaj ćwiczeń	zgrywające	doskonalące	sprawdzające	badawcze	pokazowe	metodyczne	inne
Grupowe							
Treningi sztabowe							
Dowódczo- sztabowe							
Gry taktyczne							
Z wojskami:							
- z kompanią wsparcia							
- z dywizjonem;							
- z pułkiem /brygadą/							

Dziękuję za udzielone odpowiedzi

ppłk Grzegorz KOBUSIŃSKI

ZAŁĄCZNIK 4

WYKAZ BADANYCH ĆWICZEŃ

Lp.	ZT oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
1	BDOW	GRUPOWE	PLANOWANIE I ORGANIZACJA OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA	OFIC.SZEFOSTWA AD D-CA 4 pa D-CA 98 dappanc D-CA 15 bdow SZEFOWIE ART.pz / SZEF ARTYLERII DZ	20.01.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA 2.ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE 3.ZARZĄDZENIE BOJOWE.
2			UDZIAŁ ARTYLERII W AKTYWNEJ OBRONIE NADMORSKIM WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z WYDZIELONYMI SIŁAMI MW.		28.04.1993 R.	
3			ORGANIZACJA WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI W OBRONIE NADMORSKIM		19.05.1993 R.	
4			WSPARCIE OGNIOWE ARTYLERII W CZASIE WYKONYWANIA PRZECIWUDERZENIA,LOGISTYCZNE ZABEZPIECZENIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH.		08.09.1993 R.	
5			PLANOWANIE I ORGANIZACJA PRZEGRUPOWANIA W RAMACH OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA.	SZEFOSTWO D-CY JW SZEFOWIE ART. / SZEF ARTYLERII DZ	15.02.1994 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO 2.ZARZĄDZENIE BOJOWE 3. ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE
6			PROWADZENIE DZIAŁAŃ PRZECIWDESANTOWYCH NA WYBRZEŻU NADMORSKIM WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z MW I SIŁAMI OBRONY TERYTORIALNEJ	SZEFOSTWO D-CY 4 pa; 98 dappanc SZEFOWIE ART. BRYGAD. / SZEF ARTYLERII DZ	05.05.1994 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO. 2.ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 3.ROZKAZ BOJOWY. 4.ZARZĄDZENIE BOJOWE. 5.TABELA OGNIA.
7			PLANOWANIE OGNIOWEGO RAŻENIA PRZECIWNIKA PODCZAS PRZECIWUDERZENIA.		25.10.1994 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO. 2.ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 3.SYTUACJA ARTYLERYJSKA. 4.ZARZĄDZENIE BOJOWE.

Lp.	ZT / oddział / pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
8	98 dappanc	GRUPOWE	DZIAŁANIE BATERII PRZECIW-PANCERNEJ W OBRONIE.	D-CY BATERII / DOWÓDCA dappanc	18.01.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWI-CZENIA GRUPOWEGO
9		TRENING SZTABOWY	DZIAŁANIE DYWIZJONU PRZECIWPANCERNEGO W OBRONIE.	Z-CY D-CY;SZEF WiS; SZTAB; D-CY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	25.01.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
10		Z WOJSKA-MI	DZIAŁANIE BATERII PRZECIW-PANCERNEJ W OBRONIE	3 b.PPK / DOWÓDCA dappanc	5 - 6.02.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWI-CZENIA. 2.PLAN PRACY Z-CÓW,ROZJEMCÓW 3.PLAN POZORACJI POLA WALKI
11				2 bappanc / DOWÓDCA dappanc.	8 - 9.02.1993 R.	
12				1 bappanc / DOWÓDCA dappanc	09-10.02.1993 R.	
13		TRENING KIEROWA-NIA OGNIEM	OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GB W NCzP, WYKONANIE ZADAŃ WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI W OBRONIE.	dappanc / SZEF ARTYLERII DZ	10-11.02.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TKO. 2.GRAFIK WYKONYWANIA ZADAŃ. 3.WYTYCZNE ORGANIZACYJNE. 4.ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 5.PLAN POZORACJI.
14			OSIĄGANIE PEŁNEJ GB W NCzP, WYKONANIE ZADAŃ WSPARCIA OGNIOWEGO W DZIAŁANIACH OBRONNYCH WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z SIŁAMI UKŁADU POZANILI-TARNEGO.	dappanc; pa; art.16,32,36 pz / SZEF ARTYLERII DZ	12-13.02.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TKO. 2.PLAN STRZELAŃ. 3.WYTYCZNE 4.ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE 5.ZARZĄDZENIE BOJOWE 6.ZARZĄDZENIE DO KO. 7.PLAN POZORACJI.
15		ĆWICZENIE INSTR.-METOD.	DZIAŁANIE BATERII ARTYLERII W OBRONIE.	D-CY da / SZEF ARTYLERII DZ	17-18.02.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIE ĆWI-CZENIA INSTR.-METOD. 2.PLAN DZIAŁALNOŚCI WYCHOW. 3.PLAN PRACY POMOCNIKA I ROZJEMCÓW. 4.PLAN POZORACJI.
16		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE OBRONY NA KIE-RUNKU NADMORSKIM.	Z-CY D-CY;SZEF WiS; D-CY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	15.03.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU. 2.ZAŁOŻENIE. 3.ZARZĄDZENIE BOJOWE 4. ROZKAZ BOJOWY.
17			OSIĄGANIE PEŁNEJ GB ORAZ PLANOWANIE PRZEGRUPOWANIA W REJON WYJŚCIOWY		14.04.1993 R.	
18		Z WOJSKA-MI	DZIAŁANIE BATERII PRZECIW-PANCERNEJ W OBRONIE.	2 bppanc / DOWÓDCA dappanc	3 - 4.05.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ZAJĘĆ
19				3 b.PPK / DOWÓDCA dappanc		

Lp.	ZT oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
20	98 dappanc	TRENING KIEROWANIA OGNIEM	DZIAŁANIE dappanc JAKO OPpanc DYWIZJI W OBRONIE	dappanc / SZEF ARTYLERII DZ	11-12.05.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU 2.GRAFIK WYKONYWANYCH ZADAŃ 3.WYTYCZNE 4.ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 5.PLAN POZORACJI.
21		TRENING SZTABOWY	DZIAŁANIE dappanc JAKO OPpanc W OBRONIE NAWROMEJ DYWIZJI NA KIERUNKU NADMORSKIM ORAZ TYŁOWE I TECHNICZNE ZABEZPIECZENIA DZIAŁAŃ.	Z-CY D-CY;SRWiS;SZTAB D-CY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	20.03.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
22		TRENING SZTABOWY	OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GB Z JEDNOCZESNYM PLANOWANIEM PRZEGRUPOWANIA W RAMACH OPERACYJNEGO ROZWI-	Z-CY D-CY;SZTAB D-CY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	18-19.01.1994 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
23		Z WOJSKAMI	DZIAŁANIE BATERII W OBRONIE	2 bappanc / DOWÓDCA dappanc	14-15.03.1994R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ZAJĘĆ
24				3 b.PPK / DOWÓDCA dappanc	17-18.03.1994 R.	
25		Z WOJSKAMI	DZIAŁANIE dappanc JAKO OPpanc W OBRONIE.	dappanc / SZEF ARTYLERII DZ	21.03.1994 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM 2.GRAFIK ZADAŃ 3.PLAN POZORACJI 4.ZARZĄDZENIE BOJOWE. 5.WYTYCZNE.
26		TRENING SZTABOWY	WSPARCIE OGNIOWE DYWIZJI W OBRONIE PRZECIWDESANTOWEJ WYBRZEŻA MORSKIEGO WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z SIŁAMI MW I OT.	SZTAB D-CY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	19-20.04.1994R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
27		Z WOJSKAMI	DZIAŁANIE BATERII W OBRONIE	3 b.PPK / DOWÓDCA dappanc	07-08.-6.1994R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA
28				2bappanc / DOWÓDCA dappanc	08-09.06.1994 R.	
29			DZIAŁANIE BATERII W OBRONIE	1bappanc / DOWÓDCA dappanc	10-11.06.1994 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA. 2.PLAN DZIAŁALNOŚCI WYCHOW. 3.PLAN PRACZ POM.I ROZJEMCY. 4.PLAN POZORACJI.
30			DZIAŁANIE dappanc JAKO OPpanc W OBRONIE DESANTOWEJ WYBRZEŻA MORSKIEGO.	dappanc / SZEF ARTYLERII DZ	14-15.06.1994R.	
31		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI BIORĄCEJ UDZIAŁ W PRZECIWUDERZENIU	SZTAB; SRWiS; D-CY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	17-18.08.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU

Lp.	ZI podział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
32	4pa	GRUPOWE	DZIAŁANIE DYWIZJONU ARTYLERII W OBRONIE	DOWÓDCY da / DOWÓDCA pa	18.01.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO
33		Z WOJSKAMI	OSIĄGANIE PEŁNEJ GOTOWOŚCI BOJOWEJ W MIEJSCU CZASOWEGO POBYTU. WYKONANIE ZADAŃ WSPARCIA OGNIOWEGO W DZIAŁANIACH DYWIZJI WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z SIŁAMI UKŁADU POZAMILITARNEGO.	4 pa /bez 1i2 da/ / SZEF ARTYLERII DZ	12-13.02.1993 R.	1.PLAN PRZEPROWADZENIA TKO ARTYLERII DYWIZJI
34			OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ W MIEJSCU CZASOWEGO POBYTU.WYKONANIE ZADAŃ WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI W OBRONIE WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z SIŁAMI UKŁADU POZAMILITARNEGO.		08-09.02.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TKO PUŁKU.
35			TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU NA PODSTAWIE PRZYGOTOWANIA DOKŁADNEGO ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ.	3 da / DOWÓDCA pa	05-06.02.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TKO 3 da
36		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE OBRONY NA KIERUNKU NADMORSKIM WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z WYDZIELONYMI SIŁAMI MARYNARKI WOJENNEJ I SIŁAMI UKŁADU POZAMILITARNE	DOWÓDZTWO 4 pa / DOWÓDCA DOW	15-16.03.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
37			OSIĄGANIE PEŁNEJ GOTOWOŚCI BOJOWEJ W MIEJSCU STAŁEJ DYSLOKACJI ORAZ PLANOWANIE PRZEGRUPOWANIA W REJON WYJŚCIOWY WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z WYDZIELONYMI SIŁAMI UKŁADU POZAMILITARNEGO	DOWÓDZTWO 4 pa 1,2,3 da / DOWÓDCA pa	03.03.1993 R.	
38		GRUPOWE	OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ W MIEJSCU STAŁEJ DYSLOKACJI ORAZ PLANOWANIE PRZEGRUPOWANIA DYWIZJONU ARTYLERII.	DOWÓDCY da / DOWÓDCA pa	04.03.1993 R/	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO
39		DOWÓDCZO-SZTABOWE	PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE DZIAŁAŃ OBRONNYCH NA KIERUNKU NADMORSKIM WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z SIŁAMI MARYNARKI WOJENNEJ I UKŁADU POZAMILITARNEGO	DOWÓDZTWO 4 pa / DOWÓDCA DOW	19-21.04.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTAB.
40		GRUPOWE	PLANOWANIE WYKONANIA ZADAŃ OGNIOWYCH DYWIZJONU W OBRONIE.	DOWÓDCY da / DOWÓDCA pa	05.04.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO
41		DOWÓDCZO-SZTABOWE	OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ W MIEJSCU CZASOWEGO POBYTU. PLANOWANIE I PROWADZENIE OBRONY MARYNARKI W STREF, ODPOWIEDZIALNOŚCI, ZWŁASZCZA WYBRZEŻA MORSKIEGO WSPÓLNIE Z SIŁAMI UKŁADU POZAMILITARNEGO.	DOWÓDZTWO 4 pa / DOWÓDCA DOW	11-13.05.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTAB.

Lp.	ZI oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
42	4pa	TRENING SZTABOWY	PRZYGOTOWANIE I WYKONANIE WSPARCIA OGNIOWEGO OBRONY NAWROTNEJ DYWIZJI NA KIERUNKU NADMORSKIM ORAZ TYŁOWE I TECHNICZNE ZABEZPIECZENIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH PUŁKU.	DOWÓDZTWO 4 pa i 1,2,3, da / DOWÓDCA pa	05.05.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
43		Z WOJSKAMI	PLANOWANIE I WYKONANIE WSPARCIA OGNIOWEGO W OBRONIE NAWROTNEJ DYWIZJI.	4 pa /bez 2i3 da/ / DOWÓDCA pa	17-18.05.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII DYWIZJI.
44			WYKONANIE ZADAŃ WSPARCIA OGNIOWEGO W OBRONIE NAWROTNEJ DYWIZJI.	4 pa/bez 2i3 da/ / SZEF ARTYLERII DZ	14-15.05.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM PUŁKU.
45			OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ W MIEJSCU CZASOWEGO POBYTU. PLANOWANIE I PROWADZENIE OBRONY NAWROTNEJ PRZEZ PUŁK PIERWSZEGO RZUTU DYWIZJI.	4 pa /bez 2i3 da/ / DOWÓDCA POW	20-23.05.1993 R	PLAN PRZEPROWADZENIA INSTRUKTAŻOWO-METODYCZNEGO ĆWICZENIA PUŁKOWEGO.
46			TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU NA PODSTAWIE PRZYGOTOWANIA DOKŁADNEGO ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ.	1 da / DOWÓDCA pa	08-09.06.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU.
47				2 da / DOWÓDCA pa	11-12.06.1993 R.	
48			TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU DO CELÓW NAWODNYCH ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ		28.06-03.07.93R	
49		GRUPOWE	PLANOWANIE I WYKONANIE ZADAŃ OGNIOWYCH DYWIZJONEM W RAMACH WSPARCIA KONTRATAKU.	DOWÓDCA da / DOWÓDCA pa	24.06.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO.
50		TRENING SZTABOWY	UDZIAŁ WE WSPARCIU OGNIOWYM W RAMACH PRZECIWUDERZENIA ORAZ TYŁOWE I TECHNICZNE ZABEZPIECZENIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH.	DOWÓDZTWA 4 pa i 1,2,3 da / DOWÓDCA pa	21.09.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO
51		Z WOJSKAMI	DZIAŁANIE BATERII ARTYLERII W OBRONIE	7,8,9, ba / DOWÓDCA da	02-03.02.1993 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA KONTROLNYCH ZAJĘĆ KOMPLEKSOWYCH BATERII
52				1,2,3 ba / DOWÓDCA da	03-04.06.1993 R.	
53			DZIAŁANIE BATERII DOWÓDZENIA PODCZAS ZABEZPIECZENIA I KONTROLI ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I STRZELAŃ BATERII OGNIOWYCH	bdow. 4 pa / DOWÓDCA pa	08-09.06.1993 R.	

Lp.	ZI oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
54	4pa	DOWÓDCZO-SZTABOWE	PLANOWANIE,ORGANIZACJA I PROWADZENIE OBRONY WYBRZEŻA MORSKIEGO.PRZEJŚCIE DO DRUGIEGO RZUTU KORPUSU I ZWALCZANIE DESANTÓW OPERACYJNYCH WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z WOJSKAMI OT. UDZIAŁ W WYKONYWANIU PRZECIWUDERZENIA KORPUSU.	DOWÓDZTWO 4 pa / DOWÓDCA POW	05-07.10.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTAB.
55			OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ.PLANOWANIE I ORGANIZACJA DZIAŁAŃ PRZECIWDESANTOWYCH NA WYBRZEŻU MORSKIM,PRZEJŚCIE DO DRUGIEGO RZUTU KORPUSU I ZWALCZANIE DESANTÓW OPERACYJNYCH WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z WOJSKAMI OT.PLANOWANIE UDZIAŁU W PRZECIWUDERZENIU KORPUSU W OBSZARZE POW.	DOWÓDZTWO 4 pa / DOWÓDCA DOW.	23-25.08.1994 R.	
56		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE UDZIAŁU W PRZECIWUDERZENIU KORPUSU W OBSZARZE WOW.		15-16.11.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO.
57		Z WOJSKAMI	DZIAŁANIE DYWIZJONU W OBRONIE	1 da / DOWÓDCA pa	14-15.06.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. TAKTYCZNEGO DYWIZJONU.
58		DOWÓDCZO-SZTABOWE	OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ.PLANOWANIE I ORGANIZACJA WSPARCIA OGNIOWEGO DZIAŁAŃ PRZECIWDESANTOWYCH DYWIZJI NA WYBRZEŻU MORSKIM.PLANOWANIE WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI BIORĄCEJ UDZIAŁ W PRZECIWUDERZENIU KORPUSU W OBSZARZE WOW.	DOWÓDZTWO 4 pa i 1,2,3 da / DOWÓDCA pa	10-11.05.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. DOWÓDCZO-SZTAB.
59		TRENING SZTABOWY	OSIĄGANIE WYŻSZYCH STANÓW GOTOWOŚCI BOJOWEJ Z JEDNOCZESNYM PLANOWANIEM PRZEGRUPOWANIA W RAMACH OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA		08-09.02.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO
60			WSPARCIE OGNIOWE DYWIZJI W OBRONIE PRZECIWDESANTOWEJ WYBRZEŻA MORSKIEGO WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z SIŁAMI MW I OT.		25-26.04.1994 R.	
61			PLANOWANIE WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI BIORĄCEJ UDZIAŁ W PRZECIWUDERZENIU W OBSZARZE WOW.		03-04.11.1994 R.	
62			PLANOWANIE UŻYCIA ARTYLERII W STREFIE ODPOWIEDZ.DYWIZJI	DOWÓDZTWO 4pa / SZEF ARTYLERII DZ	21-22.11.1994 R.	
63		Z WOJSKAMI	PLANOWANIE I ORGANIZACJA PRZEGRUPOWANIA ARTYLERII. OGNIOWE WSPARCIE DYWIZJI W OBRONIE MANEWROWEJ.	4 pa /bez 1 da/ / SZEF ARTYLERII DZ	23.03.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU DOWODZENIA I KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII.

Lp.	ZT oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
64	4pa	Z WOJSKAMI	OGNIOWE WSPARCIE MANEWROWYCH DZIAŁAŃ OBRONNYCH DYWIZJI.	SZEF ARTYLERII DZ.	22.03.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM PUŁKU.
65			TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU NA PODSTAWIE PRZYGOTOWANIA DOKŁADNEGO ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ.	3 da / DOWÓDCA pa	15.03.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU.
66		GRUPOWE	OSIĄGANIE WGOB W NSD ORAZ PLANOWANIE PRZEGRUPOWANIA DYWIZJONU ARTYLERII DO REJONU WYJŚCIOWEGO	DOWÓDCY da / DOWÓDCA pa	03.02.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO
67			DZIAŁANIE DYWIZJONU ART. W CZASIE WSPARCIA OBRONY PRZECIWDESANTOWEJ WYBRZEŻA MORSKIEGO		13.04.1994 R.	
68			PRZEGRUPOWANIE DYWIZJONU ARTYLERII NA DUŻĄ ODLEGŁOŚĆ		11.10.1994 R.	
69		Z WOJSKAMI	DZIAŁANIE BATERII ARTYLERII W OBRONIE	1 ba / DOWÓDCA da	09-10.05.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. TAKTYCZNEGO BATERII.
70				2 ba / DOWÓDCA da	10-11.05.1994 R.	
71				3 ba / DOWÓDCA da	13-14.05.1994 R.	
72				7,8,9 ba / DOWÓDCA da	08-10.03.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA KONTROLNYCH ZAJĘĆ KOMPLEKSOWYCH.
73			TRENING KIEROWANIA OGNIEM PUŁKU NA PODSTAWIE PRZYGOTOWANIA DOKŁADNEGO.	4 pa / SZEF ARTYLERII DZ.	15-16.09.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM PUŁKU
74			TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU NA PODSTAWIE PRZYGOTOWANIA DOKŁADNEGO	1 da / DOWÓDCA pa	07-08.09.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU
75				3 da / DOWÓDCA pa	08-09.09.1994 R.	
76			DZIAŁANIE BATERII ARTYLERII W OBRONIE	2 ba / DOWÓDCA da	05-06.09.1994 R.	PLAN PRZEPROWADZENIA KONTROLNYCH ZAJĘĆ KOMPLEKS.
77				9 ba / DOWÓDCA da	06-07.09.1994 R.	

Lp.	ZI oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
78	12DZ	GRUPOWE - I ETAP	PRACA DOWÓDZTW,SZTABÓW ODDZIAŁÓW(PODODDZIAŁÓW) PODCZAS PLANOWANIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII W CZASIE PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA PRZEZ DYWIZJĘ AKTYWNEJ OBRONY MANEWROWEJ W STREFIE PRZYGRANICZNEJ.	DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEFOSTWA ART.pz, DOWÓDCY I SZTABY das z pz SZEF ARTYLERII DZ	16-17.02.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. GRUPOWEGO. -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZ. ĆWICZENIA GRUPOWEGO 1-ETAP. -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa - KARTA OCENY
79		GRUPOWE - II ETAP	PRACA DOWÓDZTW,SZTABÓW ODDZIAŁÓW(PODODDZIAŁÓW) PODCZAS PLANOWANIA UŻYCIA ARTYLERII ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO PODODDZIAŁÓW OGÓLNOWOJSKOWYCH PODCZAS WYKONYWANIA KONTRATAKU.	DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEFOSTWA ART.pz, DOWÓDCY I SZTABY das z pz SZEF ARTYLERII DZ	11-12.05.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. GRUPOWEGO. -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZ. ĆWICZENIA GRUPOWEGO 2-ETAP. -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -KARTA OCENY
80		GRUPOWE - III ETAP	PRACA DOWÓDZTW,SZTABÓW ODDZIAŁÓW(PODODDZIAŁÓW) PODCZAS PLANOWANIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI PODCZAS WYKONYWANIA PRZECIWUDERZENIA NA KIERUNKU NADMORSKIM.	DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEFOSTWA ART.pz, DOWÓDCY I SZTABY das z pz SZEF ARTYLERII DZ	22-23.03.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. GRUPOWEGO. -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZ. ĆWICZENIA GRUPOWEGO 3-ETAP. -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa - KARTA OCENY
81		TRENING KIEROWANIA OGNIEM NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI	PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII W CZASIE PRZYGOTOWANIA PRZEZ DYWIZJĘ OBRONY W STREFIE PRZYGRANICZNEJ	SZEF ART.12 DZ 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 11 pz, 87 bdow SZEF ARTYLERII DZ	17.02.1993 r.	-PLAN KONSPEKT DO PRZEPROWADZENIA TKO NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -PLAN PRZEBIEGU TKO - KARTA OCENY
82		TRENING KIEROWANIA OGNIEM NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI	PLANOWANIE UŻYCIA ARTYLERII ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO PODODDZIAŁÓW OGÓLNOWOJSKOWYCH PODCZAS WYKONYWANIA KONTRATAKU.	SZEF ART.12 DZ 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 11 pz, 87 bdow SZEF ARTYLERII DZ	12.05.1993 r.	-PLAN KONSPEKT DO PRZEPROWADZENIA TKO NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -PLAN PRZEBIEGU TKO - KARTA OCENY
83		TRENING KIEROWANIA OGNIEM NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI	PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO PODCZAS WYKONYWANIA PRZECIWUDERZENIA NA KIERUNKU NADMORSKIM.	SZEF ART.12 DZ 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 11 pz, 87 bdow SZEF ARTYLERII DZ	17.03.1993 r.	-PLAN KONSPEKT DO PRZEPROWADZENIA TKO NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -PLAN PRZEBIEGU TKO - KARTA OCENY
84		TRENING KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII DYWIZJI ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ	DZIAŁANIE ARTYLERII DYWIZJI PODCZAS PROWADZENIA WALKI OBRONNEJ ORAZ WYKONYWANIA KONTRATAKU DRUGIM RZUTEM DYWIZJI.	SZEF.ART.12 DZ, 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 11 pz, 87 bdow SZEF ARTYLERII DZ	16-17.06.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TKO ART 12 DZ - mapa -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII 12 DZ -WYTYCZNE ORGANIZACYJNE DO PRZEPROWADZENIA TKO -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -TABELA OGNIA -HARMONOGRAM PRZEBIEGU TKO -PLAN POZORACJI -MAPA WARUNK. BEZPIECZEŃSTWA -MAPA PRAKTYCZNEGO DZIAŁANIA

Lp.	ZI oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
85	12DZ	TRENING SZTABOWY	UŻYCIE ARTYLERII DYWIZJI W OBRONIE STREFY OBRONNEJ DZIAŁALNOŚCI ORAZ PODCZAS WYKONYWANIA PRZECIWUDERZENIA	SZEF.ART 12 DZ, DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEF.ARTYLERII pz --- SZEF ARTYLERII DZ	10-12.03.1993 r.	-ZAMIAR DO PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO-mapa -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZENI TRENINGU SZTABOWEGO -WSTĘPNE ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEF.ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEF.ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA SZEF.ART.12 DZ -TABELA OGNIA -PLAN DZIAŁAŃ BOJ.ART.12 DZ
86		GRUPOWE - I ETAP	PRACA DOWÓDZTW,SZTABÓW ODDZIAŁÓW(PODODDZIAŁÓW) ARTYLERII, SZEFÓSTW ARTYLERII pz PODCZAS OSIĄGANIA WGG, PLANOWANIA I ORGANIZACJI PRZEGRUPOWANIA ARTYLERII NA DUŻĄ ODLEGŁOŚĆ DO REJONU ROZMIESZCZENIA.	DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEFÓSTWA ART.pz, DOWÓDCY I SZTABY das z pz --- SZEF ARTYLERII DZ	24-25.01.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. GRUPOWEGO. -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZ. ĆWICZENIA GRUPOWEGO 1-ETAP. -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa - KARTA OCENY
87		GRUPOWE - II ETAP	PRACA DOWÓDZTW,SZTABÓW ODDZIAŁÓW(PODODDZIAŁÓW) ARTYLERII, SZEFÓSTW ARTYLERII pz PODCZAS PLANOWANIA I ORGANIZACJI DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII W OBRONIE SZEROKIEJ PRZESZKODY WODNEJ	DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEFÓSTWA ART.pz, DOWÓDCY I SZTABY das z pz --- SZEF ARTYLERII DZ	7- 8.03.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. GRUPOWEGO. -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZ. ĆWICZENIA GRUPOWEGO 2-ETAP. -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -KARTA OCENY
88		GRUPOWE - III ETAP	PRACA DOWÓDZTW,SZTABÓW ODDZIAŁÓW(PODODDZIAŁÓW) ARTYLERII, SZEFÓSTW ARTYLERII pz PODCZAS PLANOWANIA I ORGANIZACJI DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII W DZIAŁANIACH ZACZEPNYCH (UDZIAŁU DYWIZJI W PRZECIWUDERZENIU).	DOWÓDZTWA, SZTABY 2 pa, 99 dappanc, SZEFÓSTWA ART.pz, DOWÓDCY I SZTABY das z pz --- SZEF ARTYLERII DZ	24-25.10.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZ. GRUPOWEGO. -ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZ. ĆWICZENIA GRUPOWEGO 3-ETAP. -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa - KARTA OCENY
89		TRENING KIEROWANIA OGNIEM NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI	PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII PO PRZEGRUPOWANIU ARTYLERII NA DUŻĄ ODLEGŁOŚĆ I PODCZAS WSPARCIA DZIAŁAŃ OBRONNYCH.	SZEF ART.12 DZ 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 41 pz, 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	25.01.1994 r.	-PLAN KONSPEKT DO PRZEPROWADZENIA TKO NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -PLAN PRZEBIEGU TKO - KARTA OCENY
90		TRENING KIEROWANIA OGNIEM NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI	PLANOWANIE UŻYCIA ARTYLERII ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO POD ODDZIAŁÓW OGÓLNOWOJSKOWYCH PODCZAS OBRONY SZEROKIEJ PRZESZKODY WODNEJ.	SZEF ART.12 DZ 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 41 pz, 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	8.03.1994 r.	-PLAN KONSPEKT DO PRZEPROWADZENIA TKO NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -PLAN PRZEBIEGU TKO - KARTA OCENY
91		TRENING KIEROWANIA OGNIEM NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI	PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO W DZIAŁANIACH ZACZEPNYCH (UDZIAŁU DYWIZJI W PRZECIWUDERZENIU).	SZEF ART.12 DZ 2 pa, 99 dappanc, ARTYLERIA 5, 9, 41 pz, 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	25.10.1994 r.	-PLAN KONSPEKT DO PRZEPROWADZENIA TKO NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI -PLAN DZIAŁAŃ BOJOWYCH ARTYLERII - mapa -PLAN PRZEBIEGU TKO - KARTA OCENY

Lp.	ZI / oddział / pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
92	12DZ	TRENING KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII DYWIZJI ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ	DZIAŁANIE ARTYLERII DYWIZJI PODCZAS WSPARCIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH ODDZIAŁÓW (PODODDZIAŁÓW) OGÓLNOWOJSKOWYCH W DZIAŁANIACH OBRONNYCH DYWIZJI.	SZEF.ART.12 DZ, 2 pa, 99 dapanc, ARTYLERIA 5, 9 pz 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	18-19.02.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TKO ART 12 DZ - mapa -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII 12 DZ -WYTYCZNE ORGANIZACYJNE DO PRZEPROWADZENIA TKO -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -TABELA OGNIA -HARMONOGRAM PRZEBIEGU TKO -PLAN POZORAC.,MAPA WAR.BEZ. -MAPA PRAKTYCZNEGO DZIAŁANIA -KARTY OCENY
93		TRENING KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII DYWIZJI ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ	DZIAŁANIE ARTYLERII DYWIZJI PODCZAS WSPARCIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH ODDZIAŁÓW (PODODDZIAŁÓW) OGÓLNOWOJSKOWYCH W DZIAŁANIACH OBRONNYCH DYWIZJI.	SZEF.ART.12 DZ, 2 pa, 99 dapanc, ARTYLERIA 5, 9, 41 pz, 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	21-22.07.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TKO ART 12 DZ - mapa -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII 12 DZ -WYTYCZNE ORGANIZACYJNE DO PRZEPROWADZENIA TKO -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -TABELA OGNIA -HARMONOGRAM PRZEBIEGU TKO -PLAN POZORAC.,MAPA WAR.BEZ. -MAPA PRAKTYCZNEGO DZIAŁANIA -KARTY OCENY
94		TRENING KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII 5 pz ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ	DZIAŁANIE ARTYLERII pz PODCZAS WSPARCIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH PODODDZIAŁÓW OGÓLNOWOJSKOWYCH W OBRONIE.	SZEF.ART.12 DZ, ARTYLERIA 5 pz 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	11-12.02.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TKO ART 12 DZ - mapa -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII 12 DZ -WYTYCZNE ORGANIZACYJNE DO PRZEPROWADZENIA TKO -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -TABELA OGNIA -HARMONOGRAM PRZEBIEGU TKO -PLAN POZORAC.,MAPA WAR.BEZ. -MAPA PRAKTYCZNEGO DZIAŁANIA -KARTY OCENY
95		TRENING KIEROWANIA OGNIEM ARTYLERII 41 pz,2pa ZE STRZELANIEM AMUNICJĄ BOJOWĄ	DZIAŁANIE ARTYLERII pz ORAZ pa PODCZAS WSPARCIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH ODDZIAŁÓW (PODODDZIAŁÓW) OGÓLNOWOJSKOWYCH W OBRONIE SZEROKIEJ PRZESZKODY WODNEJ.	SZEF.ART.12 DZ, 2 pa, ARTYLERIA 41 pz 87 bdow --- SZEF ARTYLERII DZ	19-20.07.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TKO ART 12 DZ - mapa -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII 12 DZ -WYTYCZNE ORGANIZACYJNE DO PRZEPROWADZENIA TKO -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM SZEFA ART.12 DZ -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -TABELA OGNIA -HARMONOGRAM PRZEBIEGU TKO -PLAN POZORAC.,MAPA WAR.BEZ. -MAPA PRAKTYCZNEGO DZIAŁANIA -KARTY OCENY

Lp.	ZI oddział/ pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
98	99 dappanc	GRUPOWE	PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH DYWIZJONU PODCZAS PRZEJŚCIA DYWIZJI DO OBRONY W STREFIE PRZYGRANICZNEJ.	SZTAB, DCY PODOD-DZIAŁÓW, SRWiS 99 dappanc / DOWÓDCA dappanc	22-23.02.1993 r.	-ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZENI ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM - MAPA DOWODZENIA OPpanc 12 DZ W OBRONIE
97			PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH DYWIZJONU ORAZ WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI PODCZAS WYKONYWANIA PRZECIWUDERZENIA NA KIERUNKU NAŁKOPSKIN.	SZTAB, DCY PODOD-DZIAŁÓW, SRWiS 99 dappanc / DOWÓDCA dappanc	28-29.09.1993 r.	-ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZENI ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM - MAPA DOWODZENIA OPpanc 12 DZ W OBRONIE
98		TRENING KIEROWANIA OGNIEM	TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU NA PODSTAWIE DANYCH TWORZENIA(WSTRZELIWANIA) CELÓW POMOCNICZYCH.	PODRODZIAŁY 99 dappanc / DOWÓDCA dappanc	11.05.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU - PLAN KONSPEKT -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA -KARTA OCENY
99			TRENING KIEROWANIA OGNIEM DYWIZJONU NA SIECIACH ŁĄCZNOŚCI	1,2 bappanc / DOWÓDCA dappanc	21.01.1993 r. 23.03.1993 r. 14.10.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU - PLAN KONSPEKT -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA -KARTA OCENY
100		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH DYWIZJONU JAKO OPpanc DZ WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z OZap PODCZAS PRZYGOTOWANIA OBRONY DYWIZJI W STREFIE PRZYGRANICZNEJ.	DOWÓDZTWO, SZTAB, SZEFOWIE SŁUŻB, DOWÓDCY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	19-20.05.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -POŁOŻENIE WYJŚCIOWE I ZAMIAR DZIAŁANIA STRON DO TRENINGU SZTABOWEGO
101			DZIAŁANIE DYWIZJONU JAKO OPpanc DZ WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z OZap PODCZAS PROWADZENIA OBRONY ORAZ WYKONYWANIA KONTRATAKU DRUGIM RZUTEM DYWIZJI.	DOWÓDZTWO, SZTAB, SZEFOWIE SŁUŻB, DOWÓDCY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	24-25.08.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -POŁOŻENIE WYJŚCIOWE I ZAMIAR DZIAŁANIA STRON DO TRENINGU SZTABOWEGO
102			DZIAŁANIE DYWIZJONU JAKO OPpanc DZ WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z OZap PODCZAS UDZIAŁU DYWIZJI W PRZECIWUDERZENIU DYWIZJI W STREFIE PRZYGRANICZNEJ.	DOWÓDZTWO, SZTAB, SZEFOWIE SŁUŻB, DOWÓDCY PODODDZ. / DOWÓDCA dappanc	17-18.11.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -POŁOŻENIE WYJŚCIOWE I ZAMIAR DZIAŁANIA STRON DO TRE
103		TRENING SZTABOWY	OSIĄGANIE WSGB. PLANOWANIE I ORGANIZACJA PRZEGRUPOWANIA DYWIZJONU JAKO OPpanc DYWIZJI NA DUŻĄ ODLEGŁOŚĆ DO REJONU OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA.	DOWÓDZTWO, SZTAB, SZEFOWIE SŁUŻB, DOWÓDCY PODODDŻ. / DOWÓDCA dappanc	11-12.02.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -POŁOŻENIE WYJŚCIOWE I ZAMIAR DZIAŁANIA STRON DO TRENINGU SZTABOWEGO
104		TRENING SZTABOWY	PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OBRONY SZEROKIEJ PRZESZKODY WODNEJ JAKO OPpanc DZ WE WSPÓŁDZIAŁANIU Z OZap DYWIZJI.	DOWÓDZTWO, SZTAB, SZEFOWIE SŁUŻB, DOWÓDCY PODODDŻ. / DOWÓDCA dappanc	19-20.10.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -POŁOŻENIE WYJŚCIOWE I ZAMIAR DZIAŁANIA STRON DO TRENINGU SZTABOWEGO-oleata -POŁOŻENIE ARTYLERII-oleata

Lp.	ZI oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
105	2pa	GRUPOWE	PLANOWANIE I ORGANIZACJA MARSZU DYWIZJONU.	DOWÓDZTWA, SZTABY DYWIZJONÓW / DOWÓDCA pa	14.01.1993 r.	NINGU SZTABOWEGO -PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
106		GRUPOWE	PLANOWANIE I ORGANIZACJA DZIAŁANIA DYWIZJONU W NATARCIU.	DOWÓDZTWA, SZTABY DYWIZJONÓW / DOWÓDCA pa	9.09.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
107		GRUPOWE	PLANOWANIE I ORGANIZACJA DZIAŁANIA DYWIZJONU W OBRONIE.	DOWÓDZTWA, SZTABY DYWIZJONÓW / DOWÓDCA pa	18.11.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
108		GRUPOWE	PRACA DOWÓDCY DYWIZJONU ARTYLERII PODCZAS PLANOWANIA I PROWADZENIA REKONESANSU.	DOWÓDZTWA, SZTABY DYWIZJONÓW / DOWÓDCA 2 pa	16.12.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
109		GRUPOWE	MARSZ DYWIZJONU W SKŁADZIE PUŁKU	DOWÓDCY BATERII I PLUTONÓW / DOWÓDCY da	16.02.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
110		GRUPOWE	CZYNNOŚCI NA ZAKRYTYM SO DO CZASU OTWARCIA OGNIA	DOWÓDCY BATERII I PLUTONÓW / DOWÓDCY da	25.05.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
111		GRUPOWE	DZIAŁANIE DYWIZJONU ARTYLERII W OBRONIE.	DOWÓDCY BATERII I PLUTONÓW / DOWÓDCY da	14.03.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
112		GRUPOWE	DZIAŁANIE DYWIZJONU ARTYLERII W NATARCIU.	DOWÓDCY BATERII I PLUTONÓW / DOWÓDCY da	15.11.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY pa
113		TRENING KIEROWANIA OGNIEM pa	DZIAŁANIE PUŁKU ARTYLERII JAKO GRUPY WSPARCIA OGÓLNEGO W OBRONIE MANEWROWEJ DYWIZJI.	bdow, 2/2 pa 3/2pa / DOWÓDCA pa	9-10.12.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -KARTA OCENY
114		TRENING KIEROWANIA OGNIEM da	DZIAŁANIE DYWIZJONU W OBRONIE I PODCZAS PRZEJŚCIA DO KONTRATAKU	bdow, 1/2 pa / DOWÓDCA pa	22-24.01.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -ZARZĄDZENIE DO KIEROWANIA OGNIEM -ZARZĄDZENIE DO ROZPOZNANIA -KARTA OCENY
115		TRENING KIEROWANIA OGNIEM pa NA ŚRODK. ŁĄCZNOŚCI	DZIAŁANIE pa JAKO GWO W DZIAŁANIACH OBRONNYCH DZ	2/2pa, 3/2pa bdow / DOWÓDCA pa	24.02.1993 r. 12.05.1993 r. 19.08.1993 r. 18.11.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI - KARTA OCENY -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA
116		TRENING KIEROWANIA OGNIEM da NA ŚRODK. ŁĄCZNOŚCI	DZIAŁANIE da W SKŁADZIE pa DZIAŁANIACH OBRONNYCH DZ	1/2 pa / DOWÓDCA da	12.01.1993 r. 20.05.1993 r. 22.07.1993 r. 16.09.1993 r. 4.10.1993 r. 2.12.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI - KARTA OCENY -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA

Lp.	ZT podział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
117	2pa	TRENING KIEROWANIA OGNIEM da NA SRODK. ŁĄCZNOŚCI	DZIAŁANIE da W SKŁADZIE pa DZIAŁANIACH OBRONNYCH DZ	2/2 pa / DOWÓDCA da	4.03.1993 r. 6.05.1993 r. 1.07.1993 r. 14.09.1993 r. 10.11.1993 r. 7.12.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI - KARTA OCENY -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA
118		TRENING KIEROWANIA OGNIEM da NA SRODK. ŁĄCZNOŚCI	DZIAŁANIE da W SKŁADZIE pa DZIAŁANIACH OBRONNYCH DZ	3/2 pa / DOWÓDCA da	21.01.1993 r. 11.03.1993 r. 6.07.1993 r. 7.09.1993 r. 18.10.1993 r. 9.12.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI - KARTA OCENY -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA
119		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE I ORGANIZACJA UŻYCIA ARTYLERII W OBRONIE MANEWROWEJ W STREFIE PRZYGRANICZNEJ.	SZTAB PUŁKU, D-TWA I SZTABY da SŁWiS, SŁ.TECHN., KWATERMISTRZOSTWO / DOWÓDCA pa	18.03.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -SYTUACJE RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE
120		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE I ORGANIZACJA UŻYCIA ARTYLERII PODCZAS WSPARCIA KONTRATAKU DRUGIM RZUTEM DYWIZJI.	SZTAB PUŁKU, D-TWA I SZTABY da SŁWiS, SŁ.TECHN., KWATERMISTRZOSTWO / DOWÓDCA pa	20.05.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -SYTUACJE RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE
121		TRENING SZTABOWY	UDZIAŁ ARTYLERII WE WSPARCIU NATARCIA DYWIZJI.	SZTAB PUŁKU, D-TWA I SZTABY da SŁWiS, SŁ.TECHN., KWATERMISTRZOSTWO / DOWÓDCA pa	18.11.1993 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -SYTUACJE RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE
122		TRENING KIEROWANIA OGNIEM pa NA SRODK. ŁĄCZNOŚCI	DZIAŁANIE pa JAKO GWO W DZIAŁANIACH OBRONNYCH	2/2pa, 3/2pa bdow / DOWÓDCA pa	13.01.1994 r. 19.05.1994 r. 16.07.1994 r. 17.11.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI - KARTA OCENY -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA
123		TRENING KIEROWANIA OGNIEM da NA SRODK. ŁĄCZNOŚCI	DZIAŁANIE da W SKŁADZIE pa DZIAŁANIACH OBRONNYCH DZ	1/2 pa / DOWÓDCA da	13.01.1994 r. 23.03.1994 r. 16.06.1994 r. 18.08.1994 r. 6.10.1994 r. 8.12.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU NA ŚRODKACH ŁĄCZNOŚCI - KARTA OCENY -DOKUMENTACJA ARTYLERYJSKA
124		TRENING SZTABOWY	OSIĄGANIE WSGB. PLANOWANIE PRZEGRUPOWANIA PUŁKU NA DUŻĄ ODLEGŁOŚĆ DO REJONU ROZMIESZCZENIA.	SZTAB PUŁKU, D-TWA I SZTABY da SŁWiS, SŁ.TECHN., KWATERMISTRZOSTWO / DOWÓDCA pa	18-19.01.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -SYTUACJE RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE
125		TRENING SZTABOWY	PLANOWANIE I ORGANIZACJA UŻYCIA ARTYLERII PODCZAS PROWADZENIA WSPARCIA OGNIOWEGO DYWIZJI W OBRONIE SZEROKIEJ PRZESZKODY WODNEJ	SZTAB PUŁKU, D-TWA I SZTABY da SŁWiS, SŁ.TECHN., KWATERMISTRZOSTWO / DOWÓDCA pa	15-16.03.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA TRENINGU SZTABOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -SYTUACJE RODZAJÓW WOJSK -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE
126		ĆWICZENIE DOWÓDCZO-SZTABOWE	OSIĄGANIE WSGB. PLANOWANIE I ORGANIZACJA PRZEGRUPOWANIA pa NA DUŻĄ ODLEGŁOŚĆ DO REJONU ROZMIESZCZENIA. PLANOWANIE ZADAŃ OGÓLNEGO I BEZPOŚREDNIEGO WSPARCIA OGNIOWEGO DZ PODCZAS PROWADZENIA OBRONY.	SZTAB PUŁKU, D-TWA I SZTABY da SŁWiS, SŁ.TECHN., KWATERMISTRZOSTWO PODODDZ. ZABEZP. / DOWÓDCA pa	8- 9.06.1994 r.	-PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWEGO -ZARZĄDZENIE BOJOWE SZEFA ARTYLERII DZ -SYTUACJE RODZAJÓW WOJSK -ZARYS DYNAMIKI WALKI -ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE -ROZKAZ ORGANIZACYJNY

Lp.	ZI oddział pododdz	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących / Prowadzący	Termin ćwiczenia	Dokumenty opracowane w celu przeprowadzenia ćwiczenia
127	6BA	GRUPOWE	PLANOWANIE MARSZU I ROZWINIĘCIA W UGRUPOWANIE BOJOWE	DOWÓDCY DYWIZJONÓW, SZTABY DYWIZJONÓW / ZASTĘPCA DOWÓDCY	05.01.1994 R.	1. PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA. 2. ZAŁOŻENIA TAKTYCZNE. 3. ZARZĄDZENIE BOJOWE. 4. PLAN MARSZU BRYGADY 5. OLEATY.
128			PRACA DOWÓDCY DYWIZJONU PODCZAS ORGANIZACJI DZIAŁAŃ BOJOWYCH	DOWÓDCY DYWIZJONÓW, SZTABY DYWIZJONÓW / DOWÓDCA BRYGADY	02.02.1994 R.	1. PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA. 2. ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 3. PLANY KONSPEKTY Z ROZWIĄZANIEM ZAGADNIEŃ SZKOLENIOWYCH. 4. ZARZĄDZENIE SZEFA SZTABU DO ZABEZPIECZENIA BOJOWEGO 5. ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY 6 BA 6. ZARZĄDZENIE DOWÓDCY 6 BZ DO KIEROWANIA OGNIEM. 7. WYCIĄG Z TABELI OGNIA. 8. OLEATY Z SYTUACJI.
129			PLANOWANIE OGNIA I MANEWRU DYWIZJONU W OBRONIE	DOWÓDCY DYWIZJONÓW, SZTABY DYWIZJONÓW / SZEF SZTABU BRYGADY	24.05.1994 R.	1. PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA. 2. ZAŁOŻENIA TAKTYCZNE. 3. ZARZĄDZENIE BOJOWE. 4. TABELA SYGNAŁÓW DOWODZENIA 5. POŁOŻENIE WOJSK /oleata/ /dwa załączniki/
130			PRACA DOWÓDCY DYWIZJONU PODCZAS OSIĄGANIA GOTOWOŚCI OGNIOWEJ PRZEZ DYWIZJON.	DOWÓDCY DYWIZJONÓW, SZTABY DYWIZJONÓW / DOWÓDCA BRYGADY	06.09.1994 R.	1. PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA. 2. ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 3. ZARZĄDZENIE BOJOWE. 4. POŁOŻENIE WOJSK /oleata/ 5. TABELA SYGNAŁÓW DOWODZENIA
131		DOWÓDCZO-SZTABOWE	OSIĄGANIE WSGD. PLANOWANIE I ORGANIZACJA DZIAŁAŃ BOJOWYCH DYWIZJONU ARTYLERII W SKŁ. BA PODCZAS REALIZACJI OGNIOWEGO WSPARCIA WOJSK WALCZĄCYCH W OBRONIE	DOWÓDZTWO I SZTABY 2 i 4 da, DOWÓDCY BATERII PODODDZIAŁY DOWODZENIA i OGNIOWE / SZEF ARTYLERII PDW	11 - 13.05.1994R	1. PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWEGO 2. ZAŁOŻENIA TAKTYCZNE 3. ZAMIAR ĆWICZENIA Z LEGENDĄ 4. ROZKAZ W SPRAWIE PRZYGOTOWANIA I PRZEPROWADZENIA ĆWICZEŃ 5. ROZKAZ BOJOWY DOWÓDCY 6 BA 6. ZARYS DYNAMIKI WALKI. 7. KARTA OCENY ĆWICZENIA.
132		Z WOJSKAMI	OSIĄGANIE WSGD. DZIAŁANIE DYWIZJONU PODCZAS WYKONYWANIA ZADAŃ W OBRONIE	4 dar / DOWÓDZTWO, SZTABY b.dow. 10 bar, ZABEZP. LOG.	20-21.06.1994R.	1. PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA. 2. ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 3. ROZKAZ BOJOWY. 4. ZARZĄDZENIE DO ZABEZPIECZENIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH, KIEROWANIA OGNIEM, ROZPOZNANIA. 5. PLAN STRZELAŃ 6. PLAN POZORACJI. 7. KARTA OCENY 8. POŁOŻENIE WYJŚCIOWE /oleata/
133			DZIAŁANIE BATERII ARTYLERII RAKIETOWEJ W OBRONIE	BATERIE ARTYLERII 4 dar / DOWÓDCA DYWIZJONU	17-18.06.1994R.	1. PLAN PRZEPROWADZANIA ĆWICZENIA. 2. ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE. 3. ROZKAZ BOJOWY, ZARZĄDZENIE DO ZABEZPIECZENIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH. 4. OLEATA Z POŁOŻENIEM WYJŚC. 5. KARTA OCENY.

ZAŁĄCZNIK 5

PRZEWODNIK OCENOWY DOWÓDCY ODDZIAŁU W ĆWICZENIU DOWÓDCZO - SZTABOWYM.[1/]

I. OCENIANIE W ZAKRESIE PROCESU PODEJMOWANIA DECYZJI.

1. Racjonalność działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- decyzja w pełni uwzględnia warunki pola walki / a w tym głównie możliwości działań i przeciwdziałań przeciwnika/;
- decyzja została w pełni i należycie dostosowana do warunków istniejącego pola walki;
- w decyzji uwzględniono wszelkie aspekty pola walki / przyjęto realne oceny poszczególnych specjalistów /;
- uzasadnianie przedsięwziętych zamierzeń jest pełne i logiczne.

b/ dobrze /4/.

- decyzja w zasadniczych elementach uwzględnia warunki pola walki ;
- decyzja jest dostosowana do warunków istniejącego pola walki ,jednak niektóre pominęła lub uwzględnia tylko w pewnym stopniu;
- uzasadnianie przedsięwziętych zamierzeń jest niepełne lecz logiczne.

c/ dostatecznie /3/.

- decyzja w zasadniczych elementach uwzględnia warunki pola walki ;
- decyzja w niektórych elementach pominęła czynniki warunkujące działanie;
- uzasadnianie przedsięwziętych zamierzeń posiada duże luki i jest nie w pełni logiczne.

1/J.Falkowski, B. Szulc, "Szkolenie dowództw i sztabów w różnego rodzaju ćwiczeniach oraz nowe sposoby i kierunki dla poprawy ich przygotowania ", Warszawa 1987, s.37.

2. Dokładność działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- rozwiązania przyjęte w decyzji są w pełni zgodne z zamiarem i wytycznymi przełożonego;
- przedstawienie przyjętych rozwiązań jest w pełni zgodne z wzorcami i normatywami;
- przedstawiona decyzja rozwiązuje wszystkie niezbędne problemy.

b/ dobrze /4/.

- rozwiązania przyjęte w decyzji nie odbiegają w zasadniczy sposób od wytycznych przełożonego /rozkazów zarządzeń planów/;
- przedstawienie przyjętych rozwiązań wskazuje na drobne - mniej istotne odchylenia od obowiązujących z wzorców i norm lecz odchylenia te nie wpływają decydująco na zrozumienie przez podwładnych.

c/ dostatecznie /3/.

- rozwiązania przyjęte w decyzji nie odbiegają zbyt wyraźnie od wytycznych przełożonego /rozkazów zarządzeń planów/;
- przedstawienie przyjętych rozwiązań wykazuje odchylenia lecz nie zmienia w sposób istotny zamierzeń przełożonego ;
- w decyzji uwzględniono zasadnicze problemy walki.

3. Czystość działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- opracowane decyzje i zadania są logiczne, jasne i zwięzłe oraz nie powodują żadnych niedomówień.

b/ dobrze /4/.

- decyzje oraz postawione zadania są logiczne i jasne lecz zbyt rozwlekłe mogące powodować pewne niejasności w mniej istotnych elementach.

c/ dostatecznie /3/.

- niektóre elementy decyzji i rozkazów są niejasne oraz rozwlekłe;
- mniej ważne elementy mogą powodować wieloznaczność działań u podwładnych.

4. Prostota działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- zaplanowane, przewidywane działania nie wymagają realizacji złożonych przedsięwzięć związanych z dużym nakładem sił, środków i czasu;
- zaplanowane działania w pełni stwarzają warunki do ich planowego wykonania przez podwładnych;
- plany nie zawierają spraw drugorzędnych, leżących często w kompetencjach podwładnych.

b/ dobrze /4/.

- zaplanowane działania w swych zasadniczych elementach są proste i nie wymagają realizacji złożonych przedsięwzięć związanych z dużym nakładem sił, środków i czasu;
- planowane działania stwarzają warunki do ich wykonania, lecz często zawierają sprawy drugorzędne, mogące opóźnić wykonanie zadania lub spowodować zwiększone nakłady.

c/ dostatecznie /3/.

- zaplanowane działania są możliwe do realizacji, lecz wymagają zbyt dużego nakładu sił, środków i czasu;
- w decyzji widać elementy drugorzędne, często wkraczające w kompetencje podwładnych i ograniczające ich inicjatywę.

5. Pewność, śmiałość i ryzykowność działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- dowódca jest w pełni przeświadczony do przyjętego wariantu rozegrania walki;
- przyjęte koncepcje są w pełni oryginalne, odrzucające dotychczasowe schematy działań;
- decyzja stwarza pełne warunki zaskoczenia przeciwnika we wszystkich możliwych aspektach tej zasady;
- przyjęte rozwiązania pozwalają podwładnym na inicjatywę;
- decyzja zawiera dobrze skalkulowane elementy działań o dużej niepewności.

b/ dobrze /4/.

- pełne przeświadczenie dowódcy o konieczności realizacji przyjętego wariantu działań;
- duża oryginalność przyjętych rozwiązań, przynajmniej w zasadniczej koncepcji;
- w decyzji istnieją symptomy zaskoczenia przeciwnika;
- w zasadniczych elementach decyzji możliwość działań o dużej niepewności / ryzykowanych/.

c/ dostatecznie /3/.

- dowódca jest przekonany do zasadniczych elementów wariantu rozegrania walki;
- przyjęta koncepcja jest mało oryginalna lecz poprawna;
- mało elementów ryzykownych i śmiałych pozwalających na zaskoczenie przeciwnika;
- decyzja w swych zasadniczych elementach pozwala podwładnym na inicjatywę w walce.

II. OCENIANIE W ZAKRESIE PROCESU KIEROWANIA WALKA.

1. Racjonalność działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- decyzje i rozkazy podejmowane i przekazywane szybko przy wszechstronnym uwzględnieniu aktualnej sytuacji;
- decyzje i rozkazy w pełni dostosowane do aktualnych warunków pola walki;
- pełne i logiczne uzasadnienie wszelkich rozkazów i poleceń.

b/ dobrze /4/.

- decyzje i rozkazy podejmowane i przekazywane szybko z uwzględnieniem zasadniczych elementów sytuacji;
- decyzje i wydane polecenia dostosowane do aktualnych warunków wytworzonych na polu walki;
- wszelkie podjęte decyzje i wydane zarządzenia wynikają z logicznych przemyśleń.

c/ dostatecznie /3/.

- decyzje i rozkazy uwzględniają główne warunki pola walki i zostały podjęte i wydane w czasie umożliwiającym ich realizację;
- luki w rzeczowym i logicznym uzasadnieniu podjętych decyzji i wydanych poleceń.

2. Dokładność działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- przyjęte decyzje i wydane polecenia pokrywały się w pełni z zamiarem przełożonego i nakazanymi normatywami;
- stawiane zadania są zgodne ze współczesnymi zasadami sztuki wojennej;
- podejmowane decyzje i przekazywane zadania rozwiązywały wszystkie niezbędne problemy określonej sytuacji.

b/ dobrze /4/.

- przyjęte decyzje oraz postawione zadania nie odbiegają od wytycznych i zamierzeń przełożonego ;
- stawiane zadania są zgodne ze współczesnymi zasadami sztuki wojennej;
- podejmowane decyzje i przekazywane zadania rozwiązywały zasadnicze problemy określonej sytuacji.

c/ dostatecznie /3/.

- przyjęte decyzje oraz stawiane zadania odbiegają od wytycznych i zamierzeń przełożonego w niektórych /ubocznych/ zagadnieniach;
- stawiane zadania są zgodne z głównymi zasadami sztuki wojennej;
- podejmowane decyzje i przekazywane zadania rozwiązywały zasadnicze problemy określonej sytuacji, lecz w rozwiązaniach dostrzegane są luki.

3. Czystość działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- powzięte decyzje oraz stawiane zadania są logiczne jasne i zwięzłe oraz nie powodują wśród podwładnych żadnych niedomówień.

b/ dobrze /4/.

- powzięte decyzje oraz stawiane zadania są logiczne i jasne lecz zbyt rozwlekłe, mogące powodować pewne niejasności w mniej istotnych elementach, zwięzłe oraz nie powodują wśród podwładnych żadnych niedomówień.

c/ dostatecznie /3/.

- niektóre elementy decyzji i stawianych zadań są mało jasne i zbyt rozwlekłe;
- mniej ważne elementy mogą powodować wieloznaczność działań u podwładnych.

4. Prostota działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- podjęte decyzje oraz postawione zadania nie wymagają realizacji skomplikowanych, złożonych przedsięwzięć związanych z dużym nakładem sił i środków oraz czasu;
- postawione zadania stwarzają pełne warunki do ich pełnego wykorzystania przez podwładnych;
- rozkazy nie wkraczają w kompetencje dowódcze podwładnych.

b/ dobrze /4/.

- podjęte decyzje oraz postawione zadania w swych zasadniczych elementach są proste i nie wymagają złożonych przedsięwzięć;
- decyzje oraz stawiane podwładnym zadania stwarzają warunki do ich realizacji lecz zawierają sprawy drugorzędne mogące spowodować zwiększone nakłady;

c/ dostatecznie /3/.

- postawione zadania są możliwe do zrealizowania lecz wymagają zbyt dużego nakładu sił i środków;
- postawione zadania w niektórych kwestiach wkraczają w kompetencje podwładnych ograniczając ich inicjatywę.

5. Pewność, śmiałość i ryzykowność działania.

a/ bardzo dobrze /5/.

- wysoka pewność i zdecydowanie w podejmowaniu decyzji i stawianiu zadań;
- wysoka oryginalność przyjętych decyzji odrzucających schematyczne działanie;
- duże zdecydowanie i szybkość w uzupełnieniu realizowanych decyzji oraz stawianiu zadań;

- podejmowanie działań o dużej niepewności i konsekwencja w ich realizowaniu;
- pozwalanie podwładnym na inicjatywę w walce, śmiała akceptacja ich decyzji;
- podejmowanie decyzji stwarzających warunki uzyskania zaskoczenia w różnych fazach działań.

b/ dobrze /4/.

- pełne przeświadczenie o konieczności podjętych decyzji;
- duża oryginalność przyjmowanych rozwiązań w zasadniczych fazach walki;
- dążność do działań mogących zaskoczyć przeciwnika;
- podejmowanie w poszczególnych etapach walki działań o dużej niepewności /ryzykownych/.

c/ dostatecznie /3/.

- przekonanie do podjętych decyzji i wiara w wykonanie zadań przez podwładnych;
- poprawność z elementami oryginalności w przyjmowanych koncepcjach działań;
- podejmowanie w niektórych fazach walki śmiałych i ryzykownych działań.

6. Energiczność działań.

a/ bardzo dobrze /5/.

- duża rzutkość i zaradność w podejmowaniu decyzji, stawianiu zadań w trudnych sytuacjach taktycznych i operacyjnych;
- ustawiczny wysiłek w dążeniu do osiągnięcia wytyczonych celów /wysoka pilność i pracowitość/;
- wysoki stopień wytrwałości w rozgrywaniu podjętych decyzji;
- duża wytrzymałość psychiczna i fizyczna;
- bardzo wysoki stopień odporności na zmęczenie i niepowodzenie.

b/ dobrze /4/.

- rzutkość i zaradność w podejmowaniu decyzji i stawianiu zadań w trudnych sytuacjach taktycznych i operacyjnych;
- wysoki wysiłek w dążeniu do osiągnięcia wytyczonych celów /wysoka pilność i pracowitość/;
- wytrwałość w rozgrywaniu podjętych decyzji;
- wytrzymałość psychiczna i fizyczna;
- wysoki stopień odporności na zmęczenie.

c/ dostatecznie /3/.

- umiejętność podejmowania decyzji i stawiania zadań w sytuacjach trudnych;
- stały wysiłek w dążeniu do osiągnięcia wytyczonych celów;
- wytrzymałość fizyczna i psychiczna- zdolność kierowania walką przez dłuższy okres.

ZAŁĄCZNIK 6

KARTA OCENY
ĆWICZENIA (TRENINGU KIEROWANIA OGNIEM)

.....
(oddział,pododdział)

Dowódca: .....
(stopień,imię,nazwisko)

Szef sztabu: .....
(stopień,imię,nazwisko)

Szef szkolenia:.....
(stopień,imię,nazwisko

Szef logistyki:.....
(stopień.imię,nazwisko)

Temat ćwiczenia:.....
.....

Data,miejsce
i czas trwania ćwiczenia:.....
.....

Skład uczestników ćwiczenia:.....
.....

I. ZESTAWIENIE OCEN

Podział	Przedmiot	Zagadnienie	Poddziały Przedmioty Zagadnienia Podzagadnienie	Ocena za:		
				Zagadnienie	Przedmiot	Podział
1	2	4	5	6	7	8
1. Działalność taktyczna dowództwa, sztabu, szefostwa (dowódcy)						
	1. Przygotowanie dowództwa, sztabu, szefostwa, (dowódcy) do wykonania zadań w warunkach działań bojowych					
			1. Przygotowanie osób funkcyjnych do wypełniania obowiązków na etatowych stanowiskach			
			2. Rozwinięcie stanowisk dowodzenia (miejsc pracy) oraz ich przygotowanie pod względem łączności, oprzyrządowania, zabezpieczenia socjalno-bytowego, ochrona, obrona.			
			3 Znajomość sytuacji i zadań wynikających z rozkazów i zarządzeń przełożonych.			
	2. Przygotowanie działań bojowych					
			1. Wartość merytoryczna wniosków wynikających z oceny sytuacji, zadań do zaplanowania działalności taktyczno-ogniowej artylerii			
			2. Poprawność i realność opracowywanych kalkulacji taktyczno-ogniowych			
			3. Zasadność podziału sił i środków artylerii			
			4. Realność i zgodność wypracowanej decyzji z zamiarem przełożonego i otrzymanym zadaniem			
			5. Jakość i terminowość wykonywanej dokumentacji			
			6. Organizacja pracy zespołowej i funkcjonowanie komórek (osób) funkcyjnych			
			7. Wiedza z zakresu znajomości działań taktycznych wojsk własnych i przeciwnika			
	3. Prowadzenie działań bojowych i dowodzenie wojskami					
			1. Treść, forma zadań (zarządzeń) bojowych oraz doprowadzenie ich do wykonawców			
			2. Utrzymanie współdziałania ze wspieranymi oddziałami (pododdziałami) ogólnowojskowymi, z pododdziałami organicznymi, (przydzielonymi)			
			3. Organizowanie i funkcjonowanie elementów zabezpieczenia bojowego i logistycznego			

1	2	4	5	6	7	8
		4. Organizowanie i funkcjonowanie systemu rozpoznania, dowodzenia i kierowania ogniem				
		5. Zapewnienie ciągłości wsparcia ogniowego				
		6. Praca punktów, stanowisk dowodzenia, ich przemieszczanie				
		7. Dowodzenie i kierowanie pododdziałami w toku walki, utrzymanie łączności				

2. Działalność taktyczna wojsk

1. Przygotowanie pododdziałów (stanów osobowych, sprzętu) do prowadzenia działań oraz realizacji zamierzeń związanych z przygotowaniem do strzelania i kierowania ogniem.			
2. Manewr pododdziałami (elementami ugrupowania bojowego) w tym marsz, rozwinięcia i przesunięcia)			
3. Organizowanie rozpoznania, wyznaczanie współrzędnych celów oraz prowadzenie rozpoznania			
	1. Wyniki rozpoznania		
	2. Prowadzenie rozpoznania		
4. Realizacja zabezpieczenia bojowego			
	1. Przygotowanie geodezyjne		
		1. Dokładność wyznaczonych współrzędnych	
		2. Realizacja przedsięwzięć geodezyjnych	
	2. Przygotowanie meteorologiczne		
	3. Przygotowanie balistyczne		
	4. Elementy zabezpieczenia bojowego		
		1. Ubezpieczenie	
		2. Maskowanie	
		3 Obrona przeciwchemiczna	
		4. Obrona przeciwlotnicza	
		5. Zabezpieczenie inżynieryjne	
5. Realizacja zabezpieczenia logistycznego			
	1. Przygotowanie techniczne (dział wozów dowodzenia, przyrządów i amunicji)		
	2. Sprawność uzbrojenia i sprzętu w działaniach bojowych		
	3. Praca elementów zabezpieczenia logistycznego		
3. Wykonanie zadań ogniowych*			
Ocena ćwiczenia (treningu kierowania ogniem)			

II. Ocena wykonania zadań ogniowych

a/ z zakrytych stanowisk ogniowych

Lp	Nr celu, zadanie i warunki jego wykonania	Pododdział	Czas wyk. zadania		Dokładność ognia				Stosowanie zasad ISiKO		Ocena wykonania ogn
			Czas /minsek/	Ocena	w donośności % DT	w k-ku /w tys/	Ocena		Liczba błędów	Ocena	
							ba	da pa BA			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1

b/ ogniem na wprost

Lp	Nr zadania, warunki jego wykonania	Rodzaj celu	Pododdział, liczba środków ogniowych	Ocena wykonania zadania

Uwaga: Podczas treningu strzelania wypełnia się karty strzelnicze.

Razem wykonywano .... zadań ogniowych. % wykonania .....

Ocena wykonania zadań ogniowych. .....

III. Dodatnie strony i zasadnicze niedociągnięcia (wg poddziałów, przedmiotów, zagadnień (podzagadnień) ujętych w tabeli-zestawienie ocen;

.....

.....

Kierownik ćwiczenia(treningu)

....

(data) (stanowisko, stop, imię, nazwisko)

.....

(podpis)

IV. Uwagi wyższego dowódcy (szefa):

.....

.....

.....

....

(data) (stanowisko, stop. imię, nazwisko)

.....

(podpis)

ZAŁĄCZNIK 7

PRZYKŁADOWE ZADANIA SZKOLENIOWE WRiA.

W "Rozkazie Szefa Sztabu Generalnego WP do szkolenia i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w 1993 roku" wojskom rakietowym i artylerii sformułowano następujące zadanie : "...wdrożyć nowe sposoby planowania i organizacji działań w operacji i walce. Główny nacisk położyć na osiągnięcie dużej skuteczności ogniowej w działaniach o wysokiej dynamice. We współdziałaniu z innymi rodzajami wojsk doskonalić kompleksowe użycie środków przeciwpancernych w zwalczaniu broni pancernej. Usprawnić system dowodzenia i kierowania ogniem ".

Ponadto w planowaniu i realizacji procesu szkolenia uwzględnić należy zadania dotyczące w określonym zakresie WRiA zawarte w treści innych sformułowań rozkazu, a dotyczące :

- doskonalenia sposobów mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia i wielowariantowego tworzenia ugrupowań do prowadzenia obrony ;
- umiejętnego łączenia ognia i manewru we wszystkich formach walki;
- usprawnienia metodyki podtrzymywania umiejętności i nawyków przez żołnierzy rezerwy, zwłaszcza specjalistów wymagających systematycznych treningów ;
- utrwalenia umiejętności regulaminowych,zwłaszcza w codziennym toku służby wojskowej;
- kształtowania wartości moralno - bojowych zgodnie z konstytucyjnymi funkcjami wojska ;
- kontynuowanie prac nad doskonaleniem systemu gotowości bojowej;
- podwyższania umiejętności wykorzystania posiadanych systemów informatycznego wspomagania szkolenia i dowodzenia.

Sprecyzowane zadania do szkolenia i działalności wojsk w roku szkoleniowym dla związków taktycznych i odziałów, w tym artylerii winny znaleźć się w " Rozkazach Dowódcy Okręgu Wojskowego / Związku Taktycznego, Oddziału/ do szkolenia i działalności wojsk w .... roku".

Przykładowo w Pomorskim Okręgu Wojskowym zadania dla artylerii sformułowano następująco[1/]:" W szkoleniu wojsk rakietowych i artylerii wdrożyć nowe sposoby planowania i organizacji wsparcia ogniowego wojsk w działaniach bojowych w strefie odpowiedzialności okręgu.

Zapewnić skuteczność ogniową w manewrowych działaniach obronnych i w przeciwuderzeniu z zachowaniem ciągłości wsparcia ogniowego walczących wojsk.

Doskonalić użycie środków przeciwpancernych we współdziałaniu z innymi rodzajami wojsk w zwalczaniu broni pancernej przeciwnika.

Zachować sprawność systemu dowodzenia oraz kierowania uderzeniami rakiet i ogniem artylerii ".

Jako główne zadania i tematykę szkoleniową w 1993 roku nakazano przyjąć [2/]:

1/w Dowództwie POW- "Przygotowanie i prowadzenie obrony manewrowej w strefie odpowiedzialności okręgu z wyeksponowaniem obrony wybrzeża morskiego oraz działań na kierunkach w terenie lesisto- jeziornym we współdziałaniu z WOW, MW i WLOP. Zabezpieczenie i udział w wykonaniu przeciwuderzenia. Mobilizacyjne rozwinięcie wojsk oraz logistyczne wsparcie

---

1/Rozkaz Dowódcy Pomorskiego Okręgu Wojskowego Nr 216 z dnia 19 listopada 1992 roku do szkolenia i działalności wojsk w 1993 roku.

2/tamże.

operacyjnego rozwinięcia wojsk i sił oraz działań bojowych, a także prowadzenia działań we współdziałaniu z układem pozamilitarnym.Organizacja uzupełnienia jednostek wojskowych w wyniku poniesionych strat.

2/w związkach taktycznych i samodzielnych oddziałach:

a/ w ogólnowojskowych związkach taktycznych:

- 2DZ- "Osiąganie WSGB.Przygotowanie i prowadzenie aktywnej obrony manewrowej na kierunku nadmorskim i terenie lesisto - jeziornym w strefie operacyjno- taktycznej we współdziałaniu z wydzielonymi siłami OT i układu pozamilitarnego. Zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu oraz logistyczne wsparcie działań bojowych ".

w tym 37 pa - Osiąganie WSGB. Wykonanie zadań wsparcia ogniowego dywizji prowadzącej aktywną obronę manewrową oraz podczas przeciwuderzenia.

- 8DZ- "Osiąganie WSGB.Przygotowanie i prowadzenie aktywnej obrony manewrowej na kierunku nadmorskim we współdziałaniu z wydzielonymi siłami MW, OT i układu pozamilitarnego.
Zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu oraz logistyczne wsparcie działań bojowych ".

w tym 4pa - Osiąganie WSGB. Przygotowanie i wykonanie wsparcia ogniowego w aktywnej obronie manewrowej na kierunku nadmorskim we współdziałaniu z wydzielonymi siłami MW,OT i układu pozamilitarnego. Udział we wsparciu ogniowym w ramach przeciwuderzenia oraz tyłowe i techniczne zabezpieczenie działań bojowych.

- 12DZ- "Osiąganie WSGB.Przygotowanie i prowadzenie aktywnej obrony manewrowej w strefie przygranicznej we współdziałaniu z wydzielonymi siłami OT i układu pozamilitarnego. Zabezpieczenie

i udział w przeciwuderzeniu na kierunku nadmorskim oraz logistyczne wsparcie działań bojowych ".

w tym 2pa -"Osiąganie WSGB. Przygotowanie i wykonanie zadań wsparcia ogniowego podczas prowadzenia aktywnej obrony manewrowej na w strefie przygranicznej oraz udział dywizji w przeciwuderzeniu na kierunku nadmorskim ".

- 7BOW- "Osiąganie WSGB.Przygotowanie i prowadzenie aktywnej obrony manewrowej na kierunku nadmorskim we współdziałaniu z wydzielonymi siłami MW, OT i układu pozamilitarnego. Zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu oraz logistyczne wsparcie działań bojowych ".

w tym 20dam -" Osiąganie WSGB. Planowanie i wykonanie zadań wsparcia ogniowego w aktywnej obronie manewrowej brygady na kierunku nadmorskim i w przeciwuderzeniu. Techniczne i tyłowe zabezpieczenie działań bojowych ".

b/w oddziałach wojsk rakietowych i artylerii:

6BAA -" Osiąganie WSGB.Planowanie i wykonanie zadań wsparcia ogniowego aktywnej obrony manewrowej, w tym na kierunku nadmorskim. Zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu oraz wykonanie zadań logistycznego wsparcia działań bojowych brygady".

2pr -" Osiąganie WSGB. Planowanie i wykonanie pojedyńczych i grupowych uderzeń rakietowych w aktywnej obronie manewrowej, w tym na kierunku nadmorskim.Zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu oraz wykonanie zadań logistycznego wsparcia działań bojowych pułku".

14pappanc -" Osiąganie WSGB.Planowanie i działanie jako OPpanc w aktywnej obronie manewrowej, w tym na kierunku nadmorskim i w terenie lesisto-jeziornym we współdziałaniu z OZap i śmigłowcami.Zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu oraz wykonanie zadań logistycznego wsparcia działań bojowych pułku".

30dra -" Osiąganie WSGB. Planowanie prowadzenie rozpoznania dla potrzeb wsparcia ogniowego aktywnej obrony manewrowej, w tym na kierunku nadmorskim oraz w przeciwuderzeniu".

ZAŁĄCZNIK 8

ZNACZENIE UMIEJETNOSCI PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH WSRÓD OBOWIĄZKÓW SŁUŻBOWYCH OFICERÓW.

(wg opinii badanych kierowników i autorów ćwiczeń)

OKRESLENIE	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
BARDZO DUŻE	51.9%
DUŻE	40.4%
PRZECIĘTNE	7.7%
MAŁE	0%
BARDZO MAŁE	0%
ŻADNE	0%

ZAŁĄCZNIK 9

OCENA UMIEJETNOSCI OFICEROW ARTYLERII W ZAKRESIE OPRACOWANIA, ORGANIZOWANIA I PROWADZENIA CWICZEN.

(wg opinii badanych)

UMIEJETNOSC	SKALA OCEN	% OCEN samoocena ocena podwładnych
W ZAKRESIE OPRACOWANIA CWICZEN	6-CELUJACA	0% 0%
	5-BARDZO DOBRA	9,6% 3,8%
	4-DOBRA	67,3% 38,5%
	3-DOSTATECZNA	17,3% 42,3%
	2-MIERNA	5,8% 9,6%
	1-NIEDOSTATECZ.	0% 5,8%
W ZAKRESIE ORGANIZOWANIA CWICZEN	6-CELUJACA	3,8% 0%
	5-BARDZO DOBRA	3,8% 3,8%
	4-DOBRA	48,1% 34,6%
	3-DOSTATECZNA	40,3% 46,2%
	2-MIERNA	3,9% 9,6%
	1-NIEDOSTATECZ.	0% 5,8%
ZAKRESIE PROWADZENIA CWICZEN	6-CELUJACA	5,8% 0%
	5-BARDZO DOBRA	15,4% 1,9%
	4-DOBRA	67,3% 75,0%
	3-DOSTATECZNA	11,5% 17,3%
	2-MIERNA	0% 5,8%
	1-NIEDOSTATECZ.	0% 0

ZAŁĄCZNIK 10

ŹRÓDŁA I ZAKRES Z JAKICH CZERPIA BADANI WIEDZE I UMIEJETNOSCI W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA CWICZEN.

a/wiedza zdobyta czasie zajęć programowych

ŹRÓDŁO / ZAKRES	% APROBATY ANKIETOWANYCH OFICERÓW
w Szkole Oficerskiej	
bardzo duży	0%
duży	17,3%
przeciętny	23,1%
mały	21,1%
bardzo mały	15,4%
żaden	23,1%
w ramach Wyższych Kursów Doskonalenia Oficerów	
bardzo duży	0%
duży	56,2%
przeciętny	12,5%
mały	25,0%
bardzo mały	4,2%
żaden	2,1%
w ramach studiów akademickich / AGG, AON itp./	
bardzo duży	60%
duży	28,0%
przeciętny	0%
mały	12%
bardzo mały	0%
żaden	0%

Spośród ankietowanych:
52 oficerów ukończyło WSO;
48 oficerów ukończyło WKDO;
25 oficerów ukończyło akademie wojskowe.

b/wiedza zdobyta samodzielnie na podstawie literatury przedmiotu

ZRØDŁO / ZAKRES	% APROBATY ANKIETOWANYCH OFICERØW
Myśl Wojskowa	
bardzo duży	9,6%
duży	38,5%
przeciętny	23,1%
mały	15,3%
bardzo mały	9,6%
żaden	3,9%
Przegląd Wojsk Lądowych	
bardzo duży	26,9%
duży	26,9%
przeciętny	38,5%
mały	3,9%
bardzo mały	1,9%
żaden	1,9%
Instrukcje, poradniki itp.	
bardzo duży	26,9%
duży	65,4%
przeciętny	5,8%
mały	1,9%
bardzo mały	0%
żaden	0%
Literatura obcojęzyczna	
bardzo duży	0%
duży	0%
przeciętny	19,2%
mały	17,3%
bardzo mały	5,8%
żaden	57,7%

c/wiedza zdobyta podczas pracy w jednostce wojskowej

Źródło i zakres	% aprobaty ankietowanych oficerów
Własne doświadczenia	
bardzo duży	38,6%
duży	50,0%
przeciętny	5,8%
mały	5,8%
bardzo mały	0%
żaden	0%
Doświadczenia i wytyczne przełożonych	
bardzo duży	17,3%
duży	50,0%
przeciętny	26,9%
mały	3,9%
bardzo mały	1,9%
żaden	0%
Doświadczenia innych rodzajów wojsk 1/	
bardzo duży	
duży	7,4%
przeciętny	5,5%
mały	
bardzo mały	
żaden	

1/ Odpowiedzi na to pytanie udzieliło 12,9% respondentów.

ZAŁĄCZNIK 11

CZYNNIKI MAJĄCE DECYDUJĄCY WPŁYW NA OBNIŻANIE WYNIKÓW SZKOLENIOWYCH ĆWICZEŃ.

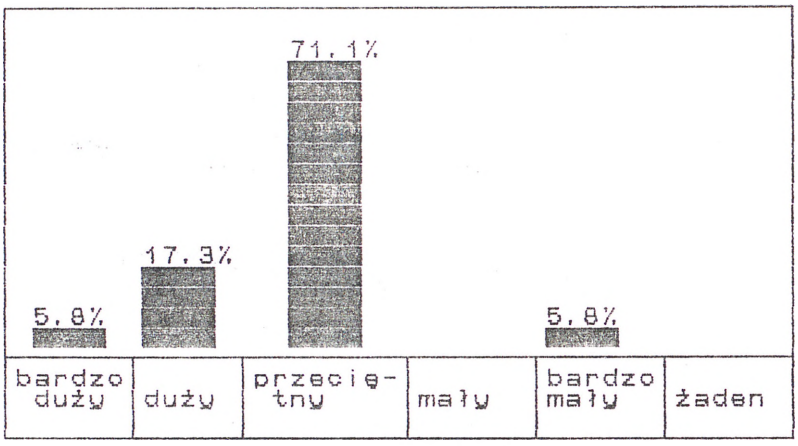
(wg opinii badanych oficerów)

CZYNNIKI	% WSKAZAŃ ANKIETOWANYCH
Przerabianie zbyt wielu zagadnień szkoleniowych w ograniczonym czasie	77.7%
Zbyt częste przerabianie takich zagadnień, które w ciągu roku były wielokrotnie już rozwiązywane	55.5%
Bardzo pobieżne traktowanie problematyki przygotowania dowództw sztabów i pododdziałów do wykonywania zadań na ćwiczebnym polu walki	44.4%
Forma i treść podstawowych dokumentów ćwiczeń nie odpowiada zbyt często potrzebom sprawnego ich przeprowadzenia	66.6%
Mały realizm w przyjmowanej przez autorów ćwiczeń ocenie możliwości wojsk własnych i p-ka	55.5%
Schematyzm w proponowanych rozwiązaniach	61.1%
Mała złożoność i dynamiczność tworzonych sytuacji taktycznych.	38.8%
Ubogie pod względem technicznym wyposażenie ośrodków szkoleniowych.	72.2%
Nadawanie niektórym problemom zbyt wielkiego znaczenia np. wygląd zewnętrzny	44.4%
Wymogi artystycznego, nie funkcjonalnego wykonywania dokumentów na polu walki	16.6%

ZAŁĄCZNIK 12

STOPIEŃ ZASPOKAJANIA POTRZEB W ZAKRESIE OCZEKIWANYCH TREŚCI W LITERATURZE DOTYCZĄCEJ PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ.

(wg opinii badanych oficerów)

ZAŁĄCZNIK 13

ZGODNOŚĆ POGLĄDÓW ODNOŚNIE KLASYFIKACJI, PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ W DOSTĘPNEJ LITERATURZE.

(wg opinii badanych oficerów)

OKREŚLENIE	% OPINII BADANYCH
Całkowita zgodność	0%
Zgodność	17,3%
Częściowa zgodność	61,5%
Niezgodność	21,2%
Całkowita niezgodność	0%

ZAŁĄCZNIK 14

STOPIEŃ ODZWIERCIEDLENIA CHARAKTERU PRZYSZŁYCH DZIAŁAŃ BOJOWYCH POPRZEZ TEMAT, CELE SZKOLENIOWE I TREŚĆ PRZEPROWADZONYCH ĆWICZEŃ.

(wg opinii badanych oficerów)

STOPIEŃ % OPINII	BARDZO DUŻY	DUŻY	PRZECIĘTNY	MAŁY	BARDZO MAŁY	ŻADEN
Temat		13,5%	23,1%	38,4%	19,2%	5,8%
Cele szkoleniowe	9,6%	7,7%	46,2%	19,2%	11,5%	5,8%
Treść ćwiczenia		30,8%	23,1%	28,8%	11,5%	5,8%
Warunki			40,3%	15,4%	13,5%	30,8%
Ogółem	2,4%	13%	33,2%	25,5%	13,9%	12%

ZAŁĄCZNIK 15

STOPIEŃ WPŁYWU PRZYJĘTEJ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ, ZASTOSOWANYCH METOD PRACY KIEROWNICTWA I SPOSOBÓW INFORMOWANIA ĆWICZĄCYCH NA PROWADZENIE ĆWICZENIA W SPOSÓB CIĄGŁY.

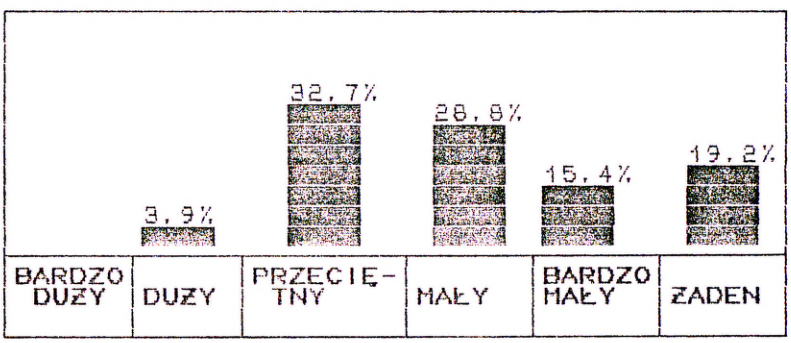
(wg opinii badanych uczestników ćwiczeń)

W STOPNIU	BARDZO DUŻYM	DUŻYM	PRZECIĘTNYM	MAŁYM	BARDZO MAŁYM	ŻADNYM
struktura organizacyjna	3,9%	19,2%	17,3%	34,6%	15,4%	9,6%
metody pracy kierownictwa	9,6%	32,7%	23,1%	11,5%	7,7%	15,4%
sposoby informowania ćwiczących	5,8%	13,5%	48%	9,6%	15,4%	7,7%
Ogółem	6,4%	21,8%	29,5%	18,6%	12,8%	10,9%

ZAŁĄCZNIK 16

STOPIEŃ WPŁYWU ZASTOSOWANYCH W ĆWICZENIU ORGANIZACJI I METOD PRACY GRUP POZORACJI NA ZBLIŻANIE SYTUACJI DO REALIÓW PRZYSZŁEGO POLA WALKI.

(wg opinii badanych oficerów)

ZAŁĄCZNIK 17

CZY STWORZONE SYTUACJE BOJOWE W ĆWICZENIU WYMUSZAŁY I WYZWALAŁY U ĆWICZĄCYCH

(wg opinii badanych uczestników ćwiczeń)

Określenie	% aprobaty ćwiczących
a/inicjatywę i aktywność	
tak	32,7%
nie	55,8%
nie mam zdania	11,5
b/stanowczość i pryncypialność	
tak	48,1
nie	34,6%
nie mam zdania	17,3%
c/podejmowanie nieszablonowych decyzji	
tak	9,6%
nie	76,9%
nie mam zdania	13,5%
d/ skracanie czasu obiegu informacji	
tak	57,7%
nie	28,8%
nie mam zdania	13,5%
e/dokładność i szybkość opracowania dokumentów	
tak	19,2%
nie	28,8%
nie mam zdania	52,0%

ZAŁĄCZNIK 18

WYKORZYSTANIE TECHNIKI KOMPUTEROWEJ W ĆWICZENIACH ARTYLERII.

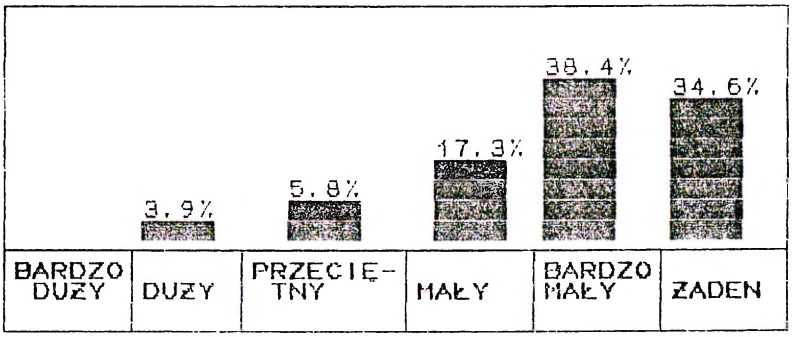
(wg opinii badanych autorów ćwiczeń)

określenie	%opinii badanych
W ćwiczeniach na moim szczeblu wykorzystuje się technikę mikrokomputerową w tym tylko:	82.7%
- do obliczania nastaw	46.2%
- jako edytory tekstu	9.6%
W ćwiczeniach na moim szczeblu nie wykorzystuje się komputerów	17.3%

ZAŁĄCZNIK 19

ZAKRES POZNANIA PRZEZ ĆWICZĄCYCH OCENY SWOJEJ PRACY PODCZAS ĆWICZENIA NA PODSTAWIE OMÓWIENIA.

(wg opinii badanych uczestników ćwiczeń)

ZAŁĄCZNIK 20

CZYNNOŚCI DOWÓDCY W PROCESIE PRZYGOTOWANIA ĆWICZENIA.

(wg opinii badanych autorów ćwiczeń)

NAZWA CZYNNOŚCI	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
wypracowanie koncepcji metodyczno-taktycznej	92.3%
wyznaczenie zespołu autorskiego	100%
udzielenie wytycznych do opracowania i zorganizowania ćwiczenia.	80.8%
określenie struktury organizacyjnej ćwiczenia	76.9%
wyznaczenie kierownictwa ćwiczenia	100%
ustalenie wysokości zużycia limitów eksploatacyjno materiałowych i środków pozoracji pola walki	76.9%
określenie sposobów zajmowania rejonów wyjściowych do ćwiczenia	78.8%
określenie sposobów powrotu do miejsca stałej dyslokacji	84.6%
kierowanie przygotowaniem ćwiczenia	100%
przedstawianie dokumentów do zatwierdzenia	88.5%
przygotowanie kierownictwa do ćwiczenia	76.9
określenie sposobów przygotowania ćwiczących do ćwiczenia	90.4%

ZAŁĄCZNIK 21

OPINIE BADANYCH W ZAKRESIE AUTORSTWA KONCEPCJI METODYCZNO-TAKTYCZNEJ ĆWICZENIA.

OSOBA FUNKCYJNA ĆWICZENIA KTÓRA ZDANIEM RESPONDENTÓW POWINNA OPRACOWYWAĆ KONCEPCJĘ	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
KIEROWNIK ĆWICZENIA	32.7%
AUTOR ĆWICZENIA	5.8%
KIEROWNIK ĆWICZENIA PRZY UDZIALE AUTORA 1/	61.5%
INNE OSOBY FUNKCYJNE	

1/ 12 ankietowanych/23.1%/ w uzasadnieniu stwierdziło, że w idealnym układzie koncepcję tę powinien opracowywać kierownik, ale ze względu na uwarunkowania i praktykę szkoleniową wybrali odpowiedź: kierownik przy udziale autora.

ZAŁĄCZNIK 22

PREFEROWANY MODEL PRACY OSÓB FUNKCYJNYCH W CZASIE OPRACOWYWANIA KONCEPCJI METODYCZNO- TAKTYCZNEJ ĆWICZENIA.

(wg opinii badanych autorów ćwiczeń)

PREFEROWANY MODEL PRACY	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
MODEL PRACY RÓWNOLEGŁEJ	28.8%
MODEL PRACY KOLEJNEJ	57.7%
MIESZANY MODEL PRACY	13.5%

ZAŁĄCZNIK 23

TREŚĆ KONCEPCJI METODYCZNO- TAKTYCZNEJ ĆWICZENIA.

(wg opinii badanych oficerów)

OKREŚLENIE	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
temat ćwiczenia	100%
rodzaj ćwiczenia	98,1%
szczegółowe cele szkoleniowe ćwiczenia	73,1%
ogólne cele szkoleniowe ćwiczenia	26,9%
główne zagadnienia Szkoleniowe	82,7%
wszystkie zagadnienia szkoleniowe	17,3%
wstępny podział ćwiczenia na etapy	88,5%
przyporządkowanie wszystkich zagadnień szkoleniowych do etapów	11,5%
czas realizacji głównych zagadnień szkoleniowych	73,1%
czas realizacji zagadnień szkoleniowych	26,9%
skład ćwiczących	100%
ogólną strukturę organizacyjną ćwiczenia	90,4%
szczegółową strukturę organizacyjną ćwiczenia	11,5%
ogólną strukturę kierownictwa ćwiczenia	75,0%
szczegółową strukturę kierownictwa ćwiczenia	25,0%
sposób rozpoczęcia i zakończenia ćwiczenia	92,3%

OKRESLENIE	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
sposób podgrywania sytuacji bojowych	65.4%
sposób omówienia ćwiczenia	69.2%
rejon ćwiczenia i sposób jego przygotowania	80.8%
sposób rozegrania zasadniczych epizodów walki	71.1%
ogólny sposób pozorowania pola walki i strony przeciwnej	63.5%
szczegółowy sposób pozorowania pola walki	36.5%
dotychczasowy charakter działań bojowych wojsk własnych i strony przeciwnej	59.6%
przebieg umownej granicy	65.4%
ogólny skład bojowy stron ćwiczących	92.3%
szczegółowy skład bojowy stron ćwiczących	7.7%
zarys położenia wyjściowego stron	61.5%
ogólne zamiary stron ćwiczących	94.2%
ogólne zadania bojowe ćwiczących i sąsiadów	86.5%
szczegółowe zadania bojowe ćwiczących i ogólne sąsiadów	13.5%
zarys położeń dynamicznych	76.9%
szczegółowe położenie w sytuacjach dynamicznych	23.1%

ZAŁĄCZNIK 24

SKŁAD ZESPOŁU AUTORSKIEGO ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH ARTYLERII.

(wg opinii badanych oficerów)

RODZAJ ĆWICZEŃ	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
Grupowe	13.5% / 86.5%
Treningi sztabowe	65.4% / 34.6%
Dowódczo- sztabowe	76.9% / 23.1%
Gry taktyczne	92.3% / 7.7%
Z wojskami:	
- z kompanią wsparcia;	11.5% / 88.5%
- z dywizjonem;	38.5% / 61.5%
- z pułkiem /brygadą/.	82.7% / 17.3%

Legenda:

zespół autorski
jeden autor

Uwaga:

33 ankietowanych /63.5%/ przy odpowiedzi zastrzegło, że autora /zespół autorski/ powinien wyznaczać kierownik ćwiczenia w zależności od potrzeb.

ZAŁĄCZNIK 25

CHARAKTER WYTYCZNYCH UDZIELANYCH PRZEZ KIEROWNIKA ĆWICZENIA AUTOROWI /GŁÓWNEMU AUTOROWI/.

(wg opinii badanych oficerów)

Określenie	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
wytyczne powinny być ogólnikowe nie ograniczające inwencji autora ćwiczenia.	 50.0%
zależy to od stylu pracy określonego kierownika i od poziomu przygotowania autora.	 36.5%
wytyczne powinny być szczegółowe, powinny narzucać autorowi określone ustalenia kierownika.	 13.5%

ZAŁĄCZNIK 26

OPINIE BADANYCH OFICERÓW ARTYLERII ODNOŚNIE OBOWIĄZUJĄCYCH DOKUMENTÓW ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH.

Określenie	% POPARCIA ANKIETOWANYCH
Dokumenty w pełni odpowiadają potrzebom.	32,7%
Dokumenty nie odpowiadają potrzebom.	11,5%
Dokumenty częściowo odpowiadają potrzebom.	55,8%

ZAŁĄCZNIK 27

RODZAJE DOKUMENTÓW ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH ARTYLERII.

(we opinii oficerów)

% poparcia respondentów	Z oficerami/ dcy,sztaby/			Z wojskami	
	grupowe	treningi sztabowe	dowódcz sztab. gry takt.	z dywizjon.	z pułkami brygadami
Plan przygotowania ćwiczenia		59,6	63,5	55,8	61,5
Plan rekonesansu				51,9	65,4
Plan szkolenia kierownictwa ćw.		88,5	96,2	82,7	92,3
Plan instruktażu				51,9	57,7
Rozkaz w sprawie przeprowadzenia i przygotowania ćwiczeń		100	100	100	100
Zamiar ćwiczenia		57,7	65,4	55,8	73,1
Plan przeprowadzenia ćwiczeń	100	100	100	100	100
Plan łączności kierownictwa ćwiczeń				100	100
Plan pracy osób funkcyjnych kier. ćwiczeń		55,8	57,7	57,7	57,7
Plan strzelań				100	100
Plan pozorowania pola walki i działania przeciwnika				82,7	100
Wykaz strat		55,8	51,9	55,8	55,8
Karta oceny ćwiczenia		53,8	100	100	100
Założenia taktyczne	71	100	100	100	100
Rozkazy /zarządzenia	100	100	100	100	100

W tabeli określono %poparcia respondentów odnośnie wykonywania poszczególnych dokumentów.

ZAŁĄCZNIK 28

ZESPOŁY I OSOBY FUNKCYJNE ARTYLERYJSKICH ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH.

(wg opinii badanych kierowników, autorów i uczestników ćwiczeń)

Nazwa zespołu /osoby funkcyjnej/	% akceptacji respondentów
Kierownik ćwiczenia	100%
Zastępca kierownika ćwiczenia	92,3%
Zastępca kierownika ćwiczenia ds.	
działań taktycznych	88,5%
ogniowych	88,5%
logistycznych	80,8%
Pomocnik kierownika ćwiczenia ds.....	34,6%
Sztab kierownictwa ćwiczenia	100%
Grupa koordynacyjno- operacyjna	71,1%
Grupa zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia	57,7%
Grupa likwidacji strat	63,5%
Zespół zabezpieczenia działań taktycznych i ogniowych	65,4%
Grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika	100%
Grupa kontroli dokładności	
-ognia	92,3%
-dowiązania	92,3%
Rozjemcy taktyczni	100%
Rozjemcy ogniowi	100%
Grupa zabezpieczenia logistycznego	61,5%
Grupa omówienia ćwiczenia	59,6%

ZAŁĄCZNIK 29

FORMY SPRAWDZENIA GOTOWOŚCI ĆWICZĄCYCH DO ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH.

(opinie badanych oficerów)

Określenie przedsięwzięć	% poparcia respondentów
ćwiczenia grupowe dla kadry	63.5%
egzamin teoretyczny kadry	38.5%
egzamin praktyczny kadry	28.8%
gra decyzyjna dowódców	35.8%
seminarium kadry	57.7%
sprawdzian znajomości warunków bezpieczeństwa	65.4%
sprawdzian wyszkolenia specjalistycznego ćwiczącyc wg. norm szkoleniowych	78.8%
przegląd musztry ze sprzętem	59.6%
kontrola stanu technicznego uzbrojenia i sprzętu technicznego	94.2%
kontrola stanu zapasów wydzielonych do ćwiczenia	69.2%

Druk.KG /410288/

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 54859
Akademii Obrony Narodowej